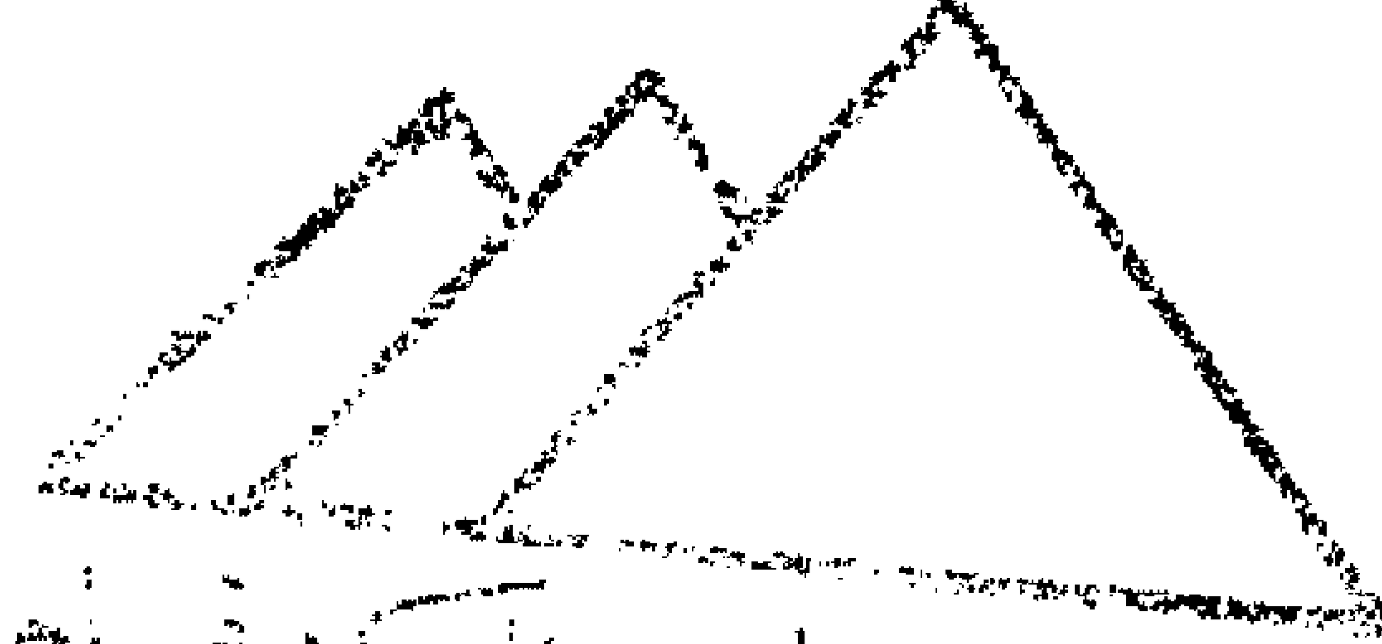

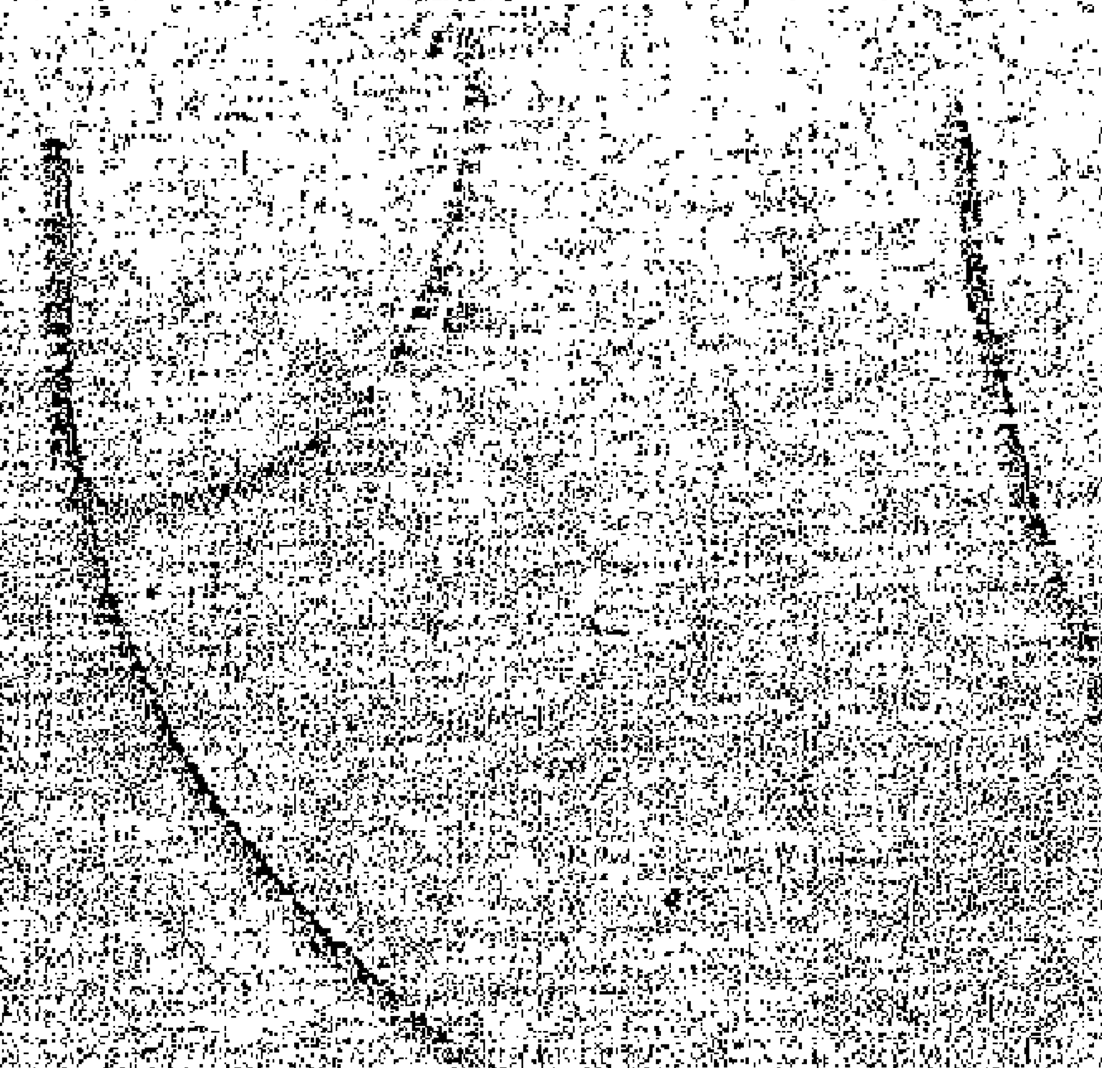
٧١

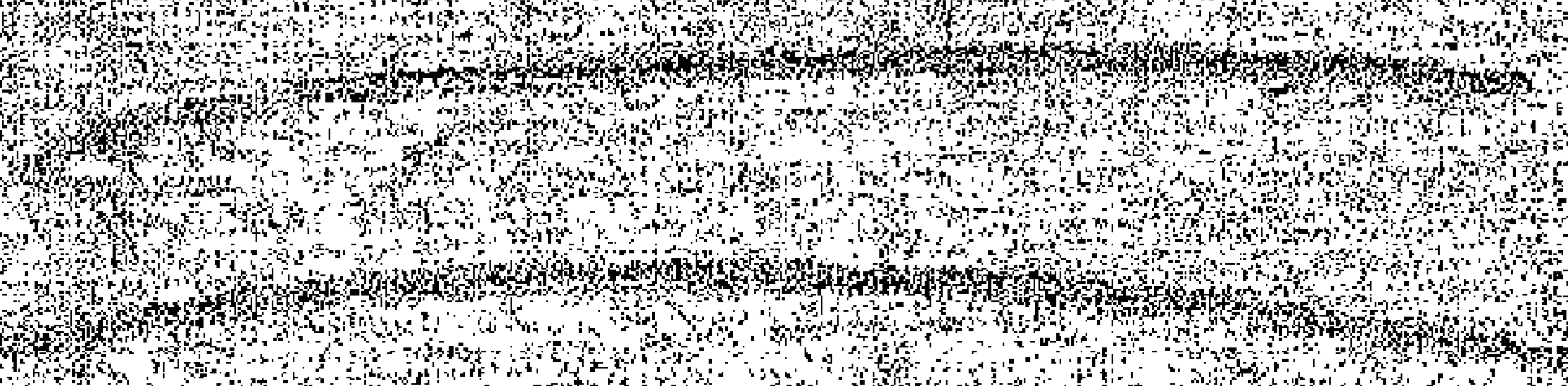

مركز الأفلام والميكروفيلم

فيلم رقم | ٤٢١ | ٩٠٠

مسجل على رول مقاس ٣٥ مم كامل

فزان مبعوثی حامی

طرابلس غربدن
صحرای کبرایه دوغری

صحرا تشکلاتی و اقوامی حقنده تدقیقات.

۷۲ فوطوغراف ۳ خریطه‌یی محتویدر

درسعادت نشان-بابیکیان مطبعه‌سی ۱۳۲۷

فؤاد مبعوثی جانمی

طرابلس غربدن صحرای کبره دوغری

صحرانك تشكلات طبیعیه‌سی ، اقلیمی ، حیوانات ونباتاتی؛ صحرا بلدانی ایله بلدی وبدوی اقوامك طرز حیات ومعیشتلری ، عرقلری حقنده تدقیقات و تتبعات

التمش سكز فوطوغراف ، درت رنكلی رسم ، اوچ خریطه‌یی محتویدر

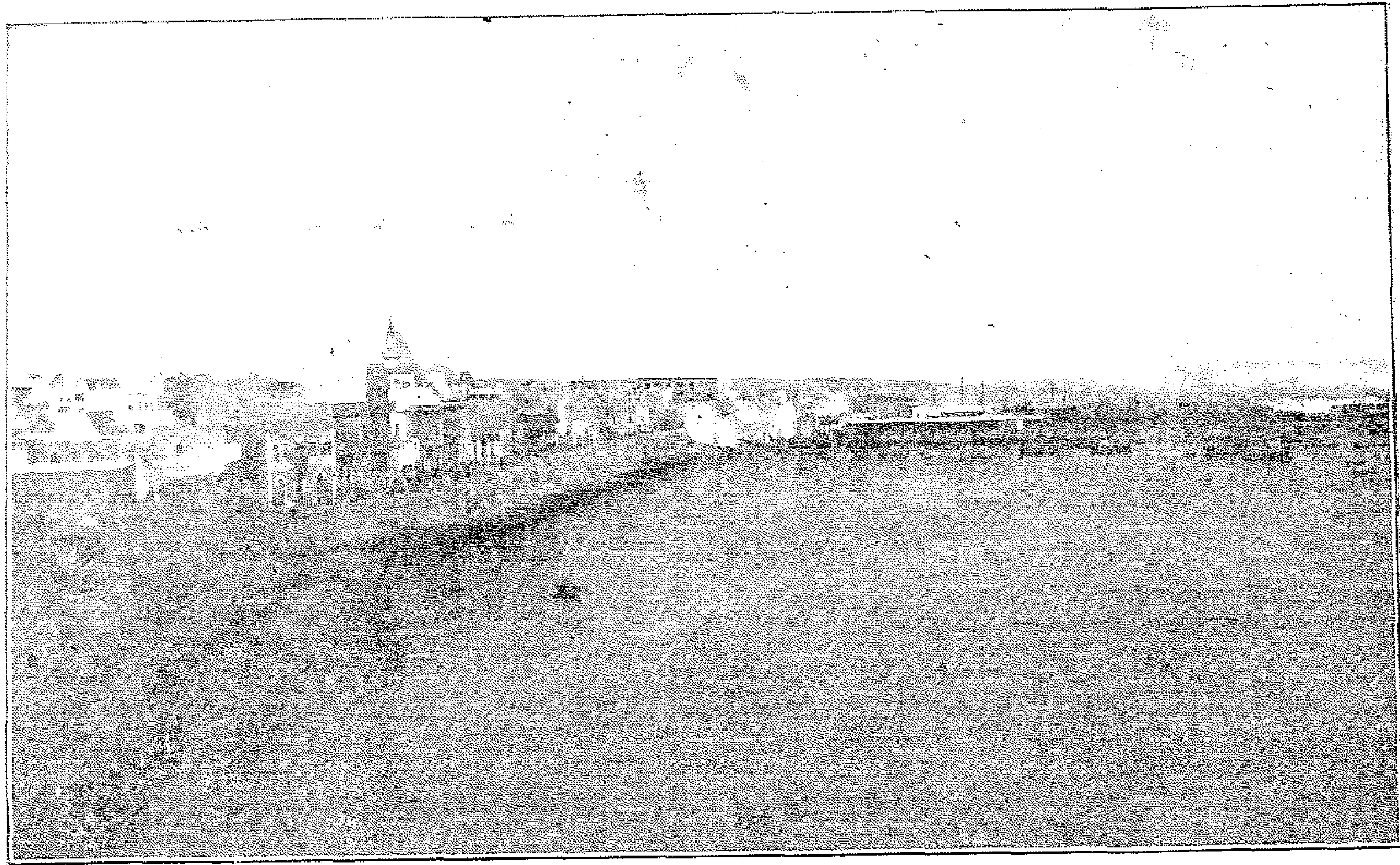
مقدمه

طرابلس و صحرای کبیره عائد شو ناچیز سطرلری قارئلریمه تقدیمه جسارت ایدرکن موضوعیله متناسب بر اثرفنی عرض ایتمش اولمدیغمی تمامیله ادراك ایدەرك سوزه باشلیورم. طرابلس غربك شمال قسمنده اون درت سنەدنبری واقع اولان مختلف مأموریتلر و اخیراً فزان سیاحتی و توارق آراسنده کچن مدید و زحمتلی فات ماموریتی اثناسندەکی مشهودات و حسیاتمی عرض ایدەجك و سودان تجارت یولی اوزرندەکی صحرا منطقەلریله اورالرده یاشایان انسانلردن بحث ایدەجکم. سیاحت اخیرەمك وقایعنی کونی کونـه یازەرق قارئلریمه کلال ویرمك ایستەمدم. بو صورتله رفیق سیاحتم انکلتره دولتنك بورنور زیدانی موسیو هانس فیشرله برابر کچن ایام لطیفەیی یاد ایدرك ۱۹۰٦ سنەسی تموزندن ایلولنـه قدر یعنی طرابلسدن مرزق بلدەسنه قدر اولان یول آرقداشلغمزی بوتون خاطراتیـله برابر یازەمدیغمه پك متأسفم. بوذات عالیقدره قارشی بالاخره وطنداشلریمه ایتمش اولدیغی معاونت انسانیتکارانەدن دولایی‌دەبر وظیفهٔ تشکر ومنت ایفاسنه مدیونم: ۱۳۲٤ سنەسی اوائلنده مرزقدن فراره موفق اولان اون سیاسی قلعه بنددن بورنویه سفیل ومحتاج بر حالده واصل اوله

بیلن سکزینی تحت حمایه‌سنه آله‌رق وعظیم مصرفلر اختیار ایده‌رك سوداندن تخلیص ایتمش وانکلتره‌یه قدر کتیرمشدی . موسیو فیشرله معارفه‌مك حصولنه وبواوزون سیاحتك قسما یك قیمتلی بر رفیق ایله اجراسنه سبب اولان طرابلس غرب انکلتره قونسول جنرالی موسیو الوارث جنابلرینه‌ده بو مناسبتله نا چیز بر تشکر علنی تقدیمیله کسب مباهات ایدرم .

استانبوللیلریمز ایچین بر چوق زمانلردنبری ، قرون وسطی پرنسلرینك اسکی شاتولرنده ، انکیزیسیون محبسلرینك زمین قاتلرنده‌کی مخوف ومظلم زندان حجره‌لری قدر قورقونج برمعنا افاده ایدن طرابلسی ، دها جنوبده فزانی وآراده‌کی چول یوللرینی کورمك‌اوزره ؛ معنای تامیله مدید ، طاقتسوز بو صحرا سفرنده قارئلریمك براز صبرله بنی تعقیب ایتملرینی رجا ایدرم .

ادارۀ سابقه‌نك منفا اتخاذ ایتدیکی طرابلس ولایتی وفزان آرتق بوتون عثمانلیلرك دقتله تدقیق ایتمکه مجبور اولدقلری بر ساحۀ وسیعدر . مقتصد ، جرأتکار ، کیتدکجه امتداد استعدادینی کسب ایده بیلن صلح ومسالمت دوره‌لری سایه‌سنده تزاید نفوس وثروتله وطننده چالیشه‌جق یر ، سرمایه‌سنی ایشله‌ده‌جك چوق کارلی ایش بوله‌مدیغندن دولایی بوتون ربع مسکونك صاحبسز یرلرینه طوغری طاشان بوکونکی اوروپانك ؛ قرون وسطی‌نك مجادلات داخلیه‌سیله اوغراشدیغی ضعیف زمانلرنده ، عثمانلیلرك برقاچ جسور کمیجیلری طرفندن ضبط ایدلمش اولان امویه حکمدارلغی

طرابلس غرب بلده‌سی و لیمانی

انقاضندن وآفریقای شمالی ساحلی اوزرنده بوتون بر برستان قطعهٔ اسلامیه‌سندن خطوه خطوه رجعت ایدن عثمانلی سنجاغنك الك چوك مرکزی اولان وسقیم بر حکومتك نظرنده حرتی، انسانیتی سوه‌ن ارباب ادراکی سینهٔ آتشین پر سکونه دفن ایچون منفالق ایتمکدن باشقه بر منفعتی اولمیان طرابلس ولایتنك ارتق افریقای شمالیده وبحر سفیدك تام وسطنده‌کی موقعیله متناسب بر اهمیتله تقدیر اولنه‌جغنی ظن ایدرم . ادارهٔ سابقه‌نك طرابلس حقنده‌کی طرز تلقیسی اوزمانکی داخلیه ناظرینك — ارتق فزان زنداننك منفیلری استیعاب ایده‌میه‌جك بر حاله کلدیکنه دائر واقع اولان اشعار محلی‌یه جواباً — فزان حبسخانه‌سنك بزه قطعیاً لزومی واردر ، توسیعی ایچین نه قدر مصرف لازمسه سریعاً اشعاری یولنده‌کی امرندن اکلاشیلیر .

طرابلس ولایتی واسع مزرعه‌لریله اسکی رومانك ذخیره انباری ایدی . حالا ساحل بویتجه وداخلاً صحرالره دوغری یاییلوب کیدن وواسع بر قطعهٔ اراضیی‌ی اشغال ایدن قدیم روما خرابه‌لری ، صو بندلری ، وادی یتاقلرنده‌کی سد عملیاتی انقاضی شیمدی آتشین صحرا کونشلریله قاوورولان بو قطعه‌نك پارلاق ومسعود بر ماضیسی اولدیغنه شهادت ایدر . طرابلس قرون اولی‌ده یالکز بو نکله قالمامش ورومالیلر مملکت وضعیت فطریه‌سنك بخش ایتدیکی باشلیجه منفعتدن یعنی افریقای وسطی‌یه دوغری قربیتندن‌ده استفاده ایده‌رك جنوبه‌دوغری

ایلریلەمش اولدقلری ، جرما وغات کبی قدیم صحرا تجارت دربندلرنده بوکون تصادف ایدیلن آثار ایله ثابتدر.

فنیکه وقدیم روما زمانندنبری افریقای وسطی ایله مناسباتده بولنمش اولان طرابلسده بو زحمتلی کاربان تجارتنه آلیشمش برعنصر وجوده کلمشدی .بوتون سودانجه طرابلسلیلر عرق ابیضك ممثلی اولمق اوزره طانیلمش واجداددن ارثاً انتقال ایتمش اولان بو الفتك اوروپا دول متجاورەسنك افریقاده حاصل ایتدکلری انقلابلره ، یاغماکر صحرا قبائلنك تعرضلرینه تجاوزلرینه وحکومتمزك سوء اداره وضعفنه رغماً حالا باقی قالمش اولدیغنه تشکر ایتملی یز .

افریقای وسطی نك عالم مدنیته قارشی بر پردۀ ظلام مجهولیتله مستور بولندیغی زمانلرده بو پردەیی قالدیرمغه وماورای سترەیی تدقیق ایچین صحرای کبیرك اعماق مخوفەسنه آتیلمغه جسارت ایدن سیاحین مشهورەدن رولفس « سودانه حاکم اولمق ایستین طرابلسه صاحب اولملی » دیوردی . طرابلسدن جنوبه کیدن سودان یوللری ، بحرسفید ساحلندن افریقانك قلبکاهنه متوجه طرق اتصالیەنك اك قیصەلرندن اولمسی،منزللری ونوعما کاربان سرایلر دیمك اولان معمورەلرك همان متساوی ابعادده بولنمسی بو قناعتی حاصل ایتدیرمش وبحر محیط اطلاسی ساحللرندن چاد کولی اطرافنه متوجهاً خطوه خطوه ایلریلیان اوروپا استیلا قوللری افریقانك خزائن مرکزیەسنه صاحب اولنجەیه قدر بو قناعت باقی قالمشدر . بو کون سودانی الده ایتمك ایچین طرابلسه صاحب

اولمق قولی حکمدن ساقط اولمش ایسه‌ده افریقای وسطی‌یه الك سریع بر طریق مواصلهٔ مدنیه تأسیس ایتمك ایچین طرابلسه صاحب اولمق فکری حالا قوتی غائب ایتمه‌مش واستقبالاً‌ده اهمیتنی تزیید ایده‌جك بر حقیقتدر . فرانسزلرك سنه‌لردنبری کاغد اوزرنده قالان ترانساهاریه‌ن شوموندوفر پروژه‌لری محل تطبیق بولسه بیله استقبالده — مع‌ماقیه بعید بر استقبالده — اوروپایی افریقای وسطی بازار تجارتنه ربط ایده‌جك الك قیصه خط مواصله طرابلسدن جنوبه کیده‌جکدر .

ادارهٔ سابقه‌نك شمالی افریقاده صوك موضع رجعتمز اولان — طرابلس حقنده‌کی نظری طرز اداره‌سنی بوراده تدقیق وطرابلسك بحر سفید موازنه‌سی پولتیقه‌سنده‌کی موقعندن وبوخصوصده‌کی احتمالات سیاسیهٔ مستقبله‌دن بحث ایتمیه‌جکم . یالکز سیاحت ایتدیکم منطقه‌لری کوره بیلدیکم آکلایه‌بیلدیکم قدر تعریف ایده‌رك طرابلس حقنده وطنداشلریمه بر فکر حاصل ایتدیره بیلیر ومتشبث ، قوی ، نفسنه معتمد کنجلریمزك نظر دقتنی بوزواللی بو متروك ، منفرد ومادر وطنك معاونتندن اوزاق قالمش وبناءً علیه دیکر ولایات عثمانیه‌دن زیاده ذکی ، فعال وفداکار بر عنصر اداره‌یه محتاج بولنمش اولان بو ولایته جلب ایده بیلیرسه‌م بختیار اولوروم .

طرابلس غرب ١٢ کانون‌اول سنه ١٣٢٤

(اخطار مخصوص)

بعض اسامی بربریه و توارق کفته‌لرینك حروف عربیه ایله ضبطی قابل اوله‌مدیغندن بالضروره لاتین حروفیله یازلشدر .

طرابلس غرب بلده‌سی وجنوبه کیدن یوللر

افریقای شمالی‌یی غربدن شرقه دوغری استیلا ایتمش اولان صحرای کبیرك سکون مدید میتانه ایله امتداد ایدن واسع قوملقلری، عقیم حماده‌لری، طاشلق سریرلری شماله تقریباً بر رقیب غالب کبی یوکسلن اطلس سلسلهٔ جبالنك کندیسندن آییردیغی بحر سفیدك صاف و براق امواجنه قاوشدیغی محل طرابلسك سرت ساحلیدر. اوروپالیلرك ایکی سرتلر اسمنی ویردیکلری ایکی بویوك انحنای داخلی بحر سفیدك جنوب ساحلنی افریقانك مرکزینه یاقلاشدیرر. یونان قدیم و فنیکه کبی بوتون اقوام قدیمهٔ مدنیه‌دن بو کونه قدر بالجمله ملل بحریه کمیجیلرینه جولانکاه اولان بحر متوسطك ساحل جنوبیسندن افریقای وسطی‌یه کیدن اك قیصه طرق تجاریه‌نك مبدئی وصحرانك مدید و طاقتشکن کاروان یوللرینك اسکله‌سی اولان طرابلس بلده‌سی ایسه بو ساحلك اك قدیم مرکز تجارتیدر. طرابلس معنای تامیله صحرای کبیرك بحر سفید ایله برلشدیکی محلده شمالدن کلن طرق بحریه ایله جنوبدن کلن قافله یوللرینك ملتقاسیدر.

طرابلس بلده‌سنه دکزدن یاقلاشدیغی زمان منحط بر ساحل

اوزرنده یشیل بویالی علملریله بیاض مناره‌لری و دکز دالغه‌لرینك اوپدیغی قصر قدیم حکومتیله شهرك اك یوکسك محلنی تتویج ایدن فنار قله‌سی و ساحل بحرده اولدقچه منتظم مبانیسیله هیئت عمومیه‌سی شرقه دوغری امتداد ایدن واسع خرمالقلرك کنارنده نظربا بر بلده منظره‌سنی ارائه ایدر. بو خرمالقلر شهرك همان جنوبندن باشلیان واسع قوملقلرك فسحت عقیمه و سطح مقسی و نظرسوزینی ستر ایدن یشیل بر پرده حالنده ساحلی تعقیب ایده‌رك دوام ایدر. غربدن شمال شرقی‌یه‌دوغری دوام ایدن بر صره قیالقلرله مستور و شرقه تماميله آچیق کنیش و طبیعی بر مرسادن عبارت اولان طرابلس لیمانی جزئی همتله مکمل بر حاله افراغ ایتمك قابلدر. ساحل بوینجه امتداد ایدن نسبةً معمور محلاتی کچیله‌رك ایچری کیریلنجه ازمنهٔ قدیمه‌نك سورله محاط بلدانده کوریلان تضییق بلیه‌سندن متولد دار سوقاقلر، پنجره‌سز، منفذسز بوغوجی اسکی بنالرك تشکیل ایتدیکی بلدهٔ قدیمه کندیسنی کوسترر. طرابلسك بوتون فعالیت تجاریه‌سی ایشته بو بلدهٔ قدیمه‌نك «سوق»لرنده تمرکز ایدر: سودان وافریقای‌وسطی‌نك مستحصلاتی، صحاریٔ وسیعه واحلرینك خرما محصولی، معمولات محلیه ایله اوروپا ادخالات صناعیه‌سی ایشته بو دار و مضیق چارشیلرده یکدیکریله تماس ایدرلر. کانم و بورنونك طرابلسده تربیه و استحضار ایدیلن قوش‌تویلری ، هر سنه‌ادخالات‌مقداری تقلل‌ایتمکده اولان‌فیل و هیپوپوتام دیشلری ، قانو معمولات صناعیه‌سندن سختیانلر و بوندن معمول یرلی طاقلر، داخل ولایت معمولاتی مختلف

احرام و بطانیەلریله مصراطەنك کلیملری هپ بو سوقلرده و استانبول چارشیسنه بکزه‌ین اوستی کمرلی بدستانك لوش دکانلرنده کوریلور. اوروپا ادخالاتندن مواد صناعیه و اینجه ثوالت لوازمنی صاتان بر مغازه ایله بر اجزاخانه آراسنده منشیه باغچەلرینك سبزه و یمشلرینی صاتان بر ماناو دکانی، دها اوتەده کوچوجك بر بقالیه مغازەسی وبر قوندرەجی دکانی هپ شرقزه مخصوص بر قارغاشالق ایچنده غیر متجانس بر منظره ارائه ایدر.

بلدهٔ قدیمەده آفریقا اقوامندن هر جنس حلقك بحر سفید ساحل اهالیسندن مختلف عرقلرك نمونەلریله مختلطاً قایناشدقلری کوریلور. بالنسبه سرین بر یازصباحنده بومضیق چارشیلرده اوروپا ملل مختلفەسندن انسانلر، عثمانلی مأمور و عسکرلری، مختلط العرق قول‌اوغللری، بربری و جبالی قبائلدن بدویلر، مغربی و اسیای صغری ساحلندن کلمش موسویلر، فزان اهالیسی و نقلیهٔ تجاریه ایله مألوف عربانی، نادراً بر قاچ نقابلی توارق، آفریقای وسطی‌نك اك اوزاقلرندن کتیرلمش بورنو، وادای وباغرمیلی زنجیلر عمومی بر آمدوشد ایچنده بر مشهر اقوام وجوده کتیریرلر. بلدەنك منتهای شرقیسندن باشلیەرق ٢٠ کیلومترە امتدادنده ساحل بویجه دوام ایدن وحقیقتده ساحل واحەلرندن اولان خرمالق باغچەلرینك سکنەسیله برابر طرابلس نفوسی عمومیسی ١٣ الی ٤ بیکی غیر مسلم اولمق اوزره ٤٢ بیك رادەسندەدر. طرز معیشت و لسان اعتباریله

آفريقا اقوام بربريه‌سنه يك يقين اولان مالطيزلر جماعت غير مسلمه ميانده اكثريتى تشكيل ايدرلر.

خارج سورده‌كى بلدهٔ جديده‌نك جاده‌لرى اولدقجه كنيش و ابنيه‌سى منتظمدر. انجق شرقه مخصوص قارغاشالق و عدم تجانس بورادده حكمنى اجرا ايدر. مزين بر بنانك يانى باشنده بوش بر عرصه‌ده زنجيلره مخصوص خرما داللرندن معمول زربه‌لره، دها اوته‌ده خرمالق كنارنده‌كى باغچه‌لرده اسكى بر چادرك دليك دشيك جدارلرينك حمايه‌سنه صيغنمش بر بدوى عائله‌يه تصادف اولنور. سور قديم بويجه دوام ايدن اسكى پنجره‌چرچوه‌لرى، بربرى يتاق كره‌وتلرندن قوندره‌چيويلرينه قدر نعلره وارنجه‌يه قدر هر نوع خرده تجارتيله مشغول باراقه‌لر بر از اوته‌ده‌كى كنيش جاده‌لرى تزيين ايتمكه باشلايان مبانئ جديده ايله تضاد تام تشكيل ايدر.

طرابلس واحه‌سنك خرمالقلرى بر ربع عصر اول سور قديمك كنارندن بدا ايده‌رك صوك زمانلرك اثرى اولان خارج سورده‌كى واروشلرك اولدقلرى محللرى ده اشغال ايدردى. بحر سفيدك متلاطم سطح بى‌قراريله قيزغين قوملقلرك روى مواجنى يكديكرندن آييران بو مديد خرمالقلرك ظل كثيفنده و تحت الارض واسع بر صو سطحى سايه‌سنده ابتدائى اولان طرز اسقاواروايه‌رغماً هر نوع اشجار مثمره و سبزه يتيشديرن باغچه‌لر شرقه دوغرى دوام ايدر. بحر سفيد حوضه‌سنده يتيشن هر نوع اشجار مثمره‌دن: پورتقال، ليمون، اينجير، شفتالى، قايصى، نار و زيتون اغاجلرينك سويهٔ خضراسى فوقنده

طرابلس غرب (سورك باب الجديد مدخلی)

طرابلس غرب (موسوی قادینلری قیافتی)

میلیونلرجه خرما اغاجلرینك سایه دوغری یوکسلدیکی و ضربات امواج ایله هر دقیقه پارچه‌لنمقده اولان ساحلك رسوبی اوچوروملری اوزرنده قویو یشیل بر پرده کبی شرقه دوغری دوام ایتدیکی کوریلور. بو سایه‌بانلر آلتنده اینکلرله جرایدیلن جلددن معمول دلوه‌لرك ٤ الی ۱۲ متره عمقنده‌کی قویولردن چیقاردیغی صاف و براق صولر آفریقانك حاروفیاض کونشنك تاثیریله بغدای، آرپه و داری کبی حبوباته و هر نوع سبزه‌یه حیات ویرر.

طرابلس ولایتنك اك زیاده معمور و مسکون جهاتی ساحل بحر بویجه امتداد ایدن معموره‌لری و بونلرك آراسنده‌ده اك اهمیتلیسی طرابلس غرب بلده‌سی اولوب نفس قصبه و جوار خرماالقلرنده ساکن اهالی یکون عمومیسی غیر مزروع وغیر معمور جواراراضیسنه نسبت ایدیلنجه کیلومتره مربعنه آنجق ۱۵ نفس اصابت ایدر.

خرماالقلرك جنوب کنارندن اعتباراً ارتق صحرای کبیرك عقامت نظرسوزی باشلار. جنوب روزکارلرینك نفخهٔ محرقیله شماله دوغری سوریلن متحرك قوم تپه‌لرینك ستر ایتدیکی واسع بر ساحهٔ عریان تموجات متوالیه ایله دوام ایده‌رك افق ایله قاووشدیغی و دها جنوبده غریان و ترهونه سلسلهٔ جبالنك کثیف ماوی مدید بر پرده کبی افق ایله سمای کبودی آراسنده بر خط فاصل تشکیل ایتدیکی کوریلور. آفریقانك صحرا قسمنه مخصوص بو تضاد مدهش ولەرساندر: باغچه‌لرك، نخلستانلرك سایهٔ حضراسندن بر خطوه اوته‌سی مدید و عقیم

بر چولدر. حرارتله رطوبتك برلشديكی نقطه‌ده فیض طبیعت بوتون قوهٔ نامیهٔ نوجوانیسیله فیشقیره‌رق اوزون و مشقتلی صحرا سفرينك تأثیر الیمی التنده زبون یولجی‌یه ناصل روی ابتسام قبول عرض ایدرسه؛ بو واحلرك حدودینه وداع ایدن قافله‌لره‌ده صحرانك مدیدومتموج تو مولقلری، طاشلق سریرلرينك فسحت مدهشه‌سی بوتون عقامت و چیپلاقلغیله عدم و مماتك شكل ماتمیسنی ارائه ایدر.

بوتون طرابلس ساحلی شمالدن اسه‌ن بحر سفیدك راطب وفیاض نسیم لطیفیله ، جنوبدن كلن صحرای كبیرك نفخهٔ حار ومحرقنك تصادم نقطه‌سیدر . ساحل قسمنده یاز موسمی منتظم ملتملر شمال شرقیدن وجنوب غربیدن داوم ایدر . بعض كونلر ایسه یرلیلرك (قبلی) دیدكلری جنوب روزكارلری اعصابی صوك درجه‌ده یوروجی برتأثیرایله‌هرشیئی، بوتون ازهار اوراق اشجاری بیله قورودوجی ، بوروشدیریجی بیوست مدهشه‌سیله دوام ایدر . افق جنوبی اتشین بر رنك حمرایه بورونور . شدید وزانیله قالدیردیغی ذرات ترابیه ، كوچك قوم دانه‌لری طرابلسك فوقنده قرمزی متراكم كثیف بر پرده حالنده سمانك صاف وبراق ماویلكلرینی ستر ایدر . قبلی كسب خفت ایدنجه میلیارلرجه ذرات طائره یاغمغه اشیا ، وملبوسات اوزرنده تراكمه ، صندیقلره حتی ساعتلرك ماكنه اقسامنه وارنجه‌یه قدر هر یره نفوذ ایتمكه باشلار . بوغوجی ، یوروجی قورودوجی نفخهٔ حار صحراوی افریقای شمالینك بوتون فیض طبیعتی بركفن عظیم ماتمی التنده اولدیرن بی انتها صحاری

عقیمه‌نك شماله دوغری بر حمله‌ٔ استیلاسی کیدر . اکثر زمانلر قبلی‌یی متعاقب شدتلی شمال روزکارلری سمایی ستر ایدن سحاب غباری جنوبه دوغری سوره‌رك ، صیره‌رق سمانك بو مملکته مخصوص صافیتنی اعاده ایدر .

قبلی روزکارلرینك دوامی اثناسنده متقدمینك بیك تعبیرلر، تفسیرلرله علامت شئامت اولدیغنه حکم ایتدکاری بر حادثهٔ غریبه وقوعبولور : اهالینك (دمع القبلی) دیدکلری‌ایری ، سیرك قطرات مطر اکثر حال معلقیتده بولنان قوم وطوپراق ذراتیله قاریشیق قرمزی متراق قان رنکنده یاغار . ۱۳۱۳ سنه‌سی بو حادثه‌یی بالذات مشاهده ایتمش ونزول ایدن چامور قطره‌لریله بیاض بادانه‌لی دیوارلرك بر قاچ دقیقه‌ده قیرمزی بنکلی قپلان پوستی حالنی آلدیغنی کورمشدك . قبلی روزکارلری صحرانك قوملرینی ، توزلرینی یالکز طرابلس سماسنه قدر سوروکلمکله قالماز . بوتحفهٔ عقامتی بحر سفیدك شمال ساحلنده‌کی ممالك متمدنه‌یه‌قدرسوروکلیه‌رك بوصورتله هر سنه افریقادن بر قسمی اوروپایه نقل ایتمکده‌در . قبلی‌نك ساحل قسمنده‌کی تاثیراتی ، یبوست مدهشه‌سنی صوکره‌لری فزانده کورمدم . ساحله‌قدر حماده‌لری ، سریرلری ، چیپلاق قیالق یایلالری کچدکجه دها زیاده حرارت ویبوست حاصل ایتمکده اولدیغنه شبهه یوقدر .

یازك مطرد ملتملرینك طرابلس سماسندن سوروکلیوب کچیردیکی بلوطلر بر قطره یاغمور براقماز ؛ انجق راطب ملتملرك بحرسفیددن جنوبه دوغری سوردیکی بخار کتله‌لرینك

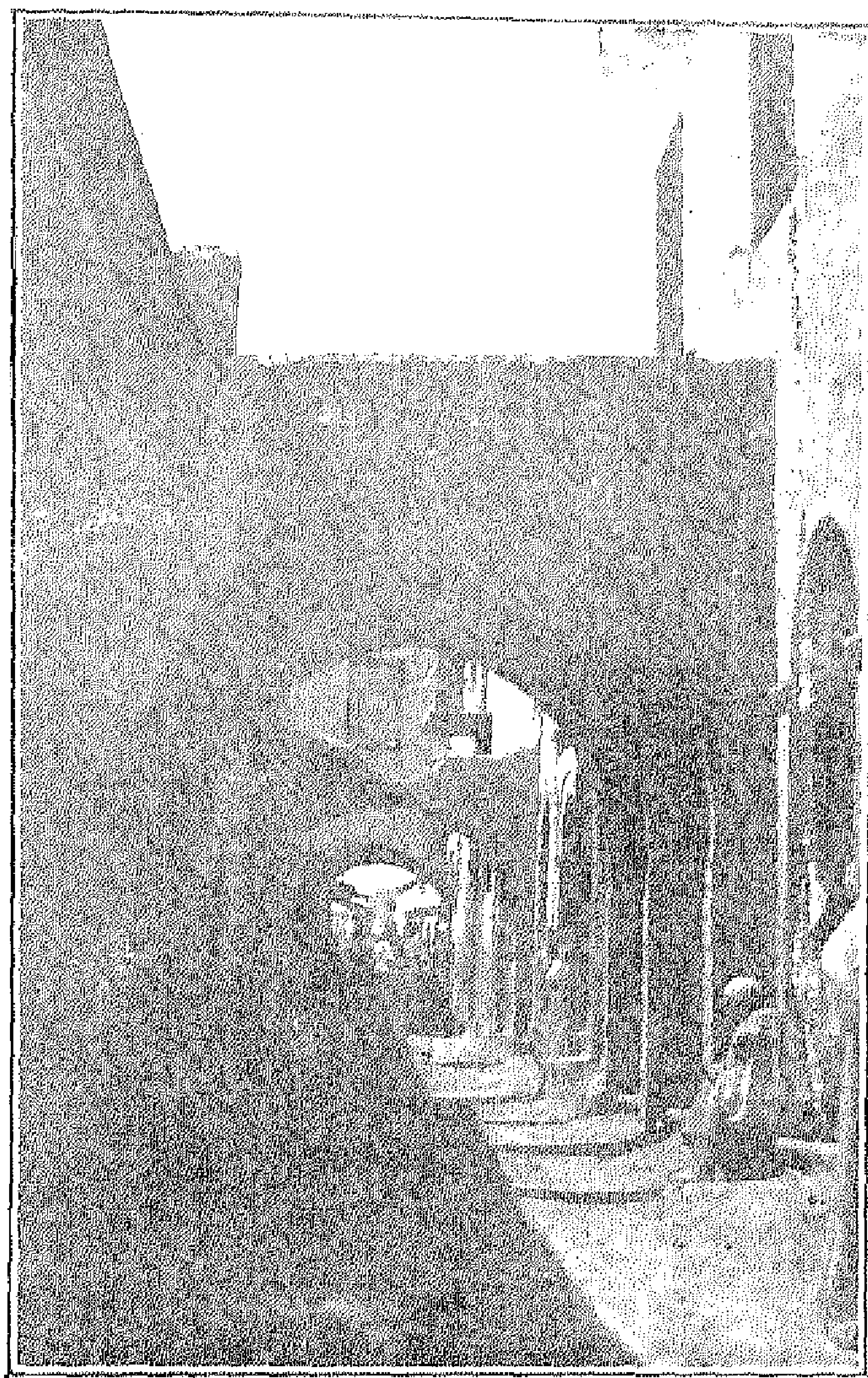
نصف انلیلدن صوکره حاصل ایتدیکی شبنم قطراتی ساحله قریب اووه‌لرده‌کی نباتاته حیات تازه ویرر. بر یاز کیجه‌سنك صباحنه یقین آچیقده وساحله قریب بولنانلر شبنم قطراتی ایله عادتا ایصلانیرلر .

یاغمور دورلری صوك بهار نهایتلریله قیشده‌در . بوتون ولایت اراضیسی افریقای شمالی‌ده سنه‌غال ساحلندن شرقه دوغری وجزئی میلله مدار سرطانی قطع ایتمك اوزره دوام ایدن یاغمورسز منطقه‌نك مرکزنده واك زیاده قوراقلغه محکوم اولان صحرا قسمنده‌در . ساحل قسمی عموم سطح ارض اوزرینه نزول ایدن بارانك موازنه‌سنه نظراً بوتون ربع مسکونك اك قوراق محلاتندندر .

*
* *

طرابلس بلده‌سی خرماقلر حدودندن چاد کولنه‌وسودانه قدر دوام ایدن صحاری وسیعه‌نك ممرلری وپاشلیجه قافله کذرکاهلرینی تدقیق ایتمه‌دن اول اصل طرابلس ایله فزان قطعهٔ وسیعه‌سنك وضعیت طبیعیه‌لرینه سریع بر نظر عطف ایده‌لم :

اصل طرابلس دنیلان شمال قطعه‌سی غابس کورفزینك منتهای شرقیسنی تشکیل ومطراطه‌یه‌قدردوام ایدن قسمی‌وجنوبه دوغری عظیم بر کیرتی تشکیل ایدن سرت کورفزی ساحلی اولمق اوزره شمالدن دکزله ؛ جنوبدن ایسه حماده چولی ، جبل سودا سلسله‌سی ایله سریر بن عفین کبی کاملاً صوسز و

طرابلس غرب (داخل سورده بر سوقاق)

طرابلس غرب (خارج سورده زربه‌لر)

ایصسز صحرالرله محدود یعنی بر طرفدن صو، دیکر جهتدن ایسه طاشلق وقوملق دکزیله محاطدر .

اهالیسنك طرز معیشتی و اخلاقی وقسماً عرقی تماميله یکدیکرندن فرقلی اولان طرابلس وفزان قطعاتی آراسنده بر خط فاصل طبیعی اولان بو طاش وقوملق دکزلری غربده غدامس جوارندن وتقریباً ۱۰ ، ۳۰ عرض وپارس مبدأ طولنه نظراً یدنجی طول شرقی دائره‌سندن باشلیه‌رق ۲۵ ، ۳۰ عرض و ۱۱ طول دائره‌سنه‌قدر جزئی بر میله‌دوام ایدر ؛ بو نقطه‌دن اعتباراً جنوب شرقی‌یه و ۴۰ ، ۲۸عرض و۱۳ طول دائره‌سنك تقاطع نقطه‌سنه قدر دواملە حمادة الحمرا نامنی آلیر . بو صوسز چپلاق وغیر مسکون صحرا دکزلری بورادن اعتباراً شرقه دوغری یورویه‌رك جبل سودانك سیاه قیالق یایلالری وبو سلسله‌نك قسم جنوبیسی اولان سریر بن عفینك واسع طاشلقلرینی تشکیل ایدر ، وبورادن‌ده جنوبه تبدیل استقامت ایدر . بو صحرای عظیمك غدامسدن شرقه وفزان — اورفله یولنی قطع ایتدیکی نقطه‌یه قدر امتدادی اثناسنده‌کی عرضی یعنی شمال کنارندن جنوبه قدر اولان بعد ومسافه‌سی اصغری ۱۳۰ اعظمی ۲۵۰ کیلو متره بیننده متبدلدر . بو صوسز قوردونك یکدیکرندن تفریق ایتدیکی طرابلس وفزان قطعه‌لری تشکلات طبیعیه ومنظرهٔ عمومیهٔ جغرافیه‌جه تماميله یکدیکرندن فرقلیدرلر . شمالده‌کی اراضی امتدادلی سلسله‌لرله ، خط تقسیم میاهلرله شمال ، شمال شرقی وشرق سطح مائللرنده‌کی اراضیٔ لحقیه‌دن عبارت واسع

اووه‌لر وکنیش وادیلردن مرکب اولوب یاغمور موسملرینك
جنوبه نسبةً دها مطرد اولمسندن دولایی صولرك سطح
ارضده‌کی تأثیراتی روزکارلرك کی ایله متوازن ، جنوبده ایسه
واسع سریرلر ، صحرالر اوزرینه سرپلمش یشیل آداجقلر
حالنده‌کی واحه‌لرله ازمنهٔ قبل التاریخیه‌ده بویوك یاغمورلی
دورلرك وجودینه شهادت ایدن کنیش وغایت امتدادلی وفقط
مجرای سفلیسنه دوغری روزکارلرك غلبهٔ تأثیری ایله‌دوزلنمش ،
سیلنمش منقطع بویوك وادیلردن عبارتدر .

*
* *

جنوب یوللری اوزرنده‌کی مشهوداتمی وقایع روزمره
شکلنده یازارسه‌ق کلال‌ویرمکدن اجتناب ایده‌جکم . یالکز
عمومی استقامتلر وباشلیجه تشکلات‌ارضیه‌دن ، قبائل بدویه‌دن
وصحرایه دوغری قطع ایتدیکم ایکی بویوك طریقدن مناوبةً
بحث ایدرك ولایتك منتهای جنوب غربیسنده‌کی‌غات بلده‌سنه
قدر مشهوداتمی عرض ایده‌جکم:

سقوطو ،قانو، بورنو ، کانم ووادی طرق تجاریه‌سنك
وصحرا خطوط مواصله‌سنك طرابلس بلده‌سندن صوکره ایلك
منزل نقطه‌لری جنوبده‌مرزق‌وجنوب غربیده غات بلده‌لریدر.
طرابلسدن بونقاطه متوجهاً : اولا جنوب غربی‌یه وغدامسه
واورادن جنوبه توجهله غاته منتهی اولان غرب یولی ؛ ثانیاً
جنوبده شاطی‌یه متوجهاً ایکی‌یه آیرلمق وینه شاطیدن جنوب
غربی‌یه بر قول ایله‌غاته‌توجه ایتمك اوزره دوام ایدن جنوب

یولی ،ثالثا فزانك حاکمیت عثمانیه‌یه انتقال ایتدیکی تاریخدن اعتباراً پوسته طریقی اتخاذ اولنان عامره یولی اولمق اوزره اوچ طریق اصلی واردر . بونلردن اصل جنوبه دوغری کیده‌رك غریان سلسلهٔ جبالنی کچدکدن صوکره ایکی‌یه آیریلان وشاطیدن کچه‌رك ینه مرزقه وغاته دوغری آیری آیری استقامتلره انقسام ایدن طریق تجارت اك ایشلك یولدر.

بو یوللر عوارض زمین ویا وادیلرینك تشکلی ویاخود غاته ومرزوقه وبناءً علیه سودانه سرعتله امتعهٔ تجاریه‌یی یتشدیرمك کبی بر مقصدله اختیار ایدلمه‌مشدر . سودان تجارلرینك نقلیاتی اجرا ایدن قبائلك توطن ایتدکلری نواحی ایله مناسبتدار اولان استقامتلرده تأسس ایتمشدر . غاته یعنی ایلك منزل نقطه‌سنه قدر امتعهٔ تجاریه‌سنی نقل ایتدیره‌جك تاجر،قافله‌سنی تودیع ایتدیکی عربان دوه‌جیلرینك مملکتلرندن کچمکه مجبوردر . اساساً بو نقلیات ایله توغل وتأمین معیشت ایدن عربان طرابلسه قدر اوزون بر سفر اختیار ایدرك کلمش اولان یورغون دوه‌لرینی تبدیل ایتمك وبدل کرا مقابلنده افراد عائله‌سی ایچین طرابلس بازارندن اشترا ایتمش اولدیغی منسوجاتی ودیکر اشیای بیتیه‌یی اونلره ایصال ایتمك ایچین کندی قبیله‌سنك ساکن اولدیغی محلدن کچر، و بناءً علیه صاحب احمال اولان تاجری‌ده عین طریق اوزرندن کچیرر .

طرابلسدن فزانه وغاته قدر باشلیجه مناقلات تجاریه‌یی اجرا ایدن شاطی عربانیدر . ولایتك منتهای غربیسندن کچن غدامس — غات یولی اوزرنده ایسه سیناوون عربانی ایله

توارق دوه‌جیلری ایشله‌مكده‌درلر . شرقی عامره طریقی اوزرنده اورفله ، سوكنه جوارنده‌كی عربان طرفندن منزلدن منزله تبدیل اولنمق اوزره نطع مسافه ایدیلیر .

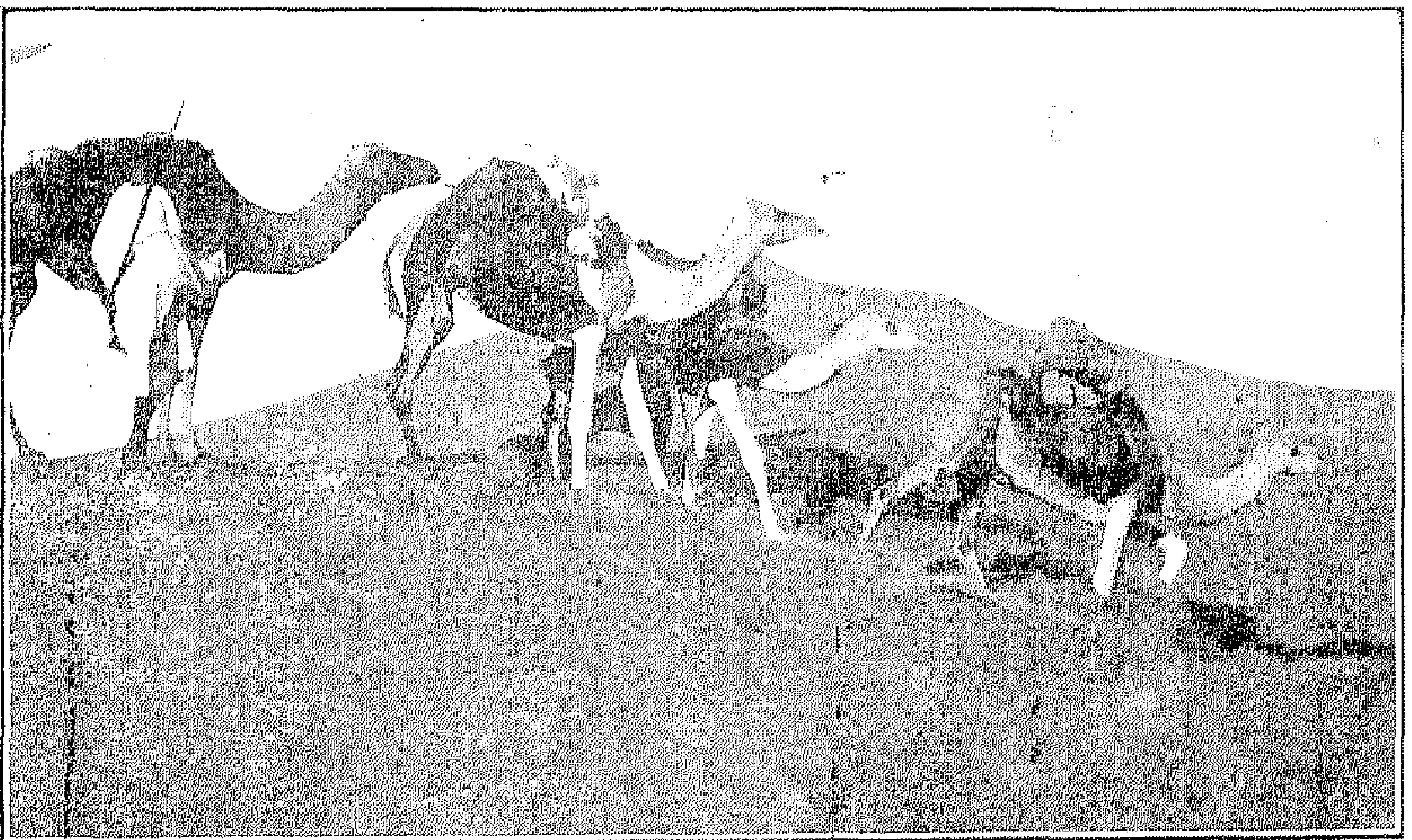
طرابلس واحی حدودندن خارجه بر خطوه آتیلنجه واحك منتهای جنوبیسنی تشكیل ایدن باغچه‌لر كنارندن اعتباراً باشلایان جفاره وعین زاره قوملقلری ایچنه كیریلر . غایت رفیق ومتحرك قوم ییغینلرینك تشكیل ایتدیكی سیار تپه‌لر اراسندن یولهر سنه تدریجاً تبدیل موقع ایدن اعوجاجلرله دوام ایدر . ساحل قطعاتی بوینجه امتداد ایدن بوقوم تپه‌لری فزان داخلنده‌كی صحرای كبیر قوملقلرینه نظراً ارتفاعلری دها آز ودها سیال اولوب نسبة سرعتله تبدیل موقع ایتمكده‌درلر . جفاره قوملغنك غربه دوغری تدریجاً ومنتظماً ایلرولمكده اولدیغی كوریلیور . یارم عصر قدر اوللری قوملقلرك غرب حدودنده واقع مزرعه‌لر ورسوبی اووه‌لرك بوكون قوم استیلاسنه اوغرامش اولدیغنی یرلیلردن او زمانی درخاطر ایدنلر حكایه ایدییورلر . تبدیل موقعده‌كی بو انتظام حركتك شمال شرقیدن منتظماً وزان ایدن ملتملردن ایلری كلدیكنه شبهه یوقدر .

یاغمور وسیل صولرینك غربان وترهونه جبالندن كتیردیكی مواد رسوبیه‌دن تشكل ایتمش اولان بو واسع اووانك طرابلس بلده‌سی جوارنده واقع شمال قسمی بوسیار قوم تپه‌لرینك استیلاسنه اوغرامشدر . قافله‌لر بوسیار تپه‌لرك اراسندن سوزیله‌رك بوكوله‌رك اون بش كیلو متره قدر جنوبه

فوطو. فیشه‌ر

مقارحه قبیله‌سندن بر بدوی

فوطو. فیشه‌ر

قافله قوم تپه‌لرینی آشارکن

دوغری قطع مسافه ایدنجه آرتق صاری رنکلی قوم تپه‌لرینی کیریده براقیرلر وجنوباً غریان جبالی اتکلرینه و شرق جنوبی استقامتنده‌ده ترهونه داغلرینك کنیش وامتدادلی وادیلرله کسلمش متقطع برقدمه تشکیل ایدن اوچوروملرینه قدر دوام ایدن قرمزی اوزون بر اووا داخلنه کیررلر . طاغ اتکلرینه قدر دوام ایدن بو اووا وهلهٔ اولی‌ده دوزطن اولنورسه‌ده حقیقتده مائل ونقریباً بیکده درت نسبتنده خفیف بر میلده‌در .

قوملقدن چیقدقدن‌صوکره‌جنوب‌یولی کدوه (عزیزیه)یه قدر ، جنوب شرقی یولی‌ده مجینن اوواسنه قدر قوتلی‌اراضئ لحقیه‌دن کچرلر . غریان داغلرندن یاغمور صولرینی ساحله قدر اساله ایدن وادئ هیره وترهونه جبالندن دوغریجه زرابلس بلده‌سی جوارینه آقان مجینین وادیسیله ترهونه‌نك شمال شرقی‌یه دوغری دوام ایدن یوکسك یایلالرینك یاغمور صولرندن متشکل سید بالنور وادیسی وبوتون بونلره عائد دیکر کوچك وادیلر هرسنه یاغمور موسملرنده یتاقلرینی تبدیل ایتمکده وسلسلهٔ جبالدن کتیرمکده اولدقلری مواد عضویه ایله زراعته صالح کنیش وامتدادلی مزرعه‌لر حاصل ایتمکده‌درلر . ترهونه سلسله‌سندن اعتباراً غربه دوغری ، غریان ونفوسه داغ‌اتکلری بونجه دوام ایدن بوتون‌بواراضی قوهٔ انباتیه‌جه سلسله‌فوقنده‌کی یایلالره فائق ایسه‌ده مع‌التأسف زراعت‌برکتلی یاغمورلره ووادیلر بونجه فیضان میاهه متوقفدر سلسلهٔ جبالك شمال وشمال غربی استقامتنده‌کی ایلك

دوكونتيلرينه قدر دوام ايدن اووا سطحی موسم صيفك
حار ومؤثر كونشی التنده چاتلاقلرله منقش سرت برزمين
تشكيل ايدر ، يالكز وادی يتاقلرنده‌كی طينه نسبةً قومله
قاريشقدر . اووا سطحنی سترايدن سدره چاليلرينك كومه‌لری
كوكلريله حبس واشتكاله مانع اولدقلری طوپراق تومسكلری
اوزرنده نظر ربا يشللكلر حاصل ايدرلر . سدره كومه‌لريله
مستور اولان اووانك منظرۀ عموميه‌سی قويو يشيل كوبوكلرله
قبارمش فورطنه‌لی صاری بر دكزه بكزر .

يول سدره كومه‌لرينك اراسندن دولامباجلرله وبعض
كوچك خرمالق وانجير باغچه‌لرينك كنارندن كچه‌رك
كدوه‌يه قدر دوام ايدر . كدوه اووا سطحندن يوز متره
قدر ارتفاعده بر تپه‌در . عزيزيه قضاسنك مركزينی تشكيل
ايدن بويوك بر قصرحكومتله برقاچ دكان وبر جامعدن عبارت
اولان قصرالكدوه قريه‌سی بوتپه‌نك غرب اتكنده كائندر .
صيجاق ودفعةً آچيلان بر فرون مدخلنك حار ويابس نفحۀ
جهنميسی كبی قاووروجی قبلی روزكارلرينی متعاقب وزانه
باشليان راطب شمال روزكارندن استفاده ايتمك ايچين بر تموز
اقشامی كدوه تپه‌سنه چيقمشدم . قبلی روزكارينك تأثيريله
قاينار كبی سرابی بر منظره ارائه ايدن افق غربيده كونش
قويو قرمزی شعاعاتی ايچنده غروب ايدركن شمالدن كثيف
بر بولوط حالنده كلن بخار طبقاتی اووه سطحنه وسدره‌لره
سورونه‌رك ايلريليه‌ن بر پرده كبی يناشمقده وبوتون اشيايه
دونوق بر شكل مبهميت ويرمكده ايدی . برقاچ كوندنبری

دوام ایدن قبلی روزکارلرینك قوروتدیغی ، صوك عصاره‌سنی امدیکی یشیل سدره حیاتی ایشته بوبخار کتله‌سنك نصف اللیلدن صوکره دوکه‌جکی شبنملره مدیوندر . بر جهتدن‌ده بو سدره‌لر غریان سلسلهٔ جبالنك جنوبه قارشی تشکیل ایتدیکی سد عظیم سایه‌سنده قبلی روزکارلرینك دوغریدن دوغری‌یه تهاجم وتماسندن بر درجه‌یه قدر مصون قالمقده‌درلر .

کدوه‌دن صوکره اراضی عین طبیعت ترابیه ایله سلسلهٔ جبال اتکلرینه قدر دوام ایدر . داغلره یاقلاشدقجه سدره‌لر کیتدکجه سیرکلشمکه ونسبةً بویومکه وبعض محلاتده ایسه اوچ متره‌یه قدر ارتفاع کسب ایدرك منفرد آغاجلر حالنده کوریلمکه باشلار .ساحل جهتلرنده اراضیٔ لحقیه‌نك ستر ایتدیکی طاش طبقه‌لری آرتق کندیلرینی کوسترمکه وقافله منفرد تپه‌جکلر آراسندن کچمکه باشلار . عموم اووه داخلنده تحت الزمین صو سطحی ۵ الی ۶۰ متره بیننده جنوبه دوغری علی التدریج عمق حاصل ایده‌رك سلسلهٔ جباله قریب محلاتده قویولر ندرت حاصل ایدر . بورالرده اکثریا طین طبقاتندن اوچ متره قدر اشاغیده سرت طاش طبقه‌لرینه تصادف ایدیلدیکی جهتله قویو حفری بویوك مشکلاتله اجرا اولنمقده‌در . وادی یتاقلرینك طاشلق اقسامنده اسکی رومالیلردن قالمه صهریجلر یازین صو احتیاجنی تأمین ایتمکده وبدویلری قویو حفری مشکلاتندن بر درجه‌یه قدر قورتارمقده در . قدیم رومالیلرك وادی صولرینی ضبط وجمع ایتمك اوزره وجوده کتیرمش اولدقلری بندلره بورالرده ، یعنی وادیلرك غیر متبدل بر اساس متین تشکیل

ایدن طاشلق مجرای علویلرنده وسلسلهٔ جبالك شمال قونتر فورلری آراسنده تصادف اولنور .

طرابلس ساحل قسمنك الکزیاده قابل زرع اولان اووه سطحنده وکدوه اطرافنده یالکز ورشفانه قبائلنك ساکن اولدیغی بو اراضی هیئت مجموعه‌سی تخمیناً ١٣٠٠ کیلو متره مربعنده‌در .

بوساحه دائره‌سنده‌کی مزارع ووادی یتاقلری وسطی برکتلی زمانلرده ٢٤٠٠ طونیلاتو اربه وانجق ٣٥٠ طونیلاتو قدر بغدای یتشدیرمکده‌درلر

طرابلس غرب شهرینك اون بش کیلو متره جنوبندن اعتباراً غریان سلسلهٔ جبالی اتکلرینه قدر بو ساحه‌ده توطن ایدن ورشفانه‌لیلرك مجموع نفوسی ١٥ بیکدر ؛ اتساع اراضی‌یه قیاس اولونجه بهر کیلو متره مربعنه انجق ٥ ، ١١ نفوس اصابت ایدر . اووه داخلنده یاشایان بوتون بدویلر خیمه نشین وکوچبه‌درلر . وسطندن تك دیرکلی ، مستطیل الشکل واکثریتله سیاه وبعضاً قویو بال رنکی قیلدن معمول چادرلرده یاشارلر . بو چادرلردن عبارت کوچبه بر قوناق هیئت عمومیه‌سنه یرلی عربان « نجع » و « نزله » نامنی ویررلر . اکثر یاغمور وسیل صولرینك اسقا ایتدیکی اقسامده زراعت ایچین نزله‌لر تبدیل موقع ایتدکلری زمان بر عائله‌نك ارزاق چواللری ، دکرمن وبر ایکی تحته یمك قابندن واکثریا بر باقیر تجره‌دن عبارت اولان ارزاق واشیای بیتیه‌سندن باشقه بویله بر قیل چادری تفرعاتیله برابر نقل ایتمك

ایچین آریجه ایکی دوه‌یه احتیاج واردر . قیش موسمی بو چادر دیره کنی یره کومه‌رك اتکلرینی زمینه ایصال ایدرلر ، یازین ایسه‌بالعکس اتکلری اوزون قازیقلرله قالدیره‌رق واتکلر بوینجه جریان هوایه مانع اولمیه‌جق صورتده حصیردن اوچ جدار شاقولی وجوده کتیرر ویالکز برجهه‌یی مدخل‌اوله‌رق آچیق براقیرلر .

توزك صیجاق بر قایله (*) سنی ورشفانه چادرلرندن برینده کچیرمشدك. بولندیغمز چادروسطندن ودیرك حذاسندن قیل برکلیم ایله ایکی‌یه تفریق اولونمشدی . اوکلین یمکنی احضار ایچون خدمت ایدن ال دکرمننك حاصل ایتدیکی مطرد ایکلتی وایشیدیلن قادین صدالری بو قسمك حرم دائره‌سی اولدیغنی افهام ایدیوردی . چادرك جدار شاقولیسی بوینجه آتیلمش ارزاق چواللرینه اتکا ایده‌ك یره سریلمش قیل چواللر اوزرینه اوزاندق.صاحب بیت بزی یمکه دعوت ایتمشدی ؛ یمك زمانه انتظاراً ال دکرمننك آهنك مطردینی دیکلیه‌رك برآز اویقویه دالدق . اویقومزی بعضاً باشمز اوزرندن آتلایان کچی اوغلاقلرینك متقطع باغیرتیلری ، بعض کره بر قاچ طاووغه ریاست ایدن عظمتلی خروسك غلغله‌لری وارزاق‌چواللرینك اراسنده‌یکدیکرینی‌قو والیان‌بیاض کوپك‌یاورولرینك، یوارلانه‌رق باجاقلرمزی اوزرندن آتلیه‌رق قوشوشملری وبوغوشملریله

(*) زوالدن ایکی ساعت اول باشلیه‌رق بعدالزوال ساعت ایکی‌یه قدردوام ایدن کونك صیجاق زمانی ناطق بر تعبیر محلیدر .

دوچار انقطاع اولیوردی . چادر صاحبنك بوتون حیواناتی تموزك صیجاق كونشندن محافظهٔ نفس ایچین چادرك نسبةً سرین كولكه‌سنه التجا ایتمشلردی . انسان وحیوان هیمز اوراده بر جمهور مختلط حالنده استراحته چالیشیوردق .

تخته بر قصعه (قاواتا) آرپه اونندن معمول بزین(*) خمیری ینه تخته بر قاواتا ایچنده هر حالده بدوی بزیندن دها لذتلی اولان اكشی عیرانی ایچدكدن صوكره چای طاقمی اورتایه كتیرلدی . كوچك بر تخته اوزرینه دیزلمش كوچك جام قدحلرله ، كوچك بر چایدان ، بویالی تنكه‌دن چای وشكر قوطیسی هر حالده صاحب بیتك قبیله‌جه متمول لاندن ودها دوغریسی اوسنه بر كتلی بر محصول انقطاف ایتدیكنه دلالت ایدییوردی ، قحط سنه‌سی بدویلر هر شیلرینی حتی زوجه‌لرینی بیله باشلرندن آتارلر . طرابلس اهالیسی ایچون اوروپالیلرك مشروبات كئولیه ابتلالرندن دها مخرب اولان یشیل چای ابتلاسی كرك صحتاً وكركسه مالاً بویوك بر آفتدر . اوروپانك مضر بویالرله ملون یشیل چایلری طرابلس بدویلری نزدنده بازار رواج بولمقده‌در . زیرا بدویلرجه اك قویو رنك ویرن چای اك مقبولیدر . یشیل چای استعمالی افریقای شمالیده وعموم

(*) بزین طرابلسلیلرك مقبول بر یمكیدر . بغدای ویاخود آرپه اونندن معمول خمیر بر تخته قاواتانك وسطنه نصف كره شكلنده بر قبه كبی قونیلور . اوزرینه أت صویی صالچه‌سی دوكیلور وأت پارچه‌لری ایله تزیین اولنور . بو خمیردن بر پارچه آلنوب أت صویی ایله یوغورلدقدن صكره ال ایله ینیلیر .

بربرستانده سنوسی زوایاسی طرفندن کتیرلش واهالی‌یه تعمیم اولونمش بر بلیه‌در . بو منشأدن دولاییدرکه چای یاپمق وحاضرونه توزیع واکرام ایتمکده اهمیت وآداب مخصوصه‌یه رعایت شرطدر. چایی یاپان ذات بر زاویه شیخنك اخوان ومریدانه قارشی طاقندیغی اوضاعی تقلید ایدر .

جماعتمزدن شاطیلی قوایده قبیله‌سی شیخی احمدبن علی معروف تجاردن وکباردن وسنوسی اخواننده بر ذات اولمغله اوکون بعدالطعام چای احضاری خصوصی کندیسنه تودیع اولونمشدی . شیخ احمد ،سنوسی زوایاسنجه مرعی اصول دائره‌سنده هرکسه اوچر قدح توزیع ایتدکدن صوکره سفره‌نك قالدیرلمسنی تکلیف ایتدی . حالبوکه بوتون ورشفانه ، مجبنین وبالخاصه ترهونه بدویلری اوچ دکل حتی دوقوز قدحله اکتفا ایدر طاقمدن اولمدقلرندن چایده دوام ایده بیلمك ایچین صاحب بیت تحته سفره‌یی اوکنه چکدی . اودقیقه‌یه قدر فوق العاده اوزون بوینك اوزرنده وبویوك ماوی پوسکللی تونس فسنك آلتنده ؛ پارلاق ایری سیاه کوزلری ، منقاری برونی ، اینجه دوداقلری واو اوزون چهره‌سیله سیوری چکه‌سنك خطوط عمومیه‌سی برازمستهزی وفقط شاطر بر تأثیر اجرا ایدن صاحب بیت چای احضاری ادابنه رعایت ایتمك ایچین اوزون بوینك عضلاتنی کره‌رك ، باشنی دیکه‌رك کندیسنه بر اهمیت ووضعیت مخصوصه ویرمش ودردنجی قدحنی طولدیرمغه باشلامشدی .

*
* *

غریان سلسلهٔ جبالنه یاقلاشلدقجه ، داغلرك شمال اتكلرینی تشكیل ایدن اوچوروملر واوچوروملرك التنده بیقنتی آثارندن بویوك كتلهلرك حصوله كتیردیكی میلی خفیف یماجلر وبو اوچوروملرك آراسنده آچیلمش بویوك وطرفینی دیك وادیلرك فتحهلری دها وضوحله كورلمكه باشلار . یول منفرد تپهلر آراسندن ، دوكوتی اثری اولان یماجلرك كنارندن وطاشلق سیل مجرالرندن كچهرك بو وادیلره ودها ایلری سلسلهٔ جباله دوغری دولامباجلرله دوام ایدرك صرپ یماجلر اوزرنده زیقزاقلی تنیه (یوقوش) لره منتهی اولور .

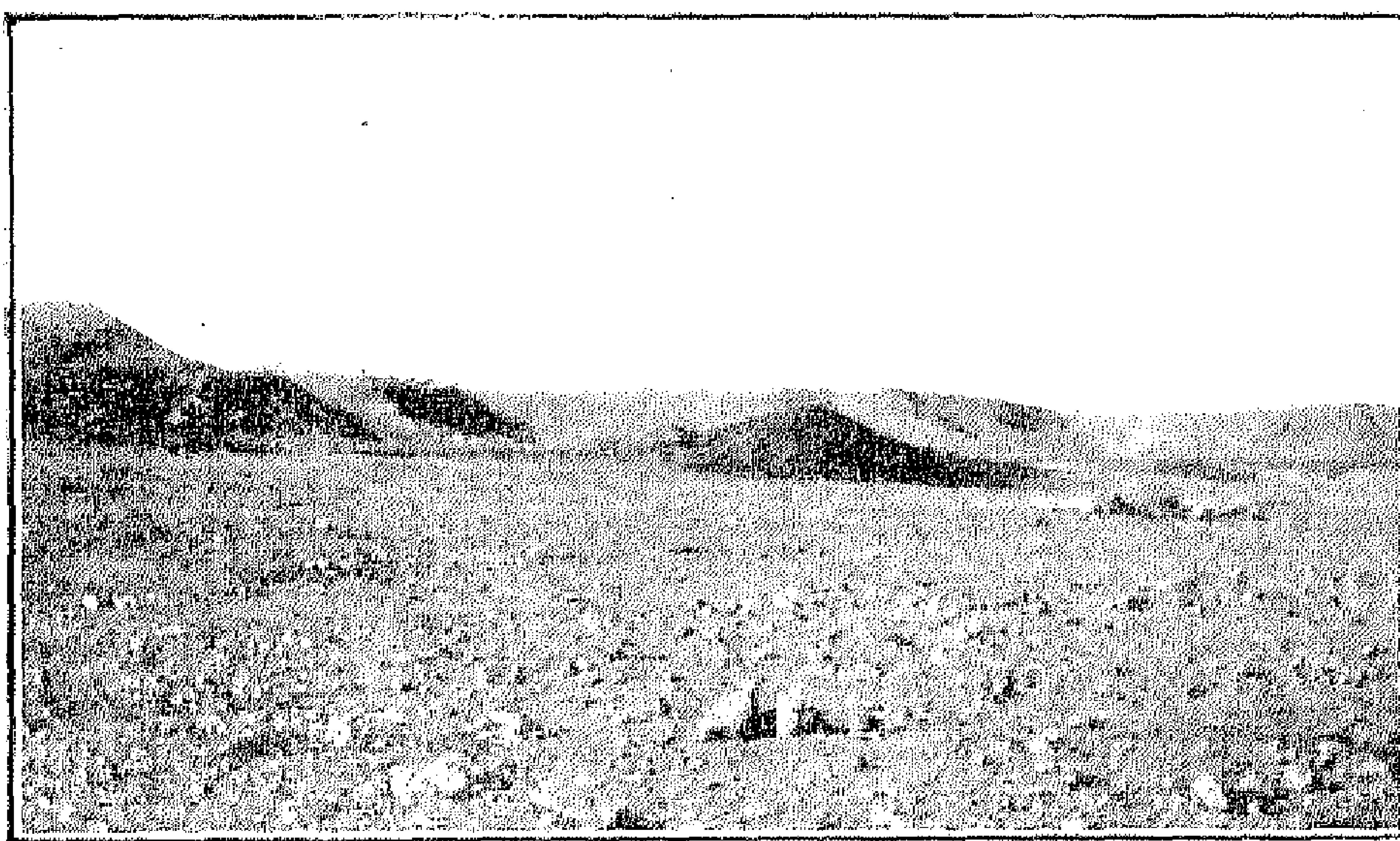
بر تموز كوننك كولكهده وسطی ۳۸ درجه سانتیغراده واصل اولان درجهٔ حرارتی ایله كچن بر قافله یولجیلری ایكی طرف یماجلرینك قیالق اوچورومری وسیل صولرینك وادی یتاغنه سرمش اولدیغی بیاض چاقل طاشلرینك انعكاساتیله تضاعف ایدن درجهٔ حرارت وكوز قاماشماسندن صوك درجه بیزار اولورلر . بوتون قافلهده بركسلان عمومی اثری كورلمكه باشلار . بو سیل یتاقلرینك چپلاقلغی ونادراً تصادف اولنان بر قاچ منفرد سدره كوتوكلرینه رغماً منظرهٔ عمومیهنك حال عقامتی ایله تپهلر اوزرندهكی یایلالی تزیین ایدن غریان باغچهلری وزیتونلقلرینك منظرهٔ لطیفهسی آراسنده بر تضاد كوریلور .

اهالیٔ محلیهنك تنیه تسمیه ایتدكلری دیك یوقوشلر چیقیلنجه جبل نفوسه وغریان سلسلهٔ جبالنك خط بالاسنه وغابس ، سرت كورفزلری ورسانلرینك خط تقسیم میاهنه

فوطو. فيشەر

غريان ايله مزده بيننده (سوف جين مضافاتى)

فوطو. فيشەر

وادئ سوف جين

یعنی طرابلس غربك منبت ومسكون اولان شمال قسمنك عمود فقریسی اوزرینه مواصلت ایدلمش دیمكدر . طرابلس غربك حیات زراعیه‌سنجه اهمیتی حائز اولان بو سلسلهٔ جبالك تشكلاتی وایكی كورفز سطوح مائله‌سنی تماشا ایچون شوراجقده براز توقف ایده‌جكم :

تونس جنوبنه قدر یاییلان آطلس سلسله‌سنك قوللری طرابلس غرب داخلنده نالوت جوارندن باشلیه‌رق غریانه قدر جبل نفوسه نامیله دوام وبو امتدادی اثناسنده جنوبه وجنوب شرقی‌یه دوغری بر جهتدن حماده یایلاسیله برلشمك اوزره قونترفورلرینی تمدید ایدر . سلسله غریاندن اعتباراً شرقه وشرق شمالی‌یه دوغری دوام ایدرك ترهونه ومسلاته یایلالرینی تشكیل ایدر . اصل طرابلس غرب نامنی آلان ولایتك شمال قسمنك عمود فقریسنی واضلاعنی تشكیل ایدن بو سلسلهٔ جبال باشلیجه اوچ ورسان وجوده كتیرر .

برنجیسی — شمالده دوغریدن دوغری‌یه طرابلس ساحلنه وغابس كورفزینه منجر اولان وادیلری وسیل یتاقلرینی وجوده كتیرن شمال سطح مائلی ؛

ایكنجیسی — جنوب وجنوب شرقیده ، یفرین ، غریان وترهونه جبالنك خط بالالری ویوكسك یایلالرینك یاغمور صولرینی سرت كورفزینه ایصال ایدن وبن ولید ، سوف جین ، زمزم ونفد وادیلرینی وجوده كتیرن شرق سطح مائلی ؛

اوچنجیسی — غدامس وسیناوون استقامتنده صوف قوملقلرینه

منتهی اولان صحرا وادیلرینك سیل صولرینی حاصـل ایدن جبل نفوسه‌نك نالوت قسمنده‌کی جنوب غربی سطح‌مائلیدر .
بو سلسـلهٔ جبال اتکلرنده ویفرین ، غریان وترهونه جبالنك فوقنـده‌کی یایلالرده موجود منابع جاریه‌نك اووه سطحنده‌کی زراعته هیچ بر فائده ومداری یوقدر .
طرابلسك حیات زراعیه‌سی یاغمورلره وبالخاصه قطیس ومجینین اووه‌سیله قدیم روما امپراطورلغنك اصل ذخیره انباری اولان شرق سطح مائلنده‌کی کنیش واوزون وادیلری، سیل صولریله اشباع ایده‌جك مبذول یاغمورلرك اوچ سطح‌مائلك خط تقسیم میاهی اوزرنده‌کی یایلالره منتظماً نزولیله تأمین وادامه ایدیله بیلیر . حالبوکه سلسـلهٔ جبالك خط بالاسی اوزرنده غریان تپه‌لری وبعض وادیلر ایچنـده قدیم روما آثارندن اولان سـدلی وادیلرده‌کی زیتونلکلرله جبل نفوسـه‌نك محدود وادیلرنده‌کی اشجاردن ماعدا هیچ بر اغاجه تصادف اولنماز .
دیکر جهتدن ترهونه‌یه دوغری اولان جبالك شمال شرقی قوللری اوزرنده‌کی واسع یایلالرده ، خفیف میللی تپه‌لرده واورفله‌یه قدر اولان میلی جزئی ودوز یتاقلی وادیلرده‌کی آثار قدیمه انقاض وخرابه‌لرینه نظراً معمور بر ماضیسی اولان بوساحهٔ عظیمه‌نك شیمدیکی چپلاقلغی مطرد وبرکتلی یاغمورلرك نزولنه مانع اولان اسبابدندر . بر طرفدن‌ده بدویلرك باشلیجه بر منبع ثروتی اولان حلفه اوتنك کوکندن سوکیلمه‌سی اراضی‌یی بوسبتون چپلاق براقمقده‌در . حلفه اوتی اولجه خمس ساحلی بویندن باشلیه‌رق داخله دوغری ترهونه واورفله

اراسنده‌کی یوکسك یایلا ایله ترهونه جبالنك شرق ورسانی اوزرنده یولنور ایکن شیمدی خمس ساحلندن قرق بش کیلومتره جنوبه قدر دوام ایدن بو ساحه‌ده اجرا اولونان تخریبات‌دن و حکومتك بو منبع ثروتی محافظه خصوصنده کوسترمش اولدیغی لاقیدی یوزندن آرتق حلفه اوتی قالمامشدر .

جنوبدن و صحرای کبیرك حار و جهنمی سطحندن طرابلس حماده‌لرینك متعالی و یابس سطوح عریانی کچه‌رك کلن جنوب روزکارلری جبل نفوسه یایلالرینی یالایه‌رق قورتمقده و رطوبتدن اثر براقمامقده‌در . بو چپلاق خط تقسیم میاهك بو صورتله یابس بولنمسی وانعکاسات شمسیه ایله هوای نسیمی طبقات سفلیه‌سنك تزاید حرارتی نزول بارانه مانع اولمقده و منبوتات ایله محافظه اولنه‌میان سطح زمین اوزرنده روزکارك تخریباتی دوام ایتمکده در .

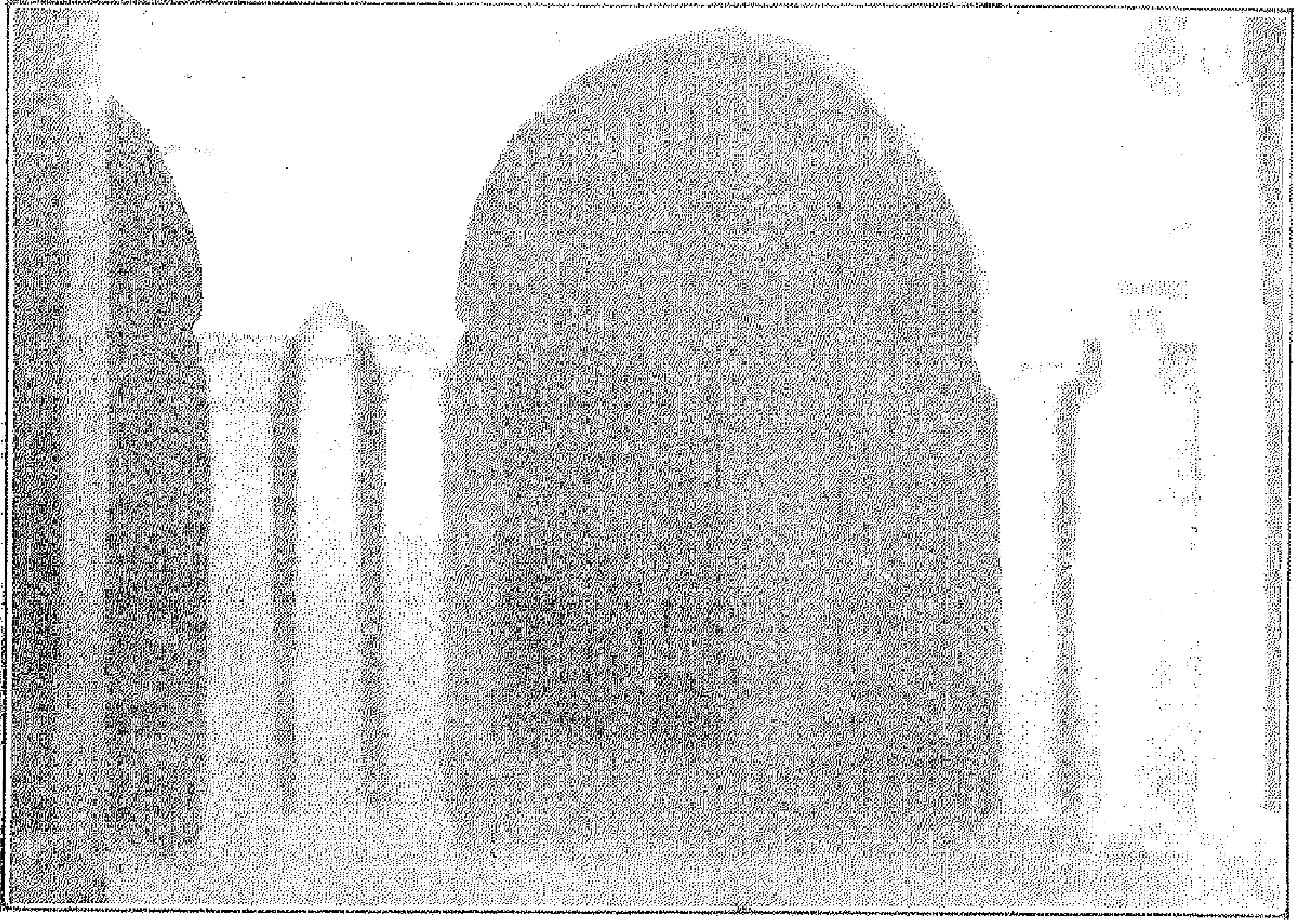
طرابلس غربده زراعتك ترقیسی ایچون آنجق موضعی فوائدی جامع اولان ارتیزیه‌ن قویولرینك حفری و یاخود منابع موجوده‌دن فن دائره‌سنده استفاده ایدلمسی کبی وسائطدن زیاده خط تقسیم میاه اوزرنده‌کی یوکسك یایلالرده اورمان یتشدیرلمسی و بو صورتله یاغمور موسملرنده نزول بارانك تأمین ایدلمسی لازمدر . نالوتدن اعتباراً مسلاته‌یه قدر جبالك سطوح علویه‌سی و بالخاصه اسکی روما زماننده میلیونلرله اشجار مثمره‌یه وطن اولمش اولان ترهونه ایله اورفله بیننده‌کی واسع یایلاده اورمان یتشدیرمك ایچین صرف اولنه‌جق همتله کیتدکجه انقراض بولان ثروت عمومیه تزیید اولنه‌بیلر .

مع‌التأسف شیمدیکی شکل حکومتمز رومالیلردن قالمه اعصار دیده زیتونلکلرله معموره‌لر قربنده‌کی مغروسات جدیده‌یی بیله کچی سوریلرینك دندان‌خرصندن تخلیصه موفق اوله‌میور،

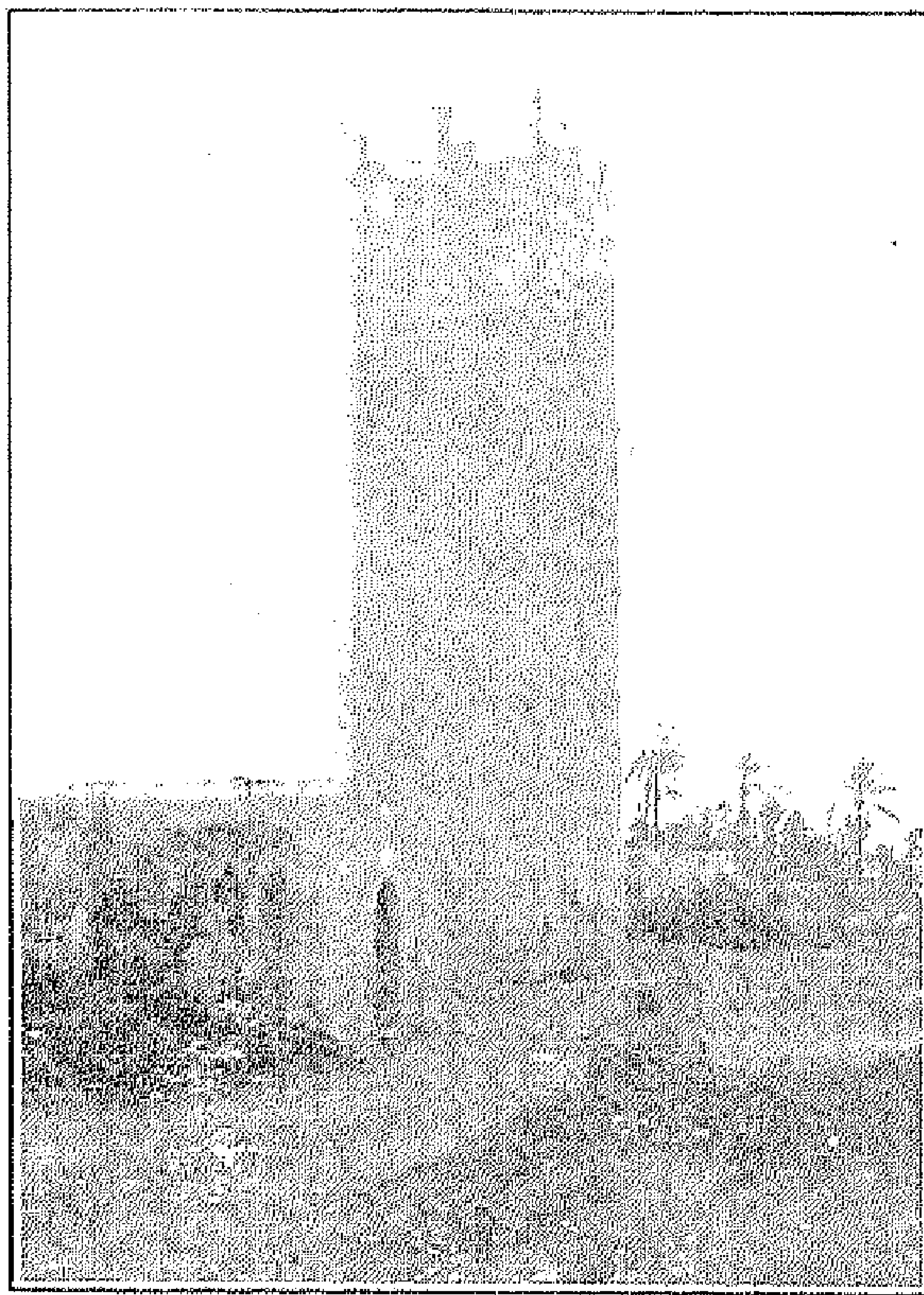
*
* *

علی‌العموم سلسلهٔ جبال اوزرنده وسوف‌جین وادیسنه دوغری میللرده، یتاجلرده تصادف ایدیلن لاو پارچه‌لری صحرانك طرابلس قسمنك‌ده ازمنهٔ قبل‌التاریخیه‌ده ادوار بركانیه کچیرمش اولدیغنه دلالت ایدییور. غریانك دیك و اوچوروملی شمال اتکلرندن یوکسلك یایلالره چیقلدقدن صوکره تپه‌لرده و وادیلرك نسبتاً خفیف اولان مجرای علویلرنده‌کی یشیل زیتونلقلرله آچیق یشیل رنکلی انجر یاپراقلرینك سطح ترابه سریلن لطیف کولکه‌لکلری یتاجلرك قوری، قیالق منظره‌سیله تضاد تام حاصل ایدر.

غریان قصبه‌سی زیتونلکلر آراسنده کوریلان بر قاچ فوقانی مربوعه (اودا)لر ایله تحت‌الزمین مساکندن عبارتدر. یفرین قصبه‌سی و جواری مستثنا اولمق اوزره همان بوتون جبل نفوسه اوزرنده یاشایان اهالی یر آلتی أولرنده و مغاره‌لرده ساکندرلر. مسلاته‌دن اعتباراً نالوته قدر اولان جبال اوزرنده یاشایان قبائل اووه‌ده‌کی قبیله‌لره نسبتاً دها صاف بربر نسلندن اولوب یفریندن اعتباراً غربه دوغری کاملاً بربری لسانیله متکلمدرلر. افریقای شمالینك معروض اولدیغی قدیم استیلالر زماننده اهالیٔ محلیه‌یی تشکیل ایدن بو بربریلر دائما جباله

طرابلس غرب (احمد پاشا جامعی مدخلی)

طرابلس غرب واحه‌سنده بر مسجد

التجا ایدرلردی . بربریلر من القدیم استیلای اجانبه قارشی برودت و خشونتله مقابله ایدەرك لسان وعادتلرینی محافظه خصوصنده شدتلی بر تعصب کوسترمشلر وبو استیلالر میاننده اك شدید واك عظیمی اولان عرب استیلاسنه و خصوصیله اولاد هلال سیولنه قارشی‌ده دائما آطلسك منیع التسخیر اولان شواهقنه التجا ایتمشلردر . حالا بوکون طرابلسده احوال وانقسام قبائل عین حال و وضعده نمایان اولمقده‌در :

سلسلهٔ جبال شمالنده واقع اووەده مقداری پك جزئی اولان عربلروبرابرهٔ مستعربه خیمه‌نشین ونیم بلدی برحالده ؛ جبالك فوقنده یایلاده‌کی مغاره و طاش قووقلرنده‌ده خالص بربر نسلی موجود بولنمقده‌وبینلرنده‌کی عداوت قدیمه شدتله دوام ایتمکده‌در . غریانك تحت الزمین مساکنی بوزمره‌دن‌دکلدرلر . انجق یفریندن اعتباراً غربه دوغری بربریلرك قریه و مساکنی عادتا قارتال یووەسی کبی اك صرپ اوچوروملرك تپه‌سنده و مدافعه‌لری سهیل اینجه پاتیقه‌لرله یکدیکرینه متصل اولدیغی کوریلور .

غریان أولری تقریباً بش متره قدر برعمقده کنیش برقویو ایله بوقویونك جدارینه اویولمش اودالردن عبارتدر . ظلمات لیل ایچنده بر یبانجی ایچین بو أولرك حولیسنه سقوط ایتمك تهلکه‌سی کیجه‌لری قصبه‌ده کزمکه باشلیجه برمانع تشکیل ایدر . اودالره ، دها دوغریسی بوحجره‌لره کوچك وآلچق برقاپودن کیریلنجه اوزون برکمر قبه وتیشین اودا داخلنده احراق ایدلمش اودون دومانندن قارارمش وقازمه اثرلریله بر سطح معوج

تشکيل ايتمش جدارلر و قاباصابا» «موره‌سك» قورنيش تزييناتيله چوريلمش ديوار حجره‌لری منظرهٔ عموميه‌يی تشکيل ايدر . بوير آلتی مسکنلرينك حوليسنه اينمك ايچين اوستی قپالی مائل برتونلدن دها دوغريسی معوج بر رامپه‌دن استفاده اولنور . سلسلهٔ جبالی قيشين شدتله قامچيلايان قارايل روز کارلريله ، يازين محرق جنوب روز کارلرينه قارشی اهالئ محليه بوير آلتی حجره‌لرينه التجا ايله مقاومت ايده‌بيليرلر . انجق شدتلی ياغمورلرده حوليده طوپلانان صولر حجره‌لره قدر هجوم ايده‌رك بعضاً انهدام تهلکه‌سنه بيله سبب اولديغی روايت اولنيور .

غريان سايه بانلرينی ترك ايتدکدن صوکره يول خفيف برميل تعقيب ايده‌رك سوف جين واديسنه آقان برقاچ کوچك واديسنك قيالق مجرالرينی قطع ايتدکدن صوکره مزده‌يه واصل اولور . ارتق غريان ياييلاسندن صوکره صحرايه مخصوص اولان حال يعنی کيجه ايله کوندوز حرارت درجه‌لری آراسنده‌کی تفاوت عظيمه کنديسنی کوسترمکه باشلار . سلسلهٔ جبالك جنوبه [*] کی دوز ونسبةً نباتاتدن عاری اولان محللرنده تموز کيجه‌لری بيله اك قالين يون بطانيه‌لرمزی اورتمکه وشدتله اجرای حکم ايدن آيازه قارشی تحفظه مجبوريت حاصل اوليوردی . سلسله‌نك سوف جين واديسنه اولان اينيش محللری نسبةً دها طاتلی ميلده‌در . مزده قريه‌سنك مبنی اولديغی محلده واديسنك طرفينده‌کی يتاجلرك ميلی آز وطاشلق تپه‌جکلردن عبارتدر . طاشلق وادی يتاغی ايچنده زيقزاقلر ترسيم ايدن سيل مجراسی

[*] غريان زيتونلکلرينك غربنده يوکسك ودوز برياييلانك اسمی .

بویوك قیالر وچاقل طاشلریله مستور وزراعته غیرصالحدر .

مزده موقعی وادی یتاغندن تخمیناً ٤ الی ٥ متره عمقده‌کی صو سطحی سایه‌سنده وجود بولمش برقاچ یوز خرما آغاجیله روما خرابه‌لری انقاضی آراسنه بنا ایدلمش کوچك برقریه‌دن وفزان یولی اوزرنده ، اصل طرابلس غرب قسمنك صوك معموره‌سی اولمقدن باشقه بر اهمیتی حائز دکلدر . بك قلیل اولان اهالیسی نیم بدوی برحالده چامورحرجله یاپیلمش کوچك طاش بنالرده ساکندرلر .

غریاندن مزده‌یه قدر نفوس عمومی کیتدکجه تقلل ایده‌رك دوام ایدر . غریانك معموره‌لر اطرافنده و زیتونلق باغچه‌لری ایچنده‌کی نفوس مجموعه‌سی قضانك اتساع عمومیسنه نظراً بهر کیلو متره مربعنه اوچ درجه‌سنده ایسه‌ده اوچ ربعی غیر مسکون اولان قیالق و طاشلق اراضیده بر قاچ یولجیدن باشقه هیچ کیمسه‌یه تصادف اولنه‌ماز .

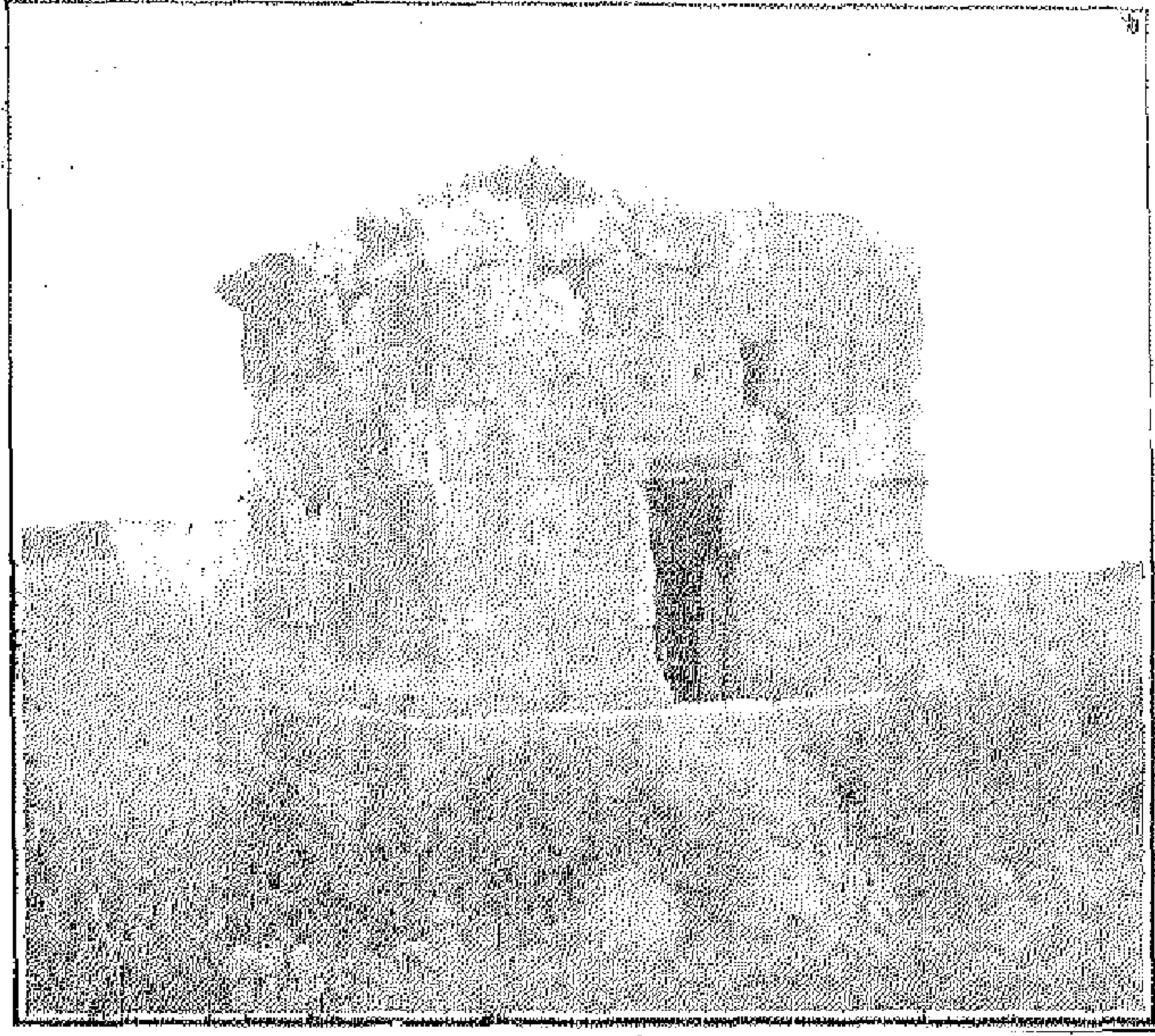
قسم اعظمی بدوی وطرز معیشتجه طرابلسك شمال عربانندن فرقسز اولان مزده ناحیه‌سی عربانی ایسه مزده وادیسی قوللری و « جبل خدامیه » داغلرنده ساکن اولان اولاد یوسیف قبیله‌سی‌ده داخل اولمق‌اوزره دها قلیل‌المقدار وناحیه‌نك پك واسع اولان ساحهٔ امتدادینه نظراً انجق تخمیناً درت کیلومتره مربعنه بر نفر درجه‌سنده‌در . طرابلسدن اعتباراً مزده‌یه قدر اولان اراضیده نفوس تدریجاً آزالمقده ونهایت زمزم وادیسنك جنوبندن اعتباراً فزان اراضیسنه قدر کاملا غیرمسکون صحاریٔ وسیعه‌یه منجر اولمقده‌در. ساحلدن اعتباراً

بوسبوتون ایصسز طاش دکزی حدودینه قدر اولان اراضی‌یه نسبةً نفوس مقایسه‌سنجه طرابلس بلده‌سی جوارنده‌کی کثافت نفوس ساحل بحرك شرق و غربنه‌ده تقریباً تشمیل اولونجه ساحل معموره‌لری جوارنده‌کی نفوسك الك کثیف و حماده سریرلرینه قدر کیتدکجه سیرکلشه‌رك دوام ایتدیکی وبناءً علیه ولایتك بوتون فعالیت اقتصادیه‌سی ساحللرده وساحله قریب اووه‌لرله بویوك‌وادی یتاقلرنده تمرکز ایتدیکی تظاهر ایدییور.

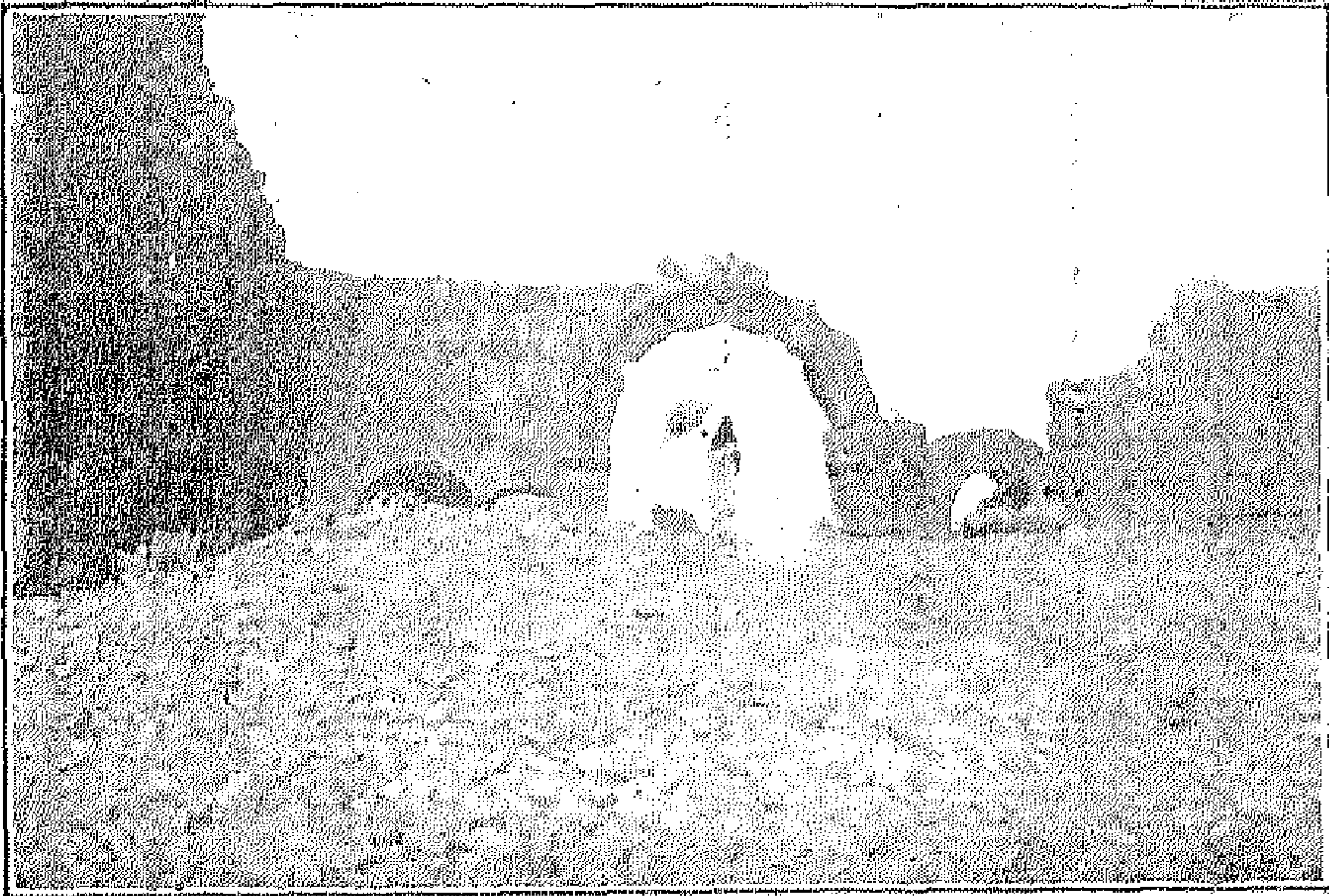
غریان داغلرندن صوکره مزده‌یه قدر قویولر محدود ایسه‌ده تحت الزمین صو سطحی مجنبین وتطیس اووه‌سنه نظراً دها یقیندر . مزده‌دن اعتباراً زمزم‌وادیسی تووللرینه وحماده حدودینه قدر موجود قویوصولری املاح معدنیه وبالخاصه چوقجه مقدارده کوکرت مرکباتیله مخلوط وانجق الجای ضرورتله قابل شربدر .

*
* *

طرابلسدن مزده جوارینه قدر بر خط اوزرنده دوام ایدن فزان وغات یوللری بورادن اعتباراً اوچه انقسام ایدر . باشلیجه بوطریق اوزرنده سفر ونقلیاتی اجرا ایدن شاطی دوه‌جیلرینك کچدیکی بویوللردن الک سهل المرور اولانی غریان جنوبندن اعتباراً آیریله‌رق (وادی بی) دن کچن شرق یولیدر. حساونه ومقارحه قبیله‌سنه منسوب دوه‌جیلرك نزله‌ومسکنلرندن کچمك اوزره التزام ایتدکلری بوطریق باشلیجه‌بورنو ووادایه کیده‌جك تجار حموله‌لرینك و مرزقه مخصوص امتعهٔ تجاریه‌نك نقل ایدلمکده اولدیغی یولدر .

روما بقیهٔ آثارندن

فوطو. فیشه‌ر

قریهٔ غربیه‌ده روما خرابه‌لری

دیکرلری شاطی غرب عربانک تعقیب ایتدکلری حماده یوللریدرکه شاطیدن صوکره وادیٔ غربیده ایکی یه آیریله‌رق سودان قافله‌لرینی غاته ؛ بورنو و وادای قافله‌لرینی‌ده مرزوق تجارت دربندینه ایصال ایدر . بویوللر، مرزده کوبی‌ایله سوف جین وادیسنک طاشلق ، قیالق یتاغنی ترك ایده‌رك زمزم وادیسنک قوللرینی تعقیب ایله شرقده‌کی یول زمزم ایله وادی بی آره‌سنده‌کی صرتلره ، غرب یوللری حماده سریرینك شمالی حدودینه منتهی اولور .

زمزم وادیسنک یماجلری دیك وقیالق وادی یتاغی بو یماجلر اراسنده محبوس‌ایسه‌ده سوف جینك مرزده جوارنده‌کی مجرای علویسنه نظراً دها خفیف میلده اراضیٔ لحقیه‌دن متشکل و طلح اغاچلریله [*] مستور اولدیغی جهتله نظره دها لطیف بر تأثیر اجرا ایدر . برکتلی یاغمورلی سنه‌لرده کنیش وخفیف میلده واقع وادی یتاغنك حصوله کتیردیکی مرعا ومزرعه‌لریله زمزم‌وادیسی بوجوارده یوسیف وزنتان‌قبائلنك ومجرای‌سفلیسنده اورفله‌قبائلنك حیواناتی‌لایقیله بسلر، وسیل صولرینك یوزلرجه کیلومتره مسافه‌دن سوروکلیوب کتیردیکی مواد عضویه ایله قوت بولان مزارعی‌ده کلی محصول ویریر . زمزمدن کچدیکمز زمان وادینك کنیش شعباتی وقوللری ایچنده‌کی واسع مرعالرك یشیل‌اوتلری وبواوتلر ایچنده یاییلمش دوه‌وقویون سوریلری کوزل برلوحه تشکیل ایدییوردی . بولوحهٔ دلربانك اوچنجی پلانی اولان براق، ماوی برتموز سماسیله یشیل وادی

(*) Acacia tortilis.

ینافلری آراسنده زمزمك اوچوروملی شمال یماجلری ایسه قرمزی ومهیب بر پرده حالنده خط فاصل تشکیل ایدیوردی .

غات طریق تجارتی زمزمدن صوکرا آرتق کاملاً غیر مسکون اولان حماده سرینه داخل اولور . حمادة الحرایه کیرمه‌دن اول بوزرایه قدر دوام ایدن ۳۰۰ کیلو متره طولنده واولدقجه مهم عوارض طبیعیه‌یی قطع ایتمش اولان یوللری تعقیب ایدن قافله‌لر ، بویکی وطاقتشکن صحرامشیتنه باشلامه‌دن اول طابونیه قویوسی باشنده مدید بر استراحته وصوسز منطقه‌دن معدود اولان حماده صحراسنی سریع یورویشلرله قطع ایده‌بیلمك ایچون جمع قوته محتاجدرلر . بوقویو صحرانك شمال حدودنده واقعدر .

طابونیه جوارنده وزمزم وادیسی قوللری اوزرنده قریة الشرقیه ، قریة الغربیه اسملرنده ایکی واحه بولنمقده‌در . روماليلردن قالمه انقاض وخرابه‌لر اوزرینه بنا ایدلمش اولان بو قریه‌لرده فزانك شاطی عربانندن مقارحه‌لر توطن ایدیورلر . بونلردن قریة الغربیه‌یی زیارته موفق اولمشدم . وادی ملاقی‌نك شرق قولنده ، وادی سطحنك تحت الزمین صو طبقه‌سنه پك یقین بولنمسی وکوچك برمنبعك باطاقلقلر حاصل ایدن ، هوایی افساد ایدن صولری سایه‌سنده وجود بولمش قویویشیل وصیق بر خرمالق ، تپه‌لرك چیلاقلغیله تضاد تام تشکیل ایدیوردی . وادینك شمال صرتلرنده قدیم خرابه‌لر ، اقسام علویه‌سی ییقلمش یوکسك قله‌لر وبوصرتلرك وادی‌یه دوغری ایلریلمش جنوب قونترفورلری اوزرنده طاش وچامورله یاپیلمش بر قریه

کوریلیوردی . طرابلسك ساحل وشمال قسمنده روما خرابه‌لری متروك براقیلمش ویکی بلده‌لر اکثریا بو خرابه‌لرك جوارنده تأسس ایتمش اولدیغی حالده قریة‌الغربیه‌ده‌کی مقارحه‌لر چامور خرجله کوچك طاشدن وجوده کتیرمش اولدقلری حزین‌المنظر بنالرینی تمامیله خرابه‌لر اوزرینه قورمشلردر .

بویوك کسمه طاشلرله بنا ایدلمش اولان سور قدیمك قاپیسندن کیریلنجه بوسورك وروما مبانیٔ جسیمهٔ قدیمه‌سنك ییقلمش ، دوریلمش طاشلری آراسنده دار سوقاقلی کوچك برکویجکز کندیسنی کوسترر . حالا لطافت وانتظامنی محافظه ایده‌بیلمش اولان روما سور قدیمنك ، شیمدیکی حالده بر متره‌دن زیاده انقاض التنده اشیکی طیقانمش وقاپانمش اولا قاپیسنك طرفینده دیواره موضوع ومحکوك تصاویر ملائك بومدخلك رومالیلرك خرستیانلق دورنده وجوده کتیریلمش اولدیغنه دلالت ایدر . سور قدیمك شیمدیکی زمین سطحنه نظراً اوچ متره قدر یوقاریسنده کوچك طاشدن یاپیلمش مازغاللی یکی برصره دیوار قریة‌الغربیه‌نك استیلای اسلامدن صوکره متروك براقیلمامش وقابلیت تدافعیه‌سی تزییداولونمق اوزره عرب فاتحلری طرفندن یکیدن تحکیم ایدلمش اولدیغنه دلالت ایدر .

غریاندن اعتباراً دها زیاده کوریلمکه باشلایان روما آثاری قریهٔ غربیه‌یه قدر دوام ایدر واك زیاده وادی بویلرنده تصادف اولنور . زمزم قوللرندن وادیٔ مرصیدده تصادف ایتدیکمز قسماً خراب برمرقد قدیم ، وبونك جوارنده شیمدی طوپراقله طولمش قدیم برصهرنجله کوچك بربنا خرابه‌سی اساساً رومالیلر

زماننده‌بری فزان وغات طریق تجارتنـك بورالردن کچمکده اولدیغنه حکم ایتدیره‌بیلیر . رفیق طریقم موسیو فیشرله‌برابر زیارت ایتدیکمز بوخرابه‌ده قسماً قیریق ، سیلیك بر «بارولیه‌ف» ده برقارتالك بر جیلانی هوایه قالدیرمسنی مصور منقوشات ولوحه‌نك ایکی طرفنده اکلیل‌اوزاتمش تصاویر ملائك‌بومبانینك روما امپراطورلغی ادوار اخیره‌سنده وجوده کتیرلمش اولدیغنه دلالت ایدییوردی . موسیو فیشر بو منقوشـاتك اوکنده : « قارتاللر محو اولدی ، جیلانلر حالا مملکتلرنده یاشـیورلر » دیمشدی .

سوف جین‌وزمزم وادیلری ایچنده‌بوکبی مراقدوکوچك قصر خرابه‌لری چوقدر . فقط غریان ، ترهونه یایلالرنده وسلسلهٔ جبال‌فوقنده‌کی وادیلرك‌مجاریٔ علویه‌سنده کوریلمکده اولان سدلر کبی مدید وفعال برحیـات زراعیه‌نك آثارینه بوکنیش وادیلرده‌تصادف اولونمیور. غریان ، ترهونه‌واورفله یایلالرنده‌کی مجرای علویلری دیك اولان وادیلرك سیل‌صولریله سوبوریلان زراعته صالح اقسام رسوبیه‌یی توقیف ایتمك وبو صورتله مزارع مستویه وجوده کتیره بیلمك ایچین انشا ایدلمش اولان قدمه‌لی‌سدلره، اساساً وادی‌یتاقلری خفیف‌میلده اولان زمزم‌وسوف‌جین‌وادیلرنده لزوم واحتیاج کوریله‌مزدی.
طرابلسك ساحل قسـمنده کوریلن قدیم معموره‌لرك مهیب ومعظم خرابه‌لری ، بویوك کمرلری وقالین یوکسك ستونلری ، اسـکی آغیر روماله ژیونلرینك ضربهٔ آهنینله دنیایه حاکمیتنی طـانتمش اولان جهان امپراطـورلغنك عظمتیله نه درجه بلیغ

بر آهنك تناسب تشکیل ایدرسه ؛ خمس ومسلاته‌دن باشلیه‌رق غریانه قدر بوتون سلسلهٔ جبال اوزرنده وبالخاصه ترهونه واورفله یایلاسنده‌کی وادی یتاقلرنده وجوده کتیرلمش اولان آثار زراعیه ، بیکلرجه سدلرله حبس ایدلمش وادیلرك نظره عرض ایتدیکی متمدن رعه‌لر ، بودمیر پنچه‌لی مستولینك اصل حیات فعالانه‌سندن ، صدمات اعصاره رغماً باقی قاله‌بیلمش شاهدلریدر . انسان بومعظم مبانینك ، بو واسع عملیات ترابیه وزراعیه اثاریتك اوکنده مستغرق تخلیات اولدیغی زمان ؛ بیکلرجه اسیرك ، مرحمتسز قامچی ضربه‌لری آلتنده اینله‌یه‌رك سوریکله‌نه‌رك ، افریقانك حار ومحرق کونشنك آلتنده صبورانه چالیشه چالیشه جان ویردکلرینی کورر .

فزانك اراضیٔ محرومه‌سنه نسبتله فیضلی وبرکتلی اولان شمال قسمنده یعنی حماده ودها شرقده سربرسوده ایله آیریلمش اولان اصل طرابلس غرب اراضیسنده اسکی رومانك ذخیره انباری ترهونه واورفله یایلالرنده‌کی بوسدلی ویوکسك وادیلرله بالخاصه مدید بر مجرایی تعقیب ایده‌رك برچوق مواد عضویه انقاضنی سوروکلیوب کتیرن وبناءً علیه‌ك قوتلی مواد رسوبیه‌یی حائز اولان بن ولید ، سوف جین وزمزم وادیلرینك مجاریٔ سفلیه‌سیدر . بووادیلرك اورفله جنوبنده‌کی سطح مستوی‌یه قریب خفیف میلده‌کی کنیش مجرالری ویتاقلری برکتلی برسنه‌ده بره یوزاللی‌یه قدر محصول ویردیکنی برلیلر ادعا ایدییورلر .

*
* *

حمادة الحمراء صحراسی ، غدامسدن باشلیه‌رق شرقه دوغری

٥٨٠ كيلومتره طولنده واك كنيش محلنده ايكي يوز اللی كيلومتره عرضنده اولوب دوز، كوچك قيرمزی رنكده طاشلرله مستور يوكسك بر يايلادر . فرانسزلرك « پلاتو » تسميه ايتدكلری جبال فوقنده‌كی دوزلكلره يايلا ديمك جائزسه حمادة الحمراده بويله فقط ، قوری وكاملاً صوسز ، غايت دوز وكنيش بر يايلادر . حماده وشرقنده‌كی سرير بن عفين صحرالری ، سوده سلسلهٔ جبالی ، غربدن شرقه دوغری ممتد بوجسيم صحرالر ؛ صوسز ، عقيم ، چيلاق وطاشلق سريرلر ؛ اصل طرابلس غرب دنيلن شمال قسمنی جنوبده فزان قسمندن آيران عظيم بر بحر جامد اعتبار اولنه بيلير . طرابلس ـ فزان خط تجارت مركزيسنك وادی بی طريقی اوزرنده وبو صوسز خط فاصل عظيم داخلنده واقع « الحاد » قويوسی ياغمور صولرينك عين اسمده‌كی وادی قعرنده وقايالرك آراسنده حاصل ايتديكی موضعی بر صو طبقه‌سی اولوب ايكی سنه ياغمورسز كچن دواملی بر قوراقلق بر قويويی‌ده قوريده‌رق طاش دكزينك آهنك عموميسنی اعاده ايدر . الحاد قويوسنك وضيعتی سببيله وادیٔ بی طريقی طرق مركزيه‌دن الك سهل المرور اولانيدر .

طرابلسدن زمزمه قدر دوام ايدن تقلل نفوس آرتق بوراده تماميله صفره منجر اوله‌رق فزان حدودينه قدر اراضی كاملاً غير مسكون وحتی حيوانات وحشيه طرفندن بيله متروك وايصسز صحرالر در .

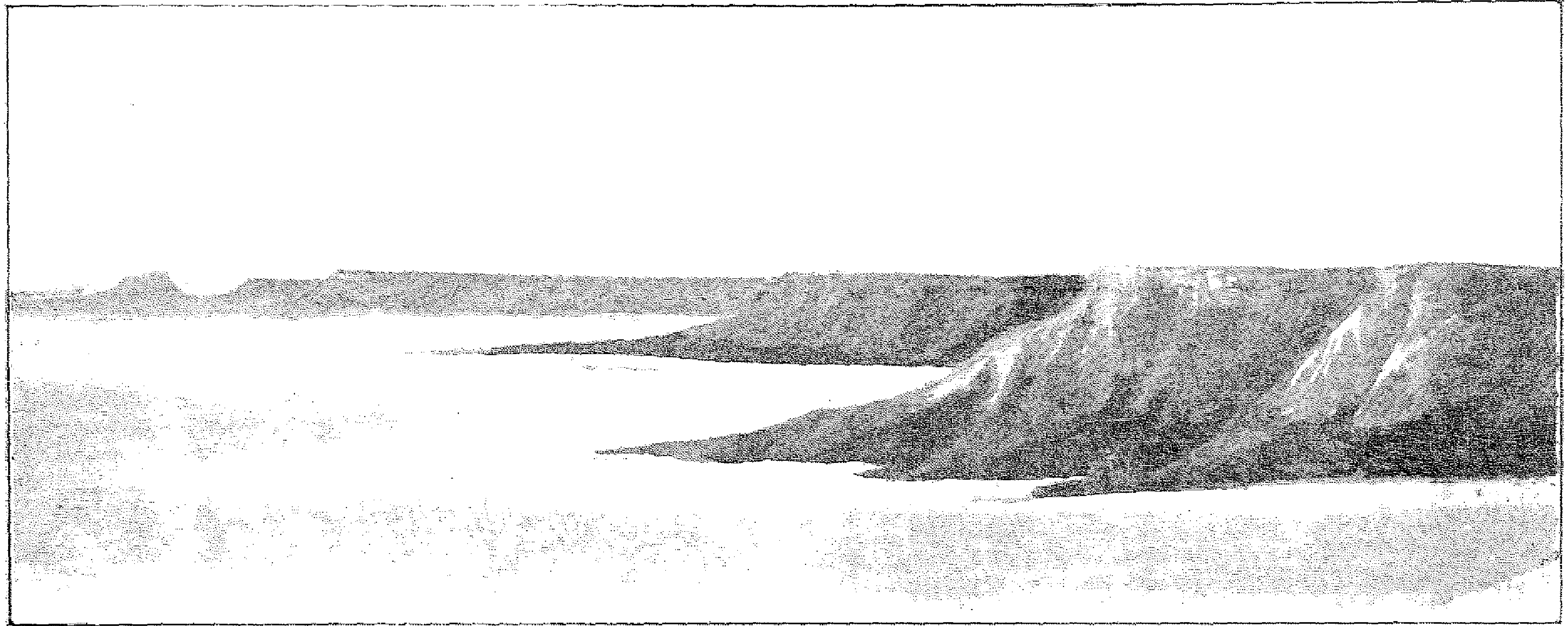
طابونيه قويوسی باشنده استراحت ايدن قافله‌لر حماده‌نك اعماق مخوفه‌سنه دوغری ايلری آتيلدقلری زمان ، انسانی

بوعظیم بحر جامدك بی انتها افقلره دوغری اوچوب کیدن قیرمزی دوزلکلرینك غریب برتأثیری آلتنده مبهوت قالیر . طابونیه قویوسندن آیریلنجه قافله اون کیلو متره قدر ضعیف سدره‌لر ، چالیلقلر آراسندن کچدکدن صوکره عظیم برصحرانك یکنسق قیرمزی افقی ایچنده ابحار محیطه‌ده اجرای سفر ایدن برسفینه کبی یولنده دوام ایدر . حماده‌یی بدرتام حالنده‌کی قرك بویابس نواحی‌یه مخصوص صدفی ، ماوی‌براق ضیالریله منور تموز کیجه‌لرنده ، دواملی ویورو‌جی بش کیجه‌لك یورویشله کچمشدك . قرك اشیایه مبهمیت ویرن ارتعاشات ضیائیه‌سی آلتنده بخارلی‌بردکز افقی کبی سمایله قاریشان‌حماده فسحت معظمی ایچنده دوه‌لرك كاه اوفاق غرو‌پلر تشکیل ایده‌رك ، كاه منفرداً داغیله‌رق ، دائما اسرار انکیز ذرات نیم‌مضیه پرده‌سیله‌مستور برساحهٔ بی انتهایه‌دوغری برسیرمطرد ایله آقوب کیتملری دونوق برسطح‌معدنی‌اوزرنده جریان‌ایدن سیاه بردره‌جك‌منظره‌سنی ارائه‌ایدر . دوه‌جیلرك صحرایوللری قدر مطرد نغماتی آراسنده صبور ،ساکن، بوتون موجوداته برنظر بی قیدی ایله باقان دوه‌نك فیلوزوف طوری صحرا سفرینی دوش تحمله آلانلره‌درس صبر وقناعت ویریبور ظن اولنور .

شمالدن جنوبه دوغری كاه داغیله‌رق كاه برلشه‌رك دوام ایدن‌وعصرلردنبری مشروحرکتدن تولد ایتمش اولان‌یکرمی‌یی متجاوز پاتیقه‌لر سایه‌سنده پارلاق قرلی برکیجه‌ده یول غائب ایدلمز . مظلم کیجه‌لرده ایسه حماده‌نك صاف ویابس سماسی‌هر

وقت ماوی ضیالرینی نشر ایدن پارلاق نجومیله تعیین جهانه
پك مساعددر . کیجه‌دن زیاده کوندوز وخصوصاً شمسك
سمت‌الرأسه قریب بولندیغی زمانلرده‌بویاتیقه‌لردن شرقه وغربه
تباعده جرأت ایتمك پك تهلکه‌لیدر .

حماده یوللری بعضاً کاملاً دوز بعض یرلرده اوزون
فقط ارتفاعی آز ، زمین‌دالغه‌لرینی تعقیب‌ایدر . قافله‌مز آقشام
غروبدن اول یورویشه‌باشلار واهالی محلیه‌نك « سروه » اطلاق
ایتدکلری مشی تامی اجرا ایده‌رك فجر زمانینه قدر داوم
ایدردی . شمسك حرارتیله قیزمش طاش پارچه‌لری وسریرك
سرت طوپراغی کوندوز آلدیغی حرارتی کیجه‌لین سرعتله نشر
ایده‌رك نصف‌اللیلدن صوکره‌صوك درجه‌ده صوغور . غروب
شمسی متعاقب یایایورویانلرزمیندن‌انتشار ایدن شعاعات حرارتی
وآشاغیدن یوقاری‌یه دوغری صیجاق هوا ذراتنك یوزه
اوردیغنی حس ایدرلر . کیجه یاریسندن صوکره ایسه بومدید
صحرا یورویشی ایله تعبناك اولان‌عضلات‌و اعصابه جزئی راحت
ویرمك ایچین شویله‌جه زمینه اوزانیویرمك ، سطح ترابك
اضاعه ایتمش اولدیغی حرارتك فقداننددولایی قابل اوله‌مز .
علی‌العموم صحراده بوحادثه هوانك فوق‌العاده یبوستی وداعما
سطح زمینده قوم‌وچاقل کبی‌ذات‌الزوایا ذراتك حرارتی سرعتله
نشر ایتملرندن ایلری کلیور . بووجهله تقریباً ۱۱ الی ۱۲
ساعت قدر یوروجی‌بر یورویشی‌متعاقب فجرك قری‌صولدیرن
ایلك شعاعاتیله دوه‌لر اوطورتیلمه‌یه ، یوکلر چوزیلمکه وطلوع
شمسدن صوکره یرلر ایصنمه‌دن اول‌سرعتله چادرلر قورولمغه
شتاب اولنور .

حمادة الحمرانك جنوب اتكارى

حماده‌ده غروب وطلوع شمش، قرص خورشیدك‌ قیرمزی وکسکین خطافق اوزرنده دفعةً دنیله‌جك قدر سرعتله ظهوری وغائب اولمسی ایله عجیب وغایت عظمتلی برمنظره ارائه ایدر. کوندوزلری قرمزی وواسع بردائره حالنده هرطرفدن سما ایله برلشمش برافق منتظم ارائه ایدن حماده سطحنك نظره عرض ایتدیکی یکنسق منظره اعصابی یورار. بو واسع، سرابلی، بعضیلری سیاه وبعضیلری‌ده قیرمزی طاشلـه مستور فزان صحرالرینی کچرکن نظری اشغال ایده‌جك بر شی بوله‌مامقدن متولد تعب بی آمان چوق کره‌لر جهاز رؤیتك عصیانی انتاج ایدر؛ انسان آرتق بوسطح مقسی‌یه باقامق، کورمه‌مك ایچین کوزلرینی قاپارویا مدید برخیالك اثیری صفحاتنی تعقیب ایده‌رك کوزلری آچیق کور اولمایه چالیشیر. بوصحرای وسیعده‌سراب وعین حادثهٔ طبیعیه اثری اوله‌رق اشیانك بویوك کورونمسی، مثلا بش التی کیلومتره اوزاقده‌کی بر دوه‌نك اوچ درت‌یوزمتره یقنده ایمشجه‌سنه برجسامت حاصل ایتمسی کوندوزلره‌مخصوص برحالدر. سراب ایچنده کلن برقافله‌نك‌هیئت عمومیه‌سی‌اوزاقدن تماشا اولندیغی زمان‌دوه‌لر وراکبلری طولاً اوزایه‌رق، حیوانا‌تك اینجه واوزون قوللری راکد برصو سطحنه مرکوز بر عمودك معوج ومنکسر خطوط منعکسی کبی آشاغی دوغری اعوجاجلرله اوزایه‌رق سحر آمیز برمنظره تشکیل ایدر.

حماده‌نك وسطلرنده خزین ومنفرد برقاچ قبر متروکك بوصحرای وسیعده صوسزلقدن هلاك اولمش یولجیلرك مسکن

ابدیلری اولدیغنی دوه‌جیلرمزدن اوکرنمشدك . بش کون دوام ایدن بو منطقهٔ یابســه‌ده قافله‌لر صــوسز قالمقدن قورقارلر . فقط اك زیاده بونوع ضایعات قافله‌دن آیریله‌رق یوللرینی غائب ایدنلرك یوزندن واقع اولور .

بوطاشلق وچپلاق اووه کلیتلی یاغمورموسملرندن صوکره یشیل ومزهر برطبقهٔ منبوتات ایله‌تزین ایتدیکنی وبوتون فزان وشاطی عربانك حیوانلرینی رعی ایچین، یالکز دوه‌سوتی ایچه‌رك وبوصورتله‌ده صو آرامق احتیاجندن وارسته قاله‌رق چادرلرله فصل ربیعی بوایصسز اووه‌لرده کچردکلرینی دوه‌جیلرمز حکایه ایدرکن اینانمقده و، یازك محرق کونشلریله قاورولان بوصحرای عظیمده‌بویله برفیض نوجوانی‌یه‌احتمال ویرمکده دوچارمشکلات اولیوردق . تموزده حماده سطحنده انجق « نصی » دیدکلری کوچك وقوری‌اوت پارچه‌لرندن باشقه‌دوه‌لرمزی دویوره‌جق برشی بوله‌میوردق . چایمزی ، یمکمزی طابونیه قویوسی جوارنده‌کی وادیلردن طوپلایه‌رق دوه‌لره یوکلتوب برابر کتیردیکمز قوری چالیلر سایه‌سنده پیشیریبوردق .

طابونیه‌دن عوینه قویولرینه قدر ۲۵۰ کیلومتره امتدادنده دوکش دکز سطحی کبی دوز ویکنسق صحراده « رجم »تعبیر اولنان طاش ییغینلرندن باشقه هیچ برعلامت کوریله‌مز . یولك وسطنه قریب ویکدیکرینه یقین اولان اعظمی ایکی متره ارتفاـ عده‌کی بو رجملر ، یولجیلرك اوست اوسته یایدقلری، قویدقلری طاشلردن حاصل‌اولمش غیرمنتظم اهراملردن عبارتدر . حماده‌نك جنوب اتکلرینه یاقلاشدیغی زمان افق شرقیده برقاچ تپه‌جك

صرابلر ایچنده تیره‌لك وسیاه خطوط مدیده حالنده کوریلمکه باشلار. یول جنوب اتکلرینه‌قدر دوزلکده دوام ایده‌رك اتکلره واصل اولونجه اوچورملردن دولامباجلرله عوینه وادیسنه اینر.

عوینه قویولری زمزم وشعباتنده‌کی تحت الزمین صو سطحی کبی عین طبقات معدنیه‌دن کچمکده وبناءً علیه چوق مقدارده کوکورتی حاوی بولنمقده‌در. غریاندن بورایه قدر صولرده‌کی املاح معدنیه وقویو اغزلرینك سطح تراب ایله عین سویه‌ده بولنمسندن دولایی روزکارلرك ایچری آتدیغی حیوان کوبره‌لری ومختلف مواد عضویه امعایی شدتله تخریش ایتمکده‌در. بومنطقه‌ده اکثریا سیاحلر شدتله امعا ومعده راحتسزلقلرینه دوچار اولورلر. صولرك سوزلجدن کچیرلسی وحتی قابلسه قایناتدلمسی‌بك لازمدر.

حماده‌نك جنوب اتکلرینه وداع ایتدکدن صوکره یول ایکی‌یه آیریله‌رق غربدن قوملق وشرقدن طاشلق وحماده‌یه نسبتله دها ازحمتلی ۱۵۰ کیلو متره برسریری دها قطع ایتدکدن صوکره غرباً شاطی وادیسنك منتهاسنده‌کی ایدری یه‌وشرقاً « ونزریق » و « برغین » واحه‌لرینه واصل اولور.

مزده‌دن بری انسان یوزی کورمك نعمتندن محروم اوله‌رق کونلرجه دوام ایدن بو صحرا یورویشندن یورولمش وجودلریمز، بی تاب قالمش دوه‌لرمزله صوك طاشلغی‌ده قطع ایتدکدن صوکرا بر صباح، فجرك آچیق صاری، قناریه رنکنده‌کی ضیالریله‌منور خفیف میللی قوملی برسطحی تعقیب ایده‌رك ونزریق کوینك خرمالری ایچنه کیردیکمز زمان بزم ایچون

کویدن کلن خوروس صـدالرندن دها لطیف ، روحنـواز وتسلیتبخش برنغمه اولهمزدی .

کونش قوم تپهلرینك آرقاسـندن بوتون عظمتیله ظهور ایدهرك کنج ، بودور خرمالرك قویو یشیل یلپازهلری آراسندن یکی اصفراره باشلامش خرما محصولنی آلتون یالدیزلی سـیل شعاعاتیله پارلاتیرکن بوتون قافلهمزده اوزون برمفارقت المیهیی متعاقب وطننه عودتایدن غربتزدهلرك حس ایدهجکی بر انبساط شوق وسرور علائمی کوریلیوردی .

*
* *

شاطی وادیسی شرقدن غربه دوغری ممتد وایکی طرفی غایت منحط تپهجکلرله محدود کنیش بروادی اولوب برچوق معمورهلرله مزین ومسـکون اولان قسـمی ۱۶۰ کیلو متره امتدادندهدر . حمادهنكهمان جنوباتکلرندهشاطی واحهلرینك وجود پذیر اولماسی تحتالزمین صوسطحنك پك یقین برعمقده بولنمسی وا کثر محللرنده قوتلی میاه جاریه منابعنك واحـهلری ونخلستانلری اسقا ایتمسی سایهسنده در . وادی طرابلس ایله فزان بینندهکی صوسز منطقهجنوبنده واقع ایسهده جنوب یعنی سودان سطح مائلندن اولمیوب ازمنهٔ قبـل التاریخیهده فزان وبوتون بوکونکی عقیم ویابس صحرا قسمنك متنعم اولدیغنه شبهه ایدیلهمیهن طوفانی یاغمورلرك حکم سوردیکی دوره عائدوسرت کورفزینه منتهی اولانشمال شرقی سطح مائلی وادیلرندندر .

غربدن شرقه دوغری برصره واحهلروجزیرهلر حالندهکی معمورهلرده شاطی عربانی بر وجه آتی منقسم بولنیورلر:

فزانده بر واحه

ایدری قریه‌سی	، زوائد عربانی	تقریباً نفوسی			٩٠٠
وزریق »	، قوایده »	»	»		٥٠٠
برغین »	، خطمان وساهکه	»	»		١٣٠٠
غوطه وقرده قریه‌لری ،	حساونه	»	»		١٢٠٠
براق وجوار قریه‌لری ،	مقارحه	»	»		٣٠٠٠

ایشته طرابلس صحراسنده بر عنصر مهم تلقی ایدیلن شاطی عربانک نفوس عمومیسی اك صحیح تخمینلره نظراً انجق یدی بیکه بالغ اولمقده‌در .

عربانك و اهالینك مختلطاً ساکن اولدقلری بو واحه‌لردن ایدری قریه‌سی مبذول میاه جاریه‌سیله وفقط بو منابعدن حاصل اولان باتاقلقلرندن متولد مالاریاسیله‌ده مشهوردر . وزریق و شرقه دوغری دیکر واحه‌لرده‌ده اللی قدر میاه جاریه منبعلری موجوددر. بالخاصه مرکز قضا اولان براق قصبه‌سنده‌کی عین کبیر حقیقة شاطینك اك کبیر منابعندندر . بوتون قزان صولری و خصوصاً منابع جاریه صولری قابل شرب ایسه‌ده بومنبعلرك اطرافنده کنیش بر حوض حالنده بریکندی حاصل اوله‌رق صولری ایچیله‌میه‌جك بر حاله ارجاع ایتمکده‌در .

شاطی‌نك اهالی صنفی قسماً کرپچله وقسماً چامورلی خرجله بنا ایدلمش طاش خانه‌لرده ساکن و عربانك اکثریسی‌ده بوکبی مساکنه مالك ایسه‌لرده ینه نیم بلدی عد اولنورلر ؛ زیرا سنه‌نك قسم اعظمنی مرعالرده حیوانلرینی اوتلاتمغله امرار ایدرلر .

وزریقـدن کچدیکمز زمان موسم یازه تصادف ایتمش وعربانك قسم اعظمی قریه‌ده مجتمع بولمش ایدك . وزریقلیلر کوندوزك صیجاق زمانلرینی اولرنده امرار ایتمکده ، کیجه ایسه اودالرده و طرز انشاسی بر چوق یووه‌لر تشکیلنه مساعد اولان دیوارلر ایچنده‌سمی، فزانك دیکر محلاتنده‌کیلرینه نسبتاً دها مؤثر اولان عقربلرك قورقوسندن ذکور و اناث، قریه خارجنده‌کی قوملقلره چیقه‌رق قسماً خرما داللرندن یاپیلمش زربه‌لرده ، اکثریسی‌ده اچیقده و قوم اوزرنده یاتمقده ایدیلر. وزریقلیلر علی‌العموم مملکتـدن کچن قافله‌لری ، یبانجی کوزلردن قیصقاندقلری بو کیجه حالندن اوزاق بولندیرمایه چالیشدقلرندن ، بزی‌ده قریه‌دن اوزاق بر محله ایندیرمشلر و مساکن و بیوت کوریله‌میه‌جك قدر اوزاق بر خرمالبی — طاتلی صو قویوسی اولمق بهانه‌سیله — قوناق محلی اوله‌رق ارائه ایتمشلردی .

شاطی سکانی عمومیت اعتباریله اهالی و قول اوغلی اولمق اوزره ایکی قسمه آیریلرلر . قول اوغلیلری‌ده زوائد، قوایده خطمان‌که غرب عربانی و ساهکه، خساونه و مقارحه‌ده شرق عربانی اولمق اوزره باشلیجه ایکی قسمه آیرلرلر . همان اوچ ربعی دائمی بادیه‌نشین اولمق اوزره بونلردن اك کثیرالنفوس اولان مقارحه قبیله‌سیدر . فزان قطعه‌سی حکومت فعلیهٔ عثمانیه آلتنه آلندیغی زماندنبری بو قبائل قول اوغلی نامی آلتنده و نفیرعام صورتنده خدمتی قبول ایتمشلر و نوعما صحرا میلیسی اعتبار اولنمشلردر. بونلر اصل‌وجدلرینك شرقدن هجرت ایتمش

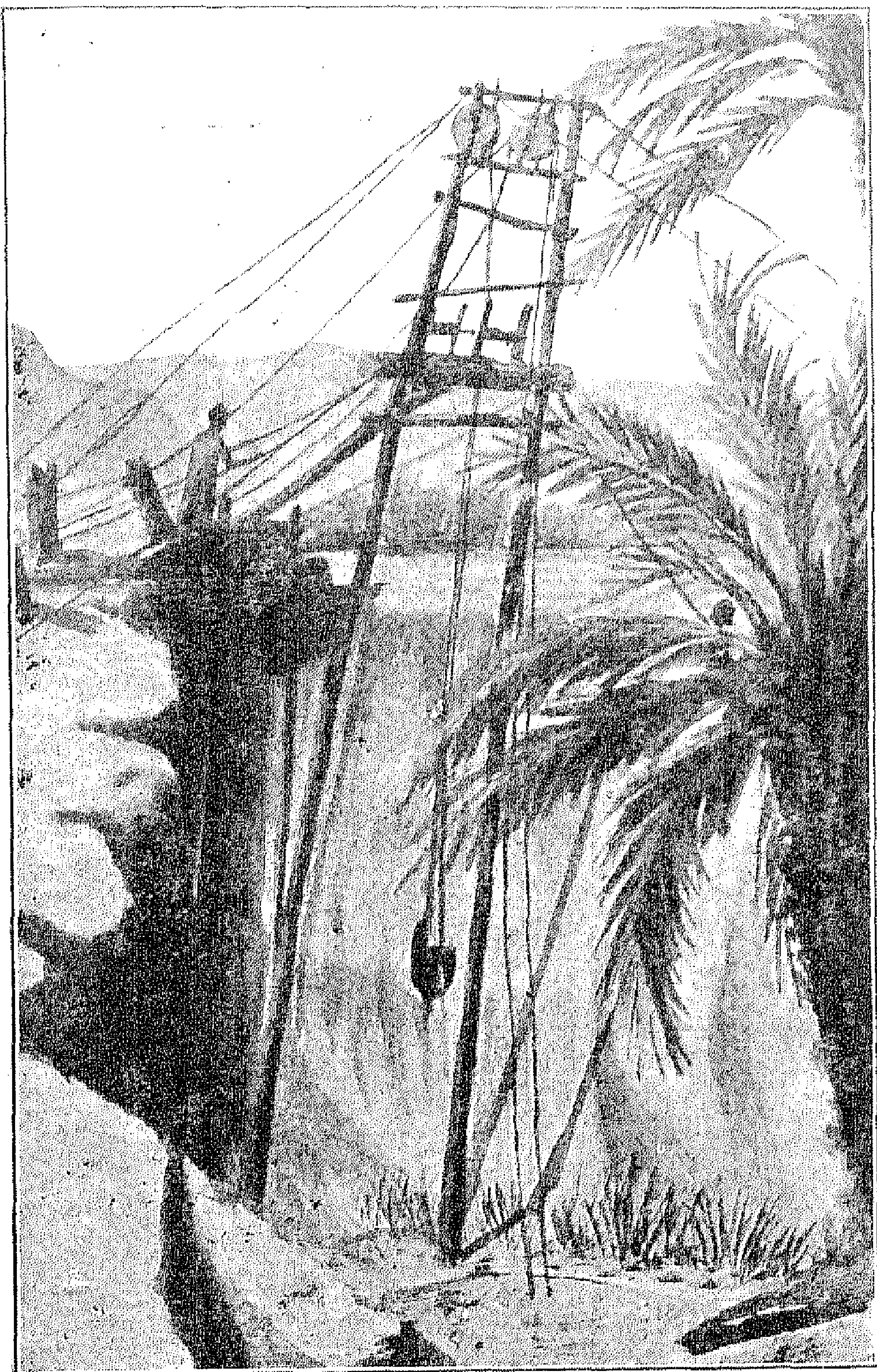
عرب نسلندن اولدیغنی ادعا ایتمکده و بعض شجرات انساب‌ده ارائه ایتمکده‌درلر .

طرابلسك قرون وسطی قوهٔ مدافعه‌سنی تشکیل ایدن و اصل قرمان اوغلی اوجاغنك عونه‌سی اولان اناطولی یکیچریلریله بربری نسلنك اختلاطندن حاصل اولمش و قرمان بکلکی زماننده ینه مدافعهٔ محلیه‌یی تدبیرتام صورتیله اجرا ایتمش اولان بو صنف اهالی طرابلسك ساحل اقسامنده ١٣١٨ سنه‌سنه قدر غیر منتظم بر قرالتی حالنده بقا بولمش و او تاریخده الغا اولونمشدی . شاطی قول اوغلی عربانی ایسه شمال قول اوغللری کبی اولمیوب ، فزان معموره‌لرینی یاغما و ضبط ایده‌رك داعیهٔ استقلال ایله او زمانلر دولتی اشغال ایتمش اولان اولاد سلیمان قبیله‌سی رئیسی شیخ عبدالجلیل اوزرینه سوق اولنان قوهٔ تأدیبیه‌یه اشتراك و دها دوغریسی اولاد سلیمان ایله بینلرنده موجود ندیم قان دعوالرندن دولایی ، عبدالجلیلك تنکیلنه مأمور اولان حسن پاشا قوماندا سنده‌کی قوهٔ تأدیبیه‌یه معاونت ایتمش اولدقلرندن تکالیف امیریه‌دن معاف طوتیله‌رق فزانه مخصوص قول اوغلی اعتبار ایدلمشلر و او زماندنبری برچوق کره‌لر قوهٔ ضابطهٔ محلیه کبی خدمت خصوصلرنده فزان حکومتنه ویرمش اولدقلری تعهداته هیچ بر کره اعتبار ایتمیه‌رك کاملاً باشی بوش براقلمشلردر . علی العموم ادارهٔ حکومتمزده‌کی کوشکلك و سزلتیه میدان ویرلمه‌مك مسلك قدیم و سقیمندن دولایی قوت و قدرتجه اهمیتی اولمیان بو بر آووچ بدویلر بوسبوتون شماردرق اوامر حکومتی قطعا

اصغا ایتمه‌مکله ، نفوذ حکومتی استخفاف و استحقاره باشلامشلر حتی بر قاچ دفعه‌ده عسکر علهینده استعمال سلاحه بیله جرأت ایتمشلردر .

حکومتك شاطی عربانندن طلب ایده‌جکی خدمت دیکر بر قبیله‌یی باصمق و اموال و حیواناتنی یاغما و نهب ایتمك کبی بر احتماله زمین احضار ایدرسه درعقب اجابت واوصره‌ده تصادف ایتدکلری حیواناتی غصب و حتی معموره‌لر ایچنده بیله غارته جرأت ایدرلر . شاطی عربانك اخلاقنی و بالخاصه کثرتلی و فقیر اولدقلرندن دها زیاده شقاوته ویاغما کرلکه میال ومنهمك اولان مقارحه‌لرك طبیعتنی ۱۳۱٤ سنه‌سی وتوعبولان تیبو مسئله‌سی دها زیاده ایضاح ایدر : طرق تجاریه اوزرنده قوافله تعرض ایدن تیبو قبائل وحشیه‌سی تأدیب ایچین سوق ایدیلن بو قول اوغللری نسوانه ، عجزه‌یه تسلط و بیکلرجه حیوان نهب ایده‌رك و کوله‌لر ، جاریه‌لر سوزه‌رك مملکتلرینه عودت ایتمش وبو منهوباتی استرداد ایچین علیهلرنده ایکنجی بر قوت سوقنه فزان اداره‌سنی مجبور ایتمشلردی .

شاطی عربانی همان عمومیتله دوه‌جیدر . بورنو و قانو طرق تجاریه‌سی اوزرنده مرزق و غات صحرا دربندلریله طرابلس بیننده‌کی مناقلات تجاریه‌یی اجرا ایدرلر . غدامس طریقی مسدودا اولدیغی حالده غاته و مرزقه کیده‌جك وکله‌جك امتعهٔ تجاریه‌یی مرده شمالندن آیریلان شرقی وادی بی طریقی اوزرنده شرق عربانی وبالخاصه مقارحه‌لر ، غربی حماده یولی‌اوزرنده غرب عربانی اجرا ایدرلر. مقارحه‌لرك حدود

فزان قویولرنده جر ترتیباتی

نقلیاتی طرابلسدن فزانه‌قدر عرب‌عربانتك ایسه غاته قدردر. بو نقلیات دوه‌لرله و اوزون مسافه‌لر قطع اولنه‌رق ، طاقتشکن سفرلر اختیـار اولنه‌رق تأمین ایدیله‌بیله‌جکی جهتله موسملره تابعدر . بر بدوی قیشك قیصه کونلرنده بوتون زمانی مشیته حصر ایده‌رك دوه‌سنی اوتلاته‌جق وقت بوله‌مدیغی ایچین قیش سفرلرینی هیچ ارزو ایتمز . قیش موسملرینی عادتا بولوطلری تعقیب ایده‌رك کچیرر : زه‌یه یاغمور دوشرسه دوه‌سنی اورایه سوره‌لك ایچین قوشار. یاغمورلری متعاقب نیسانك قاووروجی روزکارلرینه قدر حیواناتی مرعاده براقه‌رق ایچه بسله‌دکدن وسمیزلتدکدن صوکره‌ارتق نقل‌ایده‌جك اشیا آرامغه وقازاناجغی اجرت نقلیه مقابلنده طرابلس ، غات ، مرزق کبی تجارتکا - هلردن عائله‌سنه هدیه‌لر کتیرمکه ، خوایج بیتیه‌سنی تأمین ایتمکه قوشار . کوندوز قافله زماننده دوه‌سنی اوتلاته‌جق زمان بوله بیلدیکی ایچین ، بدوی یاز موسمنك سروه (کیجه یورویشی) لرینی قیشك کوندوز یورویشـلرینه ترجیح ایدر . بناءً علیه نیساندن اعتباراً باشلایان نقلیات فصل خریف اواسطنده ختامه رسـیده اوله‌جغی جهتله قافله‌لرك غات و فزان ایله طرابلس بینده‌کی آمد وشدی هپ بو آیلر ظرفنده واقع اولور .

بو وجهله بر دوه سنه‌ده انجق بر سـفر یعنی کیدوب کلمه اعظمی ایکی بیك کیلو متره قدر برمسافه قطع ایده‌بیله‌جکندن طرابلسه قدر کله‌رك احمال تجاریه‌یی آلان شاطی عربانی یولده ضعیفلیان دوه‌لرینی مملکتلرینه عودتلرنده تبدیل ایده‌رك یولك جنوب قسمنی یکی و توتلی دوه‌لرله قطع ایدرلر . بدوی علی

العموم اشيا وبالخاصه صيقيجه صارلمش متوازناً دنكلنمش امتعهٔ تجاريه حماللرينك نقلنى يولجى نقلنه ترجيح ايدر . يولجيلرك ركوب و نزول ايچون دوه‌يى چوكديروب قالديرمسى كبى يوروجى حركتلر دوه‌جيلرى چوق اغضاب ايدر .

شاطى عربانى نيم بلدى اعتبار اولنه‌جق قدر مدنى ايسه‌لرده بونلردن يالكز مقارحه اكثريتله وادى‌بى‌ده و « ام الخيل » قويوسى جوارلرنده كوچبه‌حالنده ياشادقلرندن وحشى وخشين اولوب بونلرله سياحت ايدن يولجيلرك دائما شكايتلرينى موجب اولمشلردر . مجاور قبائله تسلط و ياغماده و حكومته قارشى عصيانده ديكر قول اوغلى قبائلنه هروقت رهبر و دليل اولمشلردر . شاطى غرب عربانى ايسه اولدقجه متمول وبلدى اولوب نسبةً دها ذكى و دها زياده حسن اخلاقه مالكدرلر . غرب عربانى باشليجه غات يولى تجارت مناقلاتنى اجرا ايتدكلرندن اوته‌دنبرى سودان تجارتنك كار وكسبنى كورمش، اكلامش واولا غات بلده‌سندن باشليه‌رق كيتدكجه توسيع دائره ايله بالفعل قانويه قدر سودان تجارتى اجراسنه باشلامشلردر . غرب عربانندن وبالخاصه خطمان و قوائده‌دن هرسنه سودانه بالذات كيدنلر و بالوكاله امتعه سوق ايدنلر چوقدر .

شاطى عربانك حيات ومعاشرت جهتيله طرابلسك ديكر عربانندن پك فرقلى اولمدقلرى قيلدن معمول چادرلرى ، تحته قصعه‌لريله‌بزين‌حامورلرى ، قادين‌واركك‌طرز تلبسلرى وغزوه ، كلين آلايلرنده ، وليمه جمعيتلرنده‌كى طرز تغنيلرينك تمامئ مطابقتى‌ايله حكم ايديله‌بيلير . بوبدويلره دائر دها ايچه تدقيقات

اجرا ایده‌بیلمك ایچین شاطیده طول مدت اقامت ایده‌مدیکمه چوق متأسفم . انجق کچدیکمز یول اوزرنده‌کی غرب عربانی اولدقجه مکرم و مونس ، طرابلس ایله غات اره‌سنده کچن حیات سفر ومجبوری اختلاطلردن دولایی مدنیته استعدادلری چوقدر . غرب عربانندن بالخاصه خطمان و قوایده مستقبلاً ایی برادارەیه واحتیاجله متناسب تعلیم‌وتربیه‌یه مظهراولورلرسه طرابلسك اورفله و ترهونه کبی بادیه اهالیسندن دها چابوق تنور ایده‌جکلرینه شبهه یوقدر .

* * *

شاطی وادیسنی قطع ایدن طرق تجاریه شرقدن سبهه اوزرندن فزان مرکزی اولان مرزقه و غربدن بویوك برقوملغی قطع‌ایده‌رك‌اولاوادی آجاله صوکره شرق استقامتنده مرزقه و وادی؛ آجالدن بر قول ایریله‌رق غرب استقامتنده غاته کیتمك اوزره ایکی قسمه آیریلیر . شاطی وادیسنك کنیش قوملق‌اووه‌لرینی کچدکدن‌صوکره قافله چوقجه حدید مرکباتنی حاوی قویو قرمزی غایت خفیف برمیلی تعقیب ایده‌رك وعین رنکده کوچك طاشلق تپه‌جکلر آراسندن کچه‌رك واسع بر قوملغه داخل اولور. زمانك یورولماز ساعیلری اولان عوامل طبیعیه‌نك تأثیریله سحق ایدلمش ادوار قبل التاریخیه‌نك سلاسل جبالی انقاضی اولان بو واسع قوملقلر عرضاً ١٥٠ کیلو متره امتدادنده‌در . قوملغك حدود شمالیسنده شرقدن‌غربه وشاطی وادیسنه موازی اوله‌رق قوم تپه‌لری و دالغه‌لری آراسنده

وادی تعبیر ایدیلن منحط و نسبةً قوهٔ انباتیه‌یی حائز محللرده «زلاف» نخلستاننك خرما اغاچلری غروپلر حالنده صاری قوملق اوزرینه یشیل لکه‌لر سرپر . شـاطی عربانه عائد بو خرمالقلر قوملقلرك ایچنده وقوم تپه‌لری اراسـنده یك یقین اولان تحت الزمین طبقهٔ میاهدن استفاده ایده‌رك یاشـایان اغاچلردن عبارتدر . بویوك قوم تپه‌لرندن عبارت اولان دها جنوبده‌کی منطقه‌یه کلمه‌دن زلاف داخلنـده کوریلن کوچك قوم ییغینلری، یکدیکرینه ملاصق تنبت‌ایده‌رك هیئت مجموعه‌سی یشیل برقبه تشکیل ایدن خرما فدانجقلرندن عبارت «وشکه» لرك کوکلریله قاله‌رق بوخرما قادرولری آره‌سنده تبدیل موقع ایده‌میورلر .

زلافدن صوکره یول کیتدکجه بویومکده اولان قوم تپه-لرینك تشکیل ایتدیکی سلسلهٔ جبال آراسـندن و بو سلسله‌لرك بویون نقطه‌لرینی آراشدیره‌رق ، اعوجاجلر و زیقزاقلر ترسیم ایده‌رك جنوبه دوغری دوام ایدر . پوصله آلتی ایله قافله‌یی معین براستقامتده سوق ایتمك، یاخود اساساً ثابت قالمسی قابل اولمیان ایزلری بولمق ممکن اوله‌مدیغی جهتله بو قوم منطقه‌سنی مطلق آیدینلقده ویا بو نواحی‌یه مخصوص صـاف و براق قمر ضیاسنده کچمك مجبوریدر . قرا کلق کیجه‌لرده قطع مسافه‌یی وقافله‌سز یالکزجه مشی‌وحرکتی کوزه آلدیران بعض جرأتکار یرلیلردن بیله قوم تپه‌لری آراسـنده و ابدی زیقزاقلر ایچنده یولنی غائب ایده‌رك بو جرأتی حیاتی بهاسـنه او ده‌ینلرده اولدیغی دوه‌جیلرمز حکایه ایدییورلردی .

حرارت مکسوبه‌یی سرعتله صرف ایتمش اولان قوم یغینلری آراسنده اولدقجه سرت ودوز برمحلده کیجه‌یی، یول قاریوله‌سی قورمق، چادر رکز ایتمک کبی کلفتلره حاجت قالمه‌دن کچیرمك، صاف، رطوبتسز و قویو لاجورد سماده پارلایان، قایناشان میلیونلرجه اجرامك ماوی پارلتیلرینی تماشا ایده‌رك نرمین قوم سطحی اوزرینه مبالاتسزجه اوزانمقده کندیسنه مخصوص وحشی و مونس برلطافت واردر. بوتون قافله فجرك ایلك شعاعاتیله تکرار یوله چیقه‌بیلمك ایچین اشیا دنکلرینی آچمه‌دن قوم اوزرینه یرلشیر. ییلدیز ضیاسنك قوم سطحنه بخش ایتدیکی دونوق آیدینلق ایچنده چوکدیرلمش دوه‌لرك، ییقلمش اولدقلری یرلرده براقیلمش اشیا دنکلرینك هیئت عمومیه‌سی کومه، کومه قارالتیلر حاصل ایدر. فجردن قایله زمانه‌قدر کیتدکجه قیزمایه باشلایان قوملقلر آراسندن بیك زحمتله قطع مسافه وقایله‌دن اول منحط واولدقجه دوز بر یرده تکرار قافله ایندیریله‌رك چادرلر رکزینه مجبوریت واردر. قوملقلرك کیجه‌سنده‌کی سحر آمیز، اسرار انکیز لطافتی، کوندوزلرنده وبالخاصه کونشك سمت‌الرأسه قریب زمانلرنده‌کی التماعاتی ایله اعصابی و جهاز رؤیتی صوك درجه اتعاب ایدن عقامت نظر سوزی آیری آیری ایکی حالدر.

تپه‌لر و سلسله‌لر منتظماً شرقدن غربه دوغری دوام ایده‌رك بو منطقه‌ده الك منتظم روزکارلرك شمال و جنوب جهتلرندن اسمکده اولدیغنی کوستریورلر. بعض محللرده خفیف میللر تشکیل ایدن قوم سلسله‌سنك دها دوغریسی

عظیم ییغینلرك شمال یماجلری دیك و اوچوروملی ، جنوبه دوغری دها خفیف و امتدادلی اولمسی جنوب روزکارلرینك نسبةً دها زیاده اجرای تأثیر ایتدیکنه حکم ایتدیرییور .

قوملقلر ایچنده تحت الزمین صو سطحی پك یقین و حتی «نطرونه، فردغه، نشنوشه، مانداره و غبره‌اون» اسمنده‌کی کوللر صو سطحنك تظاهر ایتمش اقسامندن عبارتدر . فزان لواسنك باشلیجه برمنبع وارداتی تشکیل ایدن نطرون معدنی چیقارمقده اولدقلری کوللردن اك اهمیتلیسی اولان نطرونه کولی وخرما لغنه غروب شمسدن صوکره واصل اوله‌بیلمشدك . بوکول ۸۰ : ۱۰۰ متره ارتفاعنده عظیم، امتدادلی برقوم سلسله‌سنك اتکنده ، خرما دالرندن انشا ایدلمش مساکن ایسه بوسلسله‌نك دیك یماجلری اوزرنده صره‌لنمش اولدیغی کوریلیوردی . نطرونه کولندن اعتباراً « وادئ آجال » ه قدر قوملغك اك کثیف ، اك عارضه‌لی قسمنده توطن ایدن اهالی « دواده » قبائلیدر . بونلر قوملق داخلنده‌کی کوللرك اك بویوکی اولان «غبره‌اون» کولندن چیقارمقده اولدقلری ، کوچك قرمزی صو قورد (دود) لرینی چکردکسز خرما ایله ازه‌رك یمکده و فزان اهالیسنجه مقبول اولان بو قورد پستیلنی مرزق بازارنده صاته‌رق تجارت ایتمکده اولدقلرندن دواده تسمیه اولنمقده‌درلر. دواده‌لر غایت قورناز، یالکز بریولجی‌یه تصادف ایدرلرسه حیاتنه قصد ایده‌جك قدر متجاسر ، زبونکش ؛ خرما اغاجی عصاره‌سنك تخمیریله حصوله کلن « الاکبی » ایچکیسنه مبتلا و اخلاقسز بر زمرهٔ خلقدر . مالك اولدقلری

برچوق نخلستانلر و دود تجارتی سایه‌سنده فزانك دیگر قبائلندن دها زنکینجه درلر .

نطرونه کولندن صوکره یول کیتدکجه ارتفاعلری تزاید ایدن قوم سلسله‌لرینك بویون نقطه‌لرندن کچمکه باشلار . قافله و دوه‌لر دیزلرینه قدر کوموله‌رك بیك مشقتله قوم یماجلری ارزرنده زیقزاقلر ترسیم ایده‌رك بویون نقطه‌لرینه دوغری چیقمغه باشلار . اکثر یرلرده ٦٠ الی ٨٠ متره‌یه قدر ارتفاع آلان بویونلرك بعضیلری ایکی طرفنده‌کی میللری غایت دیك اولان اوچورومله عادتا پچاق صرتی کبی کسکین بر کچید تشکیل ایدرکه بو بویونلرك کرك یماجلرنده وکرکسه خط بالاسنده دوه‌جیلر قافله‌نك اوکنه کچه‌رك ایکی ویا اوچرله کیدن عسکر یورویش قوللری کبی دوه‌لرك اوکنده یورورلر وبویون خطی اوزرنده اعلا برخوراتیه‌رك کریدن کلن دوه‌لرك کچه‌بیله‌جکی قدر برسطح مستوی افقی وجوده کتیررلر . بعض محللرده ایسه بویون نقطه‌لری کنیش ومنتظم و ایکی طرفك یوکسك تپه‌لری اراسنده روزکارلردن محفوظ قالدقلرندن اولدقجه سرتلشمش اوله‌رق سهولتله قابل مشی وحرکت کچیدلر تشکیل ایدرلر . بوکچیدلرك کردباد حاصل اولان بعض محللرنده خونی شکلنده عظیم قوم چوقورلری کورینور .

جنوبنده‌کی یوکسك قوم تپه‌سنك وقت عصر کونشنك شعاعاتیله برجهتی پارلاق آلتون رنکنده پارلیان دیکر جهتی کسکین کولکه‌لی عظمتلی براهرام شکلنده دوران زروه‌لرینك منعکس خیالی اولان «مانداره» کولیله، کولك چوره‌سنده‌کی کثیف خرمالقلر

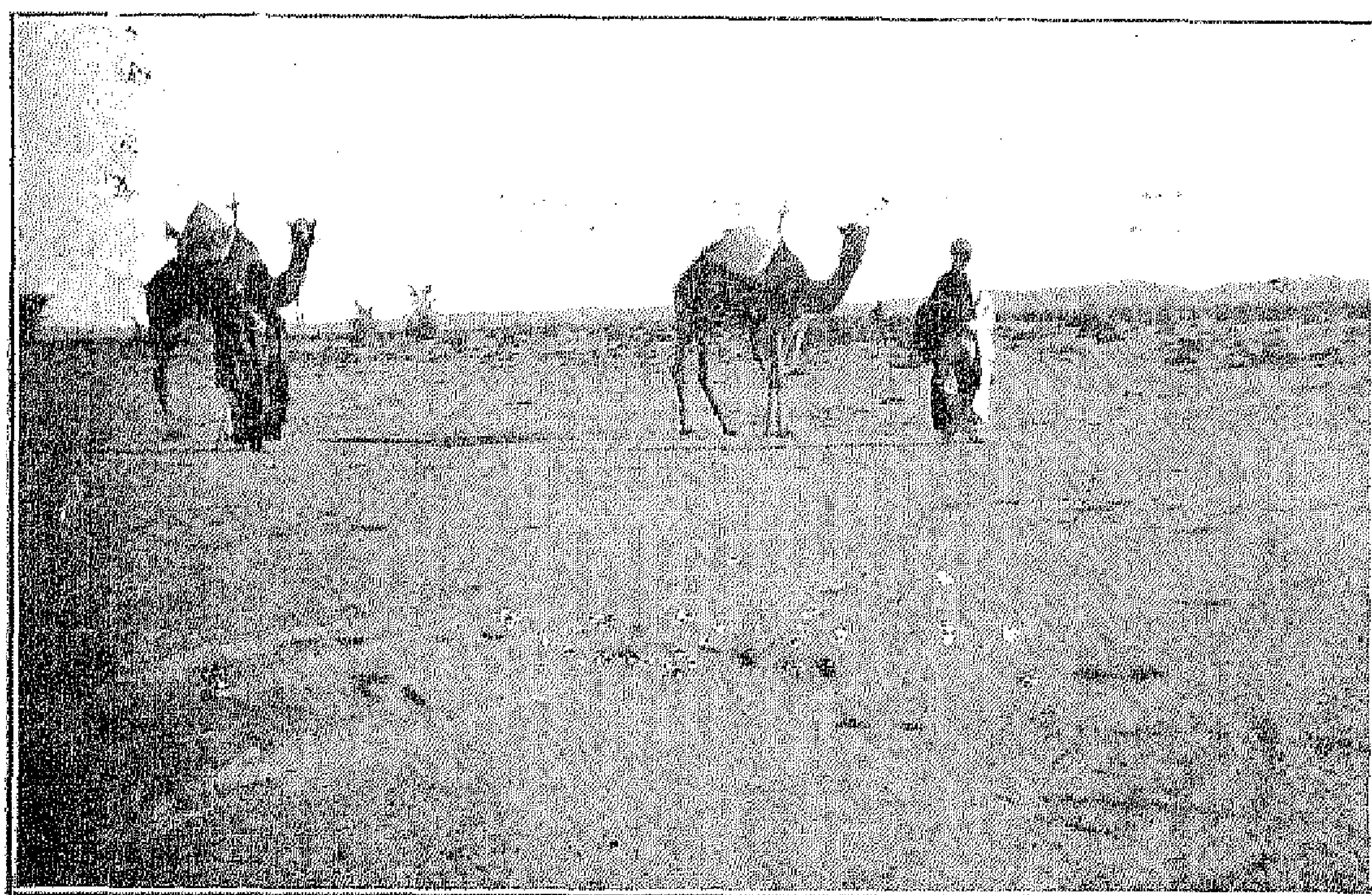
اوزاقدن قوم سطحی اوزرینه موضوع قویو یشیل چرچیوه‌لی برآیینه کبی پارلیه‌رق کورینمکه باشلدیغی زمان نسبةً دوز وسرت وخفیف برمیل تعقیب اولنه‌رق کولك جنوبنده‌کی سلسلهٔ رمالك اتکلرینه مواصلت اولنور . التی کون دوام ایدن قوملق سیاحتنه نهایت ویرمك ایچین ارتق بو صوك سلسله‌یی کچمکدن باشقه بر زحمت قالمامش دیمکدر . کولك جنوبنده عظیم قوم تپه‌لرینك اك مرتفع محللری تقریباً کول سطحندن یوز اللی متره قدر ارتفاع آله‌رق ، دیك میللرله کوله حاکم بر وضعده و بعض محللرنده خرما اغاچلرینی‌ده استیلا ایده‌رك مهیب ، صاری بر ردای کثیف حالنده مد نظره حائل اولور . بعض قطعه‌لرده تهاجم رمال ایله تا باپراقلرینه ، داللرینه قدر قوم ایچنده محبوس قالمش خرما اغاچلرینك اکلیل خضراسی توملق اوچوروم سطحی اوزرندن اوزاقدن قویو یشیل برلکه حاصل ایده‌رك صاری یکنسق منظره‌یی احلال ایدر . مانداره‌ده دواده‌لرك خرما داللرندن معمول مسکنلری بو اوچوروملرك وسطنه دوغری کولك ٥٠ متره قدر فوقنده کوریلیوردی .

دواده‌لر غلبه ایده‌میه‌جکلری کثرتلی قافله‌لره معاونت مجبوریتنده قالمامق ایچین قوم تپه‌لری اراسنه اختفا ایدرلر . مانداره‌یه کلدیکمز زمان اولا کیمسه‌یی بوله‌مامش صوکره قوملقلر ، خرمالقلر اراسندن برقاچ کیشی‌یی و بالخاصه بوینه قدر صویه باطمش ، صاقلانمش اولان شیخ قریه‌یی بولمشدق .

فزانك تحت الزمین سطوح میاهی اك زیاده سطح ترابه قریب و بناءً علیه واحه‌لری و قویولری کثیر اولان وادیٔ

تكرتيبا قريه‌سی

حمادة المرزق داخلنده ابرجوش وادیسی و ایکی توارق

آجالدن جنوبه دوغری صیتمه‌لی اثلیمیله مشهور وخیم منطقه داخلنده مالاریا میقروبلرینی نقل وتلقیح‌ایدن سیوری سینکلر مانداره‌دن اعتبـاراً قافله‌مزی زیارته باشلدیلر . ارتق بورادن اعتباراً مرزوته قدر چای و قهوه کبی منبهاتی کثرتله استعمال ایتمك وهر صباح منتظماً براز کینین آلمق مجبوریتی حاصل اولور. مانداره‌دن صوکره سرت و اعوجاجاتی آز اولان قـوم سطحی کچیله‌رك صوك تپه‌لر آراسندن قافله سوزولمکه باشلایتجه وادیء آجال و وادی سـطحنده‌کی « تکرتیبا » واحه‌سی و وادینك جنوب صرتلرینی تشکیل ایدن قیالق اوچوروملر کورولمکه باشـلار . قوم تپه‌لری وادینـك شمال صرتلرینك یماجلری اوزرنده بریکمش اولدیغی و بعض محللرنده قیـالق اوچوروملری کورولور . قوم بییغینلرینك آلتنـده کوریلن بو طـاش طبقه‌لرینه نظراً نطرونه و ماندار جوارنده کچمش اولدیغمز عظیم سلاسل رمالك‌ده التنده‌کی متین و ثابت طبقات اساسـلری اوزرینه بریکمش و بو صورتله طرابلس شمالنده مشهود قوم تپه‌لرینه نظراً دهـا یوکسك ارتفاعلر آله‌بیلمش اولدیغنه حکم ایدیله‌بیلیر. اساساً فزان وغات جوارنده تصادف ایتدیکم واسع قوملقلرده‌کی تپه‌لروسلسلهٔ رمالك وسطی‌اوله‌رق ۳۰ الی ٤٠ متره ارتفاعی تجاوز ایتمامکده اولمسی شاطی جنو- بنده‌کی بو تپه‌لرك ثابت و مرتفع اساسـلر اوزرینه روزکارك ییغمش اولدیغی فوقانی بر طبقـهٔ کثیفهٔ رمال اولمسی فکرینی تأیید ایدییور . برجهتدن‌ده صحرا منطقه‌سنده‌کی شدید ودائمی الوزان روزکارلرك تأثیریله تجزی فعلنك شمال و ساحل منطقه-لرندن دهـا زیاده واقع اولمسی و بو صـورتله قومك چوق

بولنمسیده محقق بر کیفیتدر . انجق بو عظیم ارتفاعلرك يالکز قومدن متشکل اولمسی براز کوچجه قبول اولنور .

وهلهٔ اولیده يولجيلری اخافه ایدن فزان و صحرانك بو واسع قوملقلری، طاشلق سریرلر وحماده‌لرقدر مخوف دکلدر. انجق صحرا روز کارلرينك کوندوزلری صاووردیغی قوملر حقیقةً مزعجدر ؛ بعض کره‌لرده مشی و حرکتی امکانسز بر حاله کتیره‌رك قافله‌لرك کاملاً توقفنه و روز کارك کسیلمسنی انتظار ایتمسنه سبب اولور . قوملقلر ایچنده صو وقافله حیوا- ناتنك قوتی‌ادامه ایده‌بیله‌جك قدت اوت ویشیللکلر مبذولدر. قوم سلسله‌لرينك آراسنده‌کی منحط محللر اولدقجه بويوك چاليلر واوتلرله قافله‌نك يورغون حیواناتنه‌قارشی وظیفهٔمسافر پروری‌یی ایفا ایده‌بیلیر .

سیار قوم تپه‌لرينك میاه جاريه منابعنه و صو سطحلرينه تسلطی صحرا نواحیسنه مخصوص مهم بر کیفیتدر . منابع جاريه حوضلری و آچیق کوللر سطحنه صاووریلان قوم دانه‌لری ثقلتی حسبیله قعره دوغری شتاب ایده‌رك قعری دولديره دولديره نهایت صو سطحنه قدر واصل اولنجه غلبهٔ قطعیه‌سنی تأمين ایدر . بریاندن روزکارلرك بیغدیغی قوم کتله‌لری صو ايله مشبوع اولان طبقات سفليه‌نك رطوبتندن نمله‌رك ثقلت پیدا ایدر و روز کاره مقاومت ایده‌رك تبدیل موقع ایتامکه باشلار، بریاندن‌ده نشو ونما بولمايه باشلايان سازلرله‌ده مقاومتنی تزيید ایده‌رك منابع جاريه‌یی کاملاً تحت حکمنه آلیر و صولر

ارتق قوملرك التندن صیزه‌رق طبقات زمین ایچنده غائب اولمغه باشلار .

*
* *

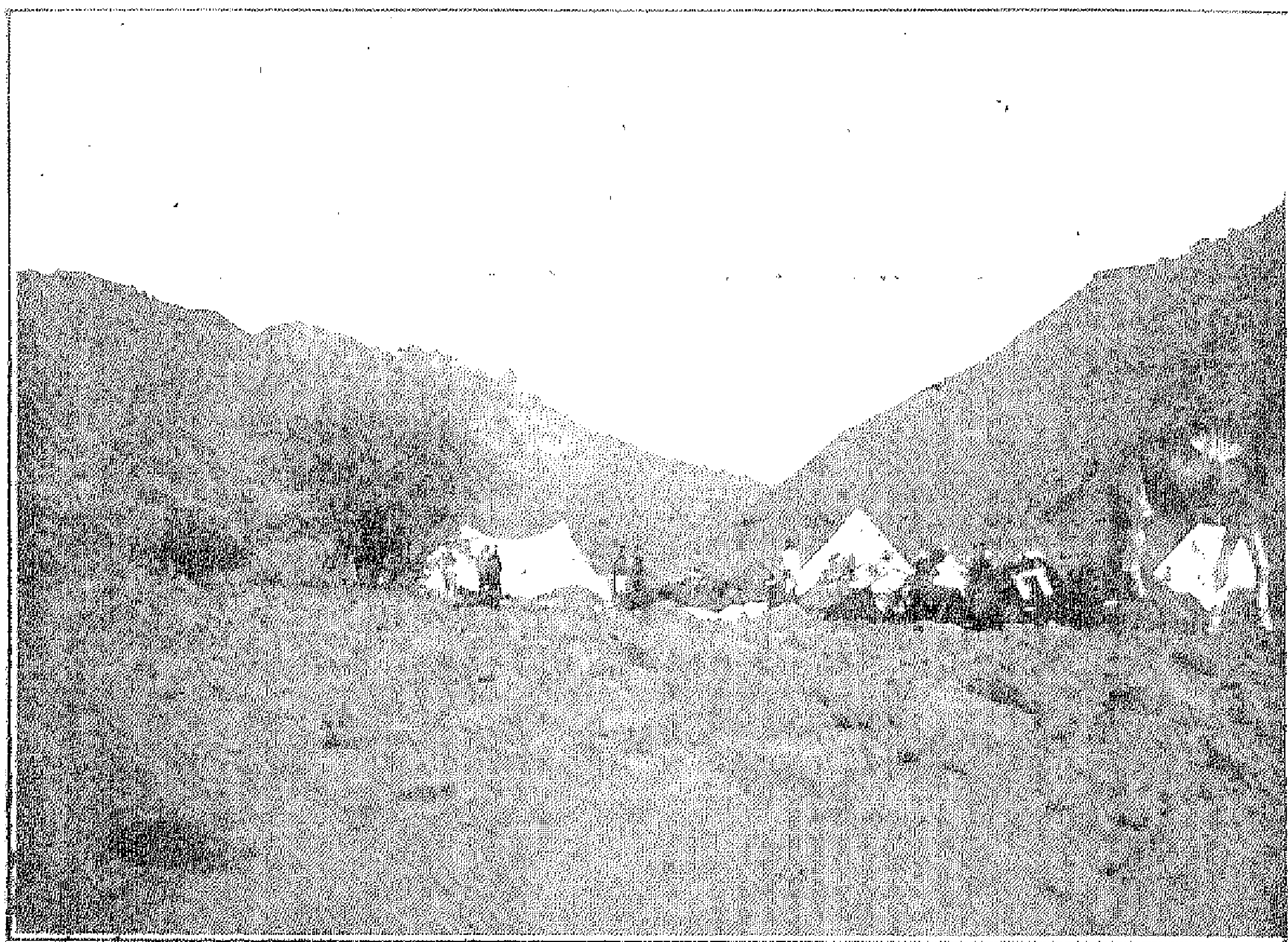
وادیٔ آجال شمالدن قوم تپه‌لری وجنوبدن حمادة المرزق یایلاسنك کسکین وقیالق اوچورومری آراسنده واقع کنیش وشمال شرقی‌یه دوغری ممتد ، خرماقلر و متعدد معموره‌لری حاوی غایت محصولدار بر وادیدر . ادارهٔ ملکیه اعتباریله «وادیٔ غربی» ، «وادیٔ شرقی»ناملریله ایکی‌یه تقسیم ایدلمش اولان وادیٔ آجالده تحت‌الزمین صو سطحی ١ متره‌دن اعظمی ٤ متره‌یه قدر برعمقده بولندیغی جهتله مواد رسوبیه‌دن مرکب مزرعه‌لرنده کلیتلی بغدای ، داری ، مصر و قافولی (بیاض دانه‌لی مصر) یتیشدیرلمکده در . علی العموم فزانجه مرعی اصول دائره‌سنده اصحاب املاك ایله جباد تعبیر اولنان رنجبر صنفی آراسنده مشارکةً ایشلدیلن بومزارع ذی‌قدرت اولانلرده مرکبلرله دها فقراسنك قادین و ارکك انسان قوتیله جر ایتمکده اولدقلری قویو صولریله اسقا ایدیله‌رك فزانك باشلیجه ذخیره ده‌پوسنی وجوده کتیرمکده‌در . طولاً یارلمش خرما آغاچلرندن مرکب بویوك برکمی آرماسی کبی ایپلرله مختلف جهتلرندن قازیقلره مربوط ترتیبات جریه‌دن فزان جبادلرینك مطرد آهنکلی تغنیلریله و قادین و چوجقلرینك ده انضمام معاونتیله صو چکمه‌لرینی و قویونك طولنه کوره آچیلمش اوزون و خفیف میلده «مرجع» تسمیه اولنان رامپه‌لی بر

خندق ایچنده ایلری وکری حرکتلری حزین برمنظرهٔ سفالت تشکیل ایدر . وادئ آجال اهالیسی فزانلیلر ایچنده کثرت زوجات ایله مشهوردرلر ؛ هرجبادك درت زوجه‌سی زوجلریله برابر صباحدن اقشامه قدر جرمیاه و اسقای مزروعات ایله مشغول اوله‌رق قارنجه‌لر وآریلر کبی بلا نزاع ولا فزاع غایت آهنکدار بر جمهوریت حالنده یاشارلر .

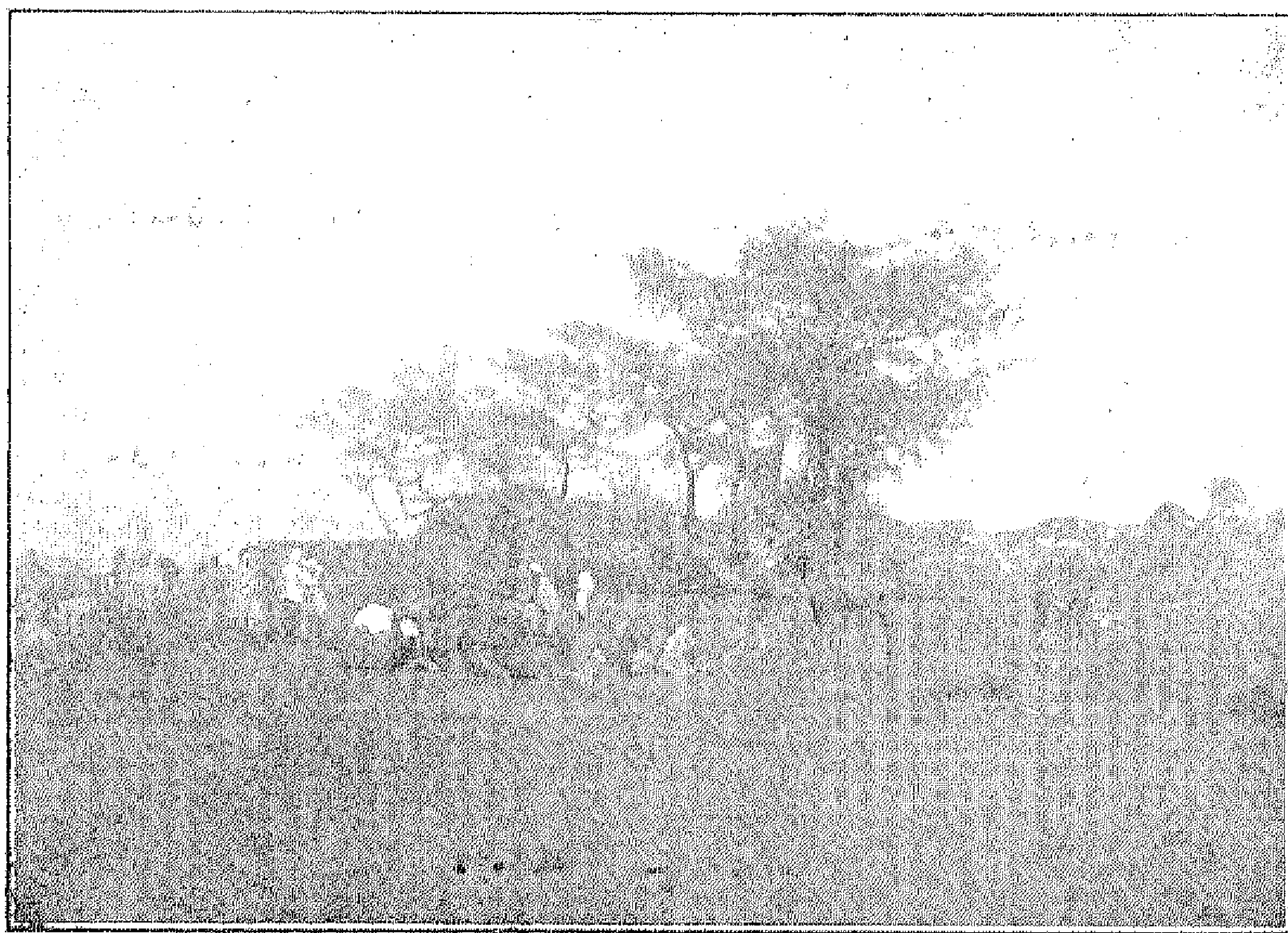
خرماقلر آراسنده‌کی کریچدن انشا اولونمش آلچق ویبقیق اولرك یانی باشنده خرما داللرندن معمول زربه‌لرك منظرهٔ عمومیه‌سی حزین ووحشی برآهنك حاصل ایدر. وادئ آجال وقتیله اسرا تجارتنك منعندن اول مصردن نیژ ریا حوضه‌سی وبالخاصه تومبوقتو بازارینه کیدن قافله‌لرك کذرکاهی اوزرنده ایدی . صحرای کبیرك قسم غربیسنده متوطن قبائل اسلامیه حاجی‌ده اولجه بو یولی تعقیب ایده‌رك مصر طریقیله حجازه عزیمت ایتمکده ایدیلر. اسرا تجارتی ارتق منع ایدلمش وحجاج‌ده دیکر طرق بحریه‌یی التزام ایتمش اولدقلرندن شمدی بوطریق متروك بولنمقده‌در .

وادئ آجال داخلنده تکرتیباده استراحت ایدن قافله‌لر مرزقه متوجهاً وادی‌یی عرضاً قطع ایده‌رك حمادهٔالمزرق یایلاسنك اتکلرینه واصل اولورلر. بوراده یول یایلا سیللرینك یتاقلرینی تعقیب ایده‌رك نسبتاً میلی خفیف تپه‌لردن حماده سطحنه چیقار . بو یکی وکوچك حماده اولکنه نظراً امتدادجه دها آز و تصادف ایدیلن وادی یتاقلرنده‌کی أثل[*]

(*) Tamarix articulata

مساق وادیلری ایچنده

عوینات منابی (سردلس)

و طلح آغاجلرینك موجودیتیله منظره‌سی دها لطیف و میلی خفیف و کنیش وادیلرنده‌کی مرعالریله قافله‌نك حیوانلرینی بسلمکه مساعددر .

آغستوس آینك صیجاق بر اقشام کونشیله و ایکی طرف اوچورملرینك انعکاساتیله قیزمش اولان وادینك محبوس هواسی ایچنده ساعت سکزدن اعتباراً یورویشه دوام ایده‌رك دولاماجلی تنه‌یی چیقدقدن صوکره تپه‌لرك اوستنده نباتات مستحاثه‌دن بویوك آغاج کوتوکلرینه تصادف ایتدك . ٨ الی ١٠ متره طولنده واعظمی بر متره قطرنده تحجر ایتمش عظیم اشجار قدیمه دیك میللی بر یماجك سطح مائلنه دوکولمش دوریبودی . صحرا شرائط اقلیمیه‌سنی کاملاً تبدیل ایدن و شیمدی یالکز روزکارلرك دست تخریبنه تودیع ایدن انقلاب عظیمدن اولکی ازمنهٔ قبل التاریخیه‌ده بو عقیم چوللرکده بر کتلی و کثرتلی یاغمورلرله متنعم اولدیغی بر دور مسعودی اولدیغنه بو آغاج کوتوکلری دلالت ایدیوردی . صوکره‌لری تصادفك بویوك بر اثر لطفی اولمق اوزره بو اورمانك شرقی و غربی حدودلرینی تقریباً تعیین ایده‌بیله‌جك آثاره‌ده تصادف ایتدم . تکرتیبا جنوبنده تصادف ایتدیکمز مستحاثه‌لر و عین جنسدن انقاضه و سیل یتاقلرنده بولدیغم پارچه‌لره نظراً بو عظمتلی اورمان اولجه ٣٥٠ کیلومتره امتدادنده بر ساحه‌یی استیلا ایتمش و شیمدیکی حمادةالمرزق یایلاسنك شمال اتکلری و قونترفورلری ایله غرباً «مساق» سلسلهٔ جبالنه و شرقاً ده «سریر المعلا» یه قدر امتداد ایتمش اولدیغی اکلاشیلیور .

حماده سطحنه چیقدقدن صوکره یول جنوب شرقی استقامتنده دوام و «انجارن» وادیسنك دیکنلی طلح آغاجلریله مستور خفیف میللی کنیش یتاغنی کچه‌رك غایت واسع و نظری یوروجی دالغه‌لی بر زمینی تعقیب ایله ۳۰ کیلومتره‌لك بر مسافه قطع ایله «وادیٔ عتبه» نك خرمالقلرینه واصل اولور.
بو متموج سطح مقعی‌ده زمین دالغه‌لرینك مرتفع محللرندن وادیٔ عتبه خرمالقلری سراب ایچنده خیالی بر لوحه کبی بردنبره کورینه‌رك و دالغه‌نك اینیشی بوینجه تکرار غائب اوله‌رق نظر و اعصابی صوك درجه‌ده یورار.
وادیٔ عتبه اصل مساق سلسله‌سیله شرق ورسانندن کلن ابرجوش صولرینك کثرتلی یاغمور و فیضان سنه‌لرنده شرقه دوغری طاشه‌رق وادی زمینی تحتنده‌کی طاش طبقه‌لرینك حاصل ایتدیکی قعری املا ایتمش اولمسی یوزندن تشکل ایدن سطح ارضه یقین سطوح میاه سایه‌سنده وجود بولمش امتدادلی خرمالقلردن عبارتدر. بو خرمالقلرده قسماً اهالی و قسماً ده صحرانك اك قورقونج قورصانلرندن معدود اولان توارقلردن «کل تین آلقوم» لر ساکندرلر. بو سیاه چهره‌لی حیدودلرله قافله‌مز ایلك دفعه اوله‌رق وادی عتبه‌ده تماس حاصل ایتمشدی.

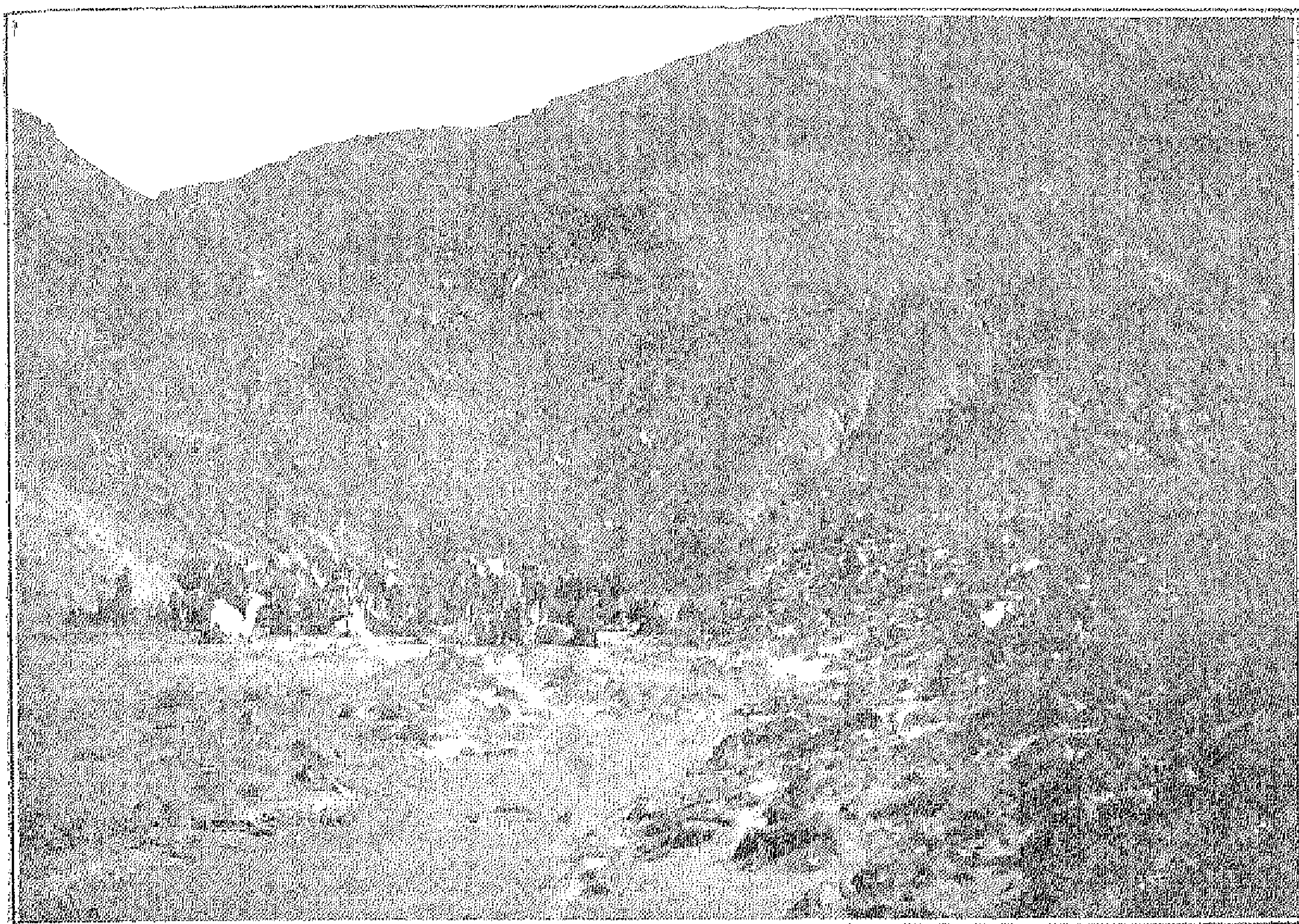
حمادةالحمرادن صوکره جنوبه دوغری و مرزق بلده‌سنه قدر عرضاً قطع ایتدیکمز وادیٔ شاطی، وادیٔ آجال و وادیٔ ابرجوشك شرقه دوغری امتدادندن حاصل اولمش اولان وادیٔ عتبه کبی کنیش و امتدادلی وادیلر؛ عموم صحرا

منطقه‌سنك ابدی‌روز کارلری ضربا‌تیله سپوریلان فسحت عظیمه سنك شیمدی محکوم اولدیغی قورانلق دوروندن اولکی مبذول ومطرد یاغمورلرك یاغدیغی زمان مسعودنده حاصل اولمش کنیش‌وادیلردن عبارت وبحرسفید حوضه‌سنده سرت کورفزی سطح مائلنه عائددرلر . بوتون بووادیلرك عمومی استقامتلری دائمـاشمال شرقی‌یه دوغری جریان ایده‌رك جبل سوده سلسله‌سنك شرقندن‌سرت‌کورفزینه منتهی اولمق‌اوزره وتیله بویوك ومشترك بروادی تشکیل ایتمش اولدقلرینه حکم ایدیله‌بیلر. انجق‌صحرا اقلیمنك ادواراخیرهٔ انقلابیه‌سنده رطوبت یبوستله توازن ایده‌میه‌رك دائما تبخراتله ضیاع میاه چوغالمقده وقوراقلق تزاید ایتمکده اولمسی وبرجهتدن‌ده افریقـای‌شمالی چوللرینه مخصوص شدید ودائمی روزکارلرله صاورولان قوم ذراتی بوکنیش وادیلرك دوز مجرالرینی دولدیره‌رق تسـویه ایتمسی یوزندن بوکونکی سریرلردن کچن اسکی واسع مجرالرك عمومی استقـامتلرینی تقریبـاً اولـسون تعیین ایتمك قابل اوله‌میور .

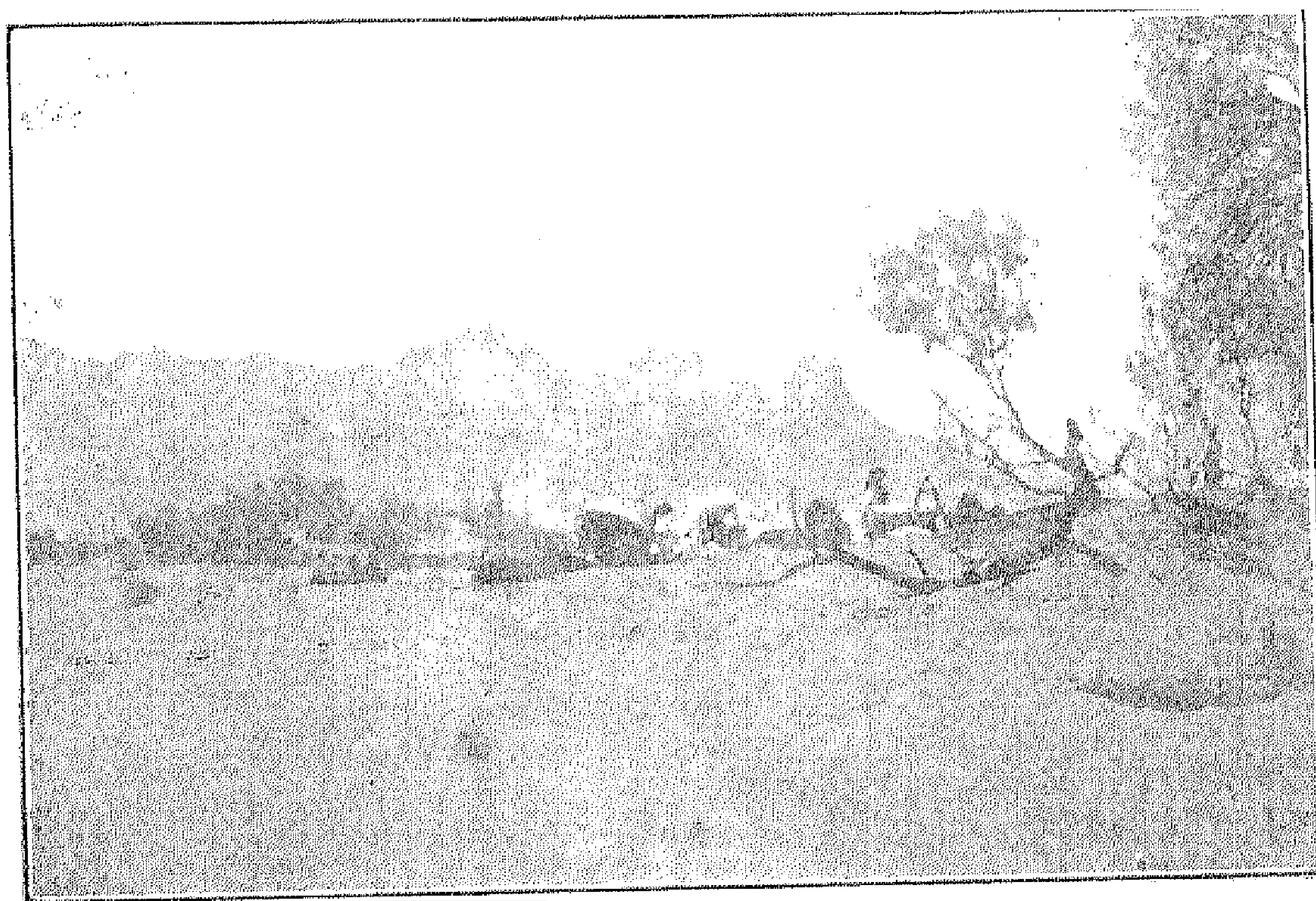
وادی عتبه‌دن‌صوکره‌یول‌کیتدکجه چوراقلقلر وقوملقلردن وایکی طرفدن خرمالق غروپلری آراسـندن کچه‌رك کوچك « ام زرغان » واحنه واصل‌اولور . وام زرغاندن ایکی‌سـاعت صوکره فزانك مرکز اداره‌سی اولان مرزق بلده‌سنك شمال وشمال شرقیسنی واسـع برهلال شکلنده سـترایدن خرمالغه مواصلت اولنور . تام جنوب اسـتقامتنـده کوریلن وغربه دوغری امتدادلی برخط متلاطم حالنـده دوام ایدن صحرای

کبیرك الك واسع ریکستانك آلتون رنکندهکی تپهلری قویو یشیل خرمالق پردهسیله تضاد تام تشکیل ایدر . بو خرمالقده کچیلدکدن صوکره مرزق بلدهسی قوملی برساحه اوزرنده قویو سنجابی رنکده طوپراق نبالریله واولاد محمد حاکمیتی زماننـدن قالمه یوکسك قصر حکومتك برجی اوزرینه مرکوز سنجاق دیرکی ایله کندیسنی کوسترر .

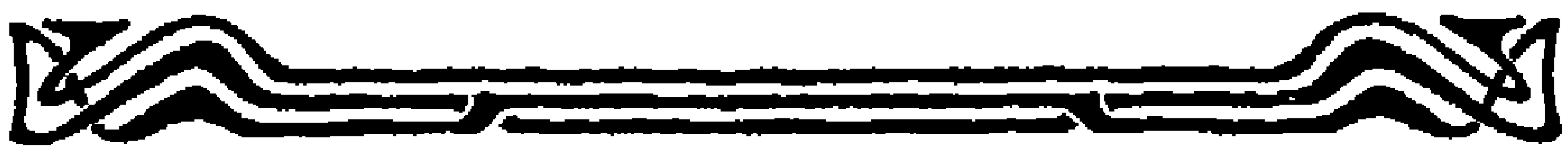

تادرارت سلسلهٔ جبالنده ایلاغلاغان کچیدی

تەنەزوفت وادیسی و « اودان » داغی

عامره يولی

قدمانك بوز نوو چادكولی تجارتی اورفله — سوكنه اوزرندن وفزان شرقنده‌كی زويله بلده‌سندن كچن خط مواصله اوزرنده اجرا اولنوردی . فزانك حاكميت فعليهٔ عثمانيه‌يه انتقال ايتديكی تاريخدن اعتباراً طرابلس — فزان پوسته‌يولی اتخاذ ايديلن بوطريق اهالئ محليه‌جه عامره طريقی ناميله معروفدر . فزان تشكلات طبيعيه‌سی ، ادارهٔ ملكيه وتاريخی نقطهٔ نظرندن اهميتی حائز اولان بوطريق اوزرنده ده سرعتلی برسفر اجراسی ايچون قارئلرمك كری‌يه دوغری ارجاع نظر ايتملری رجا ايدرم .

عامره يولی طرابلس جنوبندن اعتباراً ، مجنين واديسنك قطع ايتديكی كنيش جفاره‌قوملقلريله مستور منطقهٔ متموجه‌يی كچدكدن صوكره ترهونه جبالی اتكلرينه قدر خفيف ميلده اراضئ لحقيه‌يی تعقيب ايده‌رك بويول اوزرنده‌ده غربيانه قدر جنوب طريقنك كچديكی ورشفانه وقطيس اراضيسی كبی تشكلات وعين منظرهٔ طبيعيه كوريلور . ترهونه داغلری واووا سطحنه حاكم اولان ديك اوچوروملری ويماجلری چيقيلنجه سلسله فوقنده‌كی كنيش يايلالری ووادی يتاقلرينك

مجرای علویلرنده‌کی حفیف میللری وکنیشلکلری جبل نفوسه‌نك اقسام فوقانیه‌سنه بکزر . انجق ترهونه یایلاسی مغروسات ایچین پك مساعد ونسبتهً دهامتد برساحه‌در . سلسلهٔ جبال اتکارندن نبعان ایدن بش بیوك بیکار ، قونترفورلر آراسنده محبوس دیك میللی وادیلرك طاشلق یتاقلرینی کچه‌رك اوواسطحنه چیقنجه قوملی رسوب آره‌سنده تکرار غائب اولور وتحت الزمین شماله دوغری توجمله ساحلده وادیٔ رمله‌یی تشکیل ایده‌رك دکزه آقار .

یایلا طاتلی میلده یاصصی تپه‌لری ، کنیش وادیلری ایله‌سیئهٔ اهالئ الك آجی برمثالی اولمق اوزره عمراندن خالی بولنمقده‌در . هرخطوه‌ده تصادف ایدیلن روما خرابه‌لری ، وادیلرده‌کی سدعملیاتی اصل قدیم روما ذخیره انبارینك بونقطه‌دن اعتباراً جنوب شرقی‌یه دوغری دوام ایتمکده اولدیغنی کوستریور . تعبیرمحلی وجهله زمان جاهلیتده [*] ترهونه واورفلا یایلا-لرنده ومعموره‌لر آره‌سنده‌کی طرق مواصله اوزرنده کاربانلرك کولکه‌ده شد مراحل ایتدکلرینی یرلیلر اجداددن منتقل خرافات صره‌سنده حکایه ایدییورلردی . روماللیلر زماننده واسع زیتونلکلرله مستور اولان بوساحهٔ فیضدارایچنده‌بوکون موجود برقاچ منفرد زیتون وبادم آغاچلرینی بیله شکل حاضر حکومتمز کچی سوریلرینك دندان تعرضندن قورتاره‌میه‌رق یکی غرسیات ایچین اهالینك جسارتنی کسر ایتمکده ویبغین ، ییغین خرابه‌لری ،

---

[*] بوراپرلیلرنجه ده ظهوراسلامیتدن اقدم مجوسیلك وعبادت اصنام دورینه اطلاق اولنور .

و امتدادلی‌سدلریله ماضی‌ده مسعود ومبتسم برروی حضرا ارائه ایتدیکنی افاده ایدن بوتوتلی ، برکتلی یایلایی برپوشیده غمکین عقامتله مستور براقه‌رق بوتون عالمه قارشی نزاع حیاتده‌کی استعدادسزلغنی کوسترمکده‌در .

شیمدیکی حالیله ترهونه یایلاسی آرپه وبغدای محصولندن باشقه طرابلسك الککثرتلی اوزوم یتشدیرن محلیدر . اهالیسی عمومیتله بدوی وخیمه نشین‌اولوب باشلیجه حیوان یتشدیرمك وطرابلسه حلفه اونی نقل ایتمکله تأمین‌معیشت ایتمکده‌درلر .

ترهونه سلسله‌سنك دیك ودولامباجلی یماجلرینی وقونتر- فورلر آراسنده‌کی دار وطاشلق وادیلری کچدکدن صوکره یایلاسطحنه چیقان‌عامره طریقی یایلانك‌منفردتپه‌لری وامتدادی جزئی‌خط بالاسلسله لرینك بویونلری آراسندن کچه‌رك بن‌ولید وادیسنه‌قدر میلی بك‌خفیف وادیلری تعقیب ایده‌رك سلسلهٔ جبالك خط بالاسندن صوکره شمال شرقی ورسانه منتهی اولان « وادیٔ تماسلن » ك کنیش یتاقلرینی قطع ایدر ــ طرابلسدن اورفله‌یه کیدن اوچ مختلف طریق بووادی‌ده برلشه‌رك وطاتلی میلی ، یاصصی‌وکنیش‌تپه‌لرك آراسندن‌کچه‌رك وادی « ووکره » یه واصل اولور . بورایه قدر یولك طرفینده منفرد قصر خرابه‌لری ، وادی داخلنده سدلر و صویوللری انقاضنه بك‌چوق تصادف اولنور . موسمسز کسیلمك ، کوکندن سوکیلمك دقتسزلکلرندن دولایی خمس ساحلندن ترهونه‌یه قدرهجرت ایتمش اولان‌خلفه اوتی بوکنیش تپه‌لرده تنبت‌ایدر. ووکره‌دن چیقنجه وادی طاشلق ، قیصه برسر یردها کچدکدن

صوكره وادی‌غلبون ومتعاقباً وادئ دینـاره داخل اولور؛ جنوب غربی استقامتنده كوریلن « جبال ترهونه » سلسله‌سی شمالدن جنوبه دوغری كثیف ماوی رنكده برپرده‌كبی افقی ستراید. وادئ دینار داخلنده كنیش وخفیف میللی وادی یتـاغی هرایكی یوز متره‌ده برقدمه تشكیل ایدرك ٢٠ كیلومتره قدر دوام ایتدكدن صوكره یولـایكی طـاشلق صرتی آشه‌رق بو سرتلر اراسنده واقع «قصراوه» و «تاوتانت» اسمنده كوچك ایكی وادی‌یی كچر و بویوك « بن‌ولید » وادیسنه داخل اولور . دینار وادیسی بوتون امتدادنجه روماليلر طرفندن انشا ایدلمش سدلر سایه‌سنده كنیش و سیل صولرینك براقدیغی اقسام رسوبیه ایله زراعته صالح بر وادیدر . ترهونه جبالندن بن‌ولید وادیسنه قدربویایلااوزرنده‌كی آثار عمران، طوپراغنك فیض‌وبركتی ، وادی یتـاقلرینك كنیشلكی اقلیمنك لطـافتی رومالیلر زمانـنـده‌كی معموریت قدیمه‌سی ایله شیمدیكی حال متروكیت و خرابیتی حزین بر تضـاد تشكیل ایدر . اوته‌ده بریده تك ، تولك كوریلن آغاچلر و سـدره چالیلقلری‌ده بر جهتـدن تخریب ایدلمكده و هر سنه كوكنـدن قوپاریلان خلفـه اوتلری‌ده انقراض بوله‌رق عقامت سنه‌دن سنه‌یه ترقی ایتمكده‌در . مملكتك شمدیكی بو خرابیت و عقـامتی اداره‌ٔ عثمانیه‌نك اثری دكلدر . حقیقة قارتاجلیلر زماننده‌نبری بر چوق استیلالر ، مدهش ومتعدد انقلابلر واختلالر كورمش ونهایت الامر طوائف ملوك حكومت ظالمه‌سنك جبروتضییقی آلتنده‌ده خراب اولمش اولان بو ملكی حكومت عثمانیـه بو حالده

بولمشدی ، فقط تأسف اولنورکه اوچ ربع عصر ظرفنده بولدیغی کبی براقدی .

یول صوك طاشلق بایردن دولامباجلرله ایندکدن صوکره وادیٔ بن‌ولیدك صیق زیتونلکلری التندن کچه‌رك شرق صرتلرینك اوچوروملری اورادن‌ده معوج و اولدقجه کنیش بر یولدن خراب و حزین‌المنظر اورفله قریه‌سنه داخل اولور. صنع بشرك جزئی بر تماسنی کوسترن و اورفله بلده‌سی سکنه‌سنك صو احتیاجلرینی تأمین ایتمك ایچین وادی‌یه قدر هرکون اینوب چیقمه‌لرینه خدمت ایدن بو یول بیله صحرا سیاحین مشهوره‌سندن مادمازل «تینه» نك [*] اثری اولدیغی اورفله‌ده سویلیورلردی .

وادیٔ بن‌ولید اورفله قصرینك مبنی اولدیغی محلده اعظمی ۱۵۰۰ متره عرضنده و دیك میللی صرتلرله محاط دولامباجلی بر وادیده یکرمی کیلومتره طولنده زیتونلکلرله مستور اولان کنیش و دوز وادی یتاغی و یماجلرنده‌کی کوچك قریه‌جکلرله مزین ایکی طرف تپه‌لرینك صرتلریله طرابلس غربك بو سفوری عد اولنه‌بیلر . اکثریسی رومالیلر زماننده قلعه اعصاردیده اغاچلردن عبارت اولان بو زیتونلکلر وادی قعرنده انشا ایدلمش سدلر سایه‌سنده حاصل اولمش تراچه‌لر

---

[*] مادمازل Mlle Tinne هولاندالی بر سیاحه اولوب ۱۸۶۹ سنه‌سی اغستوسك برنجی کونی مرزقك ایکی کون غربنده وادجوش وادیسنده توارقلر طرفندن اتباعیله برابر قتل و قافله‌سی یاغما اولونمشدر .

اوزرينه غرس اولنمشلردر . ترهونه‌دن اعتباراً اورفله‌يه قدر آقار صو و قويو بيله موجود اولميوب بن‌وليد واديسى ايچنده و زيتونلكلر اراسنـده روماليلردن قالمه ٧٥ متره عمقنده‌كى ، قويولردن صو چكيله‌رك بو آغاچلرك اسقاسى قابل اوله‌مديغى جهتله هر سنه ترهونه يايلاسنه دوكيلن ياغمورلرك حصوله كتيرديكى سيللرله اسقا ايديلن بو زيتون آغاچلرى ياغمورسز سنه‌لرده قورومقده‌درلر . بعضاً ده سيل صولرى درجهٔ كفايه‌ده اوله‌ميه‌رق انجق واديسنك بر قسمنى اسقـا ايده‌بيلر . بويله قوراقلق سنه‌لرده زيتون محصولى كلى تناقص ايدر .

طرابلسك اك زنكين و اك محصولدار قسمنى تشكيل ايدن بو شمال شرقى ورسانى داخلنده‌كى كنيش واديلر عين صورتده فيضان مياهه محتـاج مزارعدن اولدقلرى جهتـله بو واديلر آراسنده‌كى يايلا اقسامى ايله بوتون جبل نفوسه‌نك يوكسك يايلالرى اوزرنده منتظماً نزول بارانه خدمت ايده‌جك صورتده اورمانلر يتشديرلمسى طرابلسك حيات زراعتى ايچين ياشليجه بر شرطدر .

سياه طاشلرله بنا ايدلمش كوچك أولرى وخراب وجسيم بر قصر حكومت و قشلـه‌سـيله قسوت‌انكيز بر قريه‌جكدن عبارت اولان اورفله قضاسى مركزندن چيقدقدن صوكره عاصره طريقى اولاً كنيش وقيالق بر صرتى كچه‌رك اولدقجه ديك ميللى بر خط اجتماع مياهى تعقيب ايله «غوبين» واديسى ايچنده دوام ايدر؛ صوكره‌ده اولدقجه امتدالى صرتلرى آشه‌رق «وادئ ميمون» ه داخل اولور . غوبين و ميمون واديلرى

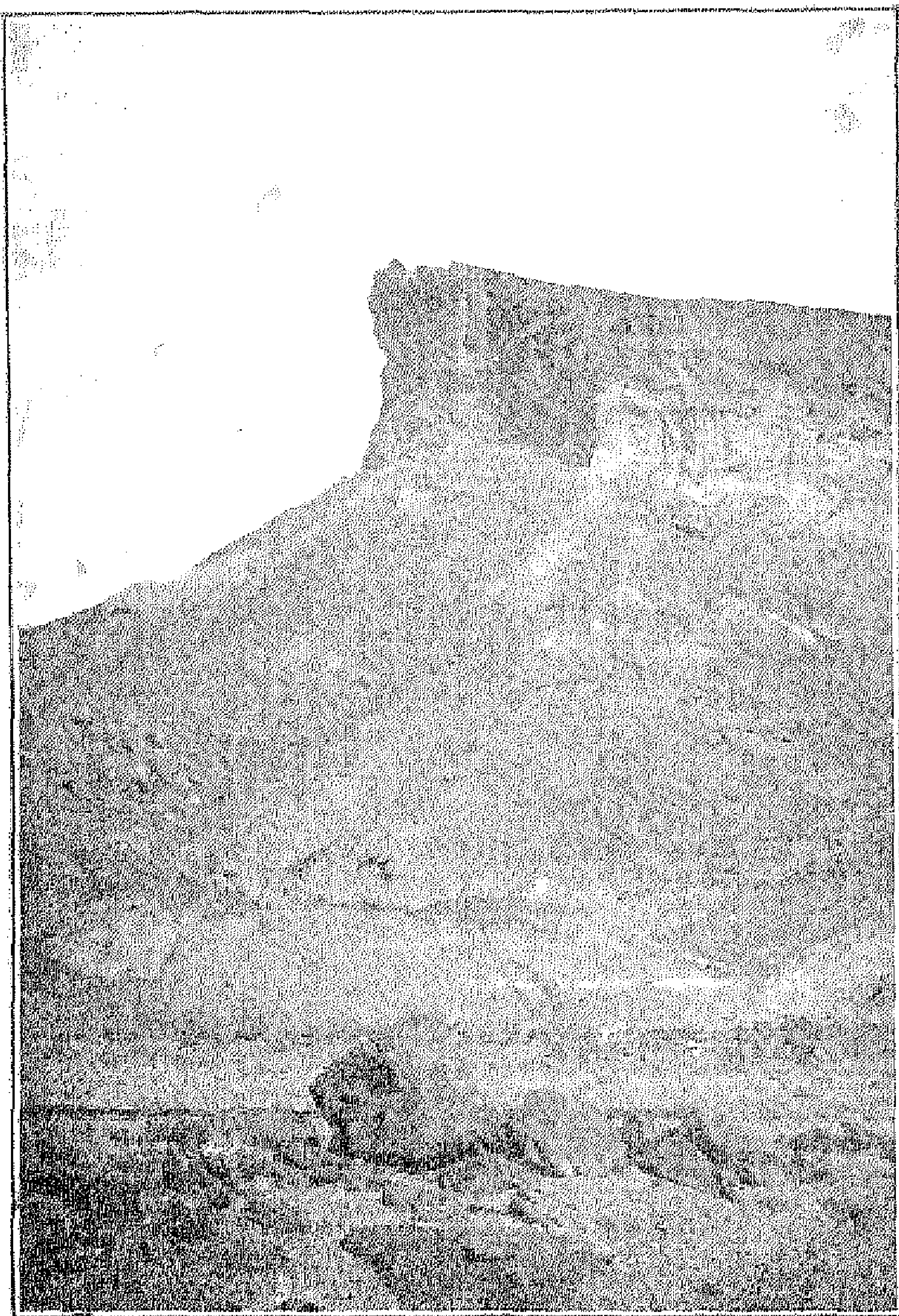
آغاچلقلی و کنیش مزارعدن عبارت اولوب بوراده جبالی اثار قدیمه مشاهده اولنمقده‌در . وادئ میموندن صوکره طریق ینه طاشلق صرتلری واولدقجه امتدادلی قیالق حماده‌لری تعقیب ایده‌رك خفیف میللردن سوفجین وادیسنه نزول ایدر. سوفجین وادیسنك بوراسی مجرای سفلاسی اولدیغندن غایت کنیش و امتدادلی بر ساحه تشکیل ایده‌رك بش کیلومتره قدر وسعت پیدا ایدن عریض و مستوی وادی یتاغی ایچنده کمال سکونتله یاییلان سیل صولری اك قوتلی مواد رسوبیه‌یی براقه‌رق چکیلدکدن صوکره قبائل زراعت ایچون بورایه قوشوشرلر . وادی بوینجه دوام ایدن سدره آغاچلری و جداری [*] کومه‌لری ایکی طرفك امتدادلی فسحتلری ایچنده سراب تأثیریله تتره‌ك ، امتدادلی یشیل بر چیزکی کبی اعوجاجلر ترسیم ایده‌رك افق شمالینك ماویلکلری ایچنده غائب اولور .

سوفجین وادیسندن صوکره یول صاغده «القطار» منبعنك دیك قیالق یماجلرندن ترشح ایتدیکی «تلعه» تپه‌سنی صاغ طرفده ترك ایده‌رك ۲۰ کیلومتره قدر دوز و کنیش بر ساحه‌یی قطع ایله «دور واعر» سلسلهٔ جبالنه واصل اولور. بو داغلرك سطح مائللری شمال شرقی‌یه دوغری «نفد» وادیسنی و جنوب شرقی‌ده زمزم وادیسنك قوللرینی وجوده کتیرر . وادئ نفد حالا باقی قالابیلن متعدد اثار قدیمه ایله‌ده ثابت اولدیغی وجهله وقتیله طرابلسك اك معمور نواحیسندن

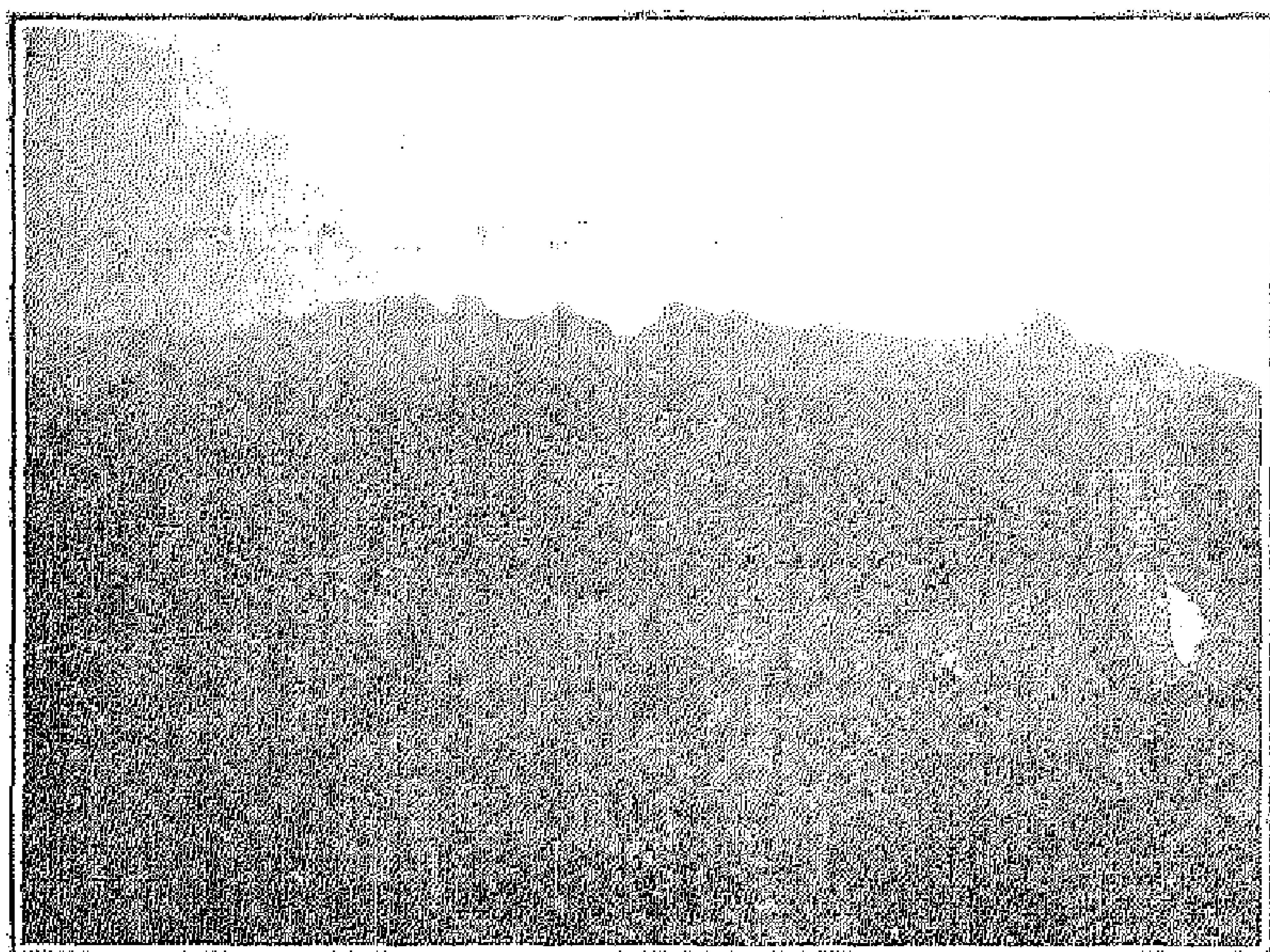
[*] Rhus oxyacanthoides.

بری ایدی. بو وادی رومالیلرك اثری اولان متعدد قویولری، کنیش مزرعه‌ومزعالری ایله حالا بو وادیلر ایچنده اك مسکون و معمور اولانیدر .

نفددن صوکره زمزم وادیسنه قدر ٥٠ کیلومتره امتداد ایدن خفیف میللی صرتلر ، طرفین وادیلرینك قوللری ایله کنیش مزعالر سورولرله چیلانلره اختفا کاه اولان سایه‌بانلر تشکیل ایده‌رك اولدقجه نظرربا بر منظره ارائه ایدر . زمزمه ایتمك ایچون یول بو شعباتدن «وادی مبلم»ی تعقیب ایدر . زمزم وادیسی‌ده سوفجین کبی غایت کنیش مزارع ومزعالریله مشهور و اورفله قبائلی ایله مسکوندر . عامره طریقی بو وادینك مجرای سفلاسنی رومالیلردن قالمه ٥٠ متره عمقنده‌کی «طویلةالمعسل» قویوسی جوارنده قطع ایدر . اورفله‌دن اعتباراً تصادف ایدیلن دریندلکلری چوق اولان بو قویولردن دوه‌لرله صو چکیلمکده‌در . رومالیلرك اثری اولان مقطعی مربع‌الشکل اولان بو قویولرك وادی سطحنده ایکی متره قدر یوکسك آغزلرندن اعتباراً تحته بر مقاره‌دن آشیرلمش اولان ئویو ایپی دوه‌یه طاقیله‌رق ٥٠ متره طولنده خفیفجه بر میلده دوه‌نك آشاغی ، یوقاری بطی حرکتلری ایله کنج بدویلرك صو چکمه‌لری قویو باشنده مصاحبته دالمش بدویلرله کنیش اوزون یالاقلره دولدیرلمش صویی ایچمك ایچین ایتیشه، قاقیشه قوشوشان دوه‌لرك ، ئویون و کچیلرك منظرهٔ عمومیه‌سی ساکن و ایسز صحرالر و کنیش وادیلرك منظرهٔ عمومیه‌سی ایچنده اوزاقدن نظری جلب ایدر . صحراده و کرکسه صحرا

صحرا جبالنك طرز تشکلی

جبل جنوبی (ایدینه‌ن)

بلدانـنده بو قویو باشلری وقایع روزمرهنك نشرواعلان اولندیغی مراکزی تشکیل ایدرلر .

زمزم وادیسی بوتون دیکر وادیلره نظراً دها یشیللکلی دها لطیف و کنیش یتاقلرینك وجوده کتیردیکی امتـدادلی مزارعیله طرابلسك اك زیاده قوهٔ انباتیه‌یی حائز بر وادیسیدر. ارتق زمزمدن صوکره عامره یولی اوزرنده منظره وتشکلات طبیعیـه تبـدله ، چپلاقلق و صحرانك رنك حزین ماتمیسی وادیلرك یشیللکلرینه غلبه ایتمکه باشلر . زمزمك میللری غایت خفیف جنوب صرتلرندن اولان منفرد بر تپه‌نك اتکنده واقع طویلة‌العسل قویوسندن صوکره قافله اون کیلومتره امتدادنجه دوز و چپلاق بر اووایی تعقیب ایله «جبل دخله» قدمه‌سنی آشارق زمزم شمالنده‌کی وادیلره نسبتاً دها خفیف و جیلیز سدره چالیلقلریله مستور «سبیط» و «ام غربال» وادیلرینی متعاقب وادی‌بی دوزلکنه داخل اولور . وادیٔ بی عامره طریقنك قطع ایتدیکی محلده یدی کیلومتره قدر کنیشلکده عظیم بر دوزلك حاصل ایدر . ارتق ساحله قریب اراضینك مسـتفید اولدیغی راطب هوادن محروم اولان وادیٔ بی نسبتاً دها چپلاق و آغاچلری سیرك بر وادیدر . مع‌مافیه پك نادر اولان جنوب یاغمورلری زمانده‌کی فیضانلرده بوراسی‌ده عظیم حاصلات تأمین ایدن مزارع مهمـه‌دندر . زمزمدن اعتباراً ارتق صولرده املاح معدنیه چوقجه مقدارده منحل اوله‌رق بولنمقده و دها جنوبده فزان اراضیسنه کیریلنجه‌یه‌قدر بو حال کیتدکجه آرتمقده در. کرك حمادة‌الحمرا طریقی‌وکرکسه

عامره يولى اوزرنده صوسز منطقه‌يه وصولدن اول تصادف ایدیلن بر کانیٔ الطبیعیه منطقهٔ اراضیسده عین جنس طبقات معدنیه‌نك وجودینه دلالت ایدن تحت‌الزمین صو طبقاتی غربدن شرقه دوغری چوقجه مقدارده کوکورت و ماغنزیالی مرکبات ایله مشبوع اولوب کوچله ایچیله‌بیلمکده‌در . وادیٔ بی دن جنوبه دوغری قافله‌لر بی‌الخائب تسمیه ایدیلن کاملاً عقیم ، چپلاق بر ساحه‌ده ٤٠ کیلومتره قدر دها اجرای سفردن صوکره اورفله قبائلنك جنوبده اك صوك معموره‌لری اولان «بونجم» قریه‌سنه واصل اولورلر . یرلیلرك زعمنجه بی‌الخائب وادیسی جنوبده بورنودن اعتباراً کلن بوتون یاغمور صولرینك، سیللرینك مجمعیدر . حالبوکه بی‌الخائب انجق ٥٠ کیلومتره داخلنده نادراً نزول ایدن یاغمور صولرینی اصل وادیٔ بیه ایصال ایدن کنیش و قوراق بر وادیدر .

* * *

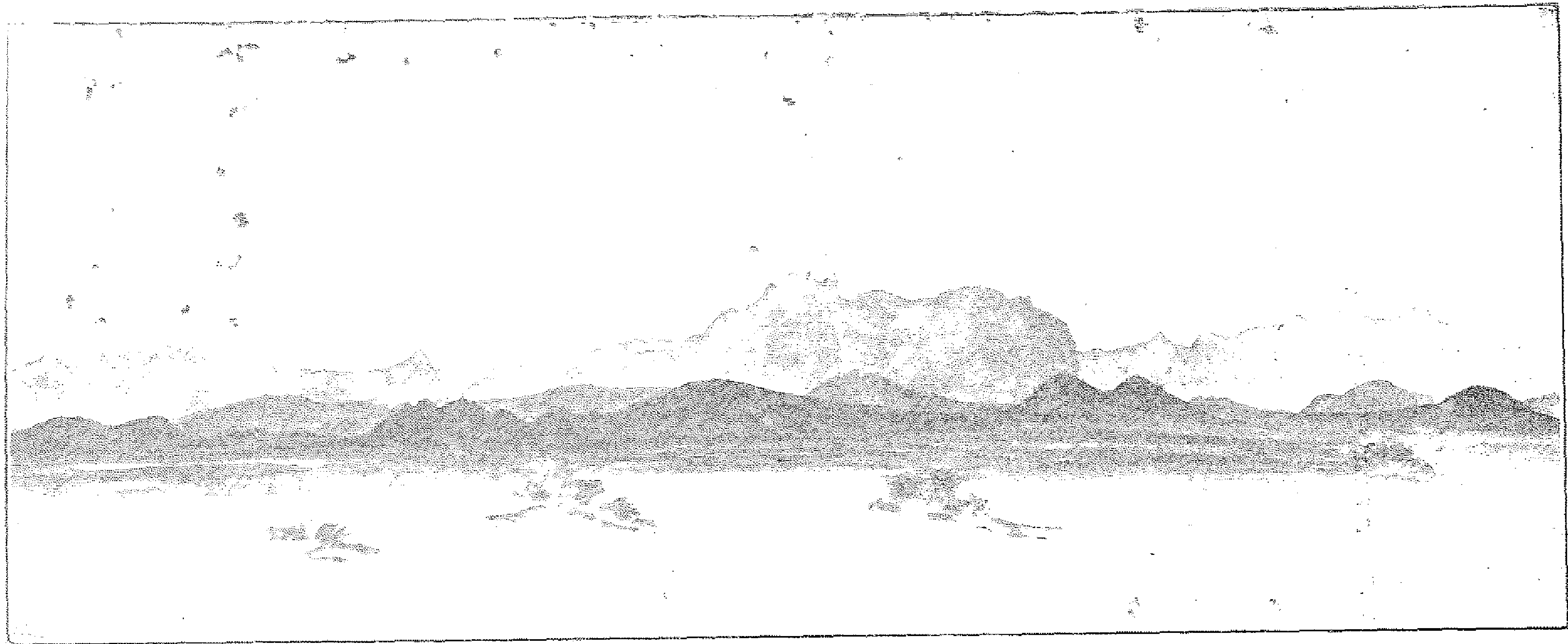
بونجم یوزه قریب خرما آغاجلریله اوتوز قدر کوچك خانه‌دن متشکل کنیش بر اووا داخلنده کوچوجك بر قریه اولوب بر قاچ دسته موم ، کبریت و بر چوال شکرله برصندق یشیل چایه منحصر بویوك سرمایه (!) لی کوچك بر بقال دکانی‌ده تکمیل چارشیسنی تشکیل ایدیوردی . یول اوزرنده‌کی منزللرك بو حالندن دولایی علی‌العموم طرابلسدن جنوبه دوغری صحرا سیاحتلرنده بوتون ارزاق ، تجهیزات و مالزمهٔ سفریه‌یی برابرجه نقل ایتمك لزوم قطعیسی واردر . بونجم قریه‌سی فزان پوسته چانطه‌سنك مبادله موقعی اولمق اوزره

وجوده کتیرلمش بر مرکزك اطرافنه طوپلانمش بر قاچ کلبه‌دن وجود بولمشدر . مع‌مافیه اورفله‌دن اعتباراً بش کون ایسز وادیلری طاشلق صرتلری آشه‌رق کلن بر قافله‌یه طوزلیجه صوبی ، بر قاچ خرماسی ، خوروسلرینك لطیف الحانیله راسمهٔ خوش آمدی ایفـا ایتمسی ینه انکار اولنه‌میـه‌جق بر ممنونیتی موجب اولور .

اورفله عربانـك حدود جنوبیسنی ارائه ایدن بونجم قریه‌سـندن کچلدکدن صوکره ارتق عامره یولی ، حکومت عثمانیه‌نك طرابلسـه ابتدای دخولنده تنکیله مجبور اولدیغی اولاد سلیمان قبیله‌سیله سوکنه و ریاح عربانك ساکن اولدقلری صحرالره داخل اولور . بونجمك جنوبنده صحرا روزکارلرینك بازیچه‌سی اولان پارچه پارچه منفرد قوملقلر آراسنه صیقشمش اولان بئر کلایانك طوزلی صوبی‌ده طاته‌رق قافله ۶۰ کیلو متره جنوبده‌کی «توزیست» داغلرینـك دار ، صیقیشیق بوغازینه کلنجه‌یه قدر پارچه پارچه قوملقلر منفرد آلچق تپه‌لر ، ضعیف و کوچك وادیلر و سیل مجرالری آراسندن منظره‌سی قسوتلی بر قطعـهٔ اراضی‌یی قطع ایدر ؛ توزیست بوغازندن صوکره دوغریدن دوغری‌یه سرت کورفزینه منتهی اولان و «وادی زمام» اسمی آلتنده طوپلنان صولرك اجتماع ایتدیکی کنیشجه بر سریره داخل اولور . کرك توزیست سلسله‌سی کرکسـه خرمة‌المحله ، خیمه تپه‌لری و دها سائر بوکبی منفرد اقسام جبال عمومیت اعتباریله ارتفاعلری اووه سطحندن ۵۰ متره‌دن دون فقط سطوح عالیه‌لری غایت دوز عادتا بر حماده حالنده

و منفرد اولانلری‌ده عین سویه‌ده زروه‌لری باصیق تپه‌لر شکلنده‌درلر . خصوصاً توزیست داغلرینك منظرهٔ عمومیه‌سی، اوچوروم و کسکین یماجلری ، دیك خطوط اجتماع میاهیله کنارلری غیر منتظم کسیلمش بر طاش صفیحه‌سنه مشابهدر . بو سلسله‌نك شمال قسمنده بولنان اقسام منفکه‌نك احجاری آیریلمش اولدقلری طبقات افقیه‌یه نظراً شماله دوغری بحر سفید استقامتنده صحور مائله حالنده بولنمسی نظر دقتی جالب بر کیفیتدر .

بو داغلر کچلدکدن صوکره شرقده ینه بو سلسله کبی فقط ارتفاعی دها دون «شعب غورد» یوکسکلکلری مدید بر پرده کبی کوریلور ، غربده ایسه «بوطبل» داغلری شرق جنوبی‌یه دوغری یاقلاشه‌رق و وادی زمام ، وادی الحاد صولرینی جمع ایدن سریرده کیتدکجه بو سلاسل متقاربه ایچنه داله‌رق دوام ایدر . الحاد وادیسندن صوکره جبل بوطبل منفرد تپه‌لر حالنی آله‌رق یول بونلرك آراسندن کچر و «تمد المالح» و «تمد طار» نامـلریله معروف ، صولری آغزه آلنمیه‌جق قدر آجی ایکی قویویه واصل اولور . بو صولرده املاح معدنیه او درجه چوقدرکه ناقابل شرب بر حالده‌درلر . بویله اولمقله برابر بو صولرله الفت ایتمش اولان بدویلره یبانجیلرده مشهود اولان مسهل تأثیرنی اجرا ایتمیورلر . بو قویولردن کچیلنجه طلح آغاجلری و اولدقجه یشیل مرعالری حاوی دار وادیلر تعقیب اولنور و نهایت «دور محرق» سلسله‌سیله «هون» داغلرینك بوغاز تشکیل ایتدیکی یردن

تادرارت سلسله‌سنك منظرهٔ عموميه‌سی

«الجوفرا» اوواسنه چیقیلیر . بو یوندن ایکی طرف داغ
قوللری آره‌سنده تشکل ایتمش اووه سطحی اوزرنده وجنوب
استقامتنده الحمام منبعی اطرافنده‌کی قوم ییغنلری ایله سیرك
خرمالقلر و دها جنوبده سوکنه بلده‌سیله دها کریده جبل
السوده‌نك افق جنوبی‌یی کثیف بر پرده حالنده ستر ایدن
قویو مور رنکده‌کی خیالی مشهود اولور .

الحمام منبعی صحرا قوملقلرینك میاه جاریه منبعلرینه
تسلطنه غایت بارز برنمونه اوله‌رق کوستریله‌بیلر . شمدیکی
حالده برمتره‌دن زیاده برقطرده صوسطوتی اووه سطحندن
اون‌بش متره ارتفاعده بولنان کثیف برقوم تپه‌سنك ذروه‌سنه
قدر ایصال ایده‌بیلن وینه اوقوم سطحی اوزرنده اوتوز متره
قدر جریان ایتدکدن صوکره قوملر اراسنده تکرارغائب‌اولان
بومنبعك، وقتیله اووه سطحنده دها قوتله نبعان ایدرك آقدیغنه
شبهه یوقدر. انجق مروروزمانله صحراروزکارلریله صاووریله‌رق
و منبع سطحنه وجوار راطبه‌سنه دوشه‌رك کسب ثقلت ایدن
قوم دانه‌لری ارتق روزکارله صاووریله‌میه‌جق بر حاله کلنجه
اوست اوسته ییغیله ییغیله منبعی حابس ایتمشدر . انجق دها
جنوبده تصادف ایتدیکم ضعیف وقوتسز منابعده قوم ییغنلری
صویه کاملاً غلبه وسطحنده نبت ایدن سازلرله‌ده قوت
بولدقلری حالده، عین حمامده بر متره قطرنده‌کی قوتلی صو
سطونی غلبه‌سنی وقوم ییغنلری اوزرنده بیله اوتوز
متره‌قدر جریانی تأمین ایتمش بولنیور. الحمام صوینك اساله‌سی
ومنبعنك وسائط صناعیه ایله محافظه‌سی ایله جوارنده بویوك

باغچەلر ومعمورەلر وجودە كتيرلەرك ويكى بر واحه دها احداث ايديلەرك بوقسوت انكيز صحرادە يشيل برنقطه دها حاصل ايديلەمامش اولديغنه آجيمامق قابل اولەميور .

***

سوكنه بلدەسى «الجوفرا» ناميله معروف كيللى تومدن متشكل واسع براووانك وسطنده واقعدر . الجوفرا اوواسى انجق شرقه دوغرى امتداد ايدرك جهات ثلثهٔ سائرەسندن جبالايله محاطدر . سوكنه وجوارندەكى هون وودانواحەلريله برابر بواووا طرابلسغرب ولايتنك حاكميت فعليهٔ عثمانيەيه كچمسى آواننده فزان نواحيسنىتخريب ايتمش اولان عبدالجليلك جولانكاهى اولمش وسوكنه اهاليسى بو ذاته اطاعت ايتمك ايستمدكلرى جهتله عبدالجليلدە عونەسيله سوكنەيى محاصره ايتمش و هر نه قدر بلدەيى تسخيره موفق اولەمامش ايسەدە الجوفرا داخلندەكى سوكنەليلرك خرما آغاجلرينى كاملاً خراب ايتمش وبوكونكى حالك باديسى اولمشدر . ديكر فزان بلدانى كبى بوصاحب ظهوره انقياد ايتمكى شين عد ايدن مغرور سوكنه بلدەسى يدى قاپيسى واوتوزاوچ برجله مجهز شكل ذوسبعة الاضلاعدەكى سور ديواريله اووەنك همان وسطنده حالا ايكى بيك قدر نفوسى حائز برصحرا بلدەسيدر . ذويله وقطرون اوزرندن كچن قرون اولەنك بورنو خط تجارتى كذركاهنده واقع اولان بوبلدەنك اوزمانجەدە معروف اولمسى لازمكلور. فزاندن كچن بورنوخط تجارتنك ايشلك زمانلرنده سوكنه معمور بر بلده ايدى ؛ سوكنه ليلردە غايت چاليشقان

وذکی اولوب بو تجارتله متوغل باشلیجه تجار صنفیده بو
مملکتدن ظهور ایتمش وهونلرله ، سوکنه‌لیلر بوکونه ندر
سودان تجارتنده یکدیکریله رقابت ایده‌کلمشلردر . سوکنه
سوری داخلنده‌کی بش جامعی ایله ایکی ابتدائی مکتبی سوکنه‌لیلرك
من‌القدیم نسبی بررفاه وسعادته نائل ومدنیتله متحلی اولدقلرینه
دلالت ایدر . ایپك ایشلمه‌لی سختیاندن معمول آیاق قابلری
ویوكدن معمول احراملرکبی سوکنه‌نك یرلی صنایعیده واردر.
بورنو تجارتنك زوالندن صوکره عموم فزانجه اولدیغی کبی
سوکنه‌ده تدنی ایتمش وانجق بلده خارجنده‌کی خرمالقلری
وفزانله ساحل بلدان وقبائلی آراسنده‌کی کوچك صحرا تجارتیله
ادامهٔ موقع ایده‌بیلمشدر .

بو نواحی‌یه پك نادراً دوشن یاغمورلر زراعته مهم بر
تأثیر اجرا ایده‌مدیکی جهتله سوکنه جوارنده‌ده زراعت
قویولردن جر ایدیلن صولرله باغچه‌لرده اجرا اولنمقده‌در .
الجوفره داخلنده صو اوچ الی بش متره عمقده اولوب بو
صورتله طرابلسده‌کی اصول دائره‌سنده جر ایدیلن صو ایله
امر اسقا سهولتله اجرا ایدلمکده ومع‌التأسف عددی پك ذلیل
اولان باغچه‌لرنده هر نوع سبزه وحبوبات زرع اولنمقده واکثریتی
خرما تشکیل ایتمك اوزره بعض یمش آغاجلری یتشدیرلمکده‌در.
بو سهولتله برابر باغچه‌لرك عدداً تزاید ایتامسی اهالیده‌کی
تنبللکدن زیاده صحرا بلدانك باشلیجه شرط موجودیتی اولان
تجارت وقوافل تجاریه‌نك آمد وشدی آرتق منقطع اولمسندندر.
بوتون سوکنه‌لیلرده بورنو موارداتی تجاریه‌سنك انقطاعندن

صوكره مملكتلرينكده انحطاطه يوز طوتمش اولديغنى سويليورلر .

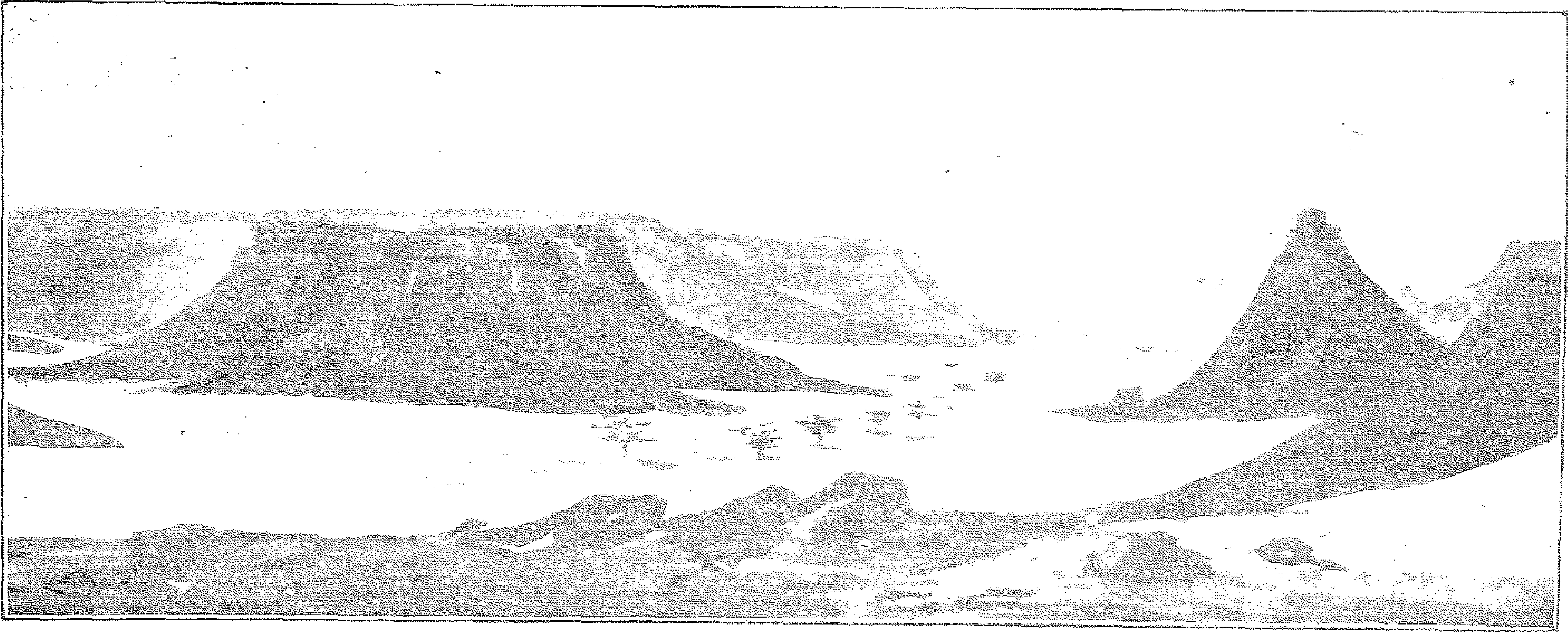
بلده‌نك هيئت عموميه‌سى، خرما كرسته‌سندن معمول بويوك سور قاپيلرى ، دار سوقاقلرى ايله فزان بلده‌لرى منظره‌سنى ارائه ايدرسه‌ده طرز انشاجه طرابلس ساحل بلدانى ايله فزان آراسنده برشكل متوسطده اوله‌رق كيللى چامورلى خرجله كسمه طاشدن وسقفلرده بوتون فزان داخلنده‌كى بنالر كبى خرما قنطره‌سندندر .

سوكنه اهاليسى طرابلسك جبل نفوسه وغدامس اهاليسى كبى بربرئ الاصلدر. الآن سوآكنه لسانى ديه معروف اولان لسان محلى، توارق لسانيله مشترك بر چوق كلماتى احتوا ايدر وتوارق لسانى كبى اوده «تاماهاغ» وياخود «تاماجاق» نام بربرى لسانى اصللرندن مشتقدر.

***

سوكنه‌دن جنوبه توجه اولنديغى زمان افق جنوبى‌يى قويو مور رنكده بر پرده كبى ستر ايدن «جبل السوده» سلسله‌سنه واصل اولنجه‌يه قدر يول، اولا سوكنه‌نك جنوب خرماالقلرينى كچر، صوكره تين‌زيكار خطيه (*) سنى صاغده ترك ايدرك اون بش كيلومتره قدر دوزلكى تعقيب ايله «قطيفه» واديسنه داخل اولور. قطيفه واديسى لا يعداعوجاجلرله ۲۰ كيلومتره قدر كيتدكجه يوكسله‌رك بئر قطيفه‌يه منتهى اولوركه

(*) فزانده غيرمسكون واحه‌لره، داخلنده مساكن اولميان خرما اغاجى اورمانلرينه تسميه اولنور.

مساق سلسله‌سنده « تامیلاله‌لت » وادیسی

بو قویو ١٩٠ کیلومتره امتدادنده‌کی واسع صوسز منطقه‌نك شمال حدودینی تشکیل ایدر. الجوفرا اووه‌سی سطحندن ٢٠٠ متره ارتفاعده واقع اولان بو قویودن صوکره یول براز دها اعوجاجلرله وادئ غویرة‌الریاحك طاشلی، قیالی سیل یتاغنی تعقیب ایدرك نهایت جبل السوده‌نك خط بالاسنه یعنی ظهرة المؤمن صرتنه واصل اولور. بورایه قدر وادیلرك منظرهٔ عمومیه‌سی اوچوروم ودیك، یتاجلرنده‌کی کیلی تشکلات ایله سطح بالا اوزرنده کوریلان قویو سیاه وولقانیق دیالر وبو قیالرك سیل یتاقلرینه یوارلانمش اولان ایریلی اوفاقلی پارچه‌لری وحشی بر منظره حاصل ایدرسه‌ده وادیلرده‌کی مبذول چالیلقلر وطلح اغاچلری بو وحشتی قسما ازاله ایتمکده‌در.

اووه سطحندن ٤٠٠ متره ارتفاعده واقع ظهرة‌المؤمنك منظره‌سی ایسه پك موحش ونظرسوز بر درجه‌ده‌در؛ اوچ کیلومتره قدر بر عرضده اولان بو صرت، شرق وجنوب غربی‌یه دوغری کوز آله‌بیلدیکنه قدر دوام ایدرك «غارة تاسقو، ورقان، جبل‌کحله» کبی دیك ومخروط ناقص شکلنده‌کی ذروه‌لریله منطقی بروولقان منظره‌سنی ارائه ایتمکده‌در. بوتون بو سطح بالا اوتوز سانتیم عرضنده غایت سیاه، وولقانیك بر طاش طبقه‌سیله مستور اولوب عوامل خارجیه‌نك تأثیریله پارچالانان بو پوشیدهٔ معدنی التنده‌کی قویو قرمزی آرژیل طبقه‌لریله بعض یرلرده‌کی بیاض طبقات کلسیه بو سیاه سطحده نظردقتی جلب ایدر. بو سیاه طاشلقدن کچنجه‌یه قدر

كونشك تأثيريله التماع ايدن بوقوزغونی سیاه طاشلرك پارلتیسی كوزلری صوك درجه‌ده اتعاب ایدر .

ظهره المؤمنك جنوب یماجلرندن جبل‌السوده‌نك جنوب ورسانی تشكیل ایدن «مزروعات» وادیسنه اینمكه باشلاندیغی زمان نادراً یاغان یاغمور زمانلرینك غیریسنده یابس بولنان بووادینك نسبتاً حزین منظره‌سی ویماجلر اوزرنده یوارلانمش سیاه طاش كتله‌لری كوریلور. جبل سوده‌نك اتكلرینی وشرق ورسانندن نزول ایدن یاغمورسیللرینك حاصل ایتدیكی وادیلری تعقیب ایدن یولك امتدادنجه صرتلرده نسبتاً یكدیكرینه قریب، یماجلرده دها سیرك وسیل یتاقلرنده داغینق بر حالده تصادف ایدیلن سیاه طاشلر و بوتون عظیمتیله كوریلن سلسلهٔ جبال خط بالاسیله زروه‌لرنده‌كی ردای مظلم؛ بوتون بوسیاه طبقه‌نك مختلف اندفاعات بركانیه اثری اوله‌رق ونتیله بوتون جبالی واسع برمانتو حالنده قاپلامش اولدیغی حالده عوامل طبیعیه‌نك تعاقب اعصار ایله آچدیغی وادیلرده ایسه قریلوب دوكیله‌رك ستر ایتدیكی التنده‌كی طبقات ابتدائیه‌سی میدانه چیقمشدر .

مزروعات وادیسنده برقویو حفری ایله صوسز منطقه‌نك تقصیری خصوصنده فزان اداره‌سنك تشبثاتی مع‌التأسف عقیم قالمش و ٦۰ متره عمقه قدر صو بولنه‌میه‌رق عملیات حفریه علی حاله ترك اولنمشدر.

جبل السوده‌نك صوك اتكلرینی كچدكدن صوكره یول شرقی وغربی قاف (كهفدن غلط اوله‌جق) نام ایكی تپه‌نك اراسندن بالمرور، یاصصی و امتدادلی تراچه حالنده‌كی بو

تپه‌لری‌ده کریده براقه‌رق «سریربن‌غفین» صحراسنه داخل اولور. شرقده واقع حماده صحراسنه نظراً امتدادسز اولان بن‌عفین سریری دها منعج و دها یوریجی اولوب همان وسطنده واقع «رملة‌الکبیره» قوملقلرینه قدر بربحر جامد حالنده دوام ایدر؛ سریرك حدود جنوبیه‌سنی تشکیل ایدن «رملة‌الصغیره»یه قدر اولان قسم ثانیسنده ایسه بك خفیف ووسعتلرندن دولایی ناقابل فرق اولان اراضی دالغه‌لری حالنده «بئرقنیر»ه منتهی اولور. راکد بر صو سطحی قدر دوز اولان بو صحرای وسیع ایچنده قافله‌لرك قوناق محلی و بعض وقایع مهمه‌نك وقوعبولدیغی محلاته اسملر ویرلمش ایسه‌ده بو اسامی‌یه مسمی اوله‌جق ظاهراً بر شی کوریله‌من.

رملة الصغیره ایچنده‌کی بئرقنیر سنه‌نك برچوق موسملرنده قوراق اولدیغی جهتله صوسز منطقه‌نك اصل حدود جنوبیسنی تشکیل ایدن «ام‌العبید» منبعلری وقتیله بورنودن سوق ایدیلن اسرا قافله‌سنك قوناقلادیغی کنیش بر وادیدن عبارتدر. اصل معموره‌لر ام‌العبیدك ۲۰ کیلومتره جنوبنده واقع زیغان بلده‌سندن باشلیه‌رق سبهه‌یه قدر یول لاینقطع بو بلده‌لر وخطیه‌لردن کچه‌رك شمالده‌کی اقسامه نظراً طریقك اك سهل المرور قسمنی تشکیل ایدر. بو قسمده‌کی زیغان، سمنو، تمهند وسبهه بلده‌لری عمومیتله کرپیچ بنالردن مرکب کوچك قریه‌لر اولوب انجق سبهه بونلرك اك اهمیتلیسی واوله عبدالجلیلك مرکز حاکمیتی تشکیل ایتمش و عثمانلی قوای عسکریه‌سنه قارشی

مقاومت ایده‌رك آفات حربیه ایله خراب اولمش و حالا آثار خرابیتنی محافظه ایتمش بربلده‌در.

سبهه مصردن اوجله وجالو، زله طریقیله سودان غربی‌یه کیدن تدیم قوافل تجاریه کذرکاهی اوزرنده اولمقله‌ده آیریجه بر اهمیت تاریخیه‌یی حائزدر. بو منزلدن صوکره طریق بعض منفرد تپه‌لردن کچه‌رك بیابان وادیسنی تعقیب ایله سریر معلایی قطع ایدر وفزان مرکزینه واصل اولمق ایچین صوك مرحله اولان غدوه قریه‌سنك خرمالغنه داخل اولور. مجموعی اللی باب کوچك کرپیچ خانه‌یی تجاوز ایده‌مین غدوه قریه‌سنك اطرافنی احاطه ایدن خرمالقلرك جنوب حدودندن صوکره قافله مرزق شهرینك باغچه‌لری حدودینه قدر ۷۰ کیلومتره امتدادنده واسع و طاشلق بر سریری‌ده کچدکدن صوکره «شکوه» کوینك ضعیف خرمالقلرینه مواصلت ایتدیکی زمان ارتق مرزقك جهت شمالیه‌سنی احاطه ایدن واسع بر نصف دائره شکلنده‌کی نخلستان افقده برخط کثیف حالنده کوریلور.

فزانك منظرهٔ عمومیه‌سی و فزانلیلر

تونسدن اعتباراً سرت کورفزی ساحللرینه قدر غربدن شرقه دوغری امتداد ایدن صوسز منطقه‌نك جنوب قسمی فزان نامیله معروفدر . بوقطعه‌نك تشکلات طبیعیه‌سی، اقلیمی، اهالیسنك عرق و جنسی شمالده‌کی طرابلس قسمنه نسبتله فرقلیدر. اطلس سلسلهٔ جبالنك، تونس ساحلنی تعقیب ایده‌رك جنوبه و اورادن طرابلس اراضیسنه داخل اوله‌رق اولاً شرقه و بعده شمال شرقی‌یه دوغری تدریجاً تنزل ایدن صوك قونترفورلری، جنوبه دوغری کنیش بر یایلا حالنده توسع ایدرك غدامسدن اعتباراً برآز جنوب شرقی‌یه دوغری دوام ایدر و ٥٨٠ کیلومتره طولنده‌کی حماده‌یی تشکیل ایدر . حماده ایله جبل السوده سلسله‌سنك جنوب قسمی اصل فزان اطلاق اولنان قطعهٔ اراضیدرکه بورا یرلی حلقی‌ده حماده‌یی طرابلس ایله فزان آراسنده عادتا بی‌طرف بر منطقه‌کبی تلقی ایدییورلر .

کوچك طاش قرینتیلریله مستور سرت بر زمیندن عبارت اولان یوکسك حماده‌لر و دها بویوکجه طاش و قایا پارچه‌لریله مالی اولان واسع سریرلرله، بعض معین منطقه‌لرده بریکمش

بویوك وسیار وفقط بطیءالحركه قوم سلسله‌لری وكنیش قوملق ساحه‌لر و بونلرك آراسنده ادوار ماضیهٔ قبل‌التاریخیه‌نك طوفانی یاغمورلرینك اثری اولان كنیش وادیلر و تحت‌الزمین صو طبقاتنك رطوبتی كونشك حرارتیله نسبت مطلوبه‌یی حاصل ایتدیكی محلاتده‌ده نباتاتك محیرالعقول برفیض و بركتله ظهوریله حاصل اولان واحه‌لر، فزانك منظرهٔ عمومیه‌سنی تشكیل ایدر. صحرای كبیرك اك بویوك آفتی و دها دوغریسی سبب موجودیتی اولان صحرا روزكارلری و فیرطنه‌لری اودرجه شدت و دوام ایله و زان ایدركه حماده وسریرلر سطحنده بولنان كوچك طاش پارچه‌لرینك‌بیله قوملرله هم حال اوله‌رق ضربهٔ صرصرله سطح زمینده قوشوشدیغی، هوایی اینجه قوم ذراتنك اشباع ایتدیكی و روزكارك سمت جریانه نظراً ایلك تصادف ایتدكلری مانعه‌نك اوكنده ییغلمغه باشلدقلری كوریلور. اكثریا فیرطنه‌لی زمانلرده خطوط متوازیه حالنده بولنان قوم سلسلهٔ جبالی، زروه‌لرندن قوپان دودرمالك هواده صاوریله‌رق اوچمسی ایله، وولقان منظره‌سنی آكدیرر. خصوصاً یازین همان هركون وزان ایدن و اكثریا سرعتله وحتی بعضاً بر قاچ كره تبدیل استقامت ایدن شدتلی روزكارلر، فیرطنه‌لر صحرای كبیرك سبب موجودیتی اولوب بر جهتدنده توسعنی موجب اولمقده‌در. یاز موسمنده صحرا روزكارلری همان كاملاً كوندوزه منحصر برحادثه‌در. بعدالطلوع كونش سطح زمینی تسخین ایتمكه باشلدیغی زمان شعاعات شمشیه‌نك انكسارندن دولایی حاصل اولان موضعی تفاوت حرارتدن

سطحه قریب اولان هوای نسیمی کتله‌سنك دفعةً انبساطی صحرا اقلیمنه مخصوص اولان دائمی روزکارلر سبب اولمقده وبو شدید ومزعج جریانلر همان عمومیت اعتباریله اقشام اوزری وکیجه‌لری کسب سکون ایتمکده‌در . بو اقلیمده روزکارلرك سطوح مقاومت اوزرنده حاصل ایتدیکی تأثیر ذرات متحرکه‌نك دیك وتماسی نتیجه‌سنده حاصل ایتدکلری تجزی فعلندن دها شدیددر .

ایشته بو سببه‌درکه هرکون طلوع شمسی متعاقب وزانه باشلیان مختلف جریانلرك تأثیریله صحرای کبیرك بارز صخور حجریه‌سندن قوپان ذرات پك نادر یاغمورلرك آچدیغی وادیلری کنیشلتمکده، قعرلرینی دوزلتوب دولدیرمایه، کردباد حصوله کلن یرلرده چوقورلر آچمایه باشلار . آقالیم معتدله‌نك اورمانلر ، چالیلقلر و دها کوچك نباتاتله مستور صرتلرینه ، یماجلرینه اجرای تأثیر ایده‌مین بو مزعج ، ذرات تراب ایله مشبوع هوا جریانلری وادیلرك طرفینده‌کی یماجلرینی ومیللرینی آشندیره‌رق دیك اوچورومل حالنه کتیرر ؛ و انجق نادر یاغان یاغمورلرك خط اجتماع میاهده حاصل ایتدیکی طاتلی میل برحدمعین دائره‌سنه منحصر قالیر. بو وجهله چوق کره‌لر فزانك بویوك وادیلرینك ایچنه کیردیکی زمان پك معین زمانلرده اسه‌ن ملتم روزکارلرینه برحونی کبی آچیق دوران بعض وادی شعباتنه تصادف اولنورکه بوراده هوا جریانلری محبوس برمحلده چارپه‌رق دور ایتدیکی جهتله عادتا اطرافده‌کی یماجلری اویه‌رق یارم استوانه‌یه قریب بر شکل حاصل ایدر.

کیجه ایله کوندوز بینده‌کی تفاوت عظیمهٔ حرارتك تحت تأثیرنده اولان فزان جبالی هر ساعت میلیونلرجه صاووریلن قوم دانه‌لریله‌ده اویوله‌رق وسیله‌رك اوچوروملر حاصل ایتمکده‌در. بوقبیلدن اوله‌رق الك زیاده نظر دقتی جلب ایدن غاتك شمالنده‌کی «ایدینه‌ن» داغی بویوك «ته‌نه‌زوفت» وادیسنك وسطنده واقع اوله‌رق شدتله معروض اولدیغی شمال وجنوب جریانلرینك تأثیریله عادتا بر دیوار دنیله‌جك کبی هر ایکی جهتدن دوزلنمش وملتمه قارشی اولان شمال شرقی جهه‌سنده کنیش و بویوك بر اویوق حاصل اوله‌رق طاغك هیئت عمومیه‌سی شمال شرقی‌یه متوجه هلال شکلنده قالین بردیوار حالنی آلمشدر.

یوکسك حاده‌لر دائمی بر جریان ایله سپوریلدیکندن بو اووه‌لر سطحنده مقاومتی زیاده اولان صحورده بارز برکتله حالنده تصادف اولنمقده، بر یاندنده پارچلنان اقسام سائره روزکارك اوکنده صاووریله‌رق سریرلرده یر یر بریکه‌ن قوم سلسله‌لرینك ذراتنی تکثیر ایچین اوچه اوچه قوشوشمقده اولدقلری کورلمکده‌در. بوسببله بوتون بو ذرات، اوچوروم، بویوك برقایا، صولوق محل وحتی کوچك برچالی کبی روزکارك سیرینه مانع اوله‌جق برشی بولدیغی محلده بریکه‌رك قوم‌تپه‌لرینی تشکیل ایتدیکی جهتله صحرا اسکیدن ظن اولندیغی کبی عموماً قومله مستور اولمیوب بالعکس اکثر محللری روزکارلرله سوپوریلن سرت و اولدقجه بویوك طاش پارچه‌لریله مستور اولان سریرلردر.

سودان قافلەسی

مرزق سوری وباب الکبیر مدخلی

صحرا واحه‌لرنده‌کی اشجار ونباتات ایسه اقالیم معتدله‌نك اورمانلری و چالیلری، کوکلری توتلی عظیم اشجاری کبی اولمیوب بر چوق خطه‌لرده و بویوك قدیم نخلستانلرده، روزکارلرك متمادیاً ذرات ترابیه‌یی اوچورمسندن خرما کوکلرینك بر متره‌یه قریب میدانه چیقه‌رق صاچاقلر حالنده صارقدیغی کوریلور.

فزانك یاغمورلری پك نادردر. اون، اون‌بش سنه فاصله ایله کلن برکتلی یاغمورلر اکثر برمنطقهٔ محدوده‌یه منحصر قالیر. فقط بو نادر یاغمورلر اودرجه شدتله نزول ایدرلرکه بر قاچ دقیقه ظرفنده صولر طاشلق حماده‌لر سطحنده طوپلنه‌رق کنیش وادیلره دوغری آقمغه باشلادیغی وکونشك تأثیریله قاورولان بوقوری وادیلرك بر از صوکره طغیان ایده‌رك و اوکنه تصادف ایدن هرشیئی قوپاره‌رق، سوروکلیه‌رك سریرلرده منتهی اولدیغی و اوراده کنیش بر کول سطحی کبی یاییله‌رق نسبةً منحط نقطه‌لری دولدیردیغی کوریلور.

وادی یتاقلرنده قوملی اولان طبیعت ترابیه‌نك مساعده‌سیله امتصاص پك چوق اولدیغی جهتله بو یاغمور صولری تحت الزمین ناقابل نفوذ اولان طبقات مقعره‌یی املا ایدرك، صحرا سکنه‌سنك همت بازوسی وحیوانلرینك تأمین ایتدیکی ابتدائی وسائط جریه ایله تکرار سطح ارضه کله‌رك فزانك یشیل واحه‌لرینی، سماواته دوغری اوزانان خرما آغاجلرینی بسلر.

یالکز بو تحت الزمین صو سطحلرندن تبخراتدن دولایی ضایع اولا مقدار پك نادر یاغان موضعی یاغمورلرله تلافی

ایدیله‌میه‌جکی جهتله صحرای کبیرك فزانه عائد قسمنده هر سنه یبوست رطوبته غلبه ایدرك حماده‌لر و سریرلر توسیع حدود ایتدکلری و — هر حالده پك بعید بر استقبالده — بر کون کله‌رك شیمدی صحرانك کاروانسرایلری ومنزل نقطه‌لرینی تشکیل ایدن وکنیش بر طاش دکزی ایچنده یشیل ومنفرد ویا مجتمع آطه‌جقلر حالنده بولنان واحه‌لر کیتدکجه تورومغه و بونلره بدل ساحلدن خط استوا یاغمورلرینك منتظماً اجرای تأثیر ایتدیکی منطقهٔ جنوبیه‌یه قدر هرکون روزکارلرله چالقانان واسع بر صحرانك مدید سکون ماتمیسی قائم اوله‌جغی کوریلیور.

* * *

حماده‌نك جنوب اتکاری وجبل سوده سلسله‌سیله بونلرك جنوبنده واقع اولوب مرزق حماده‌سنی احتوا ایدن «مساق» و دها غربه دوغری «تادرارت» سلسله‌لری و آزغر توارقلرینك توطن ایتدیکی «تاسیلی» جملهٔ جبلیه‌سی آراسنده اوچ بویوك وادی اولاً شرقه وصوکره شمال شرقی‌یه دوغری استقامت آله‌رق دوام ایله حاصل ایتدکلری کنیش دوزلکلر منتهی اولدقلری سریرلر نوعی اصل فزانك منبت قسمنی تشکیل ایدر. بو وادیلر اولکی بحثده‌ده ذکری سبقت ایتدیکی وجهله اوللری سرت کورفزینه منتهی اولان بحرسفید سطح مائلی وادیلرندندر. تادرات سلسله‌سنك غربنده واقع اولان توارق اراضیسنك برچوق وادیلری ایسه اولا شمال غربی‌یه وبعده ثانیاً شماله دوغری استقامت آلان «ایغارغار» وادیٔ عظیمی شعباتندن اولوب غابس کورفزینه منصب اولان بحر

سفید مائله‌سی وادیلرندندر . فزان لوحهٔ صحرائیسنه شیرازه اولان جنوب جملهٔ جبلیه‌سی‌ایسه دها جنوبده کاملاً برلشه‌رك جنوب شرقی استقامتنده دوام ایله «تومو» داغلرینه منتهی اولورکه ایشته بو خط مدید بحر سفید سطح مائلنی سودان مائله‌سندن تفریق ایدر .

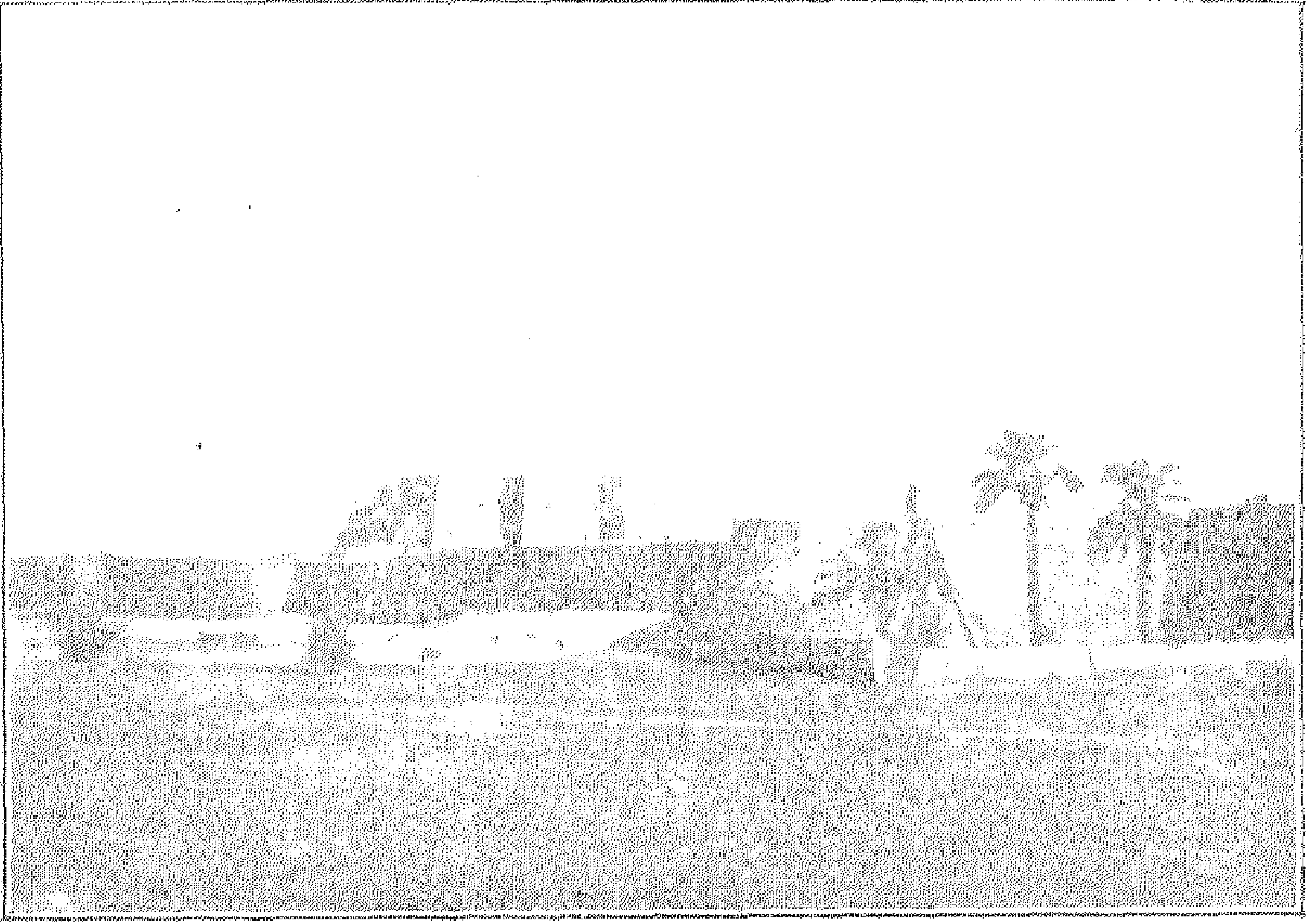
فزان داخلنده‌کی بویوك وادیلرك اك اهمیتلیسی اولان وادیٔ شاطی ١٦٠کیلومتره دوام ایدن قسمنده‌کی معموره‌لری وبو معموره‌لره موازی اوله‌رق جنوبده وقوملق ایچنده واقع زلاف نخلستانی‌ده داخل اولمق اوزره تخمیناً ١٨٠بیك خرما آغاجنی حاوی ومسکون برواديدر . فقط بوندن دها مهم اولدیغی‌حالده مع‌التأسف قابلیتی نسبتنده مزروع بولنمیان وادیٔ آجال‌ده انجق ١٦٠بیك خرما آغاجی واردر . فزانك اهمیتلی برآرزاق دپوسی دیمك اولان حفره وشرقیه ناحیه‌سی واسع برساحهٔ منحطه‌دن عبارت اولوب تحت الزمین صو سطحنك پك قریب اولمسندن بو ساحه‌نك نسبةً محدود بر قسمنده ٢٠٠بیك خرما آغاجی بولنمقده‌در. بوکبی بویوك وادیلردن باشقه فزان مرکزی اولان مرزق بلده‌سی ایله اطرافنده ٦٠بیك ، سبهه‌ده ٧٥بیك ، سمنوده ٤٠بیك ، وادی عتبه ٦٠بیك وقطرون ناحیه‌سنده ١٠٠بیك اولمق اوزره اصل فزان قسمنده ٨٧٥ بیك وادارهٔ فزانه مربوط بولنان سوکنه هون ، ودان ١٣٠بیك وزله ناحیه‌سی باشلی‌باشنه ١٢٠بیك وغات بلده‌سی‌ایله توابعنده ٤٠بیك قدر خرما آغاجی موجود اولدیغی اولجه اجرا اولنان تعداد اشجار ایله ثابتدر . حالبوکه

ايلريده ايضاح اولنه‌جق اسبابدن طولايي تقلل نفوس بليه‌سی يوزندن بو اشجارده متروك بر حالده وبونك دها اوچ مثلی يتشديره‌جك واسع واديلرده بوش دورمقده‌درلر.

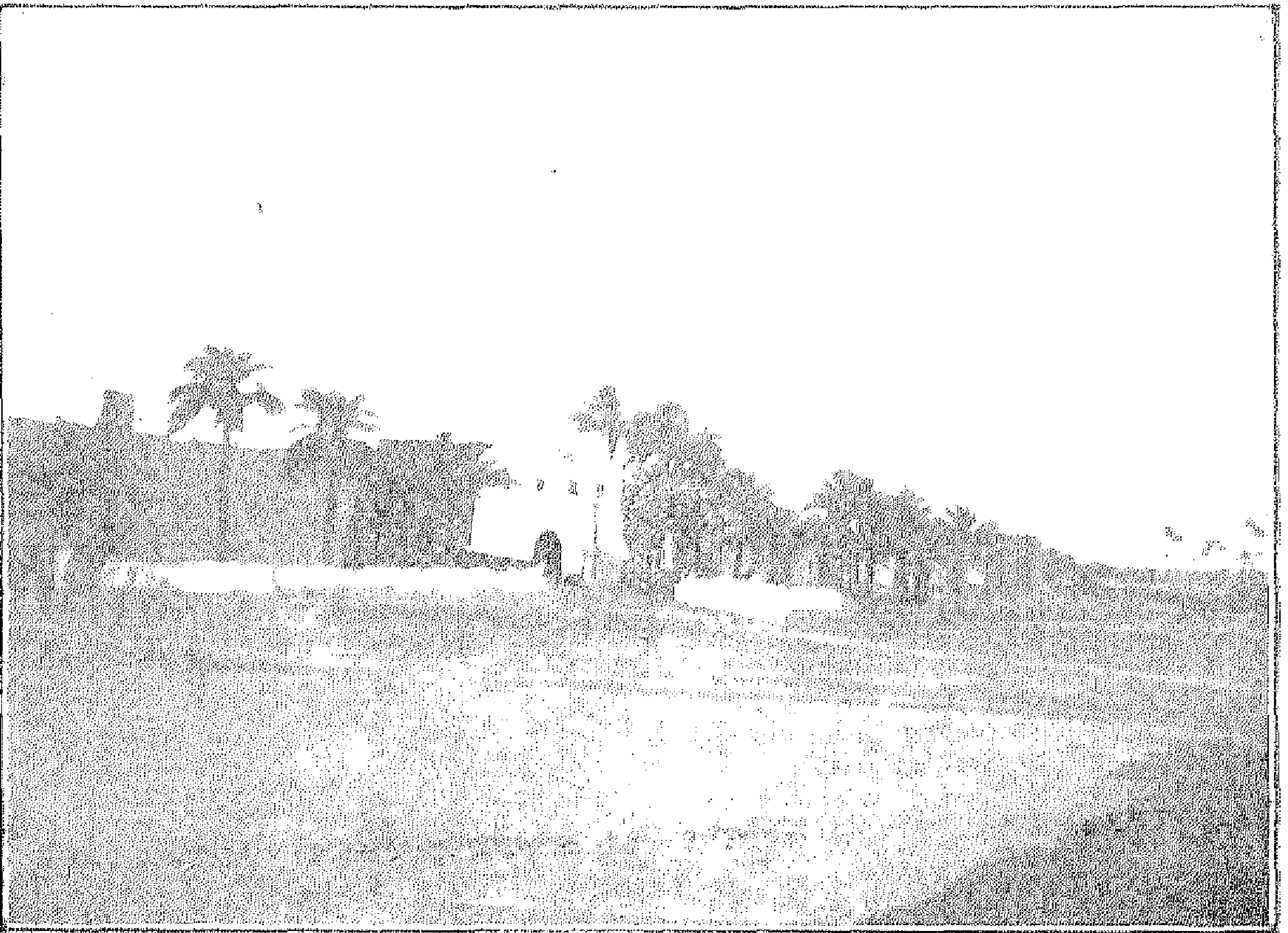
صحرالرك زينتی اولان بو شجرهٔ قيمتدار فزانك حيات اجتماعيسنده مهم بر وظيفهٔ مدنيه ايفا ايدر. خرما آغاجنك محصولی ايله اقسام مختلفه‌سندن ايشه يارامامز هيچ بر شی يوقدر. خشبه تسميه ايديلن كوتوكندن، ديرك، قنطره، صرتك، پنجره وقاپی سوكه‌سی و قانادلری كبی ممالك سائره‌ده ديكر جنس آغاجلردن اعمال ايديلن اقسام خشبيه اعمال اولنور. جريد تعبير اولنـان داللرندن ايسـه اطراف واديلرده ديكر جنس آغاجلر بولنمديغی حالده محروقات مقامنده استعمال اولنديغی كبی زربه‌لر و باغچه چيتلری، ياپراقلرندن سپت وقادينلرك استعمال ايتديكی برنوع چاريق وآغاجـك اقسام ليفيه‌سـندن‌ده فزانده عموميتله استعمال اولنان ايپلر اعمال اولنمقده‌در.

خرما محصولی تازه اتن اولنديغی كبی برايكی سنه قدرده قومنقلرده‌كی مطموره (چوقور) لرده حفظ اولـنه‌بيليور. محصولیله انسانلر ادامهٔ حيات ايتدكلری كبی چكردكلری ايله‌ده حيوانات اهليه بسلنمكده‌در. بوندن باشقه طرابلس غرب وديكر ساحل واحه‌لرنده اولديغی كبی آغاجك داللری كسيله‌رك و يوقاريدن قشری طراش ايديله‌رك عصاره‌سی دستيلرده جمع اولنور وبعدالتخمر نوش ايديلر. عموم افريقای شمالی ممالكنده معروف اولان بو ايچكی‌يه «الاكبی» تسميه اولنور.

خرما آغاجی علی الاكثر بويوك آغاجلرك ديب طرفندن

مرزقده قصر حكومت

مرزق . باب الشريعه

سورن فدانلردن غرس اولنه‌رق یتشدیریلر . بو فدانلر اصل آنادن آییریله‌رق دیکیلدکدن صوکره ایکی، اوچ سنه قدر اسقا اولنه‌رق قوتلنمسنه خدمت اولنور . ارضك قوتنه نظراً اوچ الی بش سنه صوکره یکی فدان محصول ویره‌جك حاله کلیر . فزان داخلنده‌کی اجناسك موسم کمالنده جزئی، کلی تخالف اولدیغندن اغستوسدن تشرین اول ابتدالرینه قدر خرما محصولی اقتطاف اولنور . فزانده کرك محصوللرینك زمان کمالی و کرك کسه حاوی اولدقلری شکر مقداری ویاشکل خارجیلری وحتی قابل حفظ وادخار اولوب اولمامسی کبی فرقلره نظراً ۷۵جنس مختلف خرما موجوددر. قابل ادخار اولان محصول مطموره‌لره وضع اولنمه‌دن اول تمیز قوملقلره فرش اولنه‌رق کونشده قورودیلور. خرما محصولی هر نه قدر وجود بشره غایتله نافع بر غدا ایسه‌ده، باشلی باشنه وجودك ضایعاتنی تلافی ایده‌مدیکی جهتله بلدیلر بو غدایی دیکر حبوباتله، بدویلر ایسه دوه سوتی وأت کبی سائر مواد غدائیه ایله برابر اکل ایدرلر. انجق خرمادیشلرك سرعتله خرابیتنه سبب اولدیغندن فزانلیلرك اسنان طاحنه‌لری همان عمومیتله محو اولمش کبیدر .

جسیم نخلستانلرك سایه‌لرنده واقع عمقی آز قویولردن جر ایدیلن طاتلی صو ایله بغدای ، آرپه ، داری ، قافولی ابیض (بر نوع بیاض مصر) قافولی مصری (بیلدیکمز مصر) کبی حبوبات وقباق، پاطلیجان، ملوهیه کبی سبزه و اوزوم و سائر اشجار مثمره‌ده یتشدیرلمکده وتك توك سودانه‌ن کتیرلمش آغاجلرده‌ده تصادف ایدلمکده‌در .

الده‌کی اعشار قیوداتنه نظراً بش سنه‌لك حاصلات عشریه تخمیس اولنه‌رق حاصل اولان نتیجه‌یه نظراً حاصلات سنویه تقریباً:

بغدای	حاصلاتی	١٠٨٤٠	کیله
آرپه	«	٤٦٤٠	«
قافولی	«	٨٨٢٠	«

درجه‌سنده تخمین اولنور. حقیقته پك قریب اولان شو عددلره نظراً فزان اراضیسی طرابلس مزارعنده‌کی نسبتله معکوساً آرپه‌دن زیاده بغدای یتشدیرمکده اولدیغی کوریلور. فزان اهالیسنك قسم اعظمی بدوی، خیمه‌نشین ونفوسی‌ده مقید اولمدیغنه نظراً یالکز بلدی وواحه‌لر سکنه‌سی تخمیناً یکرمی الی یکرمی‌بش‌بیك راده‌سنده اولوب بوحسابه نظراً حاصلات سنویه‌سندن اولان مجموع حبوباتی نفوسنه نسبت ایدیلنجه آدم باشنه برکیله‌دن دون ویکرمی قیه قدر حبوب دوشرکه بوده مملکتك درجهٔ فقرینی ارائه‌یه کافیدر. فزان واحه‌لرینی تزیین ایدن خرمالرك محصولی اولماسه شوحال ضرورتی تهوین و بو نسل سفالتدیده‌یی ادامه قابل اوله‌مازدی.

* * *

بعض وادیلری بیننده جزئی وکلی فرق ایتمك اوزره صحرانك یبوستنه تحمل ایده‌رك یاشایه‌بیلن نباتات همان هر طرفده برکیدر. فزانك کنیش وادیلرنده‌کی طلح، أتل کبی ضعیف آغاجلرله دیرین، سبط [١] آقول [٢] حاد [٣]

[١] Arthratherum pungens
[٢] Alhagi Maurorum
[٣] Cornulca monacantha

سوید [١] کبی دوه‌لرك یدیکی نباتاته و رتم [٢] جداری وتنفافیه [٣] لره تصادف اولنورکه آز چوق یاغمورلرله تازه حیات بولورلرسه آنجق فصل ربیعده یشیللکلرینی محافظه ایده‌بیله‌رك یازك حاروحرق آیلرنده قوری کوکلرندن باشقه برشیلری کوریلمز . یالکز تاسیلی وادیلری وخصوصاً غات بلده‌سی جوارنده‌کی آقالالا (فالزلز) [٤] اسمنده‌کی مدهش سمدار نبات اصل فزان وادیلرنده یوقدر . بوندن باشقه قرد [٥] تسمیه اولنان غایت سرت آغاج نسبتاً طبقات میاه یقین اولان محللرده نادراً کوریلور .

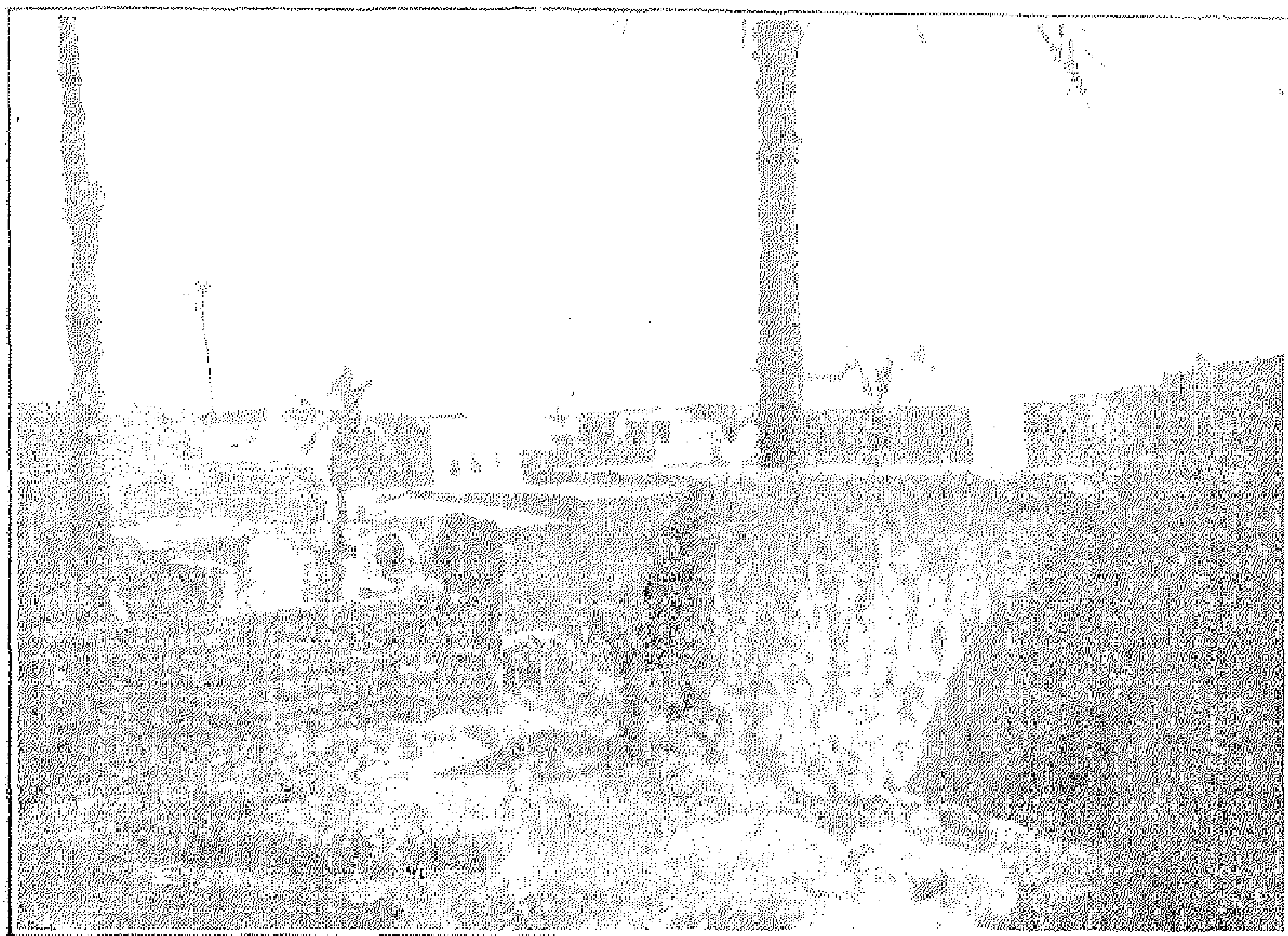
فزان داخلنده‌کی حیوانات وحشیه‌ده محدود و عدداًده قلیلدر . بوزمره‌دن اوله‌رق الك زیاده صو ایچمه‌دن یاشامایه ویدکلری اعضان اشجار ونباتات عصاره‌لریله اقسام مایعهٔ وجودیه‌لرینك احتیاجنی تأمین ایتمکه موفق اولان جیلان (غزال ، ریم) یابان صغیری (بقرالوحش) کبی حیوانات اکثر توملقلرده وقوم سلسله‌لری آراسنده‌کی اراضیٔ منحطه‌ده یشارلر . ودان (داغ کچیسی) الك زیاده مساق ، تاسیلی کبی جبال مرتفعه‌نك اوچوروملرنده بولنمقده وطاشلق وادیلرك قیالری آراسنده‌کی نباتات ایله ادامهٔ حیات ایتمکده‌درلر . دیکر صحرا حیواناتندن اولان دوه‌قوشی ، زرافه وحتی ازمنهٔ اولیهٔ تاریخیه‌ده افریقای شمالیده

Suæda fruticosa [١]
Retama [٢]
Calotrapis procera [٣]
Hyoscyamus falezlez [٤]
Acacia nilotica [٥]

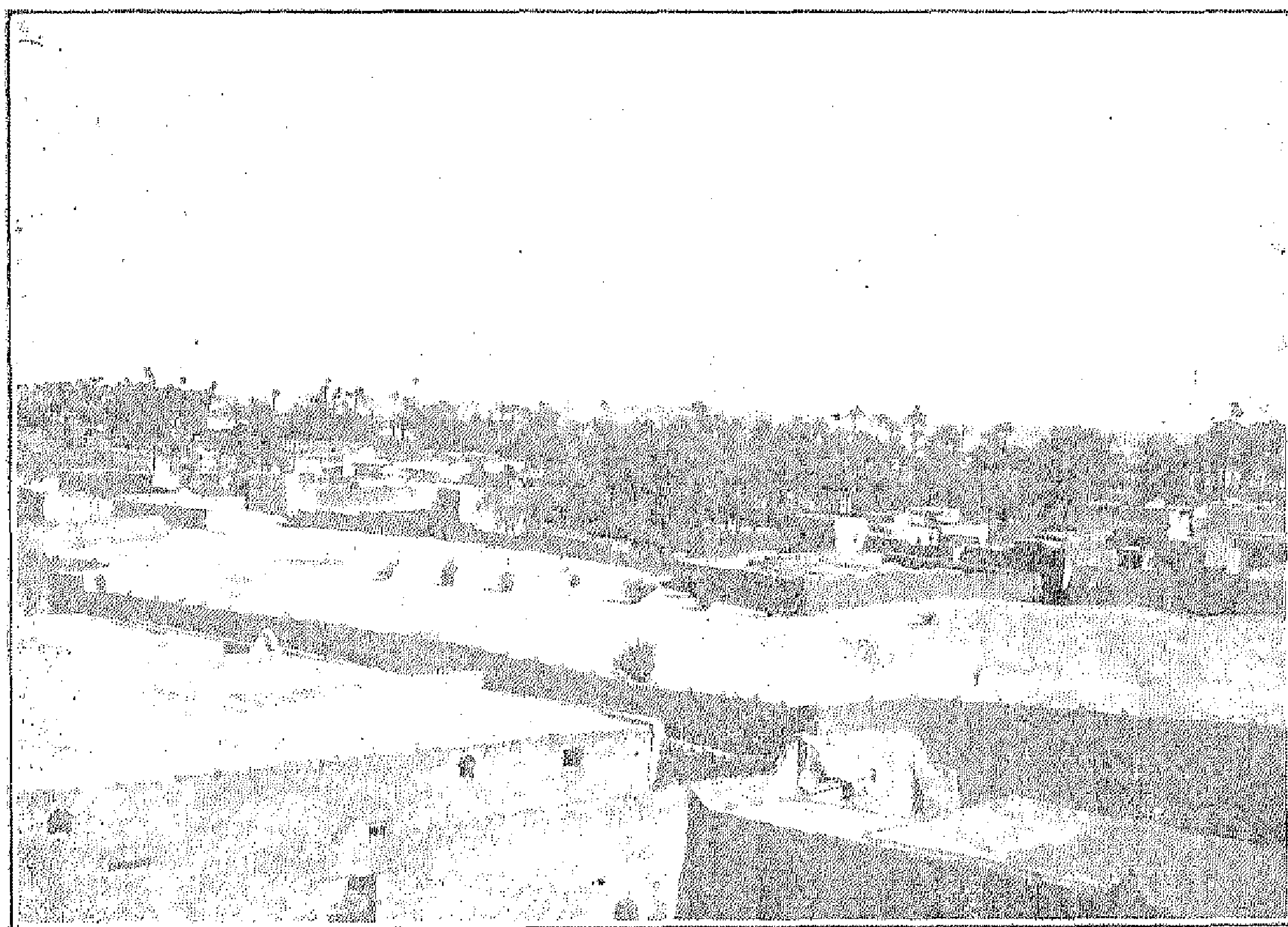
دخی یاشامقده اولان فیللرك آرتق نسللری منقطع اولمشدر.
فزان صحراسنده یاشایان ییرتیجی حیوانلر صیرتلان ، چاقال ،
فینه‌ك (قوم تیلکیسی) کبی حیوانات اولوب قپلان و آرسلان
کبی حیوانات مفترسه بولنماز. انجق اك مهم اولان انکرك
جنسندن سملری شدید «الافعه»لره وعقربلره وادیلرده
وقوملق اراضیده پك چوق تصادف اولنور.

فزان داخلنده حیوانات اهلیه‌نك مقداری‌ده پك محدوددر.
جبل السوده ایله «هاروج» جبالی اراسنده‌کی مرعالر مستثنا
اولمق اوزره کلیتلی دوه بسلیه‌بیله‌جك قدر واسع مرعالرك
فقدانندن دولایی اصل فزان قسمی داخلنده کلیتلی دوه
سوریلرینه تصادف ایدیله‌مز. بلده‌لرده تجارك وسائر اصحاب
مصالحك الده بسله‌دکلری تك توك دوه‌لر وخچلرك امراعاشه‌لری‌ده
اوتك فقدانندن دولایی پك مشکلدر. قویون‌ده نادراً بولنور؛
فزانك حیوانات اهلیه‌سی میاننده نسبةً کچی وطاووق
دیکرلرینه فائقدر.

بری جنوب و دیکری شمال جنسنه مخصوص اولمق اوزره
باشلیجه ایکی جنس دوه بولنمقده‌در. شمال دوه‌لرینك
ارتفاعلری آز، بویونلری قالین وقیصه، باشلری
بویوك ووجودلری قیش موسمنده اوزایه‌رق کاملاً جلدی
ستر ایدن اوزون یوکلرله مستوردر. جنوب جنسندن صحرایه
منسوب دوه‌لرایسه اطراف سفلیه‌لری اینجه و اوزون،
وجودلری ظریف وتویسز، بویونلری اوزون و باشلری
کوچکدر.

مرزق بلده‌سی

مرزق بلده‌سنك جنوب قسمی

بر چوق دوه سوریلرینی بسلین وتوارقلر طرفندن مسکون اولان تاسیلی و تادرارت جبالی وادیلرنده‌کی دوه سوریلری کاملاً صحرا جنسندندر. انجق دها جنوبده واقع «کله‌وی» جنسندن اولان دوه‌لر دها تویسز اولوب فزان وغات جوارینك موسم‌شتاده‌کی شدتنه تحمل ایده‌مزلر. کله‌وی دوه‌لری فزان جوارینه کتیرلدکدن برسنه صوکره دها زیاده تویلنه‌رك اوانلیمك تأثیراتنه مقاومت ایده‌جك بر حاله کلیرلر. توارقلر، بللری قیصه وصدرلرینك کنیشلکی حد مطلوبده اولمیان دوه‌لری یوك نقلنده قوللانعقده اولوب «باهول» تسمیه ایدرلر. هجن دوه‌لری ایسه ینه عین جنسدن بینك اوله‌رق تربیه ایدلمش دوه‌لردرکه بونلرده آرانیلان شرط تناسب بلك اوزون، صدرك کنیش و بیلك قسملرینك، قولك قسم فوقانیسنه نظراً قیصه اولمسیدر. تیبو دوه‌لریله توارق هجنلری بیننده کلی برفرق مشهود دکلدر. انجق تیبو دوه‌لرینك دها زیاده متحمل اولدقلری سویلنمکده ایسه‌ده توارق هجنلرنده‌کی تربیه درجه‌سی بونلرده یوقدر. توارق هجنلری صحرامنطقه‌سی ایچین اك اعلا بر بینك حیوانیدر. بوهجنلرده‌کی صبروتحمل وتربیه‌ایله برابر قوهٔ حافظه وخصوصاً استقامت تعیین ایتمك، یول‌بولمق کبی ملکات عقلیه آتلرده تصادف اولنه‌میه‌جق درجه‌ده مترقیدر.

دوه‌لرده اولدیغی کبی فزان وغات جوارنده‌کی قویونلرده ایکی جنسدر. بری ساحل بحردن جنوبده شاطی وادیسنه قدر تصادف اولنان شمال جنسی اولوب یوکاری اوزون و یومشاق صرینوسلر و دیکری، جنوب جنسی اولان تویلری قیصه

ومرت ، قویروق و باجاقلری اینجه و اوزون سودان قویونلریدر . بوندن باشقه تیبو قویونی نامیله تیبستی جبالنده یاشایان اوچنجی بر جنس دها واردرکه همان عمومیتله یوکی سیاه رنکده اولان بو جنسکده تویلری سیاه ومرت و فقط سودان جنسی کبی قیصه اولیوب اوزوندر؛ کچیلر ایسه عمومیتله سودان جنسی، کوچك تویسز کچیلردر .

جنس بقر وجنس فرسه منسوب حیوانات اهلیه‌یه نادراً تصادف اولنمقده وصحرالرك تورانلغیله متناسب اوله‌رق کوچك قطعه‌ده و نحیف البنیه اولدقلری کورلمکده‌در . باغچه‌لرده صو چکمکده قوللانیلان مرکبلر نسبة دها زیاده بولنمقده‌در ؛ بونلردن غات جوارنده‌کی «جانت» واحه‌سنده یتشدیریلن کوچك وفقط تحملیله مشهوراولان جنس‌اورالرجه مرغوبدر . فزان عربانی ، تیبو وتوارق قبائلی کبی بادیه اهالیسی نزدنده تصادف ایدیلن وبلده‌لرده نادراً کوریلن اجناس کلابده باشلیجه اوچ قسمه آیریلرلر: عربانك کوپکلری اوزون تویلی وطرابلس شمالنده عموماً مشهود اولان بکجی کوپکلردر . تیبو وتوارق قبائلی نزدنده کوریلن کوپکلر ایسه بری ودان وبقرالوحش صیدنده خدمت‌ایدن زاغارجنسی یرلی کوپکلری‌ایله جیلان صیدنده استخدام اولنان صحرایه مخصوص غایت مقبول تازیلردر.

***

شمالدن ساحله قدر دوام ایدن بردیزی واحه‌لری وجنوبدن سودانه قدر صحراده سرپیلمش بر چوق صولاق

موقعلری سایه‌سنده فزان پك قدیم زمانلردنبری برصحرا تجارت دربندی حالنی آلمشدی. فزان اهالیسندن وقت وحالی مساعد اولانلر همان عمومیتله بوتجارتله مشغول اولورلردی. هر نه قدر روماليلر فزانه قدر ضبط و اشغال ایتمشلرایسه‌ده کرك اودورده وکرکسه فتح اسلامدن صوکره وخصوصاً افریقای وسطی حکومات اسلامیه‌سنك تأسسنی متعاقب هرطرفدن مهم برتجارت باش کوسترمشدر. شمال ساحل ممالکندن اولان مصر، طرابلس وتونسدن معمولات صناعیه جنوبه دوغری وبالمقابله چادکولی اطرافنده‌کی ممالکك محصولات طبیعیه وصناعیه‌سی‌ده شماله دوغری هپ فزان طریقیله کچمش وتومبوقتو ایله مصر بینده‌کی سودان غربی تجارتی بیله شمالده یعنی غات، سبهه و اوجله طریقیله اولمق اوزره فزاندن کچمشدر.

شمالك معمولات صناعیه‌سنه مقابل آفریقای وسطی‌نك الك زیاده نقل ایدیلن مواد تجاریه‌سی: هاوسا وسقوطو دارالصناعه‌لرندن چیقان صاری وقیرمزی بویالی کچی دریسی، صو طولوملری، منسوجات قطنیه، چیوید، پاپاغان قوشلری؛ بورنودن تمرهند و چیوید کبی محصولات طبیعیه‌دن ماعدا آرسلان وقاپلان پوستی، کانم، و ادای و باغیرمی قطعاتندن‌ده فیل دیشی، زرکردان بوینوزی کبی موادتجاریه ایسه‌ده بوتون بو افریقا قطعاتندن کاربانلرك کتیردیکی امتعهٔ تجاریه‌نك الك مهمی فیل‌دیشی ایله دوه قوشی تویی وهله اهمی ارککلی دیشیلی اسرای زنجیه ایدی.

یکرمی عصر قدر برزماندنبری دوام ایدن بوقوافل تجارتی،

نيژريا ممالك متوسطه‌سنك توز وكولچه آلتونلريني مرزق بازارينه جلب ايتمش ايدی . برعصر اوله كلنجه‌يه قدر مرزقده «مثقال الذهب» واحد قياسی‌اعتبار اولونمش ودادوستد مثقال ايله اقسامی‌اوزرينه اجرا ايدلمشدی. بوصورتله مصره متوجهاً تومبوقتودن كلن بيكلرجه نفوس حجاج وقوافل تجار وعكسنه حركت ايدن كاربانلر فزان واحه‌لرندن كچه‌رك و اورالرده توقفه مجبور اوله‌رق محصولات محليه‌يی استهلاك ايله اورايه آلتون براقمغه مجبور اولمشلر و اسكی فزانك ثروتنی حاصل ايتمشلردی . اولا «بوطيره»[*] و بونا مماثل اوروپانك كوموش مسكوكاتی وصوكره‌ده شمدی تداول ايتمكده اولان عثمانلی پاره‌لری انجـق كچن عصر ميلادی ظرفـنده مرزق بازارنده رواج بولمشدر. [**] حتی سكه حالنده آلتونك تداولی يك يكی برشی اولوب غات بازارنده بوسبوتون مجهول اولديغی كبی توارقلر بيع شراده حالا آلتون سكه قبول ايتمزلر.

ايشـته فزان واحـه‌لری شمالدن جنوبه ، شرقدن غربه وبالمقابله كلوب كچن تجار قافله‌لری آراسنده مراكز مبادله‌يی تشكيل وبوسايه‌ده معمور اولمشلردی. اعصار اخيره‌ده ساحل

---

[*] ماری ترز تاله‌ری

[**] جهات اربعه‌دن كلن قوافل تجاريه، كچن عصرك بوتون اوروپا مسكوكاتنی مرزق‌وغات بازارلرينه كتيرمشلردر. دليك كوموش مسكوكات نسوانك باشليجه تزييناتندن اولمغله دوكون وبايرام كونلری قادينلرك باشنده هر جنسدن كوموش مسكوكاتك و اوزرنده پاپاده داخل اولمق‌اوزره عصرسابقك بوتون اوروپا حكمدارلرينك تصويرلری قارماقاريشيق معلق اولديغی كوريلور.

بلدان و ممالك اسلاميه‌سنده رونما اولان فترت وتذبذب اداره ايله افريقاى وسطى حكومات اسلاميه‌سنده‌كى متمادى اختلالاتدن دولايى سودان تجارتى دوچار خلل اولمغله فزان معمورتى‌ده تدنى‌يه باشلامشدى . افريقا ممالك وسطيه‌سنك ديكر مخرجلردن دوغريجه اوروپايه كسب اتصال ايتمسى‌ده فزانى انقراضه سوق ايتمكه باشلادى . فقط فزان پازارينك كلياً سونمسنه‌سبب‌اولان اسراى زنجيه تجارتنك منعى وبالآخره قاپده يتشديريلن طيور اهليه‌نك كثير المقدار اولان مستحصلاتندن دولايى دوه قوشى تويلك تنزل قيمتى كيفيتدر. بر ياندن قانو ايله طرابلس بيننده‌كى طريق تجارت غدامسليلرك رقابتى يوزندن غاتدن دوغريجه غدامسه دونمش وديكر طرفدنده واداى وباغرمى اراضيسنك فيل ديشى محصولى اوجله ـ جالو اوزرندن دوغريجه بنغازى‌يه طاشنمغه باشلانمشدى. بو صورتله قافله‌لر سيركلشدكجه فزانده‌ده اسباب عمران ضايع اولمغله نهايت ۱۸۹۳ سنه‌سى چاد كولى حوضه‌سنده‌بويوك تبدلاته سبب اولان «رابح» وقايعى اوزرينه ارتق بورنو طريق تجارتى كاملاً محو اوله‌رق مرزق مركز تجارتى‌ده تماماً سونمش وبوشالمشدر .

بوكون فزان محصولات ارضيه‌سنى مبادله ايده‌مديكى كبى اوجله بورنو وهاوسا ، سقوطوكبى دنيانك الك محصولدار مملكتلرندن كلن اموالدن‌ده محروم قالمشدر . شيمدى يالكز طرابلسدن قافله‌لرله كلن منسوجات ، چاى وشكر ، موم كبى مواد تجاريه مرزق پازارنده صاتيلمقده واسكى دورهٔ رفاه

وعمرانك بقیه‌سی اولان نقود موجوده‌ده ساحله دوغری هجرت ایتمکده‌در . بر یاندن فزان بازارینه پاره دوكن اسكی بویوك قافله‌لرك فقدانی‌ده بونا انضمام ایده‌رك مرزقده اقچه كاملاً مفقود برحاله كلمكده‌در .

مملكتده بو فقدان مسكوكات وتكلیف امیریه تضییقاتی اهالی‌یی تونس، طرابلس و بنغازی‌یه هجرته و اورالرده ایش آرایه‌رق كسب ثروته سوق ایدییور . طبیعهً بك چالیشقان وناموسلی آدملردن اولان فزان اهالیسی اوراLرده بك مقبول اوله‌رق قولایلیقله ایش بولمقده وكلی، جزئی نقود جمع ایتدكدن صوكره بونلره مخصوص برداءالوطن تأثیریله بر قاچ سنه صوكره مملكتلرینه عودت ایتمكده‌درلر .

* * *

سطحنده دوام ایدن شدتلی یبوستدن دولایی صحرا هواسی صوك درجه‌ده موافق صحت ایسه‌ده فزان مركزی اولان مرزق‌كبی اطرافی سبجه تعبیر اولنان بطاقلقلرله محاط وقویو صولری سطح ارضه غایت یقین اولوب آغزی‌كنیش اولان بوقویولرك دیبنده بر چوق سازلقلرك نشوونماسنه مساعد اولان دیكر بعض محللرده امراض حكمفرمادر . مرزقك مالاریاسی بك مشهور وحقیقةً مدهش اثار تخریبات ترك ایده‌رك انسانی معلول ایتمكله معروفدر . صوك بهارده باشلیه‌رق ایلك بهاره قدر دوام ایدن بو حمالر وجودده طاقتدن اثر براقمز. مرزق بلده‌سی ایله شاطی وادیسی وجفره وشرقیه ناحیه‌لرنده مرزقه شبیه اولان بعض محللرده طول

مدت اقامت ایدنلر دوچار اوله‌جقلری حما هجومندن دولایی برچوق زمانلر وجودلرنده‌کی اثار تخریباتی حس ایدرلر. مالاریادن ماعدا واحه‌لرده ساکن اهالی بیننده موجود برچوق امراض واردر. اکثریا بو مملکته ایراث خسارات عظیمه ایتمش اولان چیچك خسته‌لغی بورنو وسوداندن کلن اسرا قافله‌لریله سرایت ایتمشدر. فزانك بعض بلدانده همان بلدی خسته‌لق دنیله‌جك قدر اکثریتله حکمنی اجرا ایدن امراض افرنجیه‌ده قافله‌لرله وقوعبولان اختلاطلردن دولایی بورنودن سرایت ایتمش اولدیغنه شبهه یوقدر. یرلی خلق بو مرض مدهشی داخلاً حنظل [*] و خارجاً ده تنفافیه میوه‌سنك عصاره‌سنی استعمال ایده‌رك تداوی واشفا ایتدکلرینی ادعا ایدرلر. فقط بو صورت تداوی‌یه قربان اولانلرده پك چوقدر.

فزان اهالیٔ بلده‌سنده امراض صدریه‌ده مجهول دکلدر: «بوجنب» تسمیه ایتدکلری ذات‌الجنب وذات‌الرئه و «مرض الرقیق» نامنی ویردکلری ادران الرئه امراضنه کثرتله تصادف اولنور. انجق بو خسته‌لقلر اکثریتله اطرافی قپالی واحه‌لرده ساکن اهالیده کوریلور. غات وسبهه بلده‌لری کبی همان صحرانك اورتاسنده دنیله‌جك قدر یابس وتوملق وقیالقلرله محاط اولان فزانك صحرا بلدانده هوا غایت صاف اولوب حتی بعض مهم جریحه‌لربیله بلاتقیح التیام بولمقده‌در.

کاملاً صحرا نشین اولان قبائلده ایسه احوال مرضیه همان

---

[*] «Cucumis colocynthis» صحرا وادیلرنده پك مبذول اوله‌رق تصادف اولنور.

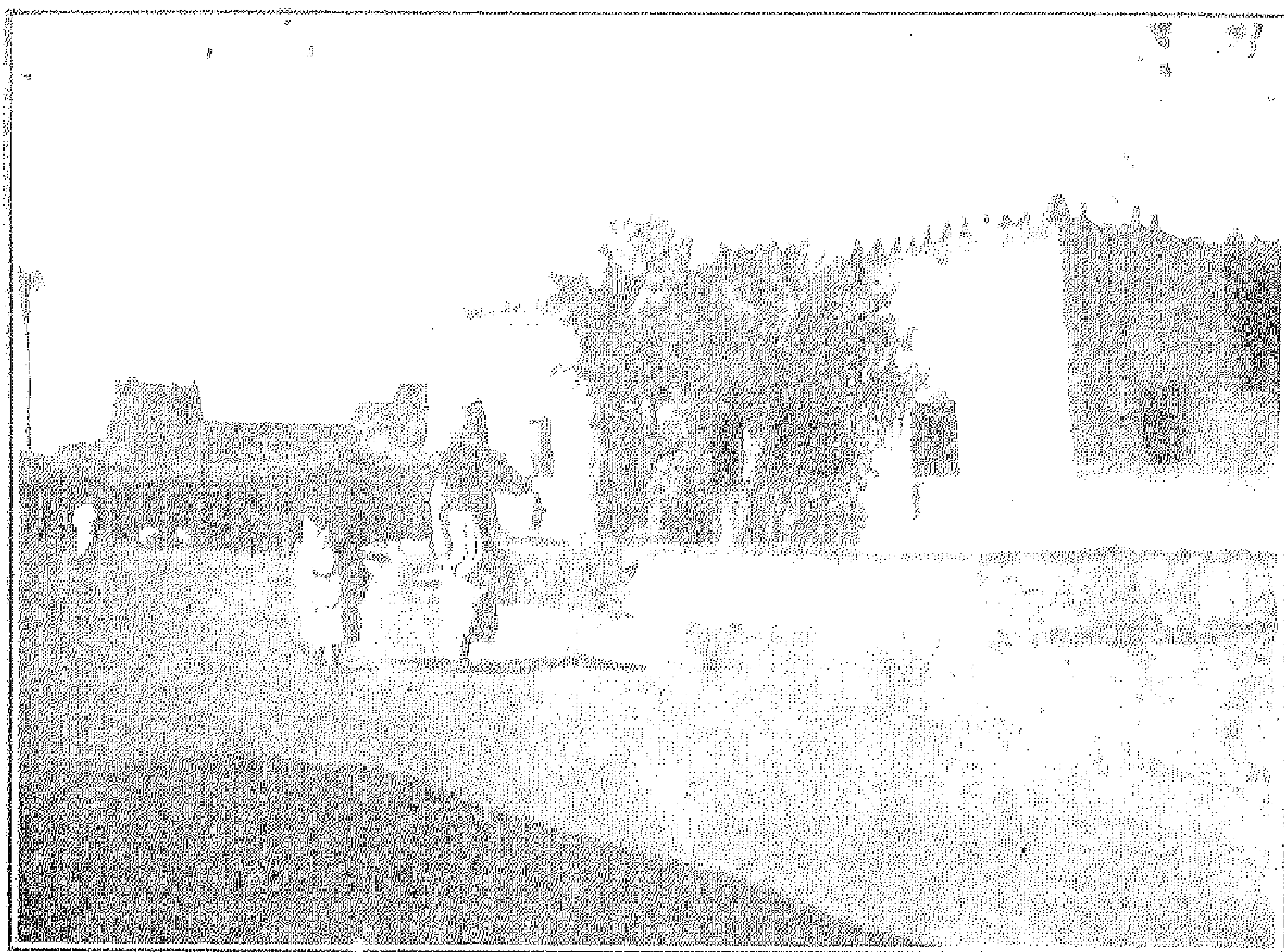
يوق کبيدر . بو جملەدن اولان توارقلر ملبوسات ومسکن اعتبـاريله صوك درجەده حال ابتدائی‌ده اولدقلری جهتله بلدەلرده حکمفرما اولان امراض ساريەدن و خصوصاً «تاغاراوت» نامنی ويرديکلری نزلەدن چوق قورقارلر . بر تارقی تاغاراوت اولان محلدن اولومدن قاچارکبی فرار وتباعد ايدر . معلومات طبيه‌جه حال ابتدائيده اولان صحرا اقوامی ايچـنده تداوئ امراض خصوصنده اول امرده «طب‌العجوز»ك معاونتنه عرض افتقار اولنور و قادين علاجلری ايله تخفيف آلامه چاليشيلر ، اوندن اوتەسی آرتق قوۀ اعتقاديەيه ترك اولنور : يعنی نسخەلره و آفسونلره مراجعت اولنور .

* * *

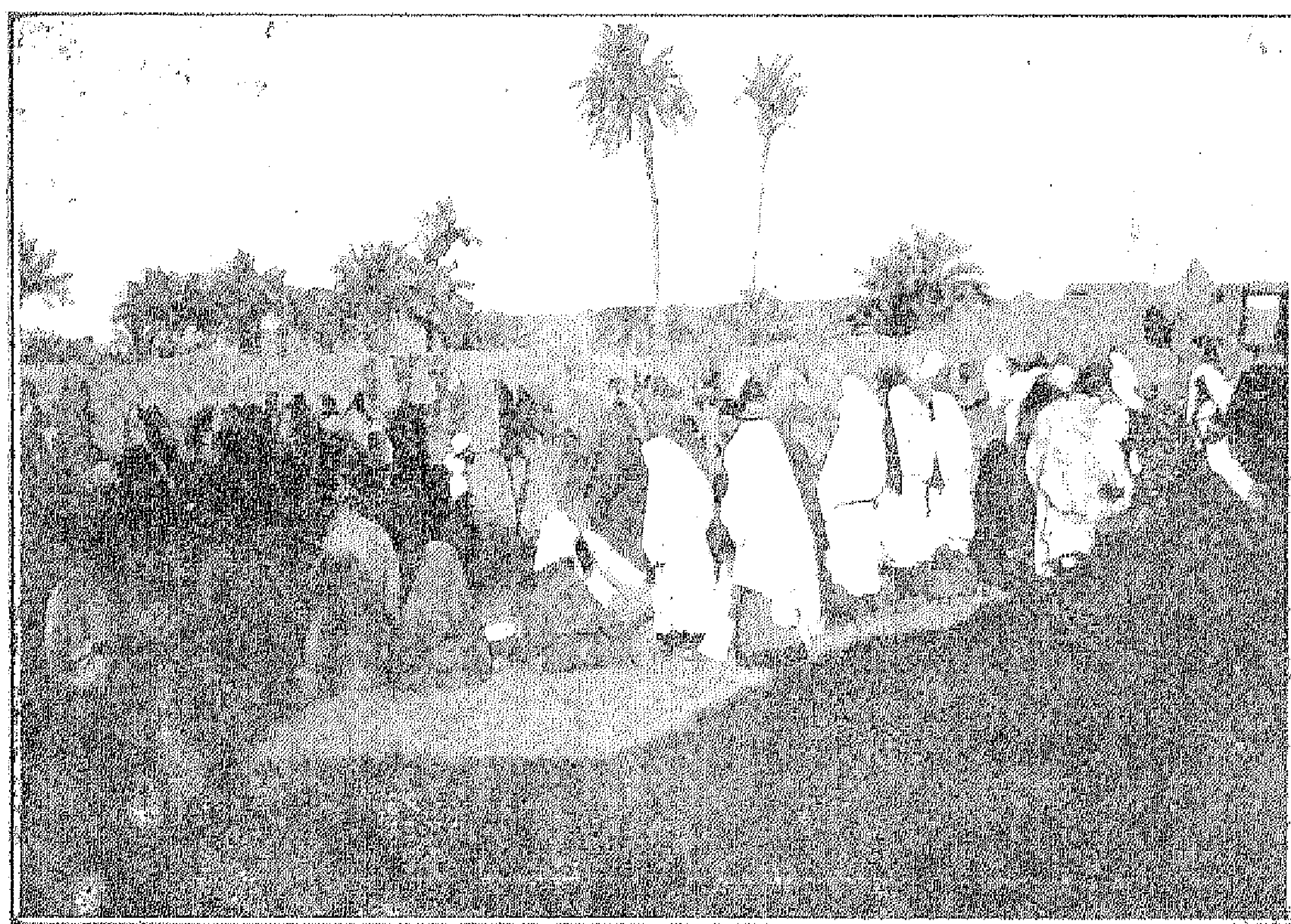
بوکونکی فزان قرون ابتدائيۀ تاريخيەنك ظلماتی آراسنده مبهم بر صورتده معلوم اولان ورومانيلر طرفندن «فازانيا Phasania» تسميه ايديلن قطعەدر. لاتين مورخلرندن «پلين» طرابلس‌جنوبنده «قورنەليوس‌بالبوس Cornelius Balbus»ك اجرا ايتديکی سفردن بحث ايدرکن : «فازانيا سرتدن يوقاری صحرايه دوغری «آلدەلا Aldela» و «چيللابا Cillaba» بلدەلرينی حاوی اولوب سابراتا [*] حدودندەکی «سيداموس Cydamus» [**] بلدەسی روماليلر طرفندن تحت انقياده

[*] طرابلسك غربنده بوعجيله قربنده واقع بويوك بر بلده اولوب الآن ساحل بحرده خرابەسی موجوددر . اسکی طرابلسك قسم غربيسی ادارۀ سابراتەيه مربوط ايدی.

[**] تونس حدودی اوزرندەکی بوکونکی غدامس بلدەسی.

حميده جاده‌سنده قره‌غول ودكانلر

مرزقده قادين بازاری

آلنمشدی . براز دها ایلریده، شرقدن غربه دوغری «سیاه داغلر» [*] اسمنده بر سلسلهٔ جبال دوام ایدرکه بونكده ایلریسنده «ماته‌لجه‌س Matelgés» و «دبریس Debris» وغارمانتلرك مرکزی اولان غراما [**] موجوددر . » دیور.

غارا مانتلرله مسکون اولان بوممالك غراما بلده‌سی مرکز اولمق اوزره فازانیا نامی آلتنده روما مستملکه‌سی اولدقدن صوکره بونواحی‌یه برچوق کره‌لر روماليلر قوت‌سوق ایتمشلر واسفارمذکوره‌میانده «ژولیوس‌ماته‌رنوس Juluis Maternus» فزاندن دها جنوبه‌وسودانه دوغری ایلریلمشدر . قدیم جرما قریه‌سی جوارنده‌کی مساق جبالندن یونتلمش بویوك‌طاشلردن مبنی اولان اثار قدیمه خرابه‌لری روماليلرك فازانیا داخلنده‌کی دورهٔ حاکمیتلرینه دلالت ایدییور . روماحاکمیتنی متعاقب ایلك اعصار میلادیه‌ده افریقای‌شمالی‌ساحل قسمنی قاریشدیران وقایع مهمه آراده‌کی صوسز صحرالرله آیریلان وبذاته مقدرات خصوصیه‌سنه تابع قالان فازانیایه اجرای تأثیر ایتمه‌مشدی . بونابناءً تاریخك بوقسمنده فازانیادن بحث اولونمامقده‌در .

فزان عصراول‌هجرینك‌قرق‌بشنجی سنه‌سی «عقبه بن نافع» طرفندن ضبط وممالك اسلامیه عدادینه ادخال اولونمشدر . برنجی دور استیلای اسلامی‌متعاقب ایکنجی دفعه اوله‌رق قبائل بدویهٔ عربدن «بنی هلال» قبیله‌سی ارض حجازدن آفریقایه کچه‌رك بوتون بوقطعه شمالی‌ی غارت ایتدیکی زمان، قدیم فنیکه

---

[*] سوکنه‌نك جنوبنده واقع جبل‌السوده سلسله‌سی .

[**] وادیٔ آجال داخلنده بوکون جرما اسمیله معروفدر .

وروما بقيهٔ اثارينه هجوم ايتمش اولان بو قبائل بدويه‌نك فزانه‌ده ايصال دست خسار ايتمش اولدقلرينه شبهه‌يوقدر . طرابلس قبائلی ميانده اولديغی كبی فزانليلرجه‌ده اولاد هلالك‌يادتخريباتی اودرجه مدهشدركه بوبدويلری فوق‌الطبيعه خلق اولونمش مخلوقات كبی تلقی ايتمكده‌درلر .

وادئ آجال‌ده يكديكرينه اولدقجه اوزاقجه مسافه‌لرده وفقط برخط اوزرنده واقع بعض كوچك ودرينلكی آز چوقورلری اولاد هلال سواريسنك هجن ايزلری ديه‌بانا كوسترديكلری زمان بوخصوصده سرد ايتدكلری تفصيلاتدن اولاد هلالك فوق‌الطبيعه بر قامتده برطاقم مخلوقات مدهشه‌دن اولدقلرينه قناعت ايتدكلری اكلاشيليوردی .

هجرتك بشنجی عصرينه قدر قبائل عربك اداره‌سنده قالمش اولان فزان قطعه‌سی اوتاريخدن اعتباراً افريقای وسطی حكوماتندن كانم وبالاخره بورنو حكمدارلرينك ايادئ استيلاسنه كچمش وبوحكمدارلر نامنه اجرای حكم ايدن عامللر همان، همان مستقل برصورتده فزانی اداره ايده‌رك «تراغن» بلده‌سنی مركز اتخاذ ايتمشلردر. شرفای غربدن «سيدالمستنصر بن محمد» فزانی بورنو حكمدارلرينك الندن قورتارمش واخفادی «اولاد محمد» ناميله ١٢٢٥ سنهٔ هجريسنه قدر حكمران اوله‌رق فزانك اليوم مركز اداره‌سی اولان مرزق بلده‌سنده‌كی قلعه‌يی بنا ايده‌رك مقراتخاذ ايتمشلردر. اولاد محمد سلطنتنك انقراضندن صوكره، طرابلس برنسلرندن اولان قرامانليلرك امراسندن «المكنی» طرفندن اداره اولونمش ويكرمی سنه صوكره‌ده فزان مركزی

اولاد سلیمان قبیله رئیسی اولان شیخ عبدالجلیل طرفندن ضبط ویاغما ایدلمشدر . فزانك ادوار اخیره‌سی تاریخی طرابلسده اجرای حکومت ایدن مستقل پاشالر اداره‌سنك فزانی ویرکی‌یه ربط ایتمك خصوصنده‌کی تضییقلری وفزانلیلرك بونلره قارشی مقاومتلرندن عبارت برسلسلهٔ مجادلاتله مالیدر . حالا اصل طرابلس اهالیسیله فزانلیلر بیننده‌کی منافرت بوقدیم خصومتلرك اثری اوله‌رق قالمشدر . عبدالجلیل فزانك قرا وقصباتنی نهب وغارت ایده‌رك اون ایکی سنه قدر تخریبات ایله حکم سورمش ونهایت ۱۲۵۷ سنه‌سی فزان حکومت عثمانیه طرفندن بالفعل ضبط واشغال اولنه‌رق برسنجاق اتخاذ اولونمشدر .

***

کرك وادیٔ آجالو شاطی کبی واحه‌لرده ساکن بلدیلر وکرکسه توارق وتیبوکبی بدویلر اولسون ، عموم فزان سکنه‌سنك اصل ومنشألری حقنده برفکر مخصوص حاصل ایده‌بیلمك ایچین افریقای شمالینك قدیم اهالیسنه وبونلرك اوغرادیغی تحولات عرقیه‌یه سریع برنظر شامل عطفی لازمکلیر:

ازمنهٔ قبل التاریخیه‌ده‌کی شمالی افریقا سکنه‌سی حقنده قطعی معلومات فنیه موجود دکلدر . یالکز شمالده‌کی ساحل ممالکندن جنوبده تومبو قتویه قدر صحرا قسمنده بولنمش اولان ادوار اولیه واخیرهٔ حجری‌یه منسوب وچاقماق طاشندن معمول آلات وادوات نظراً اوروپاده اولدیغی کبی بورادده‌ده دور حجری‌یه منسوب انسانلرك یاشامش اولدقلری اکلاشیلیور .

بوصحرا سکنه‌سنك جنوبدن شماله دوغری یاییلمش اقوام

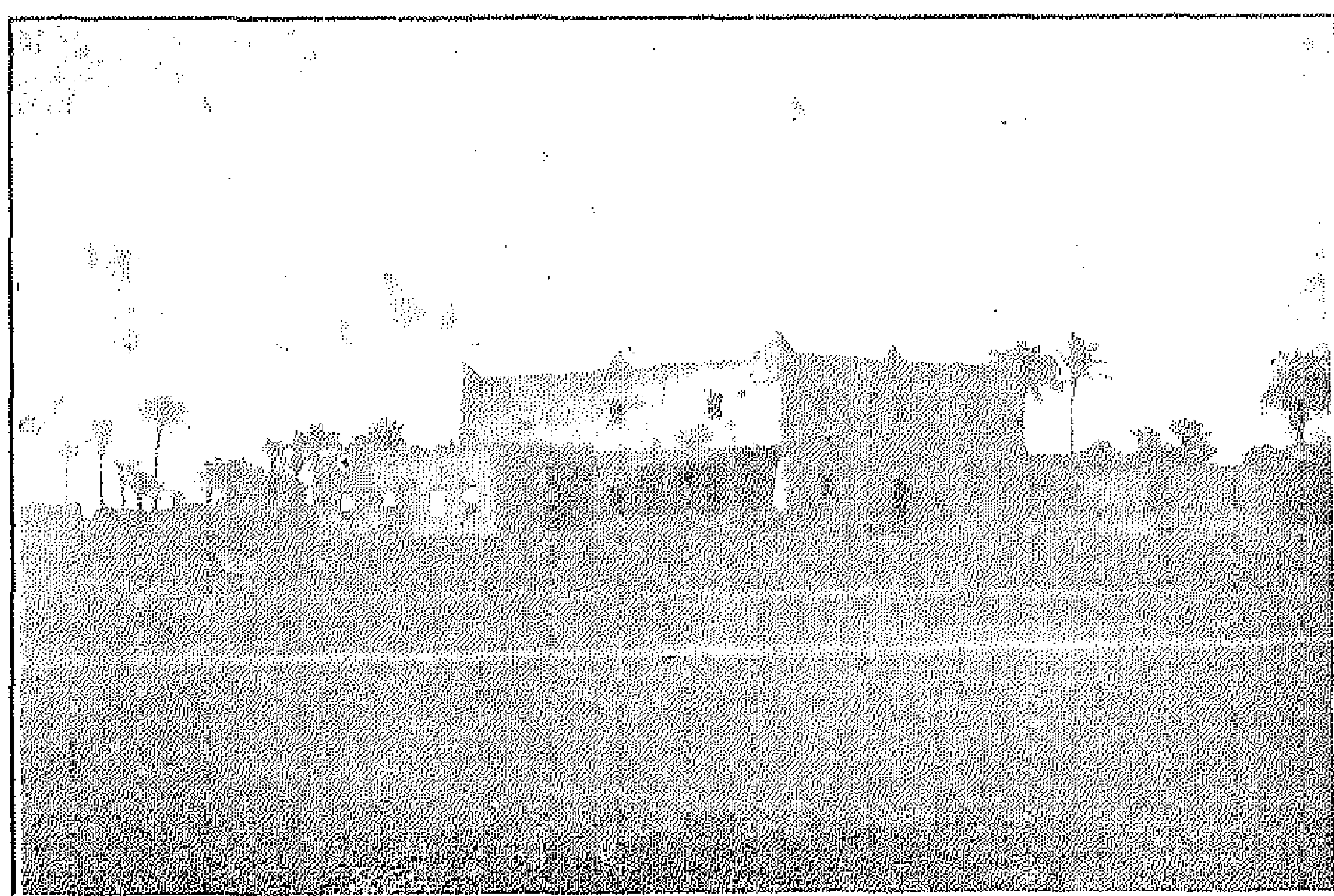
ابتدائیه‌دن اولدقلرینه حکم اولنه بیلیر. بر جهتدن‌ده افریقانك شمالاً ایبریا وسجلیایه براً مربوط اولدیغی زمانلرده‌ده اوروپادن واقوام آریه‌دن برنسلك افریقایه کچمش اولدیغی محققدر. زیرا اون دوقوزنجی سلالهٔ فراعنه‌دن مقدم اولان ادوار اولیهٔ تاریخیه‌یه عائد محکوکات مصریه‌ده افریقای شمالینك اولا سیاه صاچلی عرق سامیدن برقوم ایله مسکون اولدیغی وصوکره‌ده بونلرك آراسنه صاری صاچلی برعرقك قاریشدیغی مسطوردر. حالا اطلس سلسلهٔ جبالنك مهم اقسامنی اشغال ایدن صاری صاچلی قبائل بربریه‌نك اسلافی مصر قدیم مضبوطات تاریخیه‌سنده « تاهنو Tahennou » اسمیله یاد اولنمقده‌در.

کندیلریله متعدد کره‌لر تماسده بولندقلری بواقوامه مصریلیلر « لی‌بو Libou » اسمنی ویریبورلرسه‌ده دها عمومی اوله‌رق « تاماهو Tamahou » ، تاهنو و« ماشواشا Machouacha » نامریله‌ده یاد ایتمکده‌درلر. کتب مقدسه‌ده افریقای شمالی سکنه‌سی « لوبیم Loubim » و « لههابیم Lehabim » نامریله مذکوردر. لی‌بو ولوبیم کلماتنك بالاخره یونان قدیم وروما مورخلری طرفندن بواقوامه ویریلن « لی‌بی‌یه‌ن Libyen » اسمنك اصلی اولدیغنه شبهه‌ایدیله‌من.

مصر قدیم مدنیتنك بربرلر اوزرنده برتأثیری اولمشدر. انجق بربریلر علیهنده مصریلیلرك اجرا ایتمش اولدقلری اسفار متعدده‌ده اونلردن طوتیلان معمول اسلحه، آلتون وکوموش مسکوکات، یایلر، وکوچك حربه‌لر ومحاربه آرابه‌لری اغتنام ایتدکلری مضبوطات قدیمهٔ مصریه جمله سندن اولدیغنه نظراً لی‌بی‌یه‌ن

مرزقلی بر قادین

مرزقده عسکر خستەخانه‌سی

اقوامنك میلاددن اون بش عصر اول وفنیكه‌لیلرك افریقا سواحلنده تاسیس مستعمراتندن مقدم واصل درجهٔ مدنیت اوله‌رق صنایعه انتساب ایتمش اولدقلری آكلاشیلیور . بومعلوماتله برابر ینه افریقای شمالی سكنه‌سنك اصلی مظلم قالیور . شمدی‌یه قدر مراقدقدیمه ومحكوكات حجریه‌نك تدقیقندن‌ده قطعی بر نتیجه حاصل اوله‌مامشدر .

قرون اولیهٔ تاریخیه‌ده بواقوامه شرقدن غربه دوغری « لی‌بی‌یه‌ن » ، « نومید Numid » و « مور Maure » اسمنی ویریرلردی‌كه هره‌دوتك روایتنه نظراً بو لی‌بی‌یه‌نلردن شمال قسمنده وبوكونكی طرابلس غربده « پسیل Psylle » لر و « ماس Mace » لر بولنمقده وساحل بویجه‌ده نازامون Nasamion » لر سرت كورفزی ساحلندن اعتباراً اوجله واحه‌سنه قدر اولان قسم شرقیده ساكن اولمقده ایدیلر ؛ « غارامانت Garamante » لر ایسه فزان داخلنده ، وجنوبی صحرای كبیر قسمنده ایسه « ژه‌تول Getule » لر یاشامقده ایدیلر . لی‌بی‌یه‌نلرك اولاد سام عرقنه منسوب قسمندن اولان ژه‌تولردن بالاخره زناته وصنهاجه قبائلیله توارق قبیله‌لری ظهور ایتمشدر .

فنیكه‌لیلر میلاددن اون عصر مقدم افریقای شمالی ساحلنده معموره‌لر وجوده كتیردكلری زمان بوقبائلله تماس ایتدیلر . كرك اووقته‌قدر وكركسه اوندن صوكره وقوعبولان استیلالر وهجرت اقوامدن الكزیاده متأثر اولان قبائل ساحل شمالیده ساكن اولانلردر . اطلس جنوبنده‌كی ژه‌تولر وبونلرك

شعباتی بوتأثیردن خارج قالەرق بو کونەقدر ازمنۀ قبل التاریخیەدەکی حال وحشت وبداوتدە قالمشلردر . بربری صنهاجە ومتعدد توارقلرە منشأ اولان ژەتوللردن بحث ایدولرکن متقدمین مورخینك تصویر ایتدکلری الواح وحشت وخشونت شیمدیکی توارق قبائلنك حاللریلە تماماً مطابقدر .

لیبی‌یەنلر استیلای اسلامدن صوکرەکی مورخین اسلامیە طرفندن « بربری » نامیلە یاداولنمقدەدرلر . بوسبب تسمیە قطعی صورتدە آکلاشیلەمامقدە ایسەدە ، نشردین وتوسیع حاکمیت ایچین جزیرة العربدن غربە دوغری مصر ، یونان قدیم وروما مستعمرەلرینی استیلا ایتمش اولان عرب فاتحلری بوتون شمالی افریقا یرلی اهالیسنی مصرعلیادە تصادف ایتدکلری « بربرە » قطعەسی سکنەسنە منسوب عد ایتدکلرندن دولابی عموم بوعرقە بربری نامنی ویرمش اولدقلری ظن اولنیور . فقط الان برابرە اسمندەکی قبائل اطلس سلسلۀ جبالنك فاس داخلندەکی شواهقندە وجنوب ورسانلری اوزرندە بولنمقدە اولدقلرینە نظراً بواسمك دها بشقە برمنشأ تاریخیسی اولمق لازمکلدیکی آکلاشلیور . مورخین اسلامیە وبالخاصە ابن‌خلدون بربریلرك ارض فلسطیندن هجرت ایدەرك شمالی افریقایی استیلا ایتمش اولدقلرینی ادعاایدیور وبونی‌دە بعض مناسبات لسانیەدن استدلال ایدییورلرسەدە حقیقتدە ارض فلسطیندن کلش اولان بواستیلالرك تأثیری اولمغلە برابر اصل اهالی مهاجرتلە یرلشمش برعرق دکلدر ؛ وقدیماً مستقل برلسان وخصوصا استقلال تامی حائز حروف واشکال تحریریەیە مالك یرلی برخلقدر .

انجق اقوام سامیه طرفندن وقوعبولان بو استیلالرك لسان اوزرنده هرحالده بر تأثیری اولمشدر .

قدیم ویرلی اقوام بربریه‌دن اولان غارامانتلر ایسه ، فزانك وضعیت مرکزیه‌سی وصحرا طرق مواصله‌سنك تقاطع نقطه‌سنده بولنمسندن دولایی هرطرفدن وبالخاصه جنوب جهتندن عرق اسودك استیلالرینه اوغرایه‌رق غائب اولمش وبونك یرینه شمال وجنوب اقوامی بیننده متوسط بر نسل مخلوط حاصل اوله‌رق بوکونکی فزانلیلرك اجدادی وجود بولمشدر . بوکونکی اصل فزانلیلر حقیقتده ایکی عرقدن هیچ برینه منسوب اولمیوب غایت بارز بر عدم تجانس وکثرت تنوع اظهار ایتمکده‌درلر . جنوبدن شماله دوغری باقیلدیغی زمان تیبستی جبالنك سکنه‌سی اولان تیبولر هرنه‌قدر سیاه رنکده ایسه‌لرده عرق اسوده منسوب اولمیوب ظریف قامتلری ، اوزون سیمالری ، وخطوط وجهیه‌لرینك انتظامی ایله باشك تشکلاتی تماماً عرق ابیضدن وفقط اولاد سام جنسندن اولدقلرینه ویالکز تیبستی جبالنك قیزغین سماسی آلتنده پك زیاده قرارمش اولدقلرینه حکم اولنه‌بیلر .

ینه جنوبی فزان اهالیسندن معدود اولان توارقلر ایسه تماماً بربری النسلدرلر . فزانك قسم شمالیسنده وشاطی وادیسیله سبهه ناحیه‌سنك بر صره واحه‌لرنده ساکن عربان ایسه استیلای اسلام دورنده کلمش اولان قبائل عرب اخفادندرلر . ایشته هرطرفدن بوصورتله محاط اولان ووادیٔ آجال ، وادیٔ عتبه ، حفره وشرقیه کبی فزانك مرکزنده‌کی واحه‌لرده ساکن اولان فزان

اهالیسی ، اصللری غارامانت‌لردن اولدیغی حالده اقوام سائره ایله اودرجه قاریشمشلردر که بوخلیطه ایچنده غارامانتلرك بوكونكی اخفادینی بوله‌رق سچمك قابل اولمیه‌جق برحاله كلمشدر . فزانلیلرده الكزیاده عرق‌اسوده تمایل واردر . بوتمایل‌یكدیكرینی متعاقب فزانی استیلا ایتمش اولان كانم وبورنو اقوام زنجیه‌سنك اجرای حكومت ایتدكلری زمانلرك نتیجهٔ طبیعه‌سی كبی كورینیورسه‌ده سوداندن كتیریلن زنجیه‌لرله ازدواجلك‌ده بوخصوصده اجرای تاثیر ایتدیكی محققدر . بوصورتله بوكون عموم فزان سكنه‌سی اودرجه قاریشیق برعنصر تشكیل ایدرلر كه بونلرده تام بیاض رنكدن قویو سیاهه قدر بوتون طبقات ودرجات الوانه تصادف اولنور .

اطرافنی استیلا ایتمش اولان بربری بادیه اهالیسنه نظراً فزانلیلر غایت چالیشقان ، جسور ، قناعتكار وخصوصاً ناموسكار آدملردر . طرابلس ، بنغازی وتونس كبی ممالك مجاوره‌ده‌ده فزانلیلر شایان امنیت اصحاب استقامتدن اولمغله معروف ومشهوردرلر .

وادیٔ آجال ، حفره وشرقیه كبی واسع واحه‌لری حاوی قطعاتده ساكن اصل فزانلی زراع صنفی اوناكور ارضك نخلیله پنجه‌لشه‌رك ینشدیردكلری حبوبات و خرما محصوللری ایله فزانك نفوس عمومیه‌سنی بسله‌مكده وبوطاقتشكن خدمته قارشی كمال صبر و متانتله كوكس ویرمكده‌درلر .

حاجی عبدالله بن علوه

(اوروپالی سیاحین نزدنده معروف برمرزقلی)

مرزق بلده‌سی

حاكميت عثمانیه‌دن چوق اول انشا ایدلمش جسیم برطوپراق قلعه‌نك اطرافنده وجوده كلمش اولان بو بلده‌نك اصل اسمی عربجه « مرزوق » اولمسی لازمكلیور . شیمدی فزانلیلرجه « مورزوق » دنیلن بونیم خراب بلده اولاد محمد حاكمیتی زماننده‌نبری فزان خطهٔ جسیمه‌سنك مركزی اوله‌رق قالمشدر .

حمادةالمرزق نامیله معروف اولوب وادیٔ آجالك جنوبندن اعتباراً باشلیه‌رق مساق سلسلهٔ جبالنك جنوب و جنوب شرقی سطح مائلنی تشكیل ایدن دوز اووه‌نك ، غات بلده‌سیله قطرون واجه‌سی بیننده واقع اولوب شیمدی‌یه قدر صحرا كاشفلرینه اك زیاده مظلم قالمش اولان بویوك قوملغه منتهی اولدیغی محلده وبوعظیم قوملغك همان شمال كنارنده‌مبنی اولان مرزق بلده‌سی عمومیتله برسورله محاطدر . مرزق سوری دینلنجه نظرده بلدان قدیمه‌نك عالی ، رصین ویونته طاشدن انشا ایدلمش اولان سورلری خاطره كلسین . چوق یرلری منهدم ، بعض یرلری ده مائل انهدام وسطی اوله‌رق اوچ متره ارتفاعنده ویكرمی سانتیمتره قالینلغنده بردیوار غیرمنتظم فاصله‌لر ویره‌رك متعدد برجلر ترسیم ایتمك اوزره بلده‌نك كاملاً اطرافنی احاطه ایتمكده‌در . بودیوارك

بعض محللری، خصوصاً غرب وشمال غربی جهتلری ٥ الی ٦ متره قدر ارتفاع اخذ ایدرسه‌ده جنوب قسمنده وباخصوص بطاقلقلر جهتنده انجق ایکی متره قدر برارتفاعده‌در .

باب الکبیر (شرق) ، باب البحری یاخود باب الخیر (شمال) وباب الغمغ (غرب) مدخللرندن ماعدا برچوق ییقلمش وارتق تعمیره بیله لزوم کوریله‌مش اولان محللردن شهره دخول امکانی اولدیغی کبی سورك همان هرطرفندن‌ده ایچری آتلانه‌بیلیر . بوسور آنجق صحرا اقوامنك شبخونسنه قارشی بلده داخلنده بولنان تجارقافله‌لرینی محافظه فکرینه مبنی بنا ایدلمش اولوب ادوار اولیهٔ تاریخیه‌ده مدافعات بلدان ایچین وجوده کتیریلن عالی سورلرله قابل قیاس دکلدر .

بلده‌نك الك بویوك مدخلی اولان باب الکبیره تقرب اولندیغی زمان شمالدن جنوبه دوغری دوام ایدن تویو سنجابی رنکده طوپراق سورلر بونجه بیریکمش بر دیزی قوم تپه‌لرینك اورتاسنده ، ایکی متره وسعتنده وتقریباً بش متره ارتفاعده بویوك برسور قاپیسندن ایچری کریلیر . داخلاً ایکی طرف دیوارلرینه‌دایانمش ایکی بویوك قانادك خرما کوتوکلری یارماسندن انشا ایدلمش اولدیغی کوریلور . ایکی طرفنده‌کی آلچق سور دیوارلری وکوچك برجلرله غیر متناسب اولان بوقاپی ایچری دوغری تقریباً ٥ الی ٦ متره قدر کنیش برقوریدور کبی دوام ایدرکه بونیم مسقفك کولکه‌سنده فزانلیلر یازك صیجاق کونلرینی کچیریرلر . بوسقیفه[*]نك ایکی طرفنده واقع

[*] عموم طرابلس وفزان داخلنده قاپیلردن کریلنجه ایلك تصادف اولنان اوستی اورتیلی قوریدوره اطلاق اولنور .

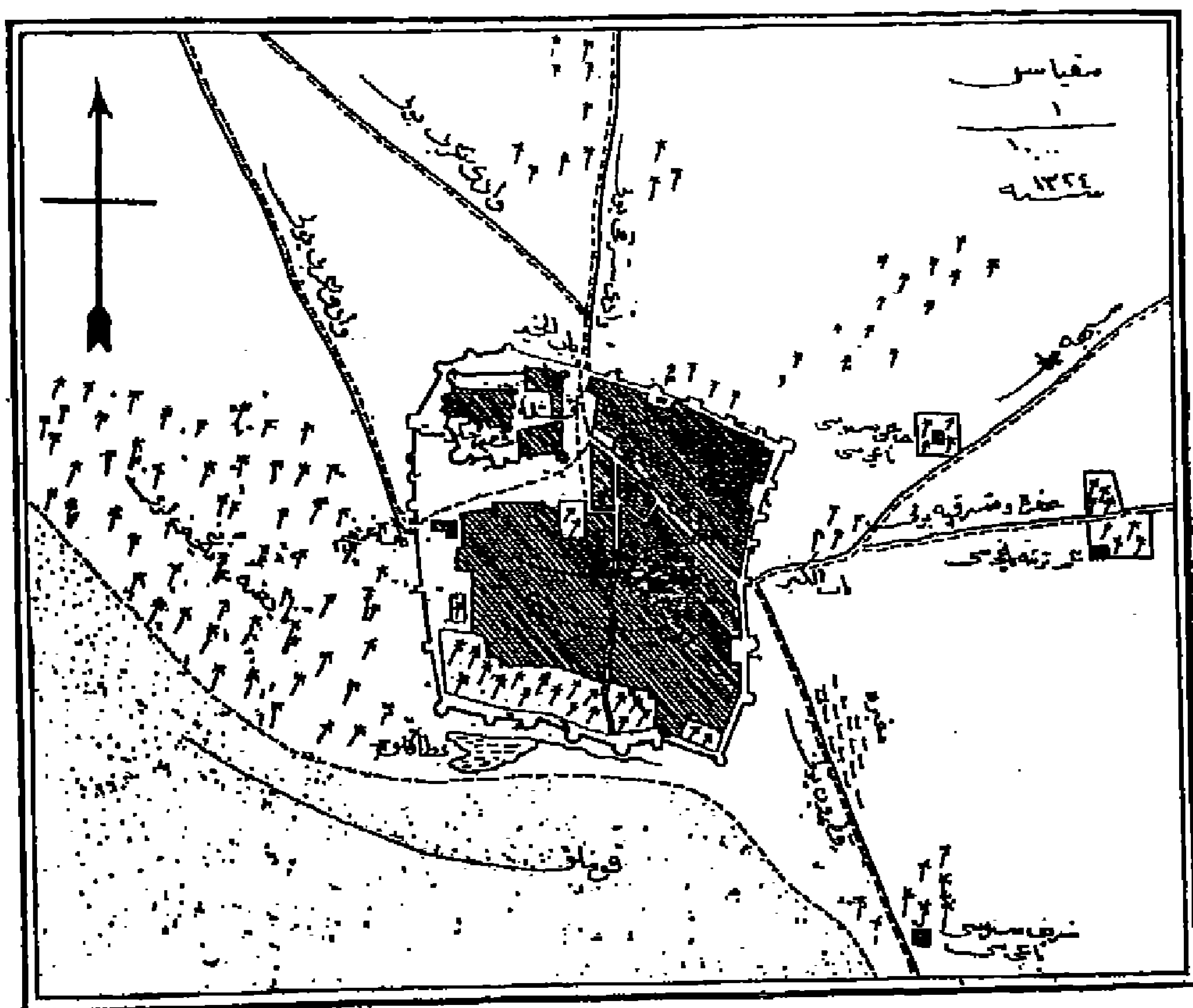
اوزون کارکیرسده‌لر ویان طرفده‌کی قوغوش ایله قاپینك اوست طرفنده‌کی مدافعه ترتیباتی ، بورنو و وادای تجارتنك روحلی وتملکتك معمور اولدیغی زمانلرنده بورالره قوای مسلحه اقامه ایدلمکده اولدیغنه دلالت ایدییور .

باب الکبیردن ایچری کیریلدکدن صوکره ایکی طرفدن سورك قسم داخلیسی کورلمکه باشلار . برچلرك نصف اسطوانه شکلنده وهرتورلو تدابیر تدافعیه‌دن محروم اولان ایچ طرفلری صیق ، صیق ویان یانه موضوع محرابلرکبی دیوار بویجه دوام ایدر کیدر ؛ وانجق بعضلرنده برقاچ مازغال دلیکی کوریلور . همان قاپیدن باشلیه‌رق دائرهٔ حکومتله قیشله پیشکاهنده واقع میدانلغه قدر شمال غربی‌یه دوغری دوام ایدن کنیش «حمیده» جاده‌سی مرزوقك حیات داماریدر . بلده‌نك مدخلندن اعتباراً وسطندن کچه‌رك عمومی میدانه‌منتهی اولمق اوزره بویوك کنیش برجاده‌نك مملکتی ایکی قسمه تقسیم ایتمسی بورنو بلدانده متعامل براصول اولوب بوده فزانك طول مدت کانم وبورنو حکمدارلری نامنه اجرای حکومت ایدن والیلر طرفندن اداره اولندیغی زمانك اثری اولدیغنه شبهه ایدیله‌مز . باب الکبیر طرفندن حمیده جاده‌سنه باقیلدیغی زمان اولا قادینلرك بازار محلی وصوکره صولده بلدیه دائره‌سی ایله ژاندارمه مرکزی ودها ایلریده برقاچ خانه ایله صاغده عسکری قره‌غولی ودها صوکره برصره دکانلر والك صوکره‌ده قشله وحکومت دوائرینك مدخل مشترکی اولان «باب الشریعه» منظور اولور .

قادین بازاری محلنده هیچ برترتیبات یوقدر . تخمیناً اون بش

متره قدر بر وسعتده‌کی میدانلغك برجهتی مرور وعبوره آچیق براقیله‌رق ودیکر طرفنده قادینلر ایکندیدن صوکره اوچ درت صف تشکیل ایده‌رك صاتجلق ایتمکده، ویالکز بازارك وسطنده بعضیلرینك حصیر وخرما داللرندن معمول کولکه لکلری بولنمقده‌در . عسکر قره‌غولنی کچدکدن صوکره حمیده‌نك ایکی طرفنده‌کی دکانلر اوکلرنده برصره خرما ستونلرینك اوزرینه موضوع کولکه لکلریله نظره چارپار . بعض ممالك وبلدان متمدنه‌ده تصادف ایدیلن برصره دیرکلردن عبارت بوکولکه لکلر بوراده اودرجه نظرفریبدکلدر. دوقتور «ناهتی‌غال»ك سیاحتنامه‌سنده‌کی مرزق تصاویر مخیله سنده حمیده‌نك دکانلری وهیئت عمومیه‌سی کوریلدکدن صوکره بوبیچاره یامری‌بومرو خرما ستونلرینك وکوچوجك مظلم دکانلرك حاصل ایتدیکی شکل سفالتی کورمك انسانه نه‌قدر فنا تأثیرایدر .

حمیده‌دن چیقدقدن‌صوکره‌ایلریده شمالدن جنوبه دوغری دوام ایدن عسکر قیشله‌سنك سیره‌لك پنجره‌لی دیواری ایله ایکی طرفنده‌کی یوکسك طوپ برجلری وتام یولك قارشیسنده واوستنده عبدالمجید خان طغراسنی حامل کتابه‌سیله باب‌الشریعه مدخل عمومیسی بلده‌نك اقسام سائره‌سنه نظرا دها لطیف برتأثیر حاصل‌ایدر . قیشله‌نك قارشیسنده ومیدانلغك شمال‌شرقی قسمنده واقع خسته خانهٔ عسکری ایله قیشله آراسندن انجق ایکی متره ارتفاعنده اولان باب‌الخیرك باصیق منظره‌سی ایله قیشله‌نك جنوبنده‌کی واسع توملق میدانك منتهاسنده‌کی باب‌الغمغمك یوکسکلکی وکنیشلکی تضاد تام تشکیل ایدرلر .

مرزق بلده سنك پلانی

بو میدانلغك جنوبنده‌ده خانه‌لری وخرمالقلری دها سیره‌ك اولان بلده‌نك اك مفرح قسمی واردر .

* * *

باب الشریعه‌دن ایچری‌یه کیریلدیکی زمان طرفینده واسع برقیشله‌نك قوغوش، ده‌پو، دکرمن ، فرون وسائره اقسامی ایله قدیم جامع کبیر بناسی وبونلرك اورتاسنده کوچك برمیدانه ومنتهاسنده‌ده قصر حکومته تصادف اولنور . اولاد محمد زماننده بنا ایدلمش اولان تخمیناً اون ایکی متره ارتفاعنده‌کی بو قصر حکومت اوچ قات اوزرینه مبنی اولوب آلت قاتی طوپراقله دولدیرلمشدر. فزانك وسائط انشائیه‌سنه نظراً مرتفع اولدیغی جهتله متانت لازمه‌یی حائز اوله‌بیلمسی ایچین دیوارلرینه پك زیاده ثخن ویریلمش وتمل طرفلرنده بربچق متره‌یی بیله تجاوز ایتمشدر . اصل مرزق بلده‌سنك اساسنی تشکیل ایدن بو قلعه‌نك برچوق مناسبتسز ، بچمسز چیقنتی وکیرینتیلر تشکیل ایدن زوایای خارجه وداخله‌لریله هیئت عمومیه‌سی غیرمنتظم برمعین شکلنده‌در بو قلعه وقیشله ایله جامع کبیر وفرون کبی باشلیجه مبانئ حکومت آیریجه برسور دیواریله محاط اوله‌رق بوده بلده‌یه قارشی مدافعه‌لی برصورتده بنا ایدلمش اولوب عادتا وسطنده‌کی قلعه‌دن اول برنجی رجعتگاه حالنده‌در .

قصر حکومتك شیمدیکی زمیندن ایکی متره قدر ارتفاعده واقع قاپیسنه مردیونله چیقیلیر ؛ قاپیدن ایچری کیریلنجه تقریباً درت متره اوزونلغنده بردهلیز کچلدکدن‌صوکره کوچك برمیدانجغه چیقیلیر که قصرك داخلنده‌کی ترتیبات واوطه‌لرك پنجره‌ومدخللری

هپ بومیدانه آچیلر . خرما ستونلرینك اوزرینه بنا ایدلمش بویوك برکولکه لك طرزنده کی سقفك آلتنده ومیدانجغك اطرافنده واقع کزینتیسنه چیقیلنجه متصرف مقامی ، مجلس اداره ، محاسبه وتحریرات کبی دوائر حکومت کوریلورکه ایکنجی قاتده موجود بولنمیان خارجی پنجره لرله بواقسامك نظارت عمومیه سنده کی وسعتی وداثما اکسیك اولمیان صحرا روزکارلرندن متولد سرینلکی فزان مساکننه نظراً پك فرقلیدر .

قلعه نك دامنده کی سانجاق دیره کنك موضوع بولندیغی برج عالی یه چیقلدیغی زمان بوتون مرزق بلده سیله جوارنده کی اراضی هیئت عمومیه سنه حاکم براحاطهٔ نظر حاصل اولور : اورتاده حمیده اولمق اوزره بلده نك شمال وجنوب قسملری یك رنك وتك توك بیاض بادانه لی خانه لریله سوقاق ارالقلرنده کی خرمالقلری وشرق طرفنده کی منفرد باغچه لکلرله خانه لر وباب الخیرك شمالنده واقع زربه لر مجموعی نظره چارپار .

سورك جنوبنده واقع بیاض طوزلی برکوپوك حاصل ایدن کنیش بطاقلق ایله دها جنوبده ووارای افقه دوغری یاییلوب کیدن واسع تومولقلرك پارلاق التون ذراتی کبی لمعه پاش اولان یك رنك صاریلقلری ، متوالی قوم دالغه لری وسلاسل رمالی ایله ، شمالده وبلده نك ایکی کیلو متره قدر بعدنده واقع اولوب همان برهلال شکلنده مرزقی احاطه ایدن واسع وامتدادلی صیق خرمالقلرینك تشکیل ایتدیکی قویو یشیل کثیف پرده آراسنده غریب برتضاد واردر . ایشته یکدیکرینه ضد الوان واشکالده اولان شو مختلف مناظر مرزقی چارچوه کبی احاطه ایتمشدر .

* * *

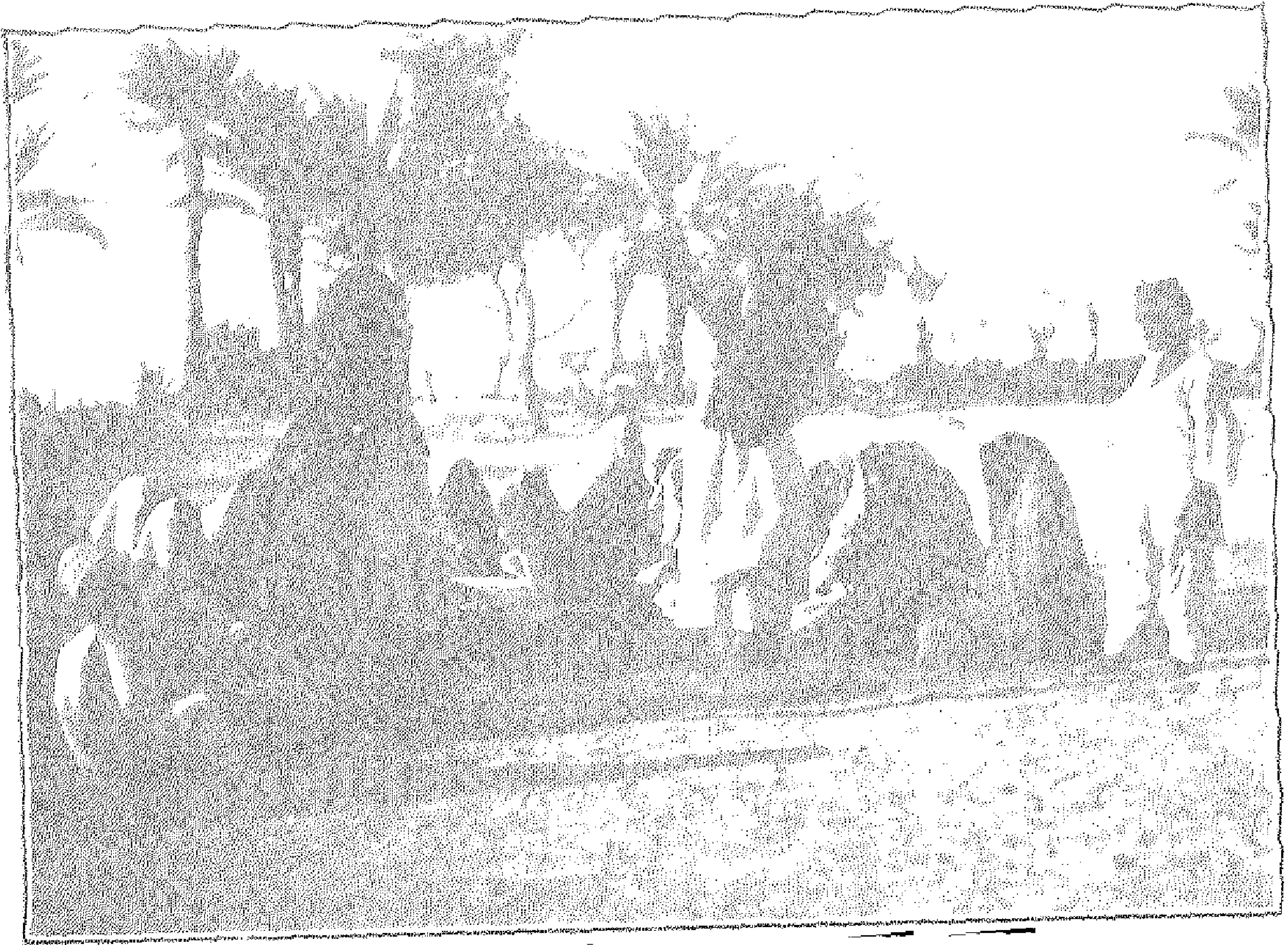
بورنو ووادای تجارتنك پارلاق زمانـه یتشمش اولان عصردیده بعض اختیارلرك حکایه‌لرینه وملکتده موجود روایات منتقـله‌یه نظراً بوکون پك ایصسز وحرکتـسز دوران مرزق پازاری وحمیده جاده‌سی اومعموریت ومسـعودیت دورلرنده باشـدن باشه تجار واسرا قافله‌لریله دولار ؛ کوندوزلری بلده جوارنده‌کی « آدول » مرعالرنده اوطلانان تجـار دوه‌لری ، قافله حیواناتی باب‌الشریعـه اوکنده‌کی میدانده ، وقشـله‌نك جنوبنده‌کی قوملقده کیجه‌یی کچرمك اوزره‌یاتیریلر واوورالرده کیجه‌لی ، کوندوزلی عمومی برحیات وحرکت اثری کوریلور ایمش . بوکون ساکت‌وصامت دوران وانجق خارج‌خرمالقلردن عکس‌ایدن برایکی منفرد ومتباعد تغنیاته معکس اولان‌بوخرابه‌لر اوزمانلر صبـاحـلره قـدر دوام ایدن زقره وزمزمه‌لرك آهنکیله پرنشوه وطرب برچهرهٔ ابتسام عرض ایدرمش .

بومسـعود ادوار قدیمه‌دن نشـان ویرن حمیده جاده‌سی مرزق بلده‌سنی شمالده « نزله » جنوبده « زویه » اولمق اوزره باشـلیجه ایکی بویوك قسـمه تقسیم ایدر . حمیده‌نك وسـعت واستقامتنه رغماً اقسام‌مذکوره داخلنده‌کی یوللر دارودولامباجلی سوقاقلردن عبارتدر . نزله محله‌سی دیکرینه نظراً دها معمور وایکی قاتلی بنـالری حاوی اولوب حالا فزان تجارتی اللرنده بولندیرن‌وقدیم‌تجار عائله‌لرك‌انقاض‌ثروتیله‌قائم اولان‌سوا کنه‌لرك خانه‌لری بوراده‌در . اصل مملکتلرنده‌ده بونلره مخاصم اولان هونلیلر (هوانه) ایسه زویه قسمنده ساکندرلر . بونلردن باشـقه قدیماً اوجـله‌دن مهاجرت ایتمش اولان بعض معروف

عائله‌لرده بوقسمده ساکندرلر . انجق زویه قسمی نزله‌یه نظراً دها خراب اولوب برچوق بیوت منهدمه‌نك عرصه‌لرینه‌ده خرما اغاچلری غرس اولنه‌رق باغچه حالنه‌افراغ اولنمشلردر .

سبهه ناحیه‌سی‌ایله‌شاطی وادیسنده‌کی‌بعض بنالرمستثنا اولمق اوزره علی‌العموم فزان داخلنده‌کی مبانی طوپراق کرپیچدندر . مرزق بنالری ایسه جوارده‌کی طوزلی چوراقلرك سطح مقشرندن قازمه ایله قوپاریلان « فردغ » دیدکلری برنوع طوزلی سرت طوپراق پارچه‌لری‌ایله عین‌چوراقلرك چاموردن انشا اولنور . طوزلی چامورك یاغموره قارشی مقاومتی پك آز اولدیغندن سرعتله اریمکه وسوره‌کلی بارانی متعاقب انهدام آثاری کوریمکه باشلار ایسه‌ده صیجاق موسملرده غایت سرت ومقاومتلی برکتله تشکیل ایدر . مرزق خانه‌لرینك قسم‌اعظمی خارجاً صیواوبادانه‌سزاولوب صره‌صره‌دیزلمش‌فردغلر آرالرنده‌کی چامورخرج پارچه‌لرندن عبارت‌برشکل حزین ومظلم‌اراثه‌ایدر . زیرا فردغلرك لونی غایت قویو کول‌رنکی ، دها دوغریسی قویو سنجابیدر . پك مستثنا اوله‌رق تباشیری برنوع بیاض طوپراق صیواسیله ستر وتلوین ایدلمش اولانلری ایسه نظره دها خوش کورینور .

خانه‌لرك اقسام خشبیه‌سی: بویوك قنطره ، دیرك ، مرتك وسائره کاملاً خرما آغاجندن اولوب انجق کوچك اوداقاپیلری وپنجره کبی اقسامك قناد وسوکه‌لری بویوك توتون ، چای ، موم‌صندقلری کبی شمالدن کتیریلن‌تخته‌لردن اعمال وهمان‌عمومیتله قویو آچیق یشیل بررنکده بویانمقده‌در . مرزقده فزانك دیکر

زمزوق رقصى (رقاصه‌لر قارشى قارشي‌يه)

زمزوق رقصى (رقاصه‌لر يان يانه)

محللرنده کورولمیەن بویوك ودمیرلی پنجرەلره تصادف اولنور . فقط مالزمهٔ انشائیەنك تدارکی تصادفه مربوط برشی اولدیغی جهتله برأو داخلندەکی پنجره وقاپیلرك ابعادنده برآهنك موجوددکلدر.

اکثریسی داروباصیق اولان قاپیلردن کیریلنجه هرطرفده عرب اصول معماریسنك اساسنی تشکیل ایدن برمیدان داخلی‌یه کیریلر . بومیدانك اطرافده انشا ایدلمش اودالرله اوست قاته چقیلەجق مردیون یوقاریکی غرفه (فوقانی اوطەلر)دن عبارت اولان مرزق خانەلرینك آلت قاتنده کوریلن ایچ ایچه اودالر، اوزون مخزنلر ، آفریقای وسطی ایله مناسبات تجاریەنك دائم اولدیغی زمانلرده امتعهٔ تجاریه وضعنه واسرای زنجیەنك اسکاننه مخصوص اولدقلری یکنظرده اکلاشیلیر. بوکون ایسه بومخزنلر همان کاملاً دنیلەجك بر حالده بوش قالمغه محکوم اولدقلرندن وبوصورتله مائل خراب اولانلرك تعمیر وترمیمینه رغبت اولنمدیغی جهتله بلدەنك ثلثان مساکنی خراب برحالدەدر .

فزان اصول معماریسنده الك زیاده جالب دقت اولان نقطه اصول تسقیفدر . محلك وسعتنه نظراً برویاایکی قنطرەدن عبارت اولان اساسی اوزرینه خرما یارماسندن عبارت کوچك برصره مرتکلر دیزیلدکدن صوکره اوزرینه مرزق باغچەلرینك قویولرنده اکثریتله تنبت ایتمکده اولان اوزون قامشلر سطرانجواری دیزیلەرك یکدیکریله تقاطع ایتدکلری نقطەلرده بربرلرینه ایپله ربط اولنورلر. بوصورتله حاصل اولان شبکهٔ افقیەنك اوزرینه یکی اورولمش حصیرلر فرش اولنەرق دها اوزرینەده طوپراق دوکیلر . داخلاً کوزل یونتلمش خرما کوتوکلرینك قویو صاری رنکلریله آهنك تام حاصل

ایدن قامش وحصیرلرك منظرهٔ عمومیه‌سی مفرحدر . هرنه‌قدر اندر ایسه‌ده وقوعنده صحرا اقلیمنه مخصوص برشـدتله نزول ایدن یاغمورلرده ، انجق برقاریش طوپراقله مستور اولان بوداملر طوزلی برچامورسیلی وجوده کتیره‌رك خانه اشیاسنی محو وبربادایدر .

فزان داخلنده وسـوکنه‌دن اعتباراً جنوبده‌کی منطقه‌ده پیره یاشایه‌میور . بناءً علیه بوجهتدن فزانلیلر راحت‌ایسه‌لرده تحته توریسی وسیوری سینك کثرتله بولنمقده‌در . بوندن باشقه داخل مساکنده بعضاً تصادف اولنان عقربلر وفقط اکثریتله طاوانلرده ودیوارلرده همان هرکون وبالخاصه کیجه‌لری لامبه یاقیلدیغی زمان غایت عظیم برسرعتله قوشـوشان ایری ایری «عقرب‌الریح»لر کوریلور . بونلر اوروجك قاملیاسـندن ایسه‌لرده وجودلری عادی اوروجکلردن اوچ مثلی قدربویوك وباشلرینك قسم قدامیسنده ایکی قوتلی قصـقاجلری واردر ؛ صحراده‌کی وادیلرده بدویلر بونلرك سمدار اولدیغنی ادعاوشدتله مجانبت ایتـدکلری حالده هرخانه‌سنده کثرتله تصـادف اولنان مرزقده شمدی‌یه‌قدر بوحیوان طرفندن وورولمش کیمسه‌یوقدر .

مرزقه ایلك واصل اولانلره‌یرلی حلقك برنجی نصیحتلری اموال واشیای بیتیه‌نك‌وخصوصاً کتاب‌وکاغدکبی شیلرك‌دیوارلره یاقلاشدیرلمه‌سی ودوغریدن دوغری‌یه طوپراق اوزرینه‌وضع ایدلمکدن توقی اولنمسیدر . زیرافزان قطعه‌سی داخلنده‌افریقای شمالینك ساحل قسملرنده‌موجودبولنمیان« ارضه » (بیاض‌قارنجه)لر آثار تخریباتلریله وجودلرینی کوسترمکه باشـلارلر . باشنده‌کی

قصقاجلریله‌طاشیدیغی چامورپارچه‌لرندن‌دیوارلر اوزرنده‌تونللر انشا ایدن وبو وجهله کندینی کوسترمه‌دن‌تقرب‌ایدن‌بوحشرات بویوك برقاموس جلدینی برکیجه ظرفنده دلیك ، دشیك ایده‌جك ، پارچه‌لیه‌جق برقوت وفعالیتده‌درلر . بونلر اکثر زیاده کاغدوموادنباتیه‌دن اولان‌اشیایی اتلاف ایتمکه چوق‌حریصدرلر.

مرزق خانه‌لرنده بوموذیات وحشراتدن صوکره‌تهلکه‌سز وفقط صوك درجه ایکرنج اولان سینکلر واردرکه سنه‌نك ربیع وخریف موسملرنده تکثرایده‌رك انسانی اودرجه‌ازعاج وبیزار ایدرلرکه آرام وحضور منسلب اولور . قزانه ایلك وصونم خرمالرك ادراك موسمنه تصادف ایتمش اولدیغی جهتله اودرجه مدهش برسینك هجومنه هدف اولمشدق‌که بر ایکی‌لقمه یمك ییه بیلمك وحتی مکتوبلریمی یازه بیلمك ایچین جیبنلك قورمغه‌وایچنه‌صاقلانمغه‌مجبوراولمشدم. بعضاً‌ده کولمك ویابوکسك برشی سویلمك کبی احوالده چوق دقت اولنمق لازمکلیور . بومستکره حیواناتك وجهك رقیق وحساس جلدی اوزرنده قوشوشمه‌لری انسانی صوك درجه اغضاب ایدر . صوك زمانلرده ارتق جیبنلکده‌ده راحت بوله‌میه‌رق اثنای طعامده برخدمتچی‌یه یلپازه صاللاتمقدن وعین زمانده اللریمزله‌ده اوکمزده‌کی اطعمه‌یی مدافعه ومهاجمینی دفع ایتمکدن باشقه چاره بوله‌مامشدق .

* * *

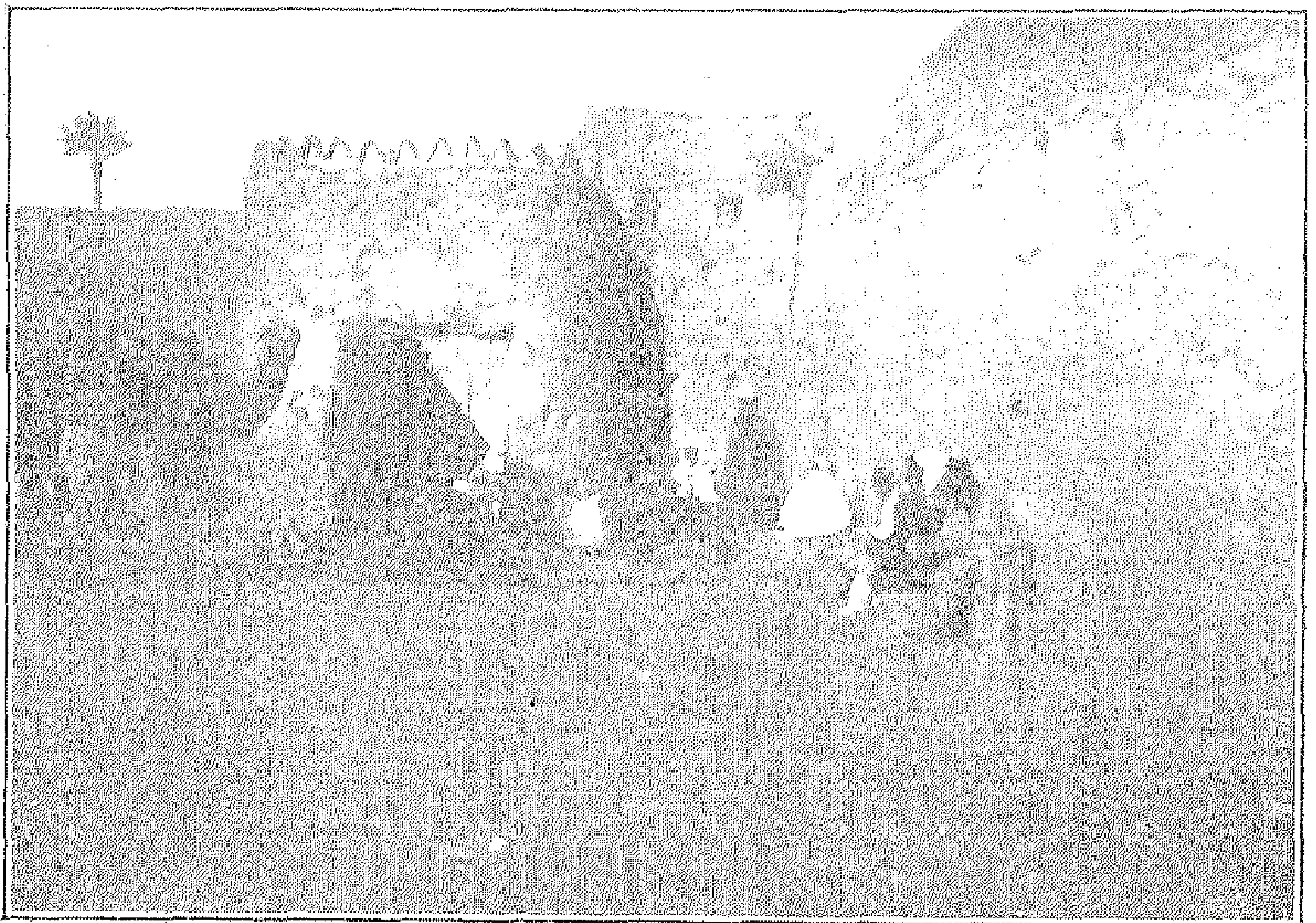
بلده‌نك داخل وخارجنده‌کی باغچه‌لرده واعلا جنس خرمالرك کولکه‌لرنده‌قازلمش‌بویوك چقورلره تصادف‌ایدرسکز:

بوچقورلرك دیك اوچورم كنارلری، اكثریا تادیب طرفلرنده برمتره قدر قوری طاش بردیوارله ویا برقاچ خرما كوتوكنك تشكیل ایتدیكی برسدله نهایتلنیر . فقط بوترتیبات عمقی نسبةً زیاده اولان قویولرده موجود اولوب اكثریسی اوچ مترهیی تجاوز ایتمهین وعمقی از اولانلرده ایسه هیچ بویله برترتیباته تصادف اولنماز . ایكی خرما اغاجنك یكدیكرینه ربطندن حاصل اولمش درت طرفه ایپلرله مربوط ونظرده اولدقجه مغلق برترتیبات عرض ایدن جراره (چیقریق) طاقیله وجلددن معمول دلوه (قووه) سیلهوبرآلای ایپلریله باغچهلرك اوتارسنده كوریلن بوقویولرك انشاسی ایچین مرزق جوارنده مقدار كافی طاش بولنهمدیغی جهتله بویلهجه آچیق برافلدقلرندن صوسطحنده وبونا قریب اولان اقسام سلفیهسنده اوزون سازلر وقامشلر تنبت ایتمكده وبو نباتاتك كولكهسندهده بلدهنك هواسنی افساد ایدن سیوری سینكلر یتشمكدهدر .

مرزقده ــ خصوصاً فصل خریفده ــ شدتله حكمفرما اولان مالاریا خستهلقلرینك سببی باشلیجه بلده جوارندهكی وبالخاصه سورك جهت جنوبیهسندهكی بطاقلقلرك وجودینه عطف اولنیورسهده بونلرك صوبی عمومیتله چوق مقدارده املاحی حاوی اولوب سیوری سینكلرك یتشمهسنه مساعد اولمدقلرینی وبوكبی اثار حیوانیهنك موجود اولمدیغنی بالذات مشاهده ایتمشدم. حالبوكه سیوری سینكلر عمومیتله باغچهلردهكی قویولرك وخصوصاً متروك اولانلرینك اعماقندهكی قامشلرك دیبلرنده یتیشهرك مالاریا میقروبلرینی نشر وتوزیع ایتمكدهدرلر . مرزق

قاده رقصی

غاتك بویوك مدخلی (باب نفاغت)

بلده‌سنه داخل اولان الکمتین وجودلر بیله‌انجق برایکی آی‌قدر مقاومتدن صوکره شدتلی صیتمه‌لرك الندە زبون دوشه‌رك خسته‌لغه مغلوب اولور . وجودده مقاومتی تقلیل ایدن اسبابدن بری‌ده‌فزانده‌عمومیتله‌مأکولاتك‌خواص‌غذائیه‌جه‌دون‌بردرجه‌ده بولنمسی وبلده‌نك وضع وحالی ایجابی اوله‌رق انسانك عطالته محکوم اولمسیدر . بوصیتمه‌لرك قرق درجه سانتیغرادی تجاوز ایدن شدتلی نوبتلری ایچنده قاووریلان وجودلرده اودرجه باهر برضعف وفقرالدم اثری حاصل اولورکه مرزقده ساکن بیاضجلر وعرق ابیضه منسوب اولانلرینك اصفرار وجهی‌انسانی قورقوده‌حق بردرجه‌ده‌در . خصوصاً قوت لایموت ایله‌کچینمکه محکوم اولان سیاسی منفیلر وقلعه بندلرده بواصفرار وعدم طاقت اثاری کورنلرده برتأثیر الیم اجرا ایدردی .

***

یورغون وجودلر، نصف‌اللیلدن صوکره کیجه‌لرك صحرایه مخصوص سرینلکی ایله براز استراحت وقوت حاصل ایتدکدن صوکره؛ همان هرکس کونش اورتالغی قیزدرمادن اول‌یتاغندن چیقار . قایله زمانسه قدر بوتون بلده‌نك حیات وحرکتنك تمرکز ایتدیکی حمیده‌نك‌دکانلری اوکنده‌کی کولکه‌لکلر آلتنده ودکانلر جوارنده‌کی قهوه خانه‌نك اوکنده، بعضیلری کوچك تخته اسکمله‌لره، بعضیلری بوش‌پترول‌صندیقلرینه، برقسمی‌ایسه کارکیر سده‌لراوزرینه اوطوریرلرویاخود یرلره‌سریلمش‌حصیرلرك اوزرینه شویله مبالاتسزجه اوزانیرلر . کیجه‌نك سرینلکنده قطع مسافه ایده‌رك کلن قافله‌لر و جوار قرا اهالیسی هپ بلده‌یه

بوساعتده داخل اولمغه باشلار. بمضاده غزی (قافله وورغونی) وسائره کبی مهمجه خبرلرده قولاقدن قولاغه دوران ایتمکه باشلار.

بریده بردکانك اوکنده خارج باغچه‌لر سکنه‌سندن برقادینك مجموعی یکرمی پاره‌لق آلیش ویریش ایتدیکی، اوته‌ده کولکه‌لکلری تشکیل ایدن خرماستونلری دیبنده برایکی عرب ویاتوارقك چومه‌لمش اوله‌رق اوتوردیغی وساکن ساکن قونوشدقلری ونیم مستور نقابلری آلتندن نافذ برنظر تجسسله هرکسك حرکاتنی تدقیق ایتدکلری کوریلور. جوار وادیلردن طوپلادیغی طلح اودوننی ویاخود محصول صنعتی اولان کومورله دولدیرلمش چواللری یوکلتدیکی دوه‌سنی یولارندن چکه‌رك کچن کهل ته‌نیل قوم توارقلرینك مشی مطردلری منظره‌یه برحرکت ویریر. بونلر، هپ بوغیر متجانس صحرائی وبلدی مناظر یکدیکرینه قاریشمیه‌رق برلوحه ایچنده متوازیاً کویلور. مرزق بلده‌سی توارقدن زیاده یکدیکرینه عدوجان اولان تیبو قبائلیله شاطی عربانك پازاریدر.

بیاض وفقط اسمر، اکثریسی منقاری الخشم، سیاه کوزلی برعرب بدویسیله، اوزون بویلی اینجه، سیاه رنکلی وفقط خطوط وجهیه‌سی عرق ابیضدن اولدیغنی کوسترن پارلاق نظرلی مغرور برتیبو حمیده‌ده یکدیکرلرینه تصادف ایتدکلری زمان هرایکی طرفك‌ده کوزلرندن برشعله برقیه‌لچر وانجق جوارده‌کی عسکر قره غولنك تفنکلری طرفینك یکدیکرینك بوغازلرینه صاریلمسنه مانع اولور. بونلر مرزقدن چیقنجه بری شماله دیکری جنوبه آیریله‌رق هیچ آرقالرینه بیله باقمه‌دن قبیله‌لرینك

ساکن اولدقلری جباله ووادیلره توجه ایدرلر . مرزق بازارنده کومورجی لقبیله استصغار اولنان کهل ته‌نیل قوملردن ماعدا تك توك برایکی خالص تارقی‌یه تصادف اولنور . بوصحرا چقاللری نادراً کلدکلری بوبلده‌ده غاتده کوردیکم درجه‌نك پك فوقنده برعظمت وکبر ونخوت اظهار ایده‌رك ، مشی مطردلرینه تطبیقاً اللرنده چویردکلری، تهزیز ایتدکلری ایجه دمیر حربه‌لریله صلح و مسالمتدن باشقه برغایه‌ٔ امللری اولمایان بیچاره مرزقلیلرك قلبلرینـه القای هراسه غیرت ایتمکده وکندیلرینه فضله براهمیت ویردیرمکده‌درلر .

قالین بزدن ، محلنده دیکلمش ، بیچمسز بیاض البسه‌لری آرقالرنده حمیده‌ده کزینن هرتوم وهردیندن سیاسی ومنفی قلعه‌بندلر [*] ، عسکر افراد وضابطانی بوبلدی وبدوی‌اشکال محلیه‌یه قاریشه‌رق منظره‌یه برشکل دیکر ویررلر : دیرکلرك آلتنده مجلس اداره اعضاسندن ومتحیزان محلیه‌دن برینك کوچوجك بردکانی اوکنده طوپلانمش ، اوتورمش برایکی ضابط، برصحیه مأموری ویاسیویل‌البسه‌لی حکومت مأمورلرینك یانی باشنده تونسکاری رنکلی اوزون بر برنوس اکتسا ایتمش مرزقلی برتاجرك قونوشدقلری، دها اوته‌ده بربدوینك بازاره کتیرمش اولدیغی قویون وکچیلری بوینوزلرندن سورکله‌دیکی، دها بریده دلال باشی‌نك زیتـون یاغی طارته‌رق اطرافنده طوپلانان نسوانه توزیع ایتدیکی کوریلور ؛ وبوجماعتلرك ،

---

[*] مرزقده‌کی مدت اقامتم ۱۰ تموز ۳۲۴ سنه‌سی انقلابندن اولکی دوره عائددر .

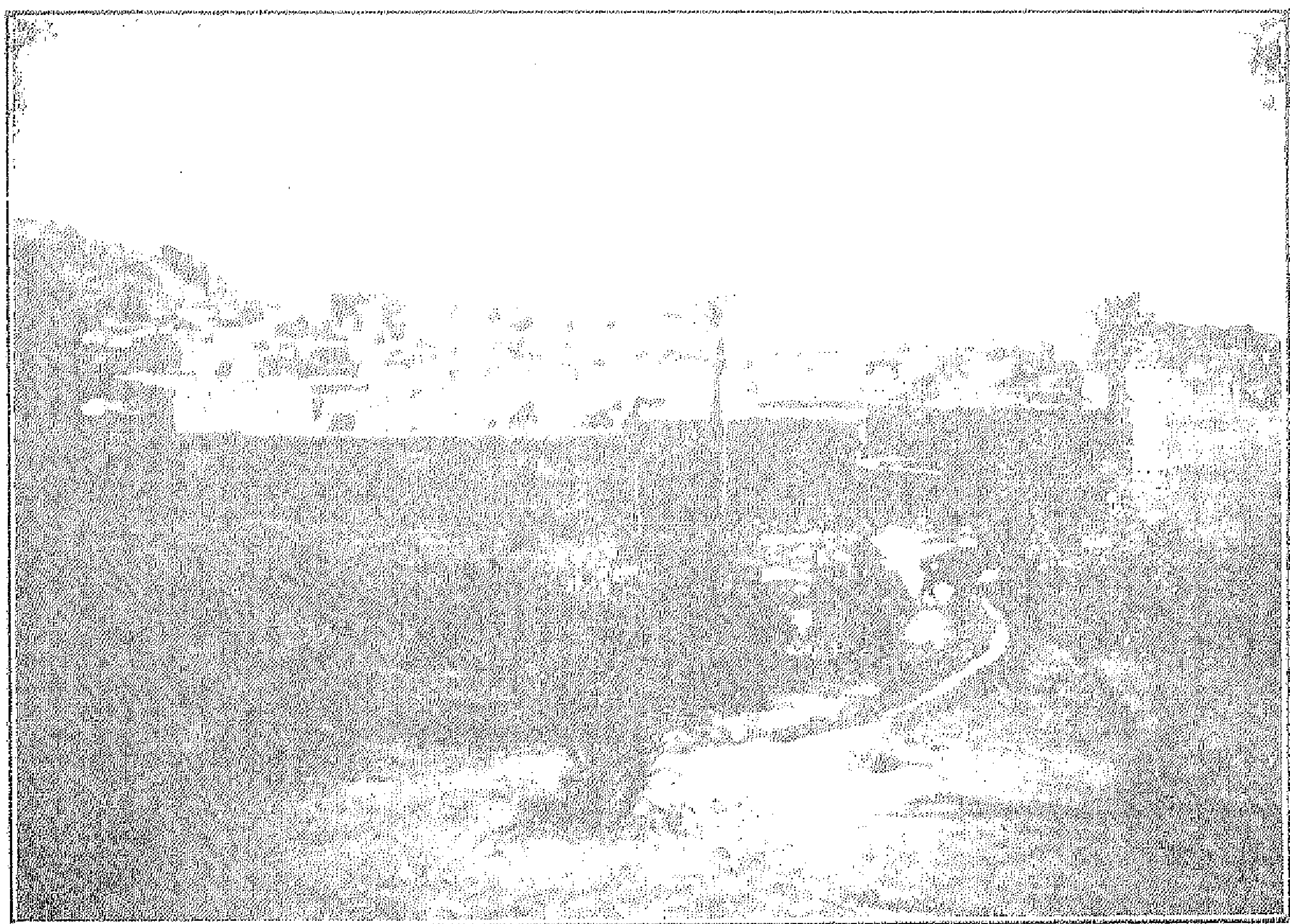
كومەلرك آراسندن كنج دلاللرك سودان امتعەسى ايلەشماللدن كتيريلان اقمشە وسائرەيى صاتمق ايچين باغيريشەرق قوشوشدقلرى مشهود اولور . چونكە صباحك قايلەيە قدر اولان سرين زمانلرى حميدەنك دلاليە وقتيدر .

قايلە زمانتك كونشى ارتق اورتالغى شدتلە تسخينەباشلاديغى زمان مأمور وعسكرلر باب الشريعەيە دوغرى چكيلمكە ، تجار، دلال وصاتيجيلردە خانەلرندەكى سقيفەنك سرينلكنە التجا ايتمكە، والحاصل بوتون حميدەنك اهاليسى يواش يواش داغلمغەباشليەرق زوال زمانە دوغرى بوتون بوحركتلرە بدل مديد برسكونە قائم اولور. هركس اوكلين طعامندن صوكرە سينكلرك كيرەميەجكى تماميلە قارا كلق وپنجرەسز محللرە التجا ايدەرك تكميل وجودە رخاوت نثار اولان كوندوز اويقوسنە دالارلر .

وقت عصردن صوكرە كونش افق غربىيە دوغرى تمايل ايدنجە مملكتدە يكى برحركت باشلار . فقط بودفعە بوتون حركت حميدەنك باب الكبير طرفنە وقادين بازارى محلنەدوغرى توجەايدر . باشلرندە خرما ياپراقلرندن اورولمش قطرون طبقلرى ايچندەحبوبات متنوعە وياصوغان، تازەدوماتس كبى مقدارى جزئى سبزەيى حامل قادينلر ، برطرفدە ماوى بونجوق، كوچك جيب آينەسى ، كوچك عطريات شيشەلرى كبى امتعۀ تجاريە دولديرلمش طبقلر اوكلرندە يرە اوطورمش مختلف اللون والقيافە نسوان حصيردن معمول چركەلر التندە صفلر تشكيل ايدەرك آليم وصاتيمە باشلارلر .

غاتك سوری

غات بلده‌سی

دیکر طرفندده جوار باغچه‌لرك مختلف الجنس سبزه‌لرینی حاملاً ویاخود «حس جمیل» کبی‌درت ساعتلك کویلردن، باشنه قویدیغی خرماداللرندن وچالی کوکلرندن مرکب اودون دمتلریله، قوللرینی صاللایه‌رق وقالچه‌لرینك بر حرکت مطردهٔ جنبیه‌سیله صاللانه‌رق قونوشه قونوشه کلن قادین جماعتلری بلده‌نك بویوك مدخللرندن کورینمکه باشلارلر. برازصوکره وسطده چرکه‌لرله برپانده اودون ودیکر طرفده‌کی دیوار دیبلرنده حیوانلره یونجه صاتانلردن عبارت اولمق اوزره اوچ قسمه منقسم اولان قادین بازاری جانلانمغه باشلار . انجق حمیده‌نك صباحکی غلبه‌لك وفعالیتنه نظراً بوراده مشهود اولان حرکت دها کثیف اولدیغی کبی آلان وصاتان یوزلرجه نسوان ورجالك عین زمانده سویلدکلری سوزلر یکدیکرینه قاریشه‌رق عجیب برغلغله تشکیل ایدر .

غروب شمسدن براز اول قادین جماعتلری یواش یواش قاپیلردن چیقه‌رق کویلرینه ، جوار باغچه‌لرده‌کی زربه‌لرینه عودته باشلارلر. جماعت کیتدکجه سیرکلشه، سیرکلشه بعدالغروب انجق برقاچ اکمك صاتیجیسندن باشقه بازاریرنده کیمسه کوروننمز اولور. قاپیلردن چیقان قادین جماعتلری حرارتلی حکایه‌لر اکلانه‌رق، کندیلرینه خاص اولان لاقیدانه قهقهه‌لری صاووره‌رق وبعضاً ده تغنی ایده‌رك بلده‌دن تباعد ایدرلر. مرزقك بوتون دیدی وقودیسی بو بازار یرنده ویا قویو باشنده صو آلمق ایچین طوپلاندقلری اثناده قادینلر بیننده تعاطی ونشر اولنور . مملکتده هیچ برشی حادث اولمازکه اوکون قویو باشنده قادینلر بیننده قونوشولماسین. ایشته بش، اون پاره‌لق آلیم وصاتیمدن صوکره بوشن، شاطر، چالیشقان

وفقط فقیر جماعت زربه‌لرینه ، بیقیق ودوکوك خرابه‌لرینه چکیلدیکلری زمان صحرا اقوامنه مخصوص قناعت واندیشهٔ فردادن آزاده‌لك ایله باغچه‌لرده خرما داللرینی یاقه‌رق حاصل ایتدکلری ایشیقلر اطرافنده نصف‌اللیله قدر تغنی وطربله وقت کچیریرلر .

صوانی (خارج سورده‌کی باغچه‌لر هیئت مجموعه‌سی) دن بوبعید آهنك ذوق وطرب ایشیدیلدیکی حالده داخل سورده عمیق برصمت وسکون حکمفرما اولور. آنجق نادراً وقوعبولان دوکون وشنلکلر استثنا ایدیلنجه بوسکونی هیچ برشی اخلال ایتمز . یالکز ماهتابك مساعد اولدیغی کیجه‌لرده ، سودانه مخصوص موسقینك بزم ایچین غیرمونس اولان نغمات مطرده‌سی آراسنده عبیدصنفی « صامپانی » [*] اوینارلر . براز صوکره بلده‌نك بوماتمی سکونی تماماً اخلال ایده‌میه‌رك انسانه غریب واسرار انکیز برتأثیر معنوی اجرا ایدن صامپانی موسیقیسنك یك آهنك ومطرد نغماتی صوانیدن کلن آهنك دورادور طربله برابر یواش یواش سونه‌رك نصف‌اللیله دوغری هرایکیسی‌ده سکوت ایدرلر. ایشته اوزمان صحرانك سرین کیجه‌روزکارلرینك تأثیریله میرلدایان اوزون خرما داللرینك ، سعادت قدیمه‌سنك زوال ابدیسنه مرثیهٔ ماتم اوقویان فشافش خزینی ایچنده مرزق بلده‌سی درین براویقویه دالار .

***

ازمنهٔ قدیمه مورخلرینك غارامانتلر نامی ایله تعریف ایتدکلری فزان سکنهٔ قدیمه‌سنك روماليلر زماننده‌کی مرکزی

---

[*] بر نوع سودان راقیصی

جرما بلده‌سی اولوب اولاد محمد حا کمیتی زماننده وقرون وسطی‌نك نهایتلرنده وجود پذیر اولمش اولان مرزق بلده‌سنده غارامانت نسلنك اخفادینه تصادف ایدیله‌میه‌جکی امر طبیعیدر . اساساً غایت محدود المقدار اولان جنوب غارامانتلری هر طرفدن کندیلرینی احاطه ایتمش اولان صحرا اقوامنك تضییقی وصوکره‌لری جنوبدن کانم وبورنودن کلن استیلالرك تأثیریله‌ده همان کاملاً غائب اولمش وقرون قدیمه دنبری اسرای زنجیه تجارتیله متوغل اولان بلدان مهمه‌ده ساکن تجار صنفی‌ده عرق اسودله چوقجه اختلاط ایتمش اولدقلرندن بوکون عرق مذکورك فزان اهالیسنده دها بارز برصورتده غلبه‌سنی انتاج ایتمشدر .

قرون اخیره‌ده افریقانك علت مزمنه‌سی اولان اسرای زنجیه تجارتنك الك مهم برپازاری اولان مرزق بلده‌سنده‌ده عین نتیجه حاصل اولمشدر . مرزق سکنهٔ اصلیه‌سنی تشکیل ایدن اهالیٔ بلده جوارنده‌کی صوانی‌ده اقامت ایدن جباد [*] صنفیدر. داخل سورده مقیم وجوه ومتحیزان بلده‌نك اکثریسی وحتی همان کافه‌سی سوکنه ، هون ، زله ودها شرقده واقع اوجله وجالو کبی شمال بلدانندن لاجل التجاره مرزقه کله‌رك بوراده توطن ایتمش اولانلردر . صحرا تجارتنك باشلیجه ایکی مهم کاربانسرایی اولان مرزق وغات بلده‌لرنده سوکنه وهونلیلر ایله غدامسلیلرك وضعیتلری تماماً یکدیکرلرینه مساویدر . هرایکی طرفدن‌ده شمالی صحرا بلدانه منسوب اولان بوتجار صنفنك جنوبده‌کی تجارتکاهلرده کندیلرینه مخصوص جماعتلری وآیریجه ساکن اولدقلری محله‌لری کورلمکده‌در. بوحال بورنو وسقوطوده

[*] باغچه‌لرده چالیشان رنجبر صنفی .

دخی عین صورتله‌در. قانوده حالا غدامسلیلرله مسکون برمحله موجوددر .

لسان وعادات مناسبتلرینه نظراً شمالی غاراماتلردن اولدقلری اکلاشیلان سوکنه‌وهونلیلر، تشکلات وجهیه‌ولونلری اعتباریله‌دیکر بربریلرك عینیدرلر . مرزقده‌سوا کنه همان عمومیتله نزله‌قسمنده وهوانه ایسه زویه‌ده محله‌لر وجوده کتیرمشلر ومملکتلرنده‌کی رقابت وخصومت قدیمه‌یی بورایه‌ده نقل ایتمشلردر . خصوصاً برقاچ بطن صوکره مرزقلی اعتبار ایدلمش اولان بوذوات بلده‌ده اشغال ایتدکلری مواقع مهمه نتیجه‌سی اوله‌رق مجالس اداره اعضالقلری وبعض مأموریتلری‌ده مناوبةً اشغال ایده‌رك بوصورتله‌ده رقابتی تزیید وتشدید ایتمشلردر . اصل مرزقلی اوله‌رق اوراده انجق برکیاری عائله‌سی کوسترلمکده‌در. وجوه ومتحیزان قدیمه‌واسکی مرزق عائله‌لری ایسه عبدالجلیل استیلاسی زماننده قتل عامه معروض اولمشلردر.

اسکی تجار صنفنك بقیه‌سی اولان متحیزان بلده شمالی طرابلس اهالیسی کبی تلبس ایدرلر . تحری سعی وعمل ایچین تونسه یوزلرجه هجرت وبریاندن عودت ایتدکلرندن اورانك عادات وطرز تلبسی‌ده برجهتدن فزانه انتقال ایتدیکی جهتله قوللری دوکمه‌لی اوزون کوملك اوزرینه قرمزی و صاری رنکلرده یاقالری ایشله‌مه‌لی اوزون تونس بورنوسلری تلبس ایدنلرده چوقدر . باشلیجه سوکنه‌لیلرك چیره دستیٔ مهارتی اولان ایپك ایشلمه‌لی « بلغه » (صاری رنکلی دریدن برنوع یمنی)لر تلبسی ظرافتك باشلیجه شرائطندندر .

اکثریتی تشکیل ایدن جباد صنفنك لباسی ایسه : باشـده بیاض تاکیه ، صرتنده دیزلرینه قدر وجودی ستر ایتمك اوزره بلندن برقوشـاقله صیقلمش ماوی برکوملکدن عبارت اولوب آیاغنـه برشی کیه‌نلر پك نادر و بلکه‌ده هیچ یوقدر. انجق صوانیده‌کی جرواسقا عملیاتنده افریقانك‌اوبی آمان کونشنه قارشی مقـاومت ایچین اوموزلرینـه قدر باش قسمنی محافظه وکولکه‌سی آلتنده شعاعات شمسه قارشی مقاومت ایچین‌باشلرینه خرما یاپراقلرندن معمول کنیش برشاپقه تلبس ایدرلرکه بوسپر بوتون افریقای شمالی‌اقوامنجه‌مستعمل اولوب بوکون اوروپاده کوریلن حصیر شاپقه‌لرك بوندن مقتبس اولدیغنه شبهه‌یوقدر .

مرزق نسـوانی باشـلیجه ایکی صنفه آیریلر : متحیزان ووجوه بلده عائله‌لرینـك نسوانی « محجوبه » نامیله معروف اولوب قطعیاً سـوقاغه وپازار محلنه چیقمازلر وخارجله هیچ اختلاط ایتمزلر . اقوات یومیـه‌لرینی تدارك مجبوریتنده اولان ایکنجی صنف نسوان ایسه آلیجی وصـاتیجی صفتیله خارجله اختلاط ایدرلر وارککلر کبی داخل جمعیت اولورلر . اوچنجی درجه‌ده صوانی‌ده ساکن جباد قادینلری ایله اسرا ومعتوقه صنفلری الك پست بردرجه‌ده‌درلر .

قسم‌ثانی نسوانك طرز تلبسی وتوالتلرنده الك زیاده جالب دقت اولان باش توالتیدر : صـاچلری وسطدن ایکی‌یه منقسم اولوب یان طرفلری شقاقلردن اعتباراً آرقایه‌قدر متعدد کوچك کوچك اورکولرله اورولدکدن‌صوکره جبهه‌یه کلن قسم «محلب» تسمیه اولنان بولاماج قوامنده‌نباتی برنوع‌معجونله بولاشدیریلیر

وكونشده قورودلمق اوزره كوچك توالت آلاتى ايله قيوريلر، وآلنك قسم اعلاسنده منتظم قيورملرله طوپلى بروضعيتده يكديكرينه ياپيشيق بركومه صاچ حاصل اولور. قادينلر، بومحلب توالتنى اجراده صاحب صنعت اولان باش اوروجى قادينلره مراجعت ايده‌رك بوصنعتكارلرك اوكنده ديز چوكر وصوكره‌ده بومعجونلى صاچلرى قورتمق ايچين ساعتلرجه كونشه قارشى كمال صبروسكون ايله اوطوررلر. محلبك رايحه‌سى آليشميانلر ايچين مستكره‌در، يان اوركولرينك منتهاسنى تشكيل ايدن كوچك كوموش مسكوكات ايسه هردوره وهردولته منسوب مختلف الجنس پاره‌لر اولمق اوزره باشقه‌جه نظر دقتى جالبدر.

زيتون ياغيله تدهين وبودرجه اعتنا ايله احضار ايديلن بوباش اوزرينه قيرمزى وبويوكجه بريوك قماش پارچه‌سى اورترلر. ايپكلى اولان كنارلرى اعتنا ايله ايشله‌نمش، ياقه‌سى كنيش وقوللرى قيصه وكنيش، بويى اوزون، ماوى بركوملك تلبس ايدر وبللرينه على الاكثر قرمزى وبياض رنكلرده قالين بزدن قوشاق باغلارلر. اكثر نسوانك قوللرنده « طووقات » (بونجق ايشله‌مه بيله‌زيكلر) وآياقلرنده توتيادن دوكمه قباخلخال (آياق بيله‌زيكلرى) لر كوريلور. بعضيلرى سختيان آياق قابلرى، فقط فقراسى اكثريا چپلاق وبعضاً ده خرما ياپراقلرندن معمول برنوع چاريق تلبس ايدرلركه بواوت چاريقلر انجق برايكى كون قدر داياندقلرى جهتله، مثلا پازار يرينه باشنده اودون كتيرمكده اولان برقادينك اثناى طريقده النده‌كى خرما ياپراقلريله بوظريف چاريقلرى اعمال ايتديكى ويورر ايكن

ایاغنـده‌کی اسکی‌یی آنه‌رق یکیسنی تلبس ایتدیکی کوریلور .

***

مواد تجاریه‌سندن الڭ مهمی اسرای زنجیه اولان آفریقای وسطی تجارتنڭ باشلیجه مبادله بازارلرنده عمومیتله کورولمش برحال واردرکه اوده سفاهتڭ ترقیسی وقواعد اساسیهٔ اخلاقیه‌یه قارشی عدم مبالاتدر . غایت اوزون سوره‌ن وآشیان عائله‌دن طول مدت تباعدی استلزام ایدن بوصحرا تجارتیله متوغل یبانجیلر اثنای عزیمت ویاعودتلرنده طریقڭ همان وسطنده واقع اولان مرزق بلده‌سنه اوغرادقجه ، طول مدت ابحار محیطهٔ اوزرنده قاله‌رق ایلڭ اوغرادقلری اسکله‌ده بواوزون محرومیتلری تلافی‌یه‌جان آتان کمیجیلرکبی پریٔ سفاهتڭ سوزکون انظارینه مجلوب اولورلر. بوخصوصده اسرای زنجیه‌نڭ ده تأثیر کلیسی اولمشدر . تجار ایچین ایسه مملکتندن اوزاق هرکسڭ مجهولی اولمقدن متولد مبالاتسزلق ، جمعیت بشریه‌نڭ عرف وتعامله مؤید قوانین اعتباریه ومشروطه‌سنه قارشی اولان اطاعت حسنی تنقیص ایدییور .

ایشته بواسبابدن دولایی مرزق بلده‌سنده اخلاق عمومیه صوڭ درجه‌ده بوزولمشدر . اولاً مشروبات کئولیه‌یه انهماك همان عمومی دنیله‌جك بردرجه‌ده‌در. الاکبی ایچکیسی وخرما محصولندن محلنده تقطیر اولنان برنوع خرما راقیسی رجالڭ وآیاق طاقمندن اولان نسوانڭ اکثریسی طرفندن استعمال اولنور . بوطاقم نسوان وخصوصاً بونلرڭ ذات‌الزوج اولمیانلری یبانجیلری دائرهٔ محرمیتلرینه ادخال وچای ضیافتنه قبولی هیچ محظور کورمزلر؛

وبوكبي مناسبات همان هركسجه معلوم اولور وافواه ناسده دوران ايدر . اخلاق عموميه بوقبيل نسوان ايچين بودرجهٔ سربستي‌يي خوش كوره‌جك قدر مسامحه‌كار برحاله كلمشدر . بونك نتيجهٔ مؤسفه‌سي اوله‌رق‌ده ذرتيك برقسمي والده‌لر طرفندن اتلاف اولنمقده‌در .

***

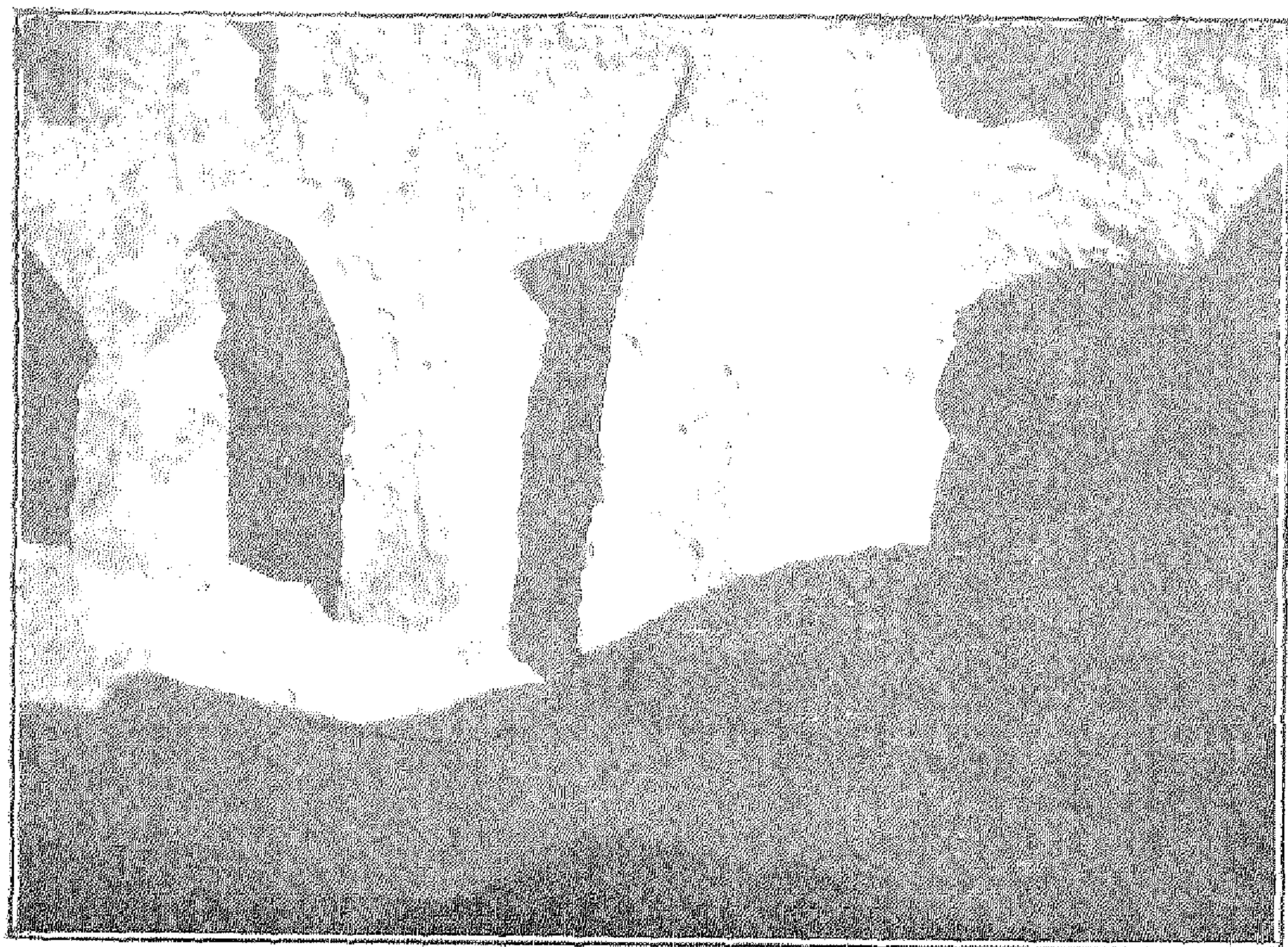
مرزق بازارينك قادين صاتيجيلر النده اولمسي ، قادينلرك بووضعيت اجتماعيه‌دن استفاده ايده‌رك حقوق وحيثيتلريني مدافعه ايچين تعطيل اشغال سلاحني استعمال فكريني حاصل ايتديرمشدر . بوتعطيل اشغاله « ناو » وفزانك ديكر بعض اقسامنده « شرماقشي » نامي ويريلر . بلكه‌ده قديم بربري عاداتندن اولمسي‌ده محتمل اولان بوعادت اركك‌لر طرفندن برقادينه قارشي حيثيت‌شكنانه برمعامله وقوعبولديغي زمان ترضيه ويريلنجه‌يه قدر بوتون اومحل نسوانك دفعةً وكاملاً تعطيل اشغال ايده‌رك رئيسه‌لرينك اطرافنده اجتماع ايتملرندن عبارتدر . مثلا برقادينه تحقير مقصديله ، بش‌اون پاره كبي قيمتسز برمبلغ ويابر اكمك وياخود أت‌پارچه‌سي ويرمك ناوك اعلاننه سبب اولور . اكثر بوكبي وقايع ، نسوان ورجالك مجتمع بولندقلري دوكون ، فانتازيه ، بازارمحلي وقويو باشلري كبي يرلردر . دوچار تجاوز وتحقير اولان قادين مديد برزيغاريت [*] قوپاره‌رق شيخةالنسوانه مراجعت ايدر ، شيخه‌ده معلوم ومعين برطرزده بر زيغاريت ايله بوتون بازارده ،

---

[*] افريقا اقوامنده قادينلره مخصوص برنوع صيحه‌دركه ديلك آغز ايچنده تدويريله حاصل اولور .

غات بلده‌سی (جبل قوقه‌ن اوزرندن پانوراما)

غاتده جامع کبیرک صوک جماعت محلی

بلده‌ده اولان ایکنجی صنف نسوانی جلب ایدر . شیخه‌نك بودعوتنه اجابت ایدنلر یه‌دن ایچمه‌دن ساعتلرجه وبعضاً ده بر ایکی کون شیخه‌نك اطرافنده طوبلی اوله‌رق ناوه مخصوص تغنیات ایله وقت کچیررلر . بازارده ، بیوتده وصوانی‌ده خدماتك تعطیلی مملکتی آچ براقق تهلکه‌سنی حائز اولدیغی جهتله رجال طرفندن تألیف بین ایچین مراجعتلر باشـلار وبعضاً حکومت محلیه بیله ایشه مداخله‌یه مجبور اولور . نهایت متجاوز اولان ذات طرفندن وکیللری تعیین اولنه‌رق شـیخه ایله مذاکراته ابتدار ومتجاوزك درجهٔ ثروتنـه کوره جزای نقدی تحصیل اولنور وبونکله بعض عطریات وصاچ توالتی ایچین زیتون یاغی اشترا ونسوانه تقسیم وتوزیع اولنه‌رق ارضا وایشـلری باشنه سوق اولنورلر. بوکبی احوالده ارضای نسوان خصوصـنده اوته‌دنبری رعایتکارانه وتوسطکارانه حرکاتده بولنانلر ایسـه قادینلرجـه مقبول ومرغوب اولوب «ولدالناو» عنوانیله یاد وتعزیز اولنورلر. بوخصوصده مرزق جوارنده کائن حس حجیل نسوانی دها ایلری کیده‌رك متجاوزه اطالهٔ دست تعرضه قدر واررلر . مرزق اکابرندن برذات حس حجیل‌ده تصادف ایتدیکی برقاچ قادینه حیثیت شکنانه برمعامله‌یه جرأت ایتدیکی ایچین بوتون کویك نسوانی بالاجتماع کندیسنی حیواندن اشاغی ایندیرمشلر وکاملاً عریان برحالده قوللری باغلی اوله‌رق مرزقه سوق ایتمشلر؛ بیچاره آدم بوحقارتدن متولد حجاب ایله خانه‌سنه اختفا ایتمش وبرمدت صوکره وفات ایتمش اولدیغنی حکایه ایدییورلردی.

***

فزان دوكونلرنده‌ده كلين‌جهازى ، طرابلسده اولديغى كبى تغنيات مخصوصه وموسيقى ايله نقل اولنور ؛ بوزاده فضله اوله‌رق بوجهازك اثناى نقلنده تفك آته‌رق ، آت ياريشى ياپه‌رق اعلان شادمانى‌ده ايديلر . جهاز آلايندن صوكره زفاف كيجه‌سى كرك كلين وكركسه كوكى خانه‌لرنده آيرى آيرى ضيافتلر ترتيب اولنور : نصف‌الليله ودها كچ وقته قدر موسيقه اجراى آهنك ايدر ورقصلر دوام ايلر .

مرزق فانتازيه‌سى وطرز رقصى متنوع ايسه‌ده صنعت وظرافتجه صوكره غاتده كورديكم درجه‌نك بك دوننده‌در . «طبيله» ناميله معروف اولان طرز تغنى نصف كره شكلنده بويوكجه برداوولك اطرافنه اركك وقادين طوپلنه‌رق برآغزدن تغنى ايتملرى وهپسنك عين زمانده داوول اوزرنده‌كى اللريله مطرد برآهنكى اجرا ايتملرندن عبارتدر . «دقداقه» ايسه كوچك‌دنبلكلر اوزرنده‌دكنكلرله‌اجرا ايديلن برنوع موسقيدر . كرك بوطرزلرده وكركسه على‌العاده تغنياتده كفته‌يى تشكيل ايدن اكثريا مملكتك معاشقاته عائد وقايعى وبعضاً ده وقايع تاريخيه‌سيدر . مثلا ظلم واعتسافاتيله مشتهر برمتصرفك بوتون افعالى بوكبى جمعيتلرده وبعضاً كندى زماننده بيله نسوان طرفندن تغنى ايديلر .

اويونلره كلنجه : «قاده» برنوع بورنو رقصيدر . رقاصه‌لر برقوس دائره اوزرنده اجتماع ايدر ومناوبةً اورتايه‌چيقارلر ؛ اورتايه چقان قادين ، بواويونه مخصوص برنوع موسيقى وتغنيات مطرده ومرقصه‌يه آياق اويديره‌رق ، صاغنده وصولنده

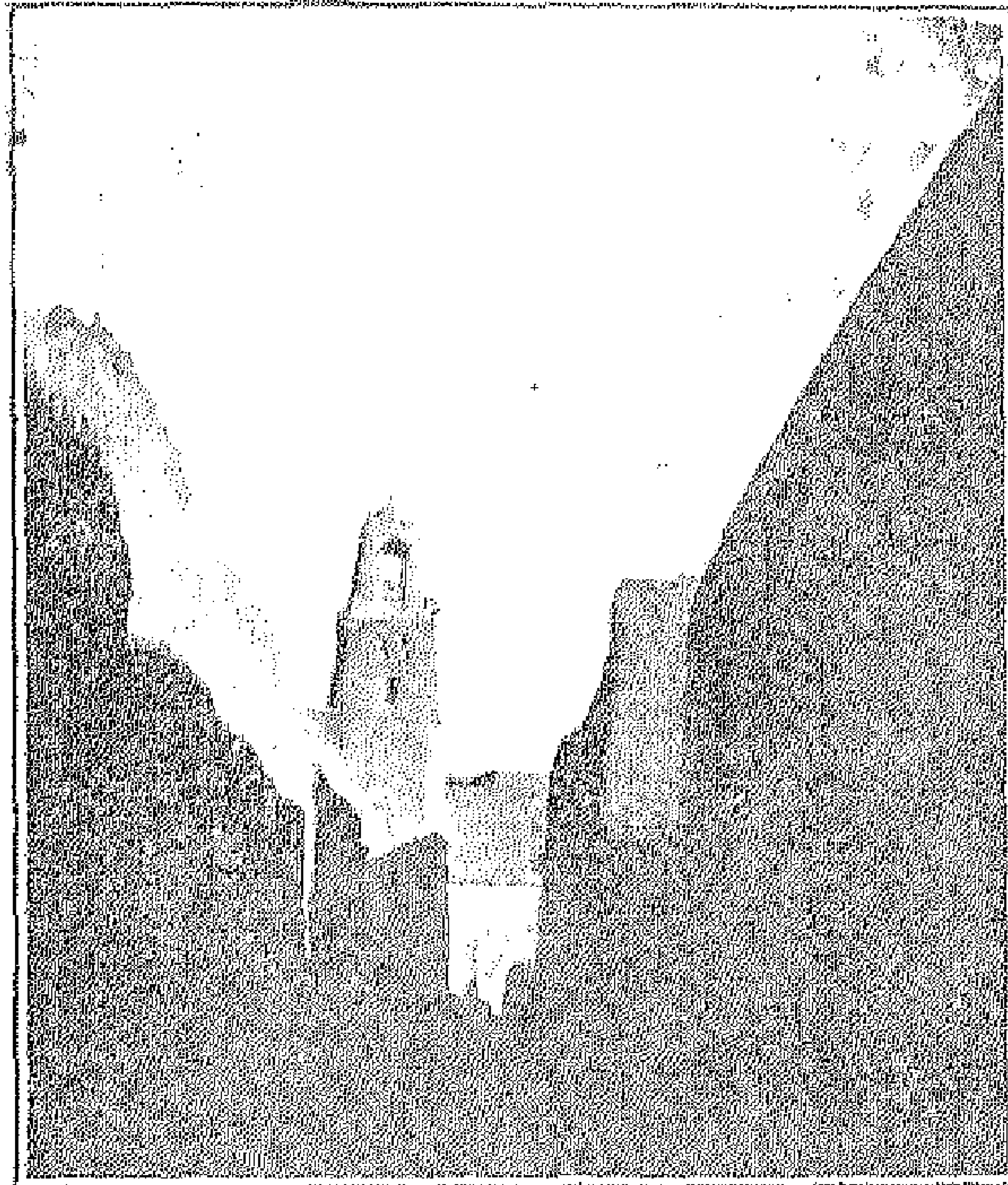
ایکی ارکك دومبه‌لکجی اولدیغی حالده اوچ دفعه ایلری واوچ دفعه کری حرکتدن صوکره کندیسنی آرقا اوستی یره آتار وآرته‌ده‌کی دیکر قادینلرك معاونتیله ینه صچرار . بوصورتله نوبتنی اکمال ایدنلر تکرار قوسه داخل اوله‌رق تغنی‌یه اشتراك ایدرلر . رقاصه‌نك باشنك آرقاسنه قالدیردیغی الیله افقی دیرسکنك وضعیتنده وحرکاتنده برظرافت واردر . حالبوکه «زمزوق» اویونی اسمندن‌ده اکلاشیله‌جغی وجهله مع‌التأسف پك چیرکین وحرکات شهوانیه‌دن عبارت ووجودك اقسام سفلیه‌سنك حرکاتیله اجرا اولنان برنوع رقصدرکه بونی رقاصه‌لر اکثریا چیفت، چیفت وفقط مطلق یوزلری قیرمزی باش اورتولریله مستور اوله‌رق اجرا ایدرلر . واطرافده دیزیلی اوطوران قادینلرده برقاچ دومبه‌لك ایله زوقره [*] نك آهنکنه تردیفاً تغنی ایتدکلری صوك درجه مرقص هوالرله رقصه رفاقت ایدرلر. دوکونلر وبوناممائل احولده اجرا اولنان زمزوقلرده رجال سیرجی صفتیله بولنه‌بیلیر ، فقط رجال ایله نسوانك مختلطاً رقصلری عادت دکلدر . بخشیش انجق چالغیجیلره ویریلرکه مرقومون طرفندن صاحب عطا اولان ذاتك اسمی برطاقم مقدمات معلومه ومعینه‌یه تردیفاً اعلان وبوتون نسوان طرفندن زیقاریتله سلاملانیر. رقاصه‌لره ومغنیه‌لره پاره ویرمك حقارتدن معدود اولوب ناواعلانه سبب اولور. مرزقده یبانجی کوزلره اك زیاده عجیب کورینن شی بوکبی جماعتلرده تصادف اولنان

[*] غایطه نوعندن طلوم

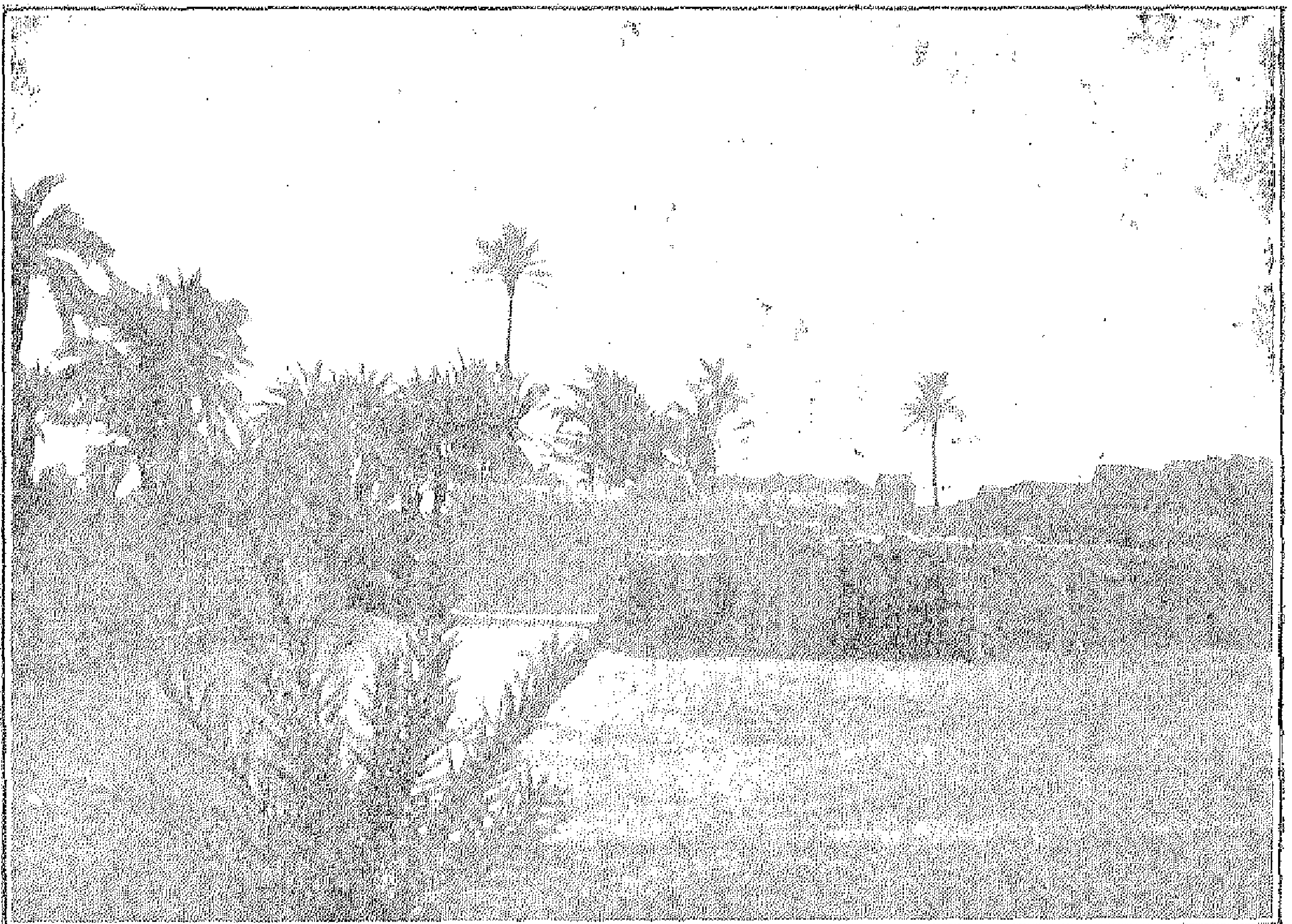
بدمست نسوانه بیله یرلیلرك نظر بی قیدی ایله باقالری کیفتیدر.

***

ایشته سعادت قدیمه‌سنك فیضیله بویومش وبویوكلكی ایله اخلاقنی غائب ایتمش وشیمدیكی حال اندراسی ایچنده بیله حالا اوزمان قدیمك آهنك ذوق وطربندن بر قسمنه اولسون، آتی‌یه نقل صورتیله، معكس اولمش اولان بوبلدهٔ صحرائی شوصوك ادوار تاریخیه‌ده بعض جرائم عادیه اصحابنه واداره‌ٔ ظالمهٔ مطلقه‌نك دیری دیری قبرنسیانه كومدیكی مجاهدین حق وعدالته منفا اولمشدی. چوق كره‌لر قراكلق كیجه‌لرده پنجره‌مدن مرزقلك‌دار سوقاقلرینی تماشایه دالدیغم زمان نسبهٔ پارلاق برسمای مكوكبك قویو لاجوردی اعماقی ایچنده وسماواته دوغری نازنین قامتلریله اوزانان خرمالرك متموج اكليللری آلتنده‌كی بلدهٔ نائمه‌نك ایصسز خرابه‌لری آراسنده بیاض وسیاه نسلدن، بلدی وبدوی، حاكم ومحكوم، حر واسیر برسوری عجیب خیالاتك سیر وحركت ایتدكلرینی وبونلرك ایچنده جانی ومعصوم برچوق ارواح منفیونك‌ده حزین ومغموم دیوار دیبلرندن سوزیلان خیاللر كبی كچدیكنی كورور كبی اولوردم. ۱۰ تموز ۱۳۲۵ صبح فلاحندن صوكره منكسر الامل بكلیان بوتون بومجاهدلرك بقیه‌سی برزنده‌كی نوین بوله‌رق وانجق مرزق خرابه‌لری آراسنده برقاچ قبر حزین براقه‌رق شماله دوغری قفسدن قورتیلمش قوشلر كبی اوچوشمشلردی. فقط مرزق لیای صامته‌سنك آشنالری اولان ارواح عجیبه آراسنده منفیلر خیالنی‌ده براقمشلردی.

غاتده سنوسی زاویه‌سی

غات . تدرمت محله‌سی

غات بلده‌سی

آزغر توارقلرینك وطن اصـلیسی اولان یالچین قیالقلی ، یوکسك تاسیلی یایلاسنك سیللرندن تشکل ایدن «ته‌نه‌زوفت» وادیسنك،اولا جنوبه صوکره برنصف‌دائره ترسیم ایده‌رك تماماً شماله توجه ایتدکدن‌صوکره، تاسیلی وتادرارت‌داغلرینك آراسنده کنیش بریتاق تشکیل ایتدیکی محلده کائن‌وشمالدن وجنوبدن‌کلن طرابلس وسودان تجارت قافله‌لرینك ملتقاسی و فزان وتوات قبائل بدویه‌سنك بازار محلی اولان غات بلده‌سی صحرای کبیرك الك‌مهم برتجارتکاهیدر .

بوکونکی غات بلده‌سی رومالیلرك حاکمیتی زمانده‌کی‌قدیم تجارتکاهك مبنی اولدیغی محلده دکلدر . اثنای‌فلاحتده تصادف ایدیلن بعض قدیم دستی قیریقلرینه ، وازو پارچه‌لرینه وبعض قدیم کوموش مسکوکاته نظراً بلدهٔ قدیمه‌نك ، غاتك اون‌کیلو متره جنوبنده واقع «البرکت» قریه‌سنك مبنی اولدیغی محلده وبویوك البرکت منبعنك جوارنده بولندیغنه حکم‌اولنه‌بیلیر .

البرکتدن ایکی کیلو متره قدر جنوبده قیالق بر تپه‌نك اوستنده کوچوجك برقریه‌نك خرابه‌لرینه تصـادف اولنور .

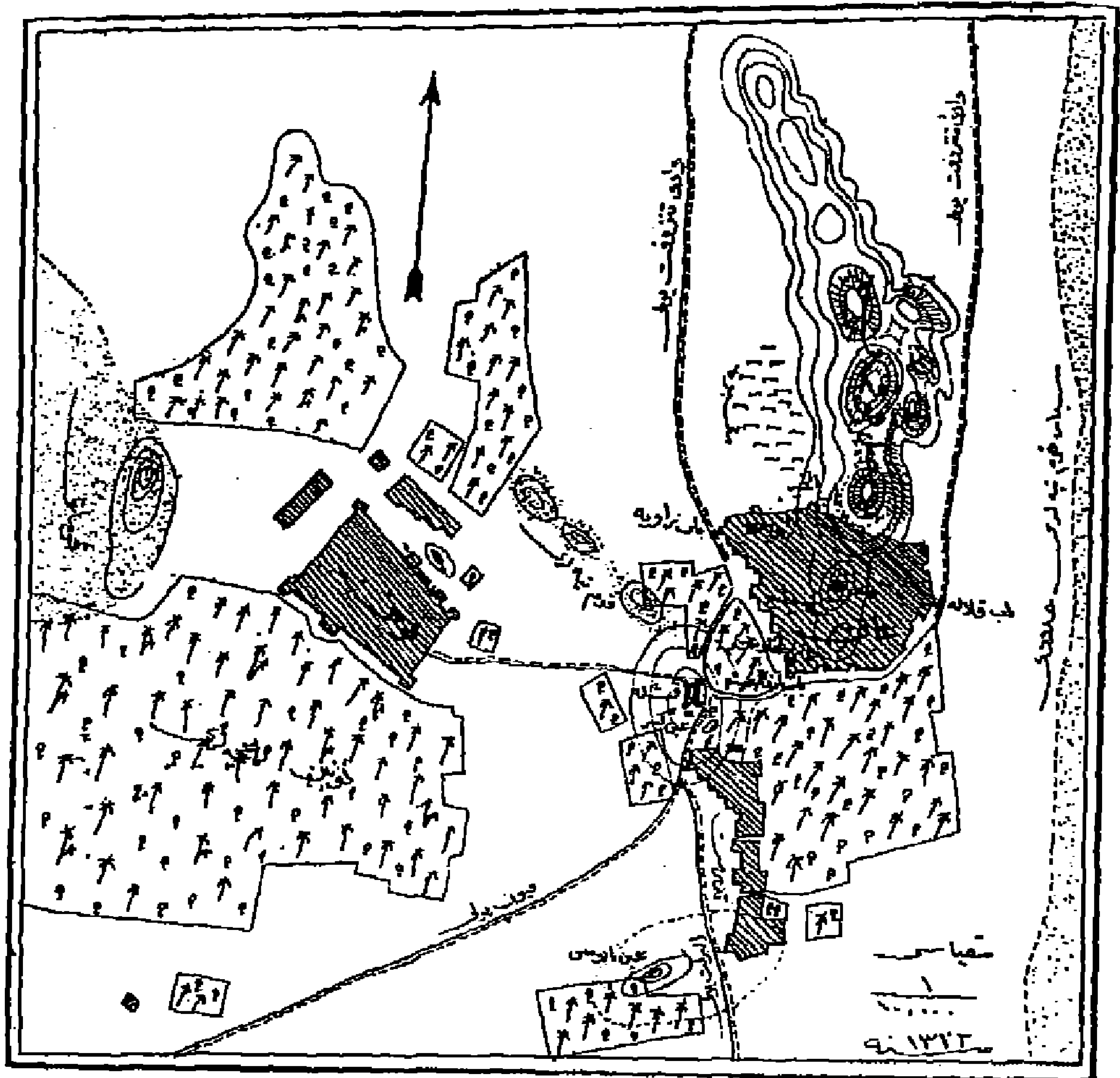
سقفلری کاملاً خراب اولان درت دیواردن عبارت بوانقاضك قوری طاشدن بنا ایدلمش درت دیوارلری وغایت صیق ودولامباجلی سوقاقلری، قدیم بربری برقریه‌ٔ متروکه اولدیغنی کوستریبور . روماليلره عائد مبانیٔ قدیمه آثار وانقاضی ایسه مفقوددر . البرکت وغات بلده‌لری جوارنده تصادف اولنان توارقلرك «ایدی بی نه‌ن» تسمیه ایتدکلری قبور قدیمه ایسه ادوار قبل التاریخیه ودور حجری‌یه عائد آثاردندرلر .

ایدی بی نه‌نلر شرقدن غربه دوغری قازلمش کنیش قبرلردن اولوب بونلرك اوستلری کوچك طاشلرله برقبه کبی دولدیرلمش واطرافنه کنیش برطاش دائره ترسیم اولنمشدر .

غات بلده‌سی و «تدرمت» و «تونین» نام واروشلری، ته‌نه زوفت فیضانلرینك حصوله کتیردیکی دوز وکنیش اراضیٔ لحقیه‌دن متشکل اووه اوزرنده وجنوبدن شماله دوغری امتداد ایدن اوچ تپه‌دن عبارت «قوقه‌ن» داغلرینك جنوب اتکلری اوزرنده مبنیدر .

صحرای کبیرك الك نامدار ومخوف حیدودلری اولان توارق وحشیلرینك قوت وشوکت زمانلرنده زراع ونیم بلدی یاشایان اهالیٔ محلیه بونلرك هجوم وتعرضلرندن محافظهٔ مال وجان ، وهجنلرك یازدهٔ صولتی اولمقدن تخلیص نفس ایچین محال مرتفعه‌ده التجا کاهلر وجوده کتیرمشلردر . غات جوارنده بوکبی التجا کاهلرك بقیهٔ آثاری الآن کورلمکده‌در .

قوقه‌ن جبالنك اطرافنده‌کی متعدد میاه جاریه منابعندن

غات بلده‌سنك پلانى

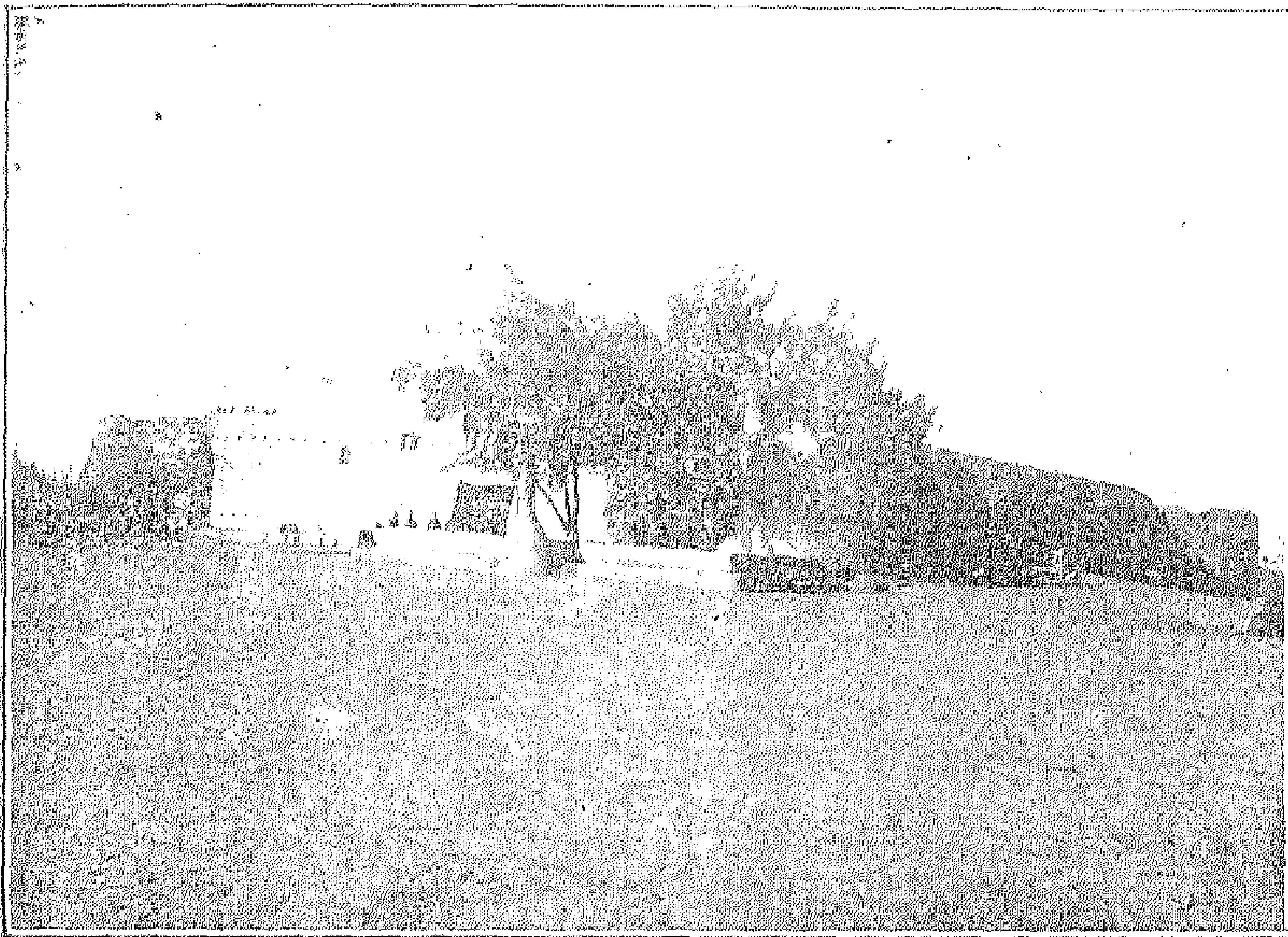
استفاده ایدن زراع اهالی بو هجوم وغارتلردن تخلیص نفس ایچین داغك یاجاری اك دیك و اوچوروملی اولان جنوب زروه‌سی اتکلرنده وجوده کتیرمش اولدقلری التجاکاه، بوکونکی غات بلده‌سنك اساسنی تشکیل ایدر . بوکونکی بلده‌نك شمالنده واقع تپه‌ده ایسه منتظم بر بنانك بقیهٔ آثاری مشاهده اولنیور که انجق بر بچق متره قدر کوریله‌بیلن تل طرفلرنده‌کی دیوارلرك واورته‌ده کیرچلی خرچله صیوانمش کنیش صحرنجك برر آثارندن اولیوب دوغریدن دوغری‌یه رومالیلره عائد آثاردن اولدیغنه قطعیاً شبهه ایدیله‌من .

قوقه‌ن جوارنده‌کی بویوك غات منبعندن استفاده ایده‌رك فلاحتله کچینن اصل اهالیٔ محلیه توات مهاجرلرندن اولوب بوصنف خلق ارتق هجوم وغارتلره مقاومت ایده‌جك قدر قوت وکثرت پیدا ایتدکدن صوکره اووه سطحندن اون متره قدر مرتفع اولان توقه‌ن داغنك جنوب اتکلری اوزرنده مدافعه‌لی بر رجعتکاه وجوده کتیرمشلردر . بر بولوك عثمانلی عسکرینك محصوراً هلاکنی انتاج ایدن توارق هجماتندن صوکره بر دها کیمسه طرفندن اسکان ایدلمه‌مش ، خراب و متروك قالمش اولان بو قلعهٔ قدیمه اصل شیمدیکی غات شهرینك چکردکی مقامنده اولوب بوکونکی صحرا دربند تجارتی بو قلعه اطرافنده ، تعدد وتعاقب سنین ایله یواش یواش توسع ایتمشدر .

چامور خرجله طاشـدن بنا ایدلمش بو قلعه‌نك اطرافنده کیتدکجه تکثر وتشعب ایدن غاتلیلرك وجوده کتیردیکلری

مساکن جدیده‌دیگر کارکیر براحاطه دیواریله چوریلمش اولدیغی کوریلیور. اورتاده‌کی نلمعه‌ایله‌اون قدر کوچك بنایی‌احتوا ایدن قدیم غات قریه‌سی شیمدیکی بلده‌نك تام وسطنده‌در . کرك مرکزده‌کی قدیم قلعه، کرکسه برنجی احاطه دیواری ایچنده‌کی مبانیٔ قدیمه صحرای کبیرك استیلای اسلامدن اولکی ادوار حیاتیه‌سنه عائد اولدیغی غات جامعنك بوبرنجی احاطه دیواری خارجنده بولنمسندن اکلاشیلیور . جامع کبیر ایله مبانیٔ متأخره‌یی حاوی اولان ایکنجی احاطه دیواری برنجیسنك اطرافنده وشرق وجنوبه دوغری قیالق سطح‌مائللری‌اوزرنده وجود بولمشدر. بوایکنجی‌دیوارك داخلنده‌کی بالجمله مبانی‌نك، دوردنجی عصر هجریدن یعنی عرب فاتحلرینك صحرای کبیری استیلالرندن صوکره بنا ایدلمش اولدیغنه شبهه ایدیله‌من .

ایشته غات بلده‌سی‌وغات یرلیلرینك مسکنلری‌بوایکی احاطه دیوارینك ایچنده‌کی قسمده اولوب بونلرك خارجنده شرقه دوغری اووه سطحی اوزرنده وغربده قوملق تپه‌لری‌ومنابع جاریه‌نك وجوده کتیردیکلری خرماقلره دوغری اوزانوب کیدن محلات کاملاً ادوار اخیره‌ده وجوده‌کله‌رك بوکونکی‌غات بلده‌سنی میدانه چیقارمشدر . ایکنجی احاطه دیوارینك شرقنده اووه سطحنه دوغری تمادی‌ایدن محله غدامس تجارلرینك وغربده‌کی محله‌لر ایسه طرابلس تجارلرینك ساکن اولدقلری محلاتدر . طرابلسلیلرك محله‌لری داخلنده‌کی **سنوسی زاویه‌سی** قرق‌بش سنه اول تأسیس ایدلمش‌بربنا اولدیغنه نظراً بومحله‌لرك

غات قیشله‌سی

غاتده عین کبیر

ادوار جدیدهٔ اخیره‌ده بنا ایدلمش اولدیغی کوریلیور ؛ اساساً مبانی ومساکنك دها یکی ودها منتظم اولمسیله‌ده کوزه چارپیور.

اسکی ویکی بوتون محلاتی احتوا ایدن محیط خارجی منتظم بر هجوم ویا محاصره‌یه قارشی مدافعه فکریله بنا ایدلمش بر سور دکلدر. انجق بیوت ومساکنك خارجی دیوارلرینك یکدیکرلرینه التصاقی وخارجه منتهی اولان سوقاق باشلرینك دیوارلرله سدیله وجود بولمش معوج ومنکسر بر دیوار سلسله‌سندن عبارت اولوب توارق وتیبو کبی قبائل وحشیه‌نك شبخونه قارشی مدافعه‌یه کافی بر سد تشکیل ایدر. انجق بعض محللرده وخصوصاً بویوك مدخللر جوارنده تصادف ایدیلن برجلر ودارمازغاللر اسلحهٔ ناریه‌نك بورالره قدر انتشارندن صوکره علاوه ایدلمش ترتیبات تدافعیه دندرلر.

غات بلده‌سنه جهات اربعه‌دن اولمق اوزره باشلیجه درت بویوك قاپیدن کیریلر :

جنوبده‌کی «باب تفاغت» مدخلی بلده‌نك الك بویوك قاپیسیدر. جنوب سوری ایله بودیواره موازی دوام ایدن باغچه‌لرك چیتلری آراسنده کائن کنیشجه بر میدانه آچیلان بو بویوك وفقط باصیق قاپینك صول طرفنده کوچك بر میدانه مرکوز اوچ آغاچ ستونه باغلی دوه‌لر ، قویون وکچی کبی مواشی‌دن عبارت صاتیلق حیواناتایله بونلرك اطرافنه طوپلانمش خلق و سور دیواری بویجه ومدخلك داخلاً هرایکی طرفنه انشا اولنمش کرپیج سدلر اوزرنده اوطوران غاتلی ، غدامسلی وطرابلسلی

تجار صنفی ایله زنجی عتاره‌لر ؛ صوطاشیمق اوزره چیقان وکیرن‌وجالیشان زنجیه عتریه‌لر واوزون احراملرینی صاللیه‌رق ، یرلرده سوروکلیه‌رك کلوب‌کچن توارق قادینلرینك حاصل ایتدیکی منظرهٔ عمومیه‌ایله‌باب تفاغت غات‌بلده‌سنك الك ایشلك‌مدخلیدر. طرابلسدن ، سودانیدن ، فزان و تواتدن والحاصل جهات اربعه‌دن کلن قافله‌لرك حوله‌سی باب تفاغت اوکنه ییقیلیر . بویوك‌بر قافله‌نك‌حرکت‌ویاوصولی کونی باب تفاغتك منظره‌سی برقات دها شایان تماشا برحال آلیر : کمال تقیدله صاریلمش اشیای تجاریه دنکلری، خرما وارزاق چوللری ، صوطلوملری وسهاریه صندقلرینك آراسنده ، یولجی وتجاری تشییع ویا استقبال ایچین کلن یرلی اهالی وتجار وکیللری ایله‌اشیا طاشیمق ایچین چکیشن ، قاپیشه‌ن زنجی حماللرك تلاشلری وقایناشمالری منظرهٔ عمومیه‌یه باشقه بررونق بخش‌ایدر .

باب‌تفاغتدن صوکره غدامس‌محله‌سی‌مدخلی‌اولان «باب‌قلاله» دها ساکن و شهرك شرقنده قوم تپه‌لریله مستور کنیش اووه‌یه ناظر، قراکلق‌واسرار انکیز برچشم متفکرکبی دورور. باب قلاله‌نك سدلرنده، اقشامك سرینلکندن استفاده ایچین اوطوران برقاچ غدامسلی تاجر منظره‌نك سکون ووحشتنی اخلال‌ایده‌مز . شمالده‌کی باب‌الخیر ، وغربده‌کی باب‌الزاویه ایسه بوسبوتون ایصسزدرلر.

باب تفاغتدن شهره کیریلنجه، قاپیلرینك‌اوکی‌مدیدسدلرله مزین کنیشجه برمیدانه آچیلمش التی ، یدی دکاندن عبارت

غات چارشیسی نظره چارپار. هرکون عصر زماننده بوسدلری اشغال‌ایدن تجار ویرلیلرله توارق وعتاره جماعتی یومی‌مزایده‌یه اشتراك ایدرلر . اوروپا امتعهٔ تجاریه‌سندن پاموق منسوجات ورنکلی باصمه‌لر ، طرابلس ، تونس وتوات احراملری ، سودان جلدلری ، دوه قوشی تویلری وسودان معمولات صناعیه‌سندن جلد یاصدق ، مندر ، مدس (بویوك چاریق)لر هپ بوپازارده مزایده ایدلمکده‌در . کرك دکانلر وکرکسه آیاق کزیجیلریله دلاللر طرابلسلی وغدامسلی تجارك امتعه‌سنی صاتمقده‌درلر . برطرفدن ایسه‌اخذ واعطانك مهم قسمی‌تجارك مسکنلرنده اجرا ایدلمکده‌در . غدامسلی ویاطرابلسلی برتاجرك خانه‌سنه کریلدیکی زمان اکثریا توارق ویاعربلردن برقاچ‌بدوینك پاموق منسوجات طوپلری اورتاسنده چومه‌لمش قارشیسنده‌کی تاجرله‌پازارلق ایتدیکنی‌ویاآچیق آووجنه سرپدیکی‌مختلف‌الجنس مسکوکاتك کندیسنجه پك مغلق اولان حسابنی بجره‌بیلمك ایچین رفقاسیله اوزون اوزادی‌یه حسابلاشدیغنی کوررسکز .

بو پازار یرندن آیریلان ایکی سوقاقدن بریسی اولاشرقه صوکره شماله دوغری دوام ایده‌رك جامع کبیره وقلعهٔ قدیمه‌نك شرقنده واقع شیلی‌میدانه منتهی اولور. شیلی میدانی‌اوته‌دنبری غات احراری وتوارق کبارینك مجمعیدر ؛ غاتلیلرله توارقلر بیننده وقوعبولمش اولان محاربات قدیمه‌نك مصالحه‌سی ، مهم اختلافاتك تسویه‌سی وطرفینك ائتلافی‌هپ بومیدانده‌اجتماع‌ایدن اکابرطرفندن‌اجراایدلمش‌اولمغله‌بوراسی‌خصوصی‌براهمیتی‌حائزدر .

بوندن باشقه غاتليلرك ، عتاره‌لرك بويوك فانتازيا (شنلك) لرى هپ شيلى ميداننده اجرا اولنور .

توارقلرك محاصره‌سيله هلاك اولان بربولوك عثمانلى عسكرينك قلعه‌مزغاللرندن اجرا ايتدكلرى اتشلردن دولايى شنايدر مرمياتنك تأثيريله حالا دليك و دشيك دوران شيلى اطرافنده‌كى ديوارلر و عسكرله توارق آراسنده وقوعبولان سونكو ، قليج مجادله‌لرينك صحنهٔ وقوعى اولان بوميدانجق بزم ايچين اليم خاطرات ايله مشبوعدر .

شيلى‌يه ناظر جامع كبيره كيريلنجه كچن عصرده توارقلرله غاتليلر بيننده ظهور ايدن محاربات اثناسنده ، صوسزلقدن دولايى توارقلره تسليمه مجبور اولان غاتليلرك بووقعه‌دن صوكره تونسدن آلات و ادوات جلب ايده‌رك قازمش اولدقلرى يكانه قويو ايله اطرافده آبدست آلمق ايچين صره صره اوزون حفره‌لر كوريلور . ايكنجى برقاپيدن صوكره جامعك صوك جماعت محلى ايله غيرمنتظم ، مختلف الشكل درت كمردن عبارت اصل جامع بناسنك مدخللرى واهرام ناقص شكلنده‌كى كرپيچدن مناره‌سى ايله هيئت عموميه‌سى نظره چارپار . جامع بناسى عموميت اعتباريله كرپيچدن اون عدد بويوك ستون اوزرينه مبنى اصول وشكللرى مختلف غيرمتجانس باصيق كمرلراوزرينه موضوع ، أتل آغاچلريله مسقف لوش بربنادر . انجق محرابك آرقاسنده‌كى كمرلرله برنجى صفدن امامى كورمك قابلدر . محرابك صاغنده واقع ايكى قدمه‌لى كوچك برمرديون جامعك

منبرینی تشکیل ایدر . جامعك طرز بناسی ، اکری وبوکری دیوارلری ایله غیر متجانس و غیر متناظر کمرلری مجموعی عجیب بر منظره ارائه ایدر .

چارشیدن آیریلان ایکنجی سوقاق دوغریجه شمال استقامتنی تعقیب ایده‌رك ، جوانب اربعه‌سی خانه‌لرله محاط مربع بر میدانه واصل اولور؛ بو میدان غاتك سوق النسوا ایدر . وقت عصر کونشندن متحصل مدید کولکه‌لر میدانك جهت غربیه‌سنی بر پرده کبی ستر ایتمکه باشلایجه ؛ دیوار دیبلرینه دیزیلمش ، اوطورمش عتریه‌لرك اوکلرینه موضوع زنبیللرده‌کی حبوباتی ، بزلیه ومرجمك کبی قوری سبزه‌لرك یانی باشنده قاباق ، قاربوز صاتمقده اولدقلری ، دها اوته‌ده اوچ ساعت یولدن باشنده طاشیه‌رق کتیردیکی اودون دمتلرینی دیواره دایامش برزنجیه‌نك اهالی وعسکردن مشتریلریله پازارلق ایتدیکی ؛ بریده بویوك ایکی زنبیله دولدیردیغی مختلف الجنس قوری خرمانك اوزرینه موضوع، دبی دری قابلی تحته اولچکنه ایکی النی دایایه‌رق هرکسله چکیشن شیشمان برزنجیه‌نك اطرافنه طوپلانمش برقاچ کنج عتریه‌نك مدید کولشمه‌لریله ظاهر اولان ایکی صیره براق بیاض دیشلرك پاریلتیلری و؛ بوتون بو جماعتك ایچندن عظمتلی خطوه‌لرله صالینه‌رق کچن توارق قادینلرینك ساکن ووقور چهره‌لری ، اوزون عصاسنه اتکا ایتمش برنوسلی برفاتلی ایله احراملی بر طرابلسلینك بر کوشه‌ده قونوشمالری و، هپ بو مختلف یبانجی ویرلی سیمالرك هیئت عمومیه‌سی غریب برلوحه تشکیل ایدر .

سوق النسواندن شماله دوغری دوام ایدن دولامباجلی وقسماً مستور دار برسوقاق طریقت سنوسیه زاویه‌سنه منتهی اولور . مربع الشکل و جامع الکبیره نظراً دها منظم بربنا اولان سنوسی زاویه‌سی کوچك کمرلی قاپیسی ، اوزون و آلچی ایله صیوانمش مناره‌سی ایله اطرافده‌کی کرپیچ بنالرك اسمرلون عمومیسی آراسنده بیاض برقارلکه‌سی کبی کوریلور. قاپیسنك اوك طرفنده‌کی آلچق سدلر اوزرنده صلات عصره انتظاراً اوطورمش ، یاری اوزانمش برقاچ تاجرله اخوان زاویه‌دن بعضلرینك نسبةً کورولتیسز وساکن اولان بومحلده ، تجارت قافله‌لرینك سیر وسفرندن ، اسعار بلده‌دن ویاطرق تجاریه اوزرنده وقوعبولمش بروقعه‌دن، نهب وغارتلردن بحث ایتدکلری وزاویه‌نك لوش بناسی ایچندن یوزلرجه صبیانك حفظ قرآن ایچین باغره باغره اوقودقلری آیات قرانیه‌نك دریندن رقیق برزمزمه حالنده عکس ایتدیکی ایشیدیلر . آراده برچوجغك اوکون حفظ ایده‌جکی آیات قرانیه‌یی حاوی بیاض درس تخته‌سی قولتوغنده کچدیکی کوریلور .

بورادن باب زاویه‌یه دوغری کیدن دار ومستقیم بریول وکوچك ، باصیق سور قاپیسندن چیقلدقدن صوکره بلده‌نك غربنده‌کی قوم ییغنلرینك کریسندن کثیف خرمالقلر ایله شرقده مدید قوقه‌ن تپه‌لری آراسنده شماله دوغری کیدن تەنەزوفت یولنك کچدیکی دوزلك کوریلور. یولك صاغنده واقع بویوك وحزین «اللاّرحمه» قبرستانی وقبورك حاصل ایتدیکی کوچك

دالغه‌جقلر زمینك اهنك استواسنی اخلال ایدر . صحرانك مدید وتحملشکن اسفاری ایله قوای حیاتیه‌سی سوڭمش غریبادن کیمبیلر قاچنی سینه‌سنه چکن بومقبرهٔ حزن انگیزده بیچاره قبورك برقاچ تیریق دستی پارچه‌لرندن باشقه نه‌بر زینتی ونه‌ده سنك مزاری وکتابه‌سی کوریلور . یالکز جبل توقه‌ن اتکنده‌کی للاّ رحمه‌نك تربه‌سی بیاض ، کوچك قبه‌سی وبرقاچ ملون علملریله بوتنکنای ماتمیده نظری اشغال ایدر .

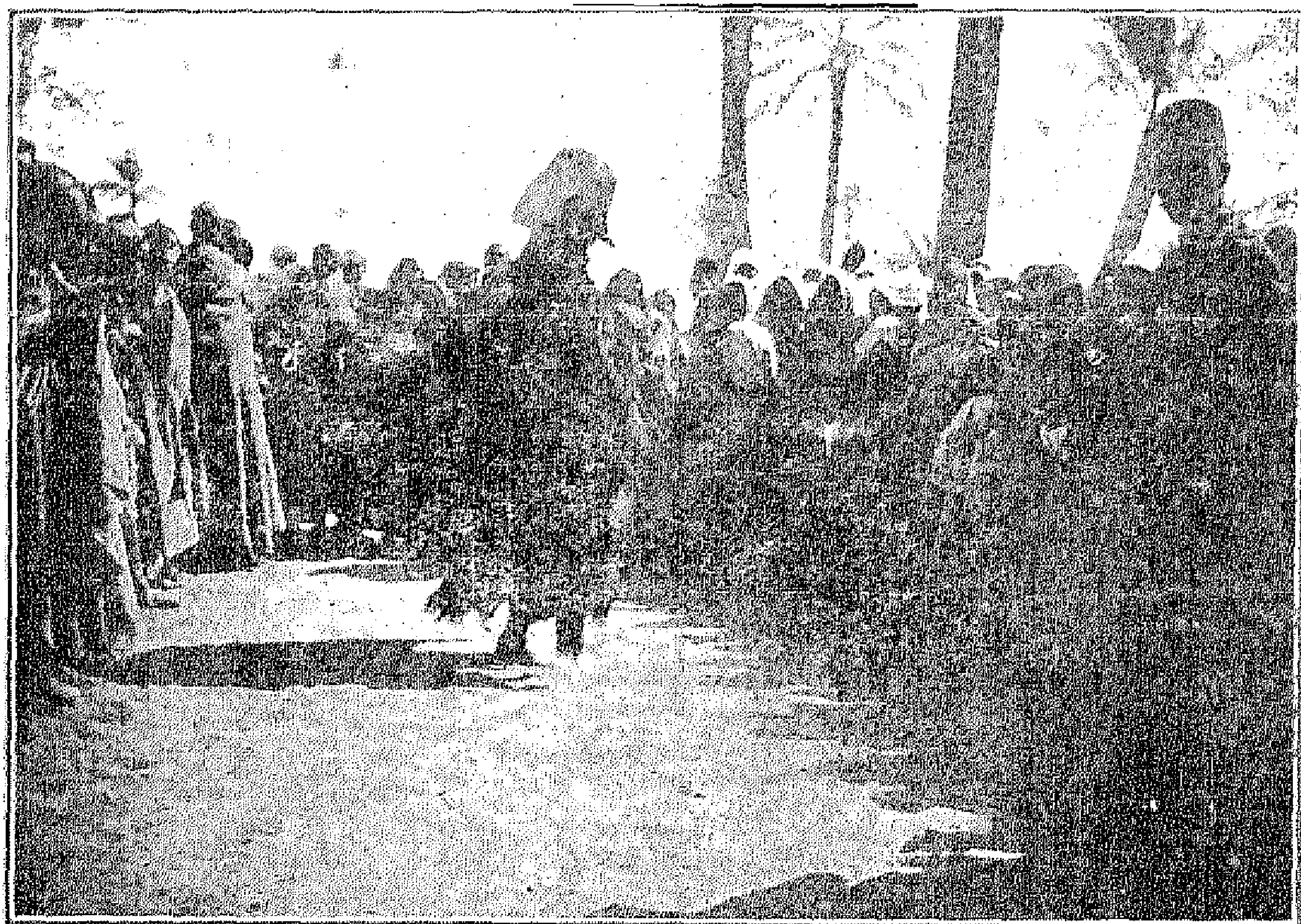
* * *

تدیم قلعه ایله داخلی محیطلر ایچنده‌کی بعض مبانیدن ماعدا غات شهریله واروشلرنده خانه‌لر کاملاً کرپیچله بنا ایدلمشدر . بونواحیده مع التأسف پك نادر اولان یاغمورلره قارشی مقاومتی پك آز اولان بواوزون کرپیچلر مرزقك فردغلرینه نظراً دهامتیندر . خانه‌لرك طرز انشاسی وتقسیملری همان بوتون بربرستان قطعه‌سنده‌کی بلدان صغیره مبانیسنه مشابهدر : دار وباصیق قاپیدن کیریلنجه خانه‌نك حولیسنه منتهی اولان وسقیفه تعبیر اولنان اوزون واورتولو برقوریدوره کیریلر ؛ سقیفه‌لر موسم صیفك حار ومحنق صیجاقلرینی امرار ایتمك ایچین سکنانك اك مساعد وسرین محلنی تشکیل ایدر . اکثر عائله‌لر وتجار یازین زواری سقیفه‌ده قبول ایدرلر ، تمیز وبیاض قوم دوشه‌لی سقیفه‌نك دیوار دیبلرینه سرلمش حصیرلر وخالیلر اوزرینه اوزانه‌رق ایچی قیل دولدیرلمش سودان معمولاتندن دری یاصدیقلر اوزرینه اتکا اولنور . همان عمومیتله طولانی ودار

برتونل حالنده اولان سقیفه‌لرك نیم ظلمتی غاتده پك مدهش اولان سینکارلکده هجومنه مانع اولدیغی جهتله یاز موسمنده اولرك اك تمیز واك راحت برمحلیدر . حولیلر ، اوستی آچیق ومبذول ضیای شمس ایله منور برمیدان داخلی حالنده اولوب درت جهتدن اودالر ، مطبخ وسائره‌کبی اقسام بیتیه ایله محاطدرلر . کرك خارجی وکرکسه داخلی بوتون قاپیلر مالزمهٔ خشبیه‌نك معدومیتندن دولایی پك‌دار وباصیقدرلر . عرضاً یاریلمش نصف خرما کوتوکلرندن معمول بعض بویوك‌سورقاپیلری استثنا ایدیله‌جك اولورسه همان عمومیتله غات اولرینك قاپیلری بالطه ایله یارلمش ویونتولمش معوج وغیر منتظم قلاصلرك ایکی چفت دکنك قوشاقلر آراسنه دیزیله‌رك خام دوه دریسیله صاریلمسندن وجوده کلمش باصیق ، کوچك تك قنادلردن عبارتدرلر. بوقلاصلرده تاسیلی وادیلرنده بولنان بویوك‌اغاچلردن بالطه‌ایله یاریلان‌وسطحیجه دوزلتیلن غیرمنتظم‌واکسر تحته‌لردر. یبانجیلر آلیشنجه‌یه قدر خیلی زمانلر بوقاپیلردن هرکچدکجه باش چارپوق‌کبی المناك برتعلمه مجبورقالیرلر . طرابلس تجارینك صوك زمانلرده‌وجوده کتیردیکلری برقاچ خانه استثنا ایدیلنجه غات اولرنده عمومیتله پنجره نامنه هیچ برمنفذ کوریلمز . بومبانیٔ جدیده‌ده‌کی پنجره‌لرده اکثرمارته ویافته‌لری بیله اوزرندن سیلنمکه ، قوپارلمغه بیله لزوم کورولمه‌مش اولان چای وموم صندیقلری کرسته‌سندن معمول کوچك، تك قنادلی

غات . تونین قریه‌سی

غاتده بر فانتازیا

دار منفذلردر که یاغمورلی وصووق زمانلرده قپادیلنجه اودانك داخلی مستغرق ظلمات اولور .

بوتون بربرستان قطعه‌سنده انشآت مالزمهٔ خشبیه‌سنك معدومیتی سبیله سقفلر ایچین خرما وأتل کبی متانت ومقاومتی قلیل کرسته‌یه مراجعت ایدلمسی یوزندن اودالرك همان اکثریتله مستطیل الشکل اوله‌رق بنا ایدلمسنه مجبوریت حاصل اولمشدر . یالکز دار وباصیق برقاپیدن حلول ایده بیلن ضیا ستونیله تنور ایدیه‌ن طولانی غات اودالری ؛ زمینده مفروش بیاض وکثیف قوم طبقه‌سی ، یونتلمامش أتل کوتوکلری ودالریله مستور طاوانی، بوایسلی وسیاه کوتوکلرك آراسندن صارقان یاپراقلر وایجه داللریله انسان اوزرنده برتأثیر مضیق اجرا ایدر. هراودانك اورتاسنده طوپراغه مدفون یرلی بر طوپراق‌مانغال کوریلور . غاتلیلر قیشك صحرا اقلیمنه مخصوص غایت شدید ومؤثر اولان صووقلرینی اقشامدن صباحه قدر آتش یاقه‌رق کچیررلر . محروقات ایسه منحصراً خرماداللری و أتل‌اغاجندن عبارت اولدیغی جهتله وسطنده‌کی‌مانغالدن مبذولاً انتشار ایدن دومان اوداانك‌طوانلرینی حزن انکیزبررنك ماتمی‌یه غرق‌ایدر. بومنغالك همان یانی باشنده واوداانك برجدارنده کوچك برسدله تفریق‌ایدلمش‌اولان‌یتاق‌محلی زمینده‌کی‌قوم‌طبقه‌سندن‌دها کثیف بر قوم ییغنی ایله دولدیریله‌رق طبیعی بر دوشه‌ك وظیفه‌سنی ایفا ایدر . بوتون بوتفرعاتدن باشقه بواودالرده بعضاً تصادف ایدیلن دیوارلرده‌کی حجره‌لرله ، حجره کنارلرنده کوریلن قابا بربری تزیینات نادراتدندر .

جوانب اربعه‌سی اوه‌لر ومطبخ کبی مشتملات ایله محصور ومحاط اولان حولیدن دار برمردیون ایله یوقاری چیقیلدیغی زمان اطرافی بربچق متره قدر دیوارله محاط وطین ایله مستور اولان دام سطحنه چیقیلیر. بلده فوقه‌ن جبالک طاشلق اتکلری اوزرینه مبنی اولوب خانه‌لره مجاری لازمه وحتی اوستی قاپالی قویولر بیله حفری ممکن اوله‌مدیغندن هان عمومیتله ممشالر دام اوزرنده یاپیلمشدر .

اطرافنده‌کی احاطه دیواری سایه‌سنده یازک سرین کیجه‌لرنده اهالی محلیه دام اوزرنده یاتمقده‌درلر . اکثر مبانی جدیده‌ده «غرفه» تسمیه ایدیلن فوقانی اوه‌لر وارسه‌ده غاتلیلر کوندوزلری دها سرین اولان زمین قاتلرینی ترجیح ایده‌رک فوقانی قاتلری ذخیره انباری اولمق اوزره استعمال ایدرلر . اولرک کرپیجدن دیوارلری یازین کونشک تأثیریله شدتله ایزارق نصف اللیلدن صوکره‌یه قدر حرارتی محافظه ایتدیکی جهتله کیجه‌لری زمین قاتلرنده وخصوصاً اوه‌لرده یاتمق ممکن دکلدر . غات رجالی وعتاره‌سی عمومیتله دها سرعتله کسب برودت ایدن خارج بلده‌ده‌کی قوملقلر اوزرنده کیجه‌یی کچیردیکلری کبی نسوان وکبار ناس دام اوزرنده وآچیقده اولمق اوزره، عقرب وامثالی سمدار حشراتدن محافظهٔ نفس ایچین خرما داللرندن اورولمش برنوع قاریوله اوزرنده وا کثریا ینه خرما داللرندن معمول کولکه‌لکلر آلتنده یاتارلر . زیرا صاف ویابس صحرا اقلیمنه مخصوص شعشعهٔ ماهتابک اچیقده یاتانلره تاثیر ایده‌رک باش آغریسی ویرمکده اولدیغی اهالی محلیه‌جه مجرباتدندر .

بلده‌نك دار ومعوج سوقاقلری یازك یاقیجی کونشیله قیزه‌رق ایکی طرف دیوارلرینك انعکاساتیله بوغوجی بردرجهٔ حرارت حاصل ایدر. شمالك سرین روزکارلرینه قارشی عظیم برسد حائل تشکیل ایدن جبل توقه‌نك بلده‌یه متوجه جنوب اوچورومل‌ریده زوال زمانندن صکره‌کی انعکاساتیله هوایی تحملسوز بردرجهٔ حرارته ایصال ایدر . بودار ومعوج سوقاقلرده تونل کبی بعض مسقف محللره تصادف اولنور . کونك قابله زمانی کچیرمك ایچین یرلی وبدوی بعض اشخاصك بوتونللرك التنه التجا ایده‌رك قسماً اوزانوب اویودقلری وبرقسمنك‌ده مصاحبت ایتدکلری کوریلور . صباحلری ایسه متحزان ووجوه بلده‌نك‌ده بعض میدانجقلرده وبوسوقاق ایچلرنده طوپلانه‌رق، صباحك برودتیله صوك درجه صوغومش اولان قوملر اوزرینه اوطورمق قابل اوله‌مدیغی ایچین ، دیوار دیبلرینه چومه‌له‌رك وبرصره‌دیزیله‌رك ارقالری دیواره دایالی ساعتلرجه قونوشدقلری کوریلور .

* * *

سورك جنوبندن باشلایان خرمالق وباغچه‌لکلری غربه دوغری بعضاً قوملق واکثریتله اراضیٔ لحقیه اوزرنده یشیل جزیره‌لر تشکیل ایده‌رك دوام ایدر . اصل بلده ایله جنوبنده زنجی عتاره [*] نك ساکن اولدیغی «تدرمت» ، غربنده توات مهاجرلرندن انصارك توطن ایتدیکلری «تونین» واروشلرینك

[*]اوقتیله عتق ایدلمش اولان اسرای قدیمه‌نك تشکیل ایتدکلری جماعته اطلاق اولنور .

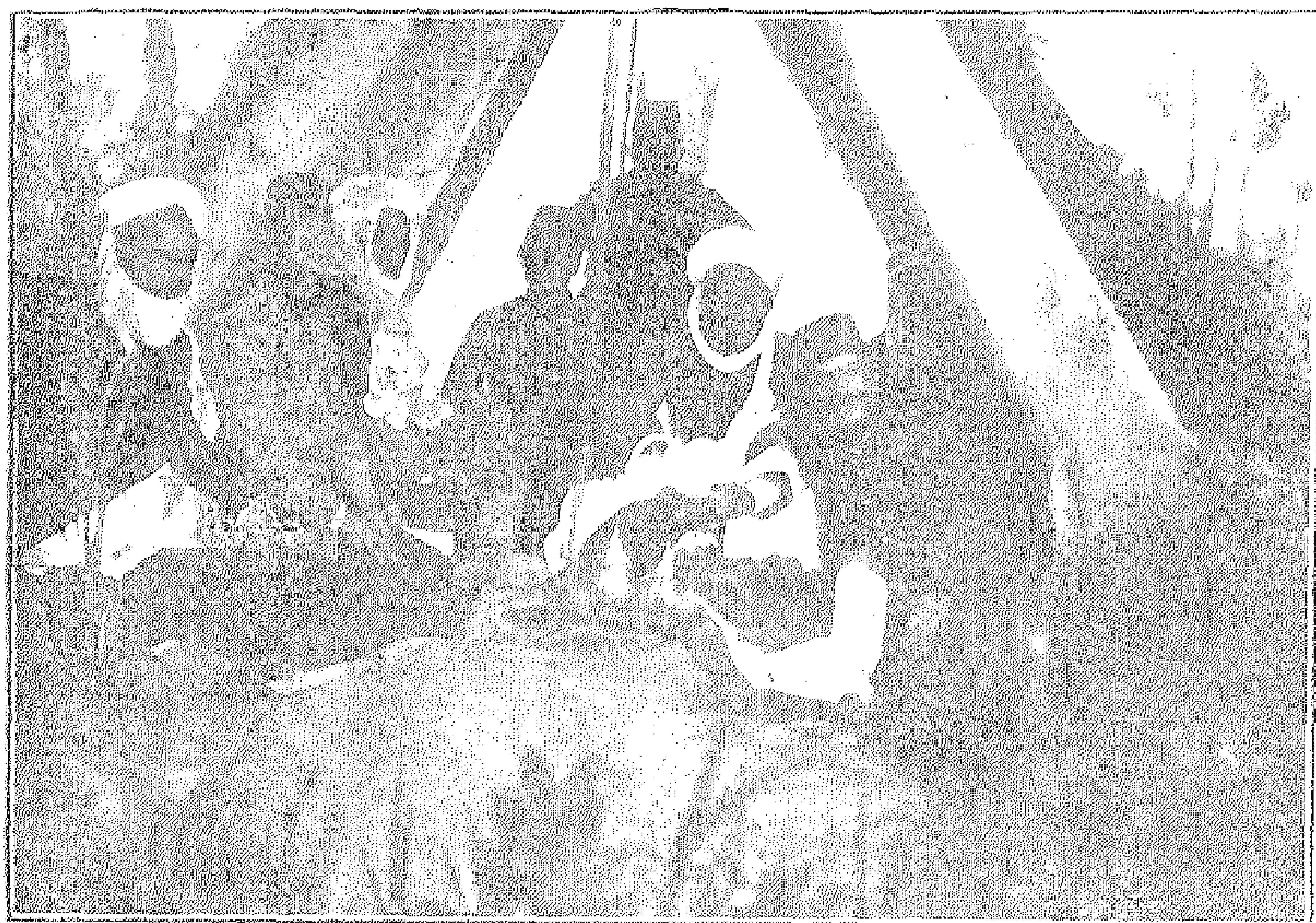
حاصل ایتدیکی مثلثك همان وسطنده واصل غات باغچه‌لرینك کنارنده‌کی بویوك «عین‌چه‌ت» منبعی جوارنده درت برجیله کرپیچدن انشا ایدلمش اولان عسکر قیشله‌سی کوریلور. صوك زمانلره قدر صحرای کبیر دربند تجارتنده حاکمیت عثمانیه‌نك یکانه اثری اولان بوقیشله ، بلده داخلنده‌کی قلعهٔ قدیمه‌ده محو اولان بربولوك عثمانلی عسکرندن صوکره ایکنجی دفعه اوله‌رق کوندریلن اشغال قوتی طرفندن انشا اولنمشدر .

تدرمت محله‌سی اوفاق تفك بنالری، قسماً ییقیق ودشیك دیوارلریله فقر وضرورتك تمثالیدر . حالبوکه تونین مدافعه‌لی برجلری ، مدید مازغاللی دیوارلریله خارجاً اصل بلده‌دن دها منتظم برمنظره ارائه ایتدیکی کبی داخلاً دار اولمغله برابر سوقاقلرینك انتظام ونظافتی وبنالرینك نسبتهً دها مکمل ووسعتجه غات أولرینه‌فائق بولنمسی بوواروشك صوك‌زمانلرده و خصوصاً اصحاب ثروت طرفندن وجوده کتیرلمش اولدیغنی کوستریور. طرز انشا وتقسیمات داخلیه‌جه‌تونین خانه‌لرینك‌ده غات اولرندن برفرقلری یوقدر . تونین مازغاللی دیوارلری ویوکسك برجلری ایله برابر سور داخلنده‌کی صو منبعی سایه‌سنده صحرا اقوام وحشیه‌سی‌کبی وسائط حربیه‌سی حال ابتدائیده اولان مهاجمینه طول مدت مقاومت ایده‌بیلر .

تدرمت محله‌سی منحصراً عتاره ایله مسکوندر . غاتده‌فلاحت ، دمیرجیلك ، مرانغوزلق ، قوندیره‌جیلق‌کبی صنایع ودلاللق وسمسارلق‌کبی امور تجاریه هپ عتاره صنفنك النده‌در .

غاتليلر

غات باغچه‌لرنده برچای عالمی

جوارده‌کی باغچه‌لرده زراعت ، منابع جاریه‌دن ویاخود مختلف وسائط جریه ایله قویولردن استحصال ایدیلن میاه ایله اسقا ایدلمك اوزره عمومیتله ایکی صورتله اجرا اولنمقده‌در . بلده خارجنده‌کی وادیلرده واقع بویوك مزارعده زراعت عمومیتله مفقود کبیدر . بروادی‌یی تمامیله اسقایه کافی بویوك سیللرك حصولنه خدمت ایده‌جك مبذول یاغمورلر آنجق ربع عصرده برکره نصب اولان شیلردندر . علی العموم افریقا صحاریٔ وسیعه‌سی میاننده بنغازی جنوبنده واقع لیبی چولندن صوکره الك قوراق اولان طرابلس جنوبنده‌کی صحرا قسمی بحر سفید یاغمورلری ایله سودان یاز یاغمورلری منطقه‌لری آراسنده وهر ایکیسندن‌ده اوزاق بولنمش اولمق کبی برفلاکته محکومدر . غاته واصل اولدیغم سنه جداً مبذول وطوفانی یاغمورلر یاغمش وبویوك وادیلر کاملاً سیل آلتنده قاله‌رق تەنه زوفت وادیسنده آرپه وبغدای زرع اولنه‌بیلمشدی . یرلیلرك تأميناتنه نظراً اوتوز سنه‌دنبری بومملکت بویله مبذول ونافع یاغمورلره حسرت ایمش .

بلده جوارنده وتوابعنده بویوك ، کوچك اللی‌یی متجاوز میاه جاریه منبعلری وادر . بونلردن «چه‌ت» ، «تونین» و«نابوس» کبی بویوك منبعلرك درجهٔ حرارتلری عمومیتله ٣٩ — ٤٠ سانتیغراد آراسنده متخالف اولدقلرینه نظراً اعظمی ١٢٠٠ متره عمقندن وغایت درین برطبقهٔ مشترکه‌دن کلمکده اولدقلرینه حکم اولنه‌بیلر . اکثر منابع بومنطقه‌ده قوملرك تسلطنه دوچار اوله‌رق قاپانمقده‌درلر . بویوك منابع همان عمومیتله

حصه‌لره تقسیم ایدلمش ایسه‌ده منبعك صو اخراجاتی دیکر محلاتده اولدیغی کبی بوری ویاصویوللرینك قطرلری اعتباریله تقسیم ایدلمه‌مش ، کون وساعت اعتباریله مناوبه‌یه نوتمش اولدیغندن بعض حصه‌داران انجق ایکی کونده برکره باغچه‌سنی اسقایه موفق اوله‌رق بعض صیجاق جنوب روزکارلرینك دوامله وزان ایتدیکی کونلر مزروعاتنك قورودیغنی کورمك بدبختلغنه دوچار اولورلر . منبع صولرنده حصه‌لری اولمیان کوچك باغچه‌لر ایسه اکثر صغیر ومرکب کبی حیوانات ایله قویولردن جر ایدیلن صولرله اسقا اولنور .

علی العموم غاتده، فزان داخلنده یتیشن حبوبات ایله برابر بحرسفید حوضه‌سنده یتیشن سبزه ومیوه‌لرك همان عمومی یتیشدیرلمکده وفقطا شجار مثمره‌نك عددی نلیل المقدار بولنمقده‌در . سبزه‌لری تازه ایکن تناول ایتمکی بیلمیه‌ن بوبیچاره غاتلیلر ، ذوقنی اکلایه‌مدقلری بوانعام طبیعه‌یی پك آز یتشدیرمکده‌درلر .

بویوك برچوقورك عمقنی املا ایتدکدن صوکره کوچك برجدول ایله خارجه اساله ایدیلن عین صوینك باشنده بیاض ، سیاه ؛ عسکر ، عتاره ، عتریه ، ارکك وقادین برسوری خلق کوچك طاشلر اوزرنده چماشیرلرینی بیقادقدن صوکره قیزغین وپارلاق صاری قوملرك تمیز سطحنه‌یایارلر . ایصلاق چماشیر قوملره بولانه‌رق صاری بررنك پیداایدر ، برکره توروددقدن صوکره سیلکیلنجه بوتون توم دانه‌لر دوشه‌رك بزك رنك اصلیسی عودت ایدر . شمال وجنوب اهالیسندن یرلی واجنبی

مختلف عرقلرك نمونه‌لرينه مجمع اولان منبعلرك كنارى مملكتك اولدقجه حركتلى واكلنجه‌لى يريدر . قافله زمانلرى ايسه سوريلرله دوه‌لرك راكد صو سطحى اوزرينه اوزانمش بويونلرى ، يكديكرينى ايته‌ن قاقان باشلرى ايله صوبى سوزه‌رك ايچملرى ، وبرجهتدن‌ده كمال ممنونيتله صاللانان نويروفلرينك ايكى طرفه مطرداً ومتمادياً حركتلرى جداً كوريله‌جك برمنظره تشكيل ايدر .

* * *

غات بلده‌سنك سكنهٔ قديمه‌سى اقصاى غربدن هجرت ايتمش غرب بربريلرندن اولوب بوكون انجق ايكى اوچ فاميلادن عبارتدرلر . سكنهٔ موجودهٔ حاضره ايسه عتاره ، تارقى وتونينده مقيم تواتلى انصار وتوات مهاجرلريله غدامسليلردن اولمق اوزره مختلف محللردن مخلوط صنوف اهاليدر . ايلك دفعه اولمق اوزره اجرا ايتمش اولديغم وبركو تعدادينه نظراً غات بلده‌سيله بوتون توابعنده يرلى اوله‌رق بلدى اهالى مجموعى انجق بيك اوچيوز نفوسه بالغ اوليوردى .

اصل غاتلى وانصار اولمق اوزره اصيل عائله‌لرده تولدات پك آز اولديغى حالده عتاره نك خانه‌لرنده چوجقلر قايناشمقده‌درلر . عين نسبت تولدات بوصورتله دوام ايده‌جك اولورسه عرق ابيضه منسوب احرار مرور زمانله غائب اوله‌جق ، عرق اسوددن اولان عتاره صنفى غلبه ايده‌رك برزمان كله‌جك كه غات كاملاً زنجيلرله مسكون بربلده حالنى آله‌جقدر .

غات بلده‌سى حاكميت عثمانيه‌دن اول قديم غاتليلره

حاکمیتلرینی قوتله قبول ایتدیرمش اولان تواتلی انصارعائله‌لری طرفندن مستقلاً اداره اولونمش ، عساکر عثمانیه‌نك اشغالندن صوکره ایسه بوحاکمیت مستقله‌یه بدل نفوذ حاکمیت عثمانیه‌یه نسبتاً موقعلك اداره‌سی انصار النده قالمشدی. بوحال، مأموریتم تاریخنه قدر دوام ایتمش وعادتا انصار ایچین برحق تاریخی کبی نظر اعتباره آلنمغه باشلامشدی .

غاتلیلر، عتاره‌لر وتارفیلرده باشلیجه کسوه، غایت اوزون بردون اوزرینــه قوللری کنیش، یاقا ییرتماجی بویوك وبول بربیاض کوملك اولوب بونك اوزرینه‌ده براز زنکین اولانلر کاربانلرله قانودن کلن قویولاجورد بویالی ســودان کوملکی تلبس ایدرلر . توارق‌ده اولدیغی کبی غاتلیلرجه‌ده باشــلرینی صارمق یوزلرینی وآغزلرینی چکه‌لرینه قدر سیاه برنقابله ستر ایتمك عادتدر ؛ هله احراردن برقادینه تصادف ایتدکلری زمان توارق عادتنــه توفیقاً نقابلرینی چکه‌رك یوزلرینی وبتخصیص آغزلرینی صیقی صیقی سترایدرلر. براز زنکین اولانلر آیاقلرینه بویوك‌سودان‌مدسلری (ســوســلی وکنارلری کنیش چاریقلر) تلبس ایدرلر . بوتون بوکســوه‌یه قیش موســمنده اغنیاسی طرابلسلیلرك بویوك چوخه بورنوسلرینی فقراسی‌ده بیاض‌یوك احراملری علاوه ایدرلر .

غاتلیلرله توارق‌ده عادات واخلاق همان همان یکدیکرینه پك‌مشــابهدر ، خصــوصاً تلبس وتزین جهتلرنده همان هیچ برفرق‌یوق کیبدر. کاملاً زینتدن عبارت اولمق اوزره‌بوابتدائی ملبوسات اوزرینه تعلیق ایدیلن شیلر الکزیاده جالب نظردقتدر.

غاتلی برچوجق

فقیر و غنی بالجمله غاتلیلرك بویننده اینجه دریدن بوکولمش اوزون برنوع قوردونه مربوط برچوق نسخه‌لر کوریلور. غاتده انجق بوکبی نسخه‌لری یازمقله تأمین معیشت ایدن برسوری شـلرلاتانلر واردر. نورشون کچمز، بچاق، ایشله‌مز، اصابت عینه مقابله ایدر، شیطان شرینه مانع اولور . . . اولور اولور بیکلرجه شیلره یارار برسوری دعالر، عجیب اشکال وارقامی حاوی مهر سلیمانلرك، بعضاً مشین بعضاً تنکه ونادراً کوموش محفظه‌لر ایچنده اوله‌رق بوقوردونه دیزلمش اولدیغنی کوریلور. همان اکثریتله بومحفظه‌لر مستطیل الشکل اولوب حاملنك بویننده برسوری لوحه‌لر حالنده صاللانیر. بعضاً باشـده‌کی صارغینك وسطنده وآلنك اوستنده‌ده برقاچ «حجاب» (نسخه)صاللاندیغی کوریلور؛ بعض حجابلر ایسه تام تپه‌یه قونیلور. توارق مشایخندن هوغار قبیله‌سی شیخی «اتیسی Eteyssi» [*] نك بویننده تخمیناً اوچ کیلو ثقلتنده حجابله دولدیرلمش برقوردوندن باشـقه باشـنده‌کی اوزون تونسکاری فسده یکرمی درت عدد مختلف الشکل کوموش محفظه‌لر منتظماً دیزلمش اولدیغنی ایلك کوردیکم زمان چوق استغراب ایتمشدم.

---

[*] شیخ أتیسی دایسی «آهی تاغل Ahitaghil» ك هوغار ریاستی زماننده فرانسزلرك فلاته‌ر میسیونه هجوم ایدن هوغار غزوه‌سنه ریاست ایتمش واومیسیونك محوینه سبب اولمشدی. بالاخره دایسنك وقوع وفاتیله هوغار رئیسی اولمش ایسه‌ده فرانسزلرك هوغار ممالکنی استیلالرندن صوکره ممالك عثمانیه‌یه هجرت ایتمشدر.

بو نسخه قوردوننده ایریلیء اوفاقلی دعا محفظه‌لرندن باشقه همان عمومیتله برطاقم ادوات معلق بولنورکه بونلرده اوزونجه برسختیان قیطانه مربوط برچاقی ایله جلد محفظه درونده برمقراصدن عبارتدر . قادین ، ارکك بوتون غاتلیلرك واکثر توارقلرك اللرنده برر تسبیح بولنمسی شرط اعظمدر . همان عمومیته قریب براکثریت توات معمولاتندن یاصصی دانه‌لی تسبیحلری طاشیرلرکه اوجنده صاری دوکمه معدندن کوچك برچنبره مربوط بردیش وقولاق طاقمی معلق بولنور .

قادینلر عمومیتله ارککلرکبی اوزون کوملك تلبس ایدر و «آبروق» تسمیه ایتدکلری عادی بزدن دیکیلمش بویوك براوورتویه صاریلرلر ؛ اغنیا عائله‌لرنده ایسه‌قادینلربوآبروقلرینه تواتدن کتیرلمکده‌اولان‌رنکلی احراملری استعمال‌ایتمکده‌درلر. بویونلرنده‌عین نسخه‌لری‌حاوی قوردون ایله‌اللرنده‌تسبیحلری واردر . یالکز قادینلرك صاچ توالتی توارقك عینی اولدیغی کبی یالکز باشلرینه کوچك برلاجورد بزاورتدکدن صوکره مجامع ناسده یوزلرینی آچیق براقالری‌ده توارق نسوانك عاداتنه تماماً مشابهدر. غاتده نسوان‌احرارك آیاقلرینه کیدکلری کنیش مداسلر درست یوریمکه مانع اولدیغندن آرقاسنده‌کی اوزون توات احرامنك اتکلرینی یرلرده سوروکلیه‌رك ومداسلرینك عدم مساعده سندن دولایی ایکی طرفه صاللانه‌رق یوریمکده اولان غاتلی برقادینك هیئت‌عمومیه‌سی اوزاقدن‌باقیلنجه پایتاق، پایتاق یوروینه‌ن برپاپاغانه پك‌بکزر .

علی‌العموم غات نسوانی صاچ توالتلرنده تره یاغی استعمال

ایتمکده اولدقلری جهتله برقاچ کون صوکره بویاغ تحلل ایده‌رك اودرجه کریه رایحه‌لر نشرینه باشلارکه ، بریاز کونی یوزلرجه عتریه‌لرك صوتقل ایتمك اوزره باب تفاغتدن ایشله‌دیکلری برساعتده اوراده بولنانلر بوقادینلرك صاچلرندن انتشار ایدن رایحهٔ متعفنه‌یه قارشی بورونلرینی طیقامایه مجبور اولورلر . حتی طرابلسلی تاجرلر بورایحهٔ کریهه‌نك بورالرده اکثریتله اجرای حکم ایدن امراض عینیه‌یه سبب اولدیغنه ذاهب اولیورلر .

بوتون طرابلسك صحرا قسمنده‌کی بدویلرنده اولدیغی کبی توارقده وغات اهالیسنده‌ده «نیله» تعبیر اولنان قویولاجورد رنکه برابتلای مخصوص واردرکه بورنك بادیه اهالیسنده صابونك فقدانندن متولد ضروری کیرلری ستره خدمت ایتدیکی ایچین مقبول اولمسی لازمکلیور. توارقده وغاتلیلرده ایسه نیله‌یه ابتلا اودرجه‌ده‌درکه سوداندن کلن قویولاجورد بویالی منسوجاتی صوده ایصلاته‌رق اللرینه وقوللرینه ، قادینلر ایسه بوندن فضله اوله‌رق یوزلرینه ویاناقلرینه صیقی صیقی سوره‌رك اوروپانسوانك بیاض وپنبه‌پودره‌لرینك حاصل ایتدیکی لطیف الوانه بدل یوزلرنده لاجورد لکه‌لر حصوله کتیررلر . توارق مشایخ کبارندن بریله‌ایلك ملاقاتمده قولنده وبالخاصه دیرسك قسمنده‌کی نیله‌یی تعاقب سنین ایله تقشر ایتمش برحالده کوره‌رك تعجب ایتمشدم . عرق ابیضدن اولان غاتلیلر وتوارقی طانیمیانلرك انسال معلومهٔ بشر میاننده برده عرق ازرقك موجودیتنه احتمال ویره‌جکی کلیور . زنجیه‌لرك فوق العاده فانتازیه کونلرنده تره یاغنك تأثیریله پارلایان قویو سیاه بویالی

صاچلری وقاشلریله پارلاق جلدلری اوستنه قیرمزی بویا ایله ترسیم ایدلمش دائره‌لر ایله مزین یاتاقلری ایسه پك غریب بر منظره حاصل ایدر .

* * *

غاتلیلرك مفروشات واثاث بیتیه‌لری : قالین بر قوم طبقه‌سیله مستور اوزون مستطیل اوداڭ بر كنارینه موضوع توات منسوجاتندن اوزون تویلی بر كلیمله ، ایچنه قیل دولدیرلمش سودان معمولاتندن برقاچ جلد یاصدیقدن عبارتدر . بوندن ماعدا بر ایكی شمعدان ایله تجارك طرابلسدن كتیردیكلری اسكی سهاریه‌لردن بری اوزرینه موضوع چای طاقمی ودها زنكینجه اولانلرك حجره‌لرنده ایكی اوچ كل صویی شیشه‌سی و برقاچ طاقم بارداق و چناقدن عبارتدر .

بوتون مطبخ طاقملری زنكینلرده باقر ، فقراده طوپراق تجره‌لردن ؛ یگانه یمك طاقملری ایسه سوداندن كتیرلمش ومرورزمانله ومواد شحمیه‌نك مساماتنه تأثیراتیله سیاهلانمش تحته برقاواته‌دن عبارتدر .

صنعت طباخت‌ده پك حال ابتدائیده‌درلر. باشلیجه اطعمه‌لری صوده قاینامش أت یخنیسی وبامیه ، ملوهیه ، قباق كبی سبزه‌لرك قورولرندن اولمق اوزره چوربا كبی قایناتیلمش برتورلودن عبارتدر. بوتورلو قاواته‌نك ایچنه قونور ، یوقاریدن بوش قالان قسمنه‌ا یخه خرما داللری برنوع افقی پارماقلق كبی دیزیلدكدن ویرلشدیرلدكدن صوكره بونك اوزرینه اكمكلر ودهااوزرینه‌ده خرمایاپراقلرندن اورمه برقپاق (قطرون معمولاتندن طباقلر) ، اویوق ایسه یالكز براورتو اورتیله‌رك اورته‌یه قونور .

غاتلیلر و بالخاصه فقراسی فوق‌العاده کونلر مستثنا اولمق اوزره «غاجیره» و«دشیشه» ایله کفاف نفس ایدرلر. غاجیره معمولات محلیه‌دن اولان سرت کچی پنیری ایله قوری خرمانك برآراده دوکولمسندن متحصل برنوع بولاماج اولوب دشیشه‌ده آرپه‌نك قاووروامشیدر. أت یمکلرینی آنجق احوال فوق‌العاده‌ده تناول ایدرلر. مع‌مافیه تونیده ساکن انصاردن بعضلرینك ضیافتلرنده بولنه‌رق جداً لطیف طاتلیلر، قورابیه‌لر احضار ایتمکده اولدقلرینی کوردم. فقط بونك‌ده طرابلسده تربیه کورمش برقاچ زنجیه‌نك موجودیتلرینه مدیون بر فوق‌العاده‌لك اولدیغنه‌ده شبهه یوقدر.

بوتون آفریقای شمالی حوالیسنده اولدیغی کبی بونلرده ده هریمکدن صوکره وخصوصاً صباحلری بول شکرله یشیل چای ایچمك عادتی واردر. کونده بویله‌جه اوچ‌دفعه محقق صورتده ایچدیکلری بویشیل چای وخصوصیله شکر، عندلرنده اودرجه قیمتلیدرکه برغاتلی پاره‌سنی وسائر ذی‌قیمت اشیاسنی زوجه‌سنه تودیع ایده‌بیلر؛ فقط انجه برقوردونله بوینه‌تعلیق ایتمش‌اولدیغی چای وشکر قوطوسینك اناختارینی‌هیچ کیمسه‌یه امنیت‌ایده‌من. زیرا أوده چای وشکرك دشمنلری پك‌چوقدر.

غاتلیلرك حیات ومعاشرت بیتیه‌لرنده‌اك بیوك حصهٔ‌مصیبت ارککلرکدر. توارقده اولدیغی کبی بونلرده‌ده ابوینك اموال عمومیهٔ غیر منقوله‌سی قیز اولادلره انتقال ایدر، بناءً علیه غات‌ده‌کی اموال غیر منقوله همان کاملاً قادینلرك اولوب رجالك هیچ برشیلری یوقدر. ارکك اولاد انجق ثمرهٔ مساعیسیله

کچینر و مال صاحبی اوله‌بیلرسه اولور . بوندن دولایی حیات عائله‌ده‌زوج ، زوجه‌سنك حکمی آلتنده‌در . چوق کره‌لر کوریلمشدرکه اهمیتسز برمنازعهٔ بینیه‌دن صوکره افتراق واقع اوله‌رق بیچاره ارکك بوتون مالی اولان صیرتنده‌کی اشیاسی والنده‌کی‌اوزون عصاسیله قاپیدن دیشاری آتیلمشدر. مع‌مافیه اکثربوکبی منازعه‌لره سبب اولانلر ارککلردر : پك صیق برترصد آلتنده بولندقلری حالده ــ بلکه‌ده بوشدت ممنوعیت سببیله ــ آتك پشنده قوشمغه چوق مراقلیدرلر . بوحاللری معلوم اولدیغی ایچوندرکه ، غات قادینلری زوجه‌لرینی‌زنجیه‌لریله تحت ترصدده بولندیررلر ، ویاتسی نمازندن صوکره خارجده قالان وکچ‌وقت خانه‌یه عودت ایدنلری قاپی آچمایه‌رق‌وسوقاق اورتاسنده براقه‌رق جزالندیررلر . غات احرارندن بعضلرینك بویله کچ قالمق یوزندن قاپی اوکنده صباحلادقلری روایت اولنیوردی . بوکبی کچ قالمالر تعدد ایدنجه ارتق مناسبات بینیه‌ده عدم انتظام ونهایت افتراقه‌قدر دوام‌ایدن مجادله‌لر باش‌کوسترر. قادینلرك بو شدتنه مقابل ارککلر براز دها سربستلکلرینی توسیع ایده‌بیلمك ایچین یاتسی نمازینی پك کچ قیلمق صورتیله برچاره بوله‌بیلمشلردر .

بلده‌نك کبار نسوانی، احرار زوجه‌لری علی‌العاده‌احوالده خانه‌لرندن‌چیقمازلر، آنجق‌دوکون، بایرام وفانتازیه‌کبی‌فوق‌العاده احوالده وخصوصاً محرم بایرامی اولان «سبه‌یبا Sbeyba » فانتازیه‌لرنده جماعتله داملره چیقارق تماشاایدرلر. برده ولادت نبوی کیجه‌سی بوتون رجال جوامعده مولود قرائت

ایتدکلرندن نسوان بویوك جمعیتلر تشکیل ایده‌رك بلده‌نك بوتون جوامعنی زیارت ایدرلر .

* * *

فانتازیه‌لر، علی‌العموم عتاره وعتریه‌لردن‌عبارت‌اولمق‌اوزره ارکك وقادین برجمعیت مختلطه طرفندن اجرا اولنان رقصلردر. احرارك بالفعل فانتازیه‌یه دخولی ورقص ایتمسی صوك درجه معیاتدندر . ارکك وقادین صنفنك مختلف رقصلری عمومیتله قدیم بربری رقصلری اولدیغنه شبهه یوقدر. زیرا اشکال‌واوضاع اعتباریله جنوباً سودان وشمالاً عربانك وخصوصاً فزانلیلرك رقصلرینه هیچ مشابهتی یوقدر. فزان رقصلری اوضاع‌اعتباریله نه‌قدر شهوانی ایسه غات ارکك رقصلرنده اوضاع وحرکات حربیه‌لری، سلاح‌استعماللری، چویك‌وسریع‌خطوه‌لرله‌منتظم ومطرد یورویشلری و قادین رقصلرنده ایسه متحرك مرکزلر اطرافنده غایت ظریف دونوشلری ، فزان رقصلرینك تماماً ضدینه اوله‌رق، وجودك قسم علویسیله صوك درجه ماهرانه هلزونلر ترسیم ایدیشلری و قوللرك سربست صالنیتیلری ایله وجودك ایکی طرفه حرکتی جداً لطیف اوضاع رقصیه‌دندر .

عمومی فانتازیه‌لرباشلیجه دوکونلرده،اعیاد دینیه وحکومتك ایام رسمیه‌سنده وبوندن باشقه اوله‌رق غات وجانت اهالیسیله عموم توارقجه پك اهمیتلی اعیاددن معدود اولان «سبه‌ی‌با» بایرامنده اجرا اولنور . بوتون افریقای شمالی اهالیسنده خلافت امویه عاداتی بقیه‌سی اولان عشرهٔ محرم شنلکلرینه توراقلرجه سبه‌ی‌با اطلاق اولنور . بوفانتازیه محرمك اونجی

کیجه‌سی بویوك برجمعیتله واوکده داوول وزورنا اولمق اوزره بلده‌نك اطرافنده‌کی مقابری زیارت وارواحی تطییب ایله‌باشلار وکیجه‌لی کوندوزلی اوچ کون دوام ایدر . غاتلیلر سبه‌ی‌یا کیجه‌سنه‌سنهٔ مستقبله‌ده‌کی کذارش عمرلرینك تعیین وتقدیر ایدیلدیکی برکیجه نظریله باقارلر. اوکیجه قادین وارکك خرما یاپراقلرندن عجیب‌الشکل اکلیللر اعمال واونکله تزین ایدرلر. قرك‌ضعیف ضیاسی التنده هیچ ایشیقسز حرکت‌ایدن بوهیئت عظیمهٔ مظلمه وحشیانه نعره‌لر آته‌رق ، اللرنده‌کی اوزون نار داللریله یکدیکرلرینی قوالیه‌رق‌ودری قالقانلرله کندیلرینی مدافعه ایده‌رك بررقص عجیب ایله قطع مسافه ایدرلر . مولوی درویشی‌کبی ایکی قوللرینی افقاً آچمش ، باشنی بر قولی اوزرینه یاتیرمش ، کوملکنی صاووره‌رق آیقیری خطوه‌لر ومتقطع صچرایشلرله اوزون وایصسز برصحراده آدوب کیدن یوزلرجه آدم فرض ایدیکز ؛ بوهیئت مسحوره‌نك بردبره توقف وعجیب حلقه‌لر تشکیل ایده‌رك‌رقص ایتدکلرینی ، یکدیکرینی‌دوکه‌رك کندیلرینی مدافعه ایلیه‌رك ، وحشیانه نعره‌لر آته‌رق مجنونانه‌دورلر اجرا ایتدکلرینی تخیل ایدیکز وصوکره بوتون بوهیئته یك آهنك ومطرد بر موسیقی‌ده علاوه ایدیکز ؛ ایشته سبه‌ی‌بانك ایلك کیجه فانتازیه‌سنك مقدمه‌سنی کورمش اولورسکز .

بلده‌نك‌خارجی ایله مقابرمعلومه‌سی‌بویله‌جه طواف اوله‌رق ارواح ممنون ایدلدکدن صوکره شبلی میدانه عودت ایدرك اوراده موحش برآهنك، عجیب برموسیقی ایله تابصباح بررقص پریشان اجرا اولنور .

غانده بر عتریه فانتازیا قیافتنده

سبه‌ی بانك ایکنجی واوچنجی کونلری اجرا اولنان رقصلر ایسه برنجی کیجه‌نك زیارت قبور رقصنه هیچ مقیس اوله‌من . بونلر غایت منتظم تلبس ایتمش برهیئت رقصیه طرفندن جداً کوریله‌جك برانتظام ولطافتله اجرا اولنورکه بوتون فانتازیه‌لر حقنده برفکر مخصوص حاصل اوله‌بیلمك ایچین بورقصلری تعریفه چالیشه‌جغم :

ارککلر اك قدیم توارق لباسی وقیافتنده وچاقانلی ، قاپسوللی اسلحهٔ ناریهٔ قدیمه ایله مسلح اوله‌رق فانتازیه‌یه‌داخل اولورلر . غایت بویوك تونس فسلری ، اوچ اوقه‌لق ماوی پوسکوللر ، چهره‌یی تمامیله‌سترایده‌جك قویو لاجوردیپارلاق نقابلرله تزین‌ایدرلرو ، رنکارنك متعدد کوملکلر اوزرینه‌اوقه‌لرله نسخه‌لری حاوی قوردونلر تعلیق ایده‌رك قیرمزی پوسکوللی حمائللرله وجودلرینك نسم علیاسنی صیقیجه صاره‌رلر وکنیش سودان شالوارلرینی صاری سختیاندن عرب « بلغه » (برنوع پابوج) لرینك اوزرینه دوکه‌رك جداً کوزل وجالب نظر برقیافتده رقص ایدرلر .

قادینلر ایسه هروقتکی لباسلرینك اوزرینه تمیز ویکی آبروقلر علاوه ، قولاقلرینه اون ، اون بش سانتمتره قطرنده کنیش کوموش حلقه‌لر ، صاچلرینك اوك طرفنه بردیزی پارلاق کوموش مسکوکات ، بویونلرینه کوموش نسخه‌لر وداٸره وی‌الشکل مزینات عجیبه تعلیق ایده‌رك ویاغلی وسیاه بویالی صاچلرینك اوجنه کوچك کوموش مسکوکات طاقه‌رق قویو سیاه جلدلری اوزرینه سورولمش آل رنکلرله یوزلرینی تزیین‌ایدرلر .

قادينلرده الكزياده جالب دقت اولان مزيناتدن برى ده مارى ترز تالهرلرندن معمول يوزكلردركه بونطرده برايكى يوزوكى حامل اولان آلت پارماقلرى ارتق عدم حركته محكوم قالير .

فانتازيه اجرا اولنان محلك اورتاسنده زورنا واوچ، دورت كوچك ترانپتهدن عبارت يرلى موسيقه طاقمى دينيلر . يالكز زورنا اركلكلر طرفندن وترانپتهلر ايسه بتخصيص عتريه جماعتنك شيخهلرى اولان نسوان طرفندن چالنير، اطرافدن طوپلانان عطيهلروهديهلرده منحصراً بونلر بيننده تقسيم اولنور . موسيقه طاقمى رقاص ومغنيهلرى جمع ايچين اجراى آهنكه وبرصف اوزرينه دينيلهرك تخميناً اون بش خطوهلك بردائره ايچنده ايلرى وكيرى برحركت مطرده اجراسنه ابتدار ايدر . عتريهلر موسيقهنك صداسنه قوشارلر ودائرهٔ رقصك محيطنده برهلال تشكيل ايدهرك تغنىيه وبرطرفدنده ال چارپهرق رقصه اشتراك ايدرلر . اركلكلر محل رقصه واصل اولونجه دائرهيه داخل اولمق ايچين مطلق بررفيق تداركنه محتاجدرلر ؛ بوصورتله چيفت چيفت ، اوموز اوموزه ويرهرك وسربست قالان ديكر اللريله سلاحلرينى باشلرى اوستنده اويناتهرق ومطرداً صيچرايهرق دائرهيى ايكى دفعه دورايدر وموسيقه طاقمنك آرقاسنه كچوب صف تشكيل ايدرلر . بوتون بوصفلر ايلرى، كرى حركتله سلاحلريله بيكلرلهجه اوضاع حربيهيى تقليد ايدرلر ؛ بعضاً ده مقابل ومخاصم صفلر تشكيل ايدهرك موسيقه طاقمى اورتايه آليرلر و ارتق رقص بويلهجه ساعتلرجه دوام ايدر . بوتون بو اثناده دائرهٔ رقص اوزرندهكى صف نسوان الچارپهرق ،

تغنی ایدەرك وایکی طرفه خفیف برصالنتی ایلەصاللانەرق حرکات رقصیەیه تبعیت ایدرلر . بوقادین صفنك صالنتیسنه اوزاقدن باقیلدیغی زمان جملەسنك مدید ومنتظم برموجه ایله متحرك اولدقلری ظن اولنور .

بربر رقص قدیمنك برقوییەسی اولان بو اویونلردن باشقه عادە تواتلیلرك برقوماندا ایله سلاح بوشالتملری فانتازیەلریده اجرا اولنور. قادینلرك «تمەللوقی» تعبیر ایتدكلری رقصلری ایسه ارككلرك كنه نظراً دها صنعتكارانه ودها نظر ربادر :

برمركز مشترك ومتحرك اطرافنده دونمكده اولان ایکی رقاصه فرض ایدیکز . هم برمركز اطرافنده وهم یكدیكری اطرافنده عین زمانده دور اجرا ایتملری ، عین دقیقەده آیاق اوره‌رق دونشلری، وجودك اوست نسمیله و غایت لاقیدانه صاللانان قوللرك حركات رقصیەسیله هواده هلزونلر ترسیم ایدیشلری جداً جالب نظردر . انجق قادینلرك تمەللو قیلری آلات موسقیه ایله اجرا اولنماز . ینەقادینلردن عبارت بردائره اورتاسندەکی رقاصەلر دیكرلرینك تغنیاتی، تیزوچالاك ال شاقیردیلری آراسنده پروانه کبی دونرلر . بورقاصەلرك بعض اوضاع پریشانیلری لادانس سەرپانتینك بعض اشكالنه پك مشابهدر . تمەللوقی اجرا ایدن رقاصەلر وجودك ، خصوصاً قسم علویسنك جداً لطیف اولان اوضاعنی تمامیله كوسترمك اوزره بللرینه صیقی برقوشاق صارەرق كوملكدن ماعدا آبروق کبی كنیش اورتولری آرقایه آتارلر . وبوصورتله وجوده صیمیمیجه التصاق ایدن كوملك آلتندن دونشلردەکی اوضاع وجود تمامیله

مشاهده اولنور . تمه‌للوقی منحصراً قادینلر طرفندن وقادینلر آراسنده اجرا اولنور . بویوك فانتازیه‌لرده ایسه قادینلر یالکز تغنی ایده‌رك ارککلره رفاقت ایدرلر .

بویوك فانتازیه‌لردن ماعدا ایام عادیه‌ده ، خصوصاً مهتابلی کیجه‌لرده رقصلی جمعیتلر اجرا اولنور . اوزمان عتاره جمعیتنك کباری اویونه منفرداً داخل اوله‌رق هرکسك خصوصی هواسی چالنیر . بوکبی فانتازیه‌لرده عتریه شیخه‌لری مملکتك احرارینه، توارق کبارینه ، مأمورین حکومته ، تجاره والحاصل هرکسه کیده‌رك براز تغنی واجرای طربله عطیه آلیرلر . دهافضله‌جه عطیه آله‌بیلمك ایچین اکثریا بوکبی شیلردن ذوق آلان مملکتك احراری وتوارق کباری ایچین آیری آیری هوالر ترتیب ایدرلر. بعض کره ایسه بوتوارق بالذات شیخه‌یه مراجعتله کندی باشنده ساعتلرجه ترانیته‌سنی چالدیردقدن صوکره جیبنده نه‌قدرپاره‌سی وارسه چیقاریر ویررلر. غایت صیجاق برکون توارق احرارندن عظمتفروشلیی پك سوءدن برکنجی باب تفاغتك ایچ طرفنده دیوارك دیبنه چومه‌لمش اوله‌رق باشنك اوزرنده اوچ ترانیته ایله بر زورنادن عبارت عتاره موسیقه‌سنك جهنمی برشماتت ایله اوتدیکنی کوردیکم زمان فضله پاره قوپارمق ایچین بیچاره بدوی‌ی برنسنی سرسم ایتمکده اولدقلرینه ذاهب اوله‌رق مانع اولمق ایسته‌مشدم؛ حالبوکه اوراده بوانانلر تارقینك بالذات دعوتی اوزرینه باشی اوزرنده کندی هواسی چالمقده اولدیغنی تأمین ایده‌رك بنی مداخله‌دن منع ایتدیلر. بوایکی نوع رقصدن ماعدا اون‌ایکی

غائده كنج قيزلرك رقصى

فانتازيه‌ده چاى صنديقلريله تزين ايتمش برعتريه

یاشندن‌دون اولان کنج قیزلرك بر رقص مخصوصی‌ده وارایسه‌ده پك نادراً اجرا اولنمقده‌در .

* * *

سنه‌ده مطرداً ومنتظماً ورود ایدن تجار قافله‌لری ، شمال و جنوبدن کلن مختلف عرق ونسلدن یبانجیلری ، یرلیلری ، توارقی ، حیات ومعاشرت عجیبه‌سی ، رقصلری وفانتازیه‌لریله غات بلده‌سی زائری اوزرنده قولایجه زائل اولماز بر تأثیراجرا ایدر . بوکون بورنو تجارتنك انقراضندن متولد موت ایله پنجه بپنجه‌یه اوغراشه اوغراشه زبون دوشمکده اولان مرزق یانی باشنده غات بلده‌سی منتظم مواردا تیله صحرانك اورتاسنده بر حیات کوسترمکده ، زنده وقوی ، زمانك هجوملرینه مقاومت ایتمکده‌در . فقط قانو تجارتکاهی جنوبدن کینه کورفزینه انکلیز شومندوفریله ربط اولندیغی و بر جهتدن‌ده صحرای کبیر تجارتی فرانسزلرك صرف ایتدیکی غیرتلردن دولایی تونسه دوندیکی وباشقه برمجرا آلدیغی زمان صحرانك وسطنده بوزواللی غات نه اوله‌جق ؟ اوده مرزق کبی بلکه‌ده دها سریع بر انقراض ایله سنه‌لرك بریکدیره‌جکی ردای غبار آلود نسیان آلتنده قاله‌رق اونوتیله‌جق .

نوارو

شمال ساحلندن وسطنه و چاد کولی و نیژریا حوضه‌لرینه متوجهاً آفریقایی یوقاریدن آشاغی‌یه دوغری نطع ایدن تجار قافله‌لرندن صسوریکز ؛ بوایصسز بوکیمسه‌سز صحاری وسیعه‌ده اونلره الڭزیاده هیجان بخش اولان نه‌در ؟

ساکن و مطرد خطوه‌لرله کوچك طاشلقلرك ستر ایتدیکی کنیش صحرالری ، واسع حماده‌لری کچن ، بوتنکنای مدید وعظیمك بخش ایتدیکی سکون واعتیاد ایچنده دوه‌نك مطرد صارصینتیلرینه تبعیت ایتمش اولان مستغرق تفکرات برتاجر ، انجق افقده اینجه اوزون خیال متحرکیله بلیرمکه باشلایان مجنسوارلری کوردیکی آنده دوچار هیجان اولور. اوت، مجنسوارلر ویرلیلرك تعریفی وجهله مهریلر، بونلر کیملر؟ دوستلرمی؟ دشمنلرمی؟ ایشته بوتون طالع کسب وکارینی صحرالرك برتصادفنه ربط ایده‌رك کیدن بویوك برقافلهٔ تجارتك او آنده بوتون موجودیتنی لرزه‌دار ایدن الیم سؤاللر !

افقده کوریلن خیاللر یانلاشیر ، اینجه اوزون باجاقلرك اوستنده، نسبةً ضعیف بر وجود ایله اوزون بوینی وکوچك قفاسی ، ساکن وپارلاق نظری ایله هیئت عمومیه‌سی جاذبه‌لی

وبوتون وحشی ایله برابر کوزل اولان مهریلر (هجنلر) اوزرنده لاجورد رنکلی کومکلره صارلمش ، یوزندهکی قویو لاجورد نقابی چکهسنه قدر ایندیرمش دائما النده اویناديغى اینجه وقیصه دمیردن معمول مزراغنی هواده غیرمعین وکیفی اشکال ترسیم ایدهجك وجهله صاللایهرق دوهسنك بوینه ایاقلریله دایانمش وحشی قیافتلر ، فورتونج وبزم ایچین وهلهٔ اولیده پك موحش اشکال تمایان اولمغه باشلار . ایشته توارق! بوتون قافله کنیش برنفس آلیر . اوت ، هرتورلو فنالقلریله برابر صحرا اقوامی ایچنده مدافعهسی قولای ویارهسالرینی تمکن اولان توارق ؛ یعنی آچلق ، یوقسوزلق کبی صحرا حیاتنك ایکی الیم شرط معیشتی التنده زبون ، عصرلردنبری قومشوسندن غصب ونهب ایدهرك ادامهٔ حیاته آلیشمش برسوری صحرا حیدودلری ! بوقافلهدنده پارهلریله ویاخود جبراً قارینلرینی دویورهجق ، برمقدارماً کولات وملبوسات قوپاردقدن صوکره ینه یوللرنده دوام ایدهجکلر ؛ بلکهده هجوم وتعدی‌یهده جرأت ایدهجکلر .

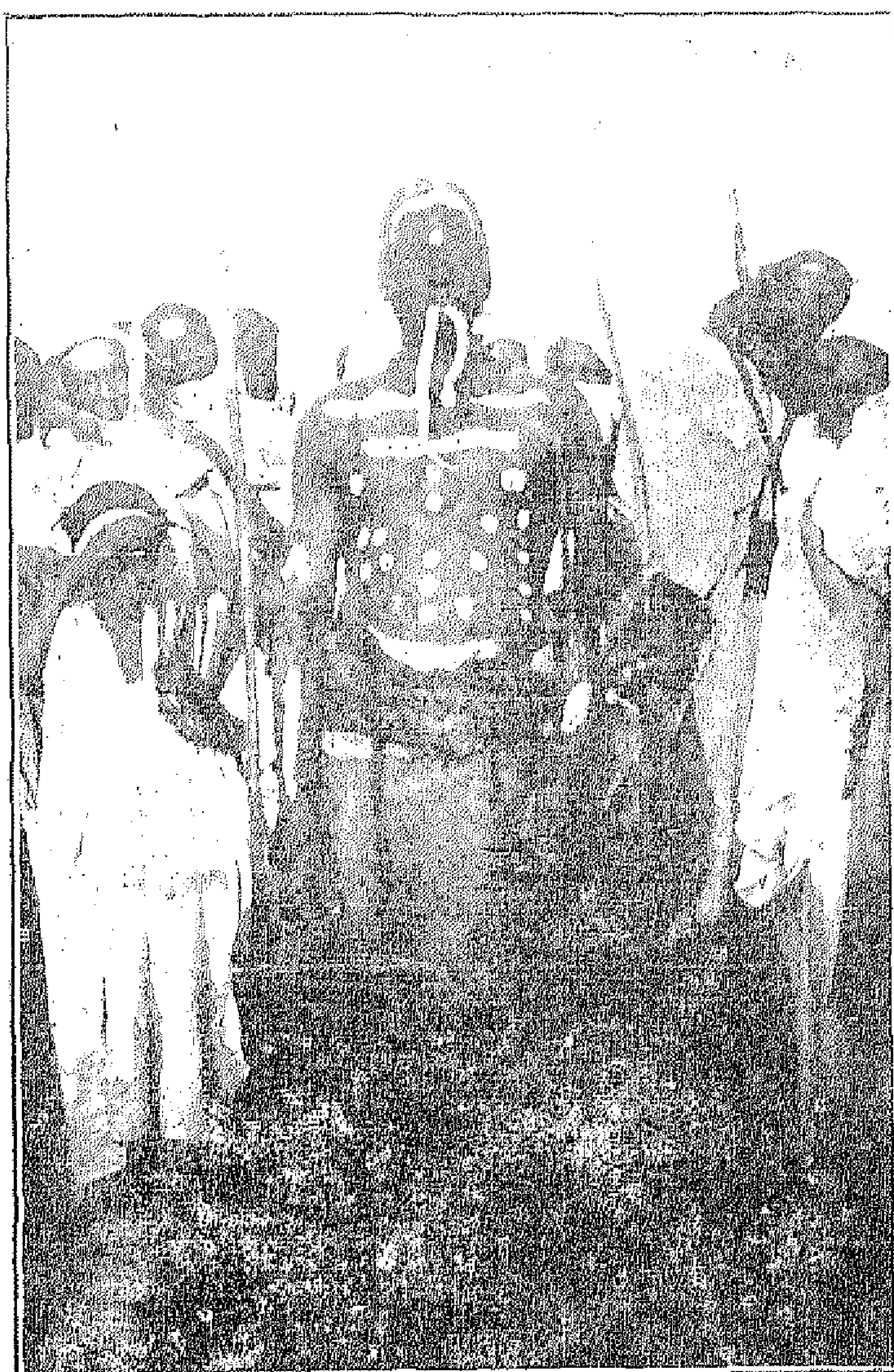
بونکله برابر ینه توارق صحرا اقوامی ایچنده خونریزلکده پك مترقی اولان تیبولره نظراً دها اهون عد اولنمغه لایقدرلر . توارق حقنده اوروپالیلرك وعصر اخیر سیاحلرینك حاصل ایتدیرمش اولدقلری بعض یاکلش فکرلرارتق تصحیح اولنملیدر. بونلرله ایکی سنه متمادیاً تماسده بولنهرق بلدهده ، سفرده ، اردوکاهمده ، مرعالرنده ، چادرلرنده والحاصل بوتون صفحات حیاتیهلرنده اونلری تدقیقه ، ممکن اولدیغی قدر روحلرینه نفوذ

ایتمکه موفق اولدیغم جهتله بوخصوصده برفکر اجمالی حاصل ایتدیره‌جك قدر مختصر برقروکی چیزمکه چالیشه‌جغم :

* * *

بحرسفیدك جنوب ساحللرندن آطلس سلسله‌سنه قدر اولان معموره‌لرده اجرای حکم‌ایدن فنیکه‌لیلر وبالاخره‌بونلری تعقیب ایدن روماليلر زماننده بوسلسلهٔ جبالك جنوب‌اتکلرنده ساکن و «ژه‌تول» نامیله معروف کوچبه، وحشی ، یاغماکر وجدالجو برنسل صحراوی موجود ومعلوم ایدی‌که بونلر دائما ساحل معموره‌لرنده‌کی اقوام مدنیه دوچار ضعف اولدقچه شماله دوغرو آقین ایده‌رك تخریباته باشلارلر وبواقوام اعادهٔ شوکت ایدنجه قوت اوکنده رجعته مجبور اوله‌رق جنوبده‌کی صحرالرده یاشارلردی . بوژه‌توللردن قرون وسطی‌ده زناته وصنهاجه نامليله معروف اولان قبائل جنسیهٔ بربریه وشیمدی موجود بولنان مختلف توارق قبائلی نشئت ایتمشلردر .

نقابلی صنهاجه‌لردن بحث ایدرکن ابن خلدون بونلرك اسلامیتدن اولکی ازمنهٔ قدیمه‌ده قوملی صحرالرك جهت‌جنوبیه‌سنده‌کی صحرامنطقه‌لرنده ساکن اولدقلرینی وجبال‌التل واراضیٔ منبته‌دن بویله‌جه اوزاق قالدقلرندن دولایی محصولات ارضیه‌یه بدل دوه‌لرینك سوتی وآتی ایله تغدی ایتدکلرینی سویلیور . ممالك متمدنه‌یه تقربدن اجتناب ایده‌رك حال انفراده‌ده یاشارلردی وجسور اولدقلری قدرده خشین اوله‌رق اجنبی حاکمیتنه هیچ برزمان سرفرو ایتمه‌مشلردر دیور . مورخ شهیرك بوتون بوتعریفی بوکونکی توارقك حالیله تماماً مطابق واحوال‌روحیه‌لریله

یيلان اوینادان برزنجی (دونقاراما)

متوافقدر . ینه ابن خلدون بوژه‌تولار احفادینک یدنجی عصر میلادیده‌کی احوالنی توصیف صددنده : «مزراغی النده دوه‌سنه راکباً دائما صحرایی کشت وگذار ایده‌رك حیواناتی تکثیر وابناءسبیلی نهب وغارتله مشغول اولورلردی» صورتنده‌کی تصویری بوکونکی توارق تاماً نظرده تجسم ایتدیرر .

توارق کلمه‌سی تارقی کلمهٔ مفرده‌سنك جمعیدرکه دوقوزنجی عصر هجریده بحر محیط ساحللرندن غدامسه‌قدر صحراده یاشایان قبائل بربریه‌دن «تارغا» قبیله‌سنه نسبتله عربلر طرفندن عموم توارق قبائل موجوده‌سنه علم ایدلمشدر . توارق کندیلرینی «ایموهاغ Imohag» ولسانلرینی «تاماهاغ Tamahag» تسمیه ایدرلرکه بوکلمه‌لرك اسکی بربری اسامیسندن اولوب مصر قدیم مضبوطات تاریخیه‌سنده‌کی «تاماهو Tamahou» کلمه‌سیله مشابهت تامه‌سی واردر .

عموم توارقك صحرای کبیرده یکوجود برحالده وبویوك برحکومت حالنده یاشامش اولدقلری تاریخجه مضبوطدر . دوقوزنجی عصر هجری‌یه قدر صحرای کبیرده یاشایان قبائل «که‌ده‌لا Guedela»، «لمتونا Lemtouna»، «مسوفا Messoufa»، «لامتا Lamta» وتارغا قبیله‌لری اولوب بونلردن لمتونا برچوق زمانلر دیکرلری اوزرنده اجرای حکومت ایده‌رك نیژریا نهرینه قدر بوتون صحرا قسمنه حکمران اولمشلردر .

ابن‌خلدون بونلردن بحث ایده‌رك دیبورکه : «ازجمله هجرتك ۲۲۲ نجی سنه‌سی وفات ایدن حکمدار «تلوتان» اعلاجنس هجین دوه‌لرینه راکب یوزبیك هجنسواری مستصحباً اجرای

سفر ایدردی . التنجی عصر هجری‌ده الك مشهور تکمدارلری اولان « تنزما Tenezma » بوتون صحراده اجرای حکومت ایدیپوردی . کندیسندن صوکره قومك وحدتی مختل اوله‌رق هرقبیله آیری بررئیسه تابع اولدی .

ابن خلدونك قید واشارت ایتدیکی لمتونا بوکونکی جنوب توارقندن اولان «اوله‌میدن» لرك اجدادی اولمسی پك محتملدر . حالا اوله‌میدنلر توارق میاننده الك اصیل برقبیله اولمق اوزره طانیلمقده‌درلر . هوغار وآزغر توارق قبائلنك ساکن اولدقلری صحرا قسمنك نقطهٔ متوسطه‌سنده وبویوك آمادغور مملحه‌سی جوارنده موجودیتی خبرویریلن بربلدهٔ قدیمه خرابه‌سی قدیم توارق حاکمیتی زماننده مرکز تجارت وحاکمیت اولدیغی ظن اولنمقده‌در . دها جنوبده تومبوقتو بلده‌سی‌ده صنهاجه‌لر طرفندن تأسیس اولنمشدی .

* * *

قسماً جزائر جنوبنده وقسماً فزانك صحرا قسملرنده ونیژریا حوضه‌سنك قسم شمالیسنده‌کی صحاری وسیعه‌ده داغیلمش اولان شیمدیکی توارق قبائلی جغرافیا علماسی طرفندن شمال وجنوب توارقی نامیله باشلیجه ایکی قسمه تقسیم اولنورلر . شمال توارقی جنوبلیلره وخصوصا کل‌اوی توارقنه نظراً دها نجیب ومعتبر عدایدلمکده‌درلر ، جنوبلیلر عرق‌اسودله چوقجه اختلاطدن دولایی پك قاریشقدرلر .

شمال توارقندن «آزغر Azgher » لرك نفوس عمومیسی انجق بش بیك و «هوغار Hoggar »لرك نفوسی ایسه بوتون

توابعـیله برابر آزغرك ایکی اوچ مثلی درجه‌سـنده تخمین ایدلمکده‌در . بوقلت نفوسـله توطن ایتدکلری واسـع صحرا منطقه‌لری مقایسه ایدیله‌جك اولورسه نه‌درجه داغنیق برصورتده یاشادقلری حقنده برفکر مخصوص حاصل اولور. هوغارقبیله‌سی صوك زمانلرده فرانسزلرطرفندن تحت تابعیته آلنمش بولنیور.

توارقدن زیر ادارهٔ عثمانیـه‌یه کچمش اولان آزغر قبیلهٔ جسـیمه‌سی « وراغن Vraghen » ، «أمنه‌ن Emenen » و « من‌غساتن Menghassaten » نامرله اوچ بویوك قسمه انقسام ایدر .

توارق ایکی صنف اجتماعی‌یه منقسمدرلر : برنجی « آهاغغار Ahaggar » احراردن و نجیب واصیل خانداندن اولانلره ، ایکنجی « ایمغاط Imgad » عوام‌ناسـه ونوعما اسراصـنفنه اطلاق اولنور . ایمغاط ویاخود مغاطـه‌لره توارق بیننده « که‌ل‌اوللی » اسـمی‌ده ویرلمکده‌درکه تاماهاغ لسـاننده کچی چوبانی معناسنی افاده‌ایدر. بوصنفلرك خارجنده هوغارقبیله‌سنه منسوب « ایساق قامارن » قبیله‌لری واردرکه بونلر نیم آهاغغار یعنی احرار ایله ایمغاط آراسنده ومتوسط برطبقه‌ده عدواعتبار ایدلمکده‌درلر . ایمغاط قبیله‌لری ازمنهٔ قدیمه‌ده احرار قبیله‌لرك تحت حکمنده یاشـار برنوع اسراصنفی ودها دوغریسی احرارك جیشی مقامنده ایدیلر. بناءً علیه مغاطه قبائلی انقسـام داخلیده احرار قبائلنه تابع اولوب مشـیخت وریاسـت احرارك حین توارثنده مغاطه‌ده حیوانات واموال سـائره کبی ارثاً یکی رئیسه انتقال ایدر. کرك احرار وکرکسه مغاطه‌قبیله‌لرینك رئیسلرینه

«آمغار Amgar» (شیخ، اختیار) تسمیه اولنوب عمومه ریاست ایدن و سردار قوم مقامنده اولانلرهده «آمونوقال Amonocal» (حکمدار) عنوانی ویررلر.

توارقده حسب ونسب وتوارث کیفیتلری پدردن اولمیوب والدهدندر. بونلر والدله مولود آراسندهکی مناسبت طبیعیهده والدهیی نظر اعتباره آلمشلردر؛ و بونی افاده ایچین آچیقجه: «چوجغك والدهسی هیچ برزمان مجهول اولهماز پدری ایسه اویله دکل» دیورلر. بناءً علیه عندالتوارق احراردن معدود اولهبیلمك ایچین مطلق صورتده والدهنك احرار قبیلهلرندن اولمسی لازمدر. قبائله ریاست ومشیختده تولی کیفیتلریده والدهدندر. بناءً علیه برشیخك وقوع وفاتنده اوغلی ایله قیزی بیننده «طبل» نامی ویریلن مشیخت مقامی قیزینه قالیر. بوقادین بالذات طبلك وارثهسی اولمق اوزره اعتبار اولنمقله برابر ریاست اموری برادری ویا اوغلی کبی عائلهنك رجالندن برینه تودیع ایدر.

بربریلرك تاریخنده قادینلرك دوغریدن دوغری یه اجرای حکومت ایتدیکلرینه تصادف اولنور. بوجملهدن اولمق اوزره آفریقای شمالیدهواستیلای اسلام دورینك اوائلنده ظهورایدن مشهور «کاهنه» وقعهسنی مثال اولهرق ذکرایدهبیلرز:

خلفای امویهدن عبدالملك زماننده «ایفیریقه» [*] والیسی

---

[*] آفریقای شمالینك عربلر طرفندن استیلاسنی متعاقب شمدیکی تونس ممالکی ایله جزائرك اقسام غربیهسنه ایفریقیه نامی ویرلمشدی، طرابلس غرب ولایتیده بوایفریقیهدن عد اولنوردی.

اولان «زهیر» اطلس سلسله‌سندن قوپوب کلن بربر قبائلنك سیل عصیانه قارشی مغلوب اولمش وایفریقیه‌ده برفترت عمومیه ظهور ایتمشدی . قبائل بربریه‌دن «زنه‌ت» قبیله‌سندن برقسم اولان «جراوا» لرك قرالیچه‌سی «دیهیا» ویاخود «داميا» اسمنده‌کی قادین بوحرکت عمومیه‌یی اداره ایتمشدی . بوقرالیچه وقایعی قبل‌الوقوع کشف ایتمکله شهرتشعار اولدیغندن عربلر کندیسنه کاهنه اسمنی ویرمشلردی . کاهنه‌نك حاکمیتی ایی مدت دوام ایتمش وزهیرك خلفی اولان «حسن بن نعمان» ه‌ده غلبه ایده‌رك عربلرك حرکاتنی اشکال ایتمك اوزره بوتون ایفریقیه داخلنده‌کی معموره‌لری وواسع اورمانلری تخریب ایتدیره‌رك مملکتی صحرایه قلب ایتدیرمشدی . کاهنه، حسن بن نعمان ایله اولان ایکنجی مصادمه‌ده مقتول دوشمشدر .

تاریخك بوقبیل مضبوطاتی من‌القدیم نسوان بربریه‌نك رجاله نظراً دها فائق برموقع اجتماعی‌یه مالك اولدقلرینه دلالت ایدر .

آزغرلر مملکتنده بولندیغم مدت ظرفنده عموم آزغرك رئیسی مقامنده «انقددزن Inkeddezen » بولنمقده ایدی ؛ حالبوکه طبل انقددزنك تیزه‌سی طرفندن توارث ایدلمش اولدیغی حالده بوقادینك اوغلی شیخ «ماتوکو Matoukou » کوچك اولدیغندن همشیره‌سنك اوغلنی توکیل ایتمشدی .

آزغرك عموم رئیسی مقامنده اعتبار اولنان بوشیخ، حقیقتده آزغرك اك مهم برجزئی اولان وراغن قبیله‌سنه ریاست ایتمکده اولوب قبائل سائره شیخلری اولان شیخ «أمود Emoud »

ايله «اوفنايت Oufinayt» بورئيسك هيچ برامرينه اطاعت ايتميورلر وحتى آچيقجه مخالفت ايديورلردى .

آزغرلر احرار ومغاطه اولمق اوزره بروجه آتيدر:

غاتدن اعتباراً شمال غربي يه دوغرى تاسيلى جبالى ووادیلرنده ساكن اولان وراغن قبيله‌سى احرار ومغاطه اولمق اوزره اون آلتى قبائل صغيره يه منقسمدر :

Kiel Erriquen	(*)كل أرريكن	احرار قبائلى
Kiel Izaben	كل ايزابه‌ن	
Kiel Imehrou	كل ايمه‌هرو	
Kiel Indenden	كل ايندندن	
Mekargassan	مقارغاسان	مغاطه قبائلى
Ifilalen	ايفيلالن	
Kiel Toubren	كل توبره‌ن	
Kiel Ouhet	كل اوهه‌ت	
Kiel Intunein	كل اينتونين	
Kiel Erass	كل أراس	
Ikerkomen	ايقرقومه‌ن	
Djeradjriven	جراجريوه‌ن	
Eziquequaten	ازيكه‌كاتن	
Fogassen Igdad	فوغاسن ايغداد	
Ivarvaren	ايواروارن	
Ifarakkanen	ايفاراق قانن	

(*) تاماهاغ لساننده «كل» صاحب، متوطن، مقيم معناسنه‌در. بوكلمه‌يى تعقيب ايدن كلمات اكثريا بروادى ويا جبال ويا صرحا اسملريدر. مثلا كل أرريكن قبيله‌سى غات جنوبنده واقع أرريكن واديسنده ساكن اولان قبيله‌يه علم اولمشدر.

آزغرك الڭ بويوك بر قوللی اولان وراغنلرك اصللری جنوبی توارقدن اولوب اولوميده‌زلردن آيريله‌رق غات جوارينه هجرت ايتمشلر واو جوارك اوزمانلر حاكم يكانه‌سی اولان امنه‌ن و من‌غساتن قبيله‌لريله برخيلی محارباتدن صوكره احراز غلبه وتأمين تفوقه موفق اولمشلردر . بوغالبيتك كنديلرينه بخش ايتديكی فكر تسلطن و تجاوزدن دولايی آزغرك الڭ قتالرندن والڭ متجاوزلرندندرلر. عين‌سببله أمنه‌ن ومن غساتن قبيله‌لری‌ده وراغنه قارشی باردبروضعده بولنه‌رق كتم خصومته مقتدر اوله‌ميورلر .

آزغرك وراغندن صوكره الڭ زياده كثرتلی اولان وتاسيلی جبالنك جنوب ورسانده وآدمار اووه‌سنده ساكن اولان أمنه‌ن قبيله‌سی اورادە بولنديغم وقت شيخ أمودك رياستی آلتنده بولنيوردی. بوتون طرابلس غرب باديه‌لرنده و حتی بلدی اعتبار ايديلان قبائلده بيله نزاكت وآداب معاشرت جهتيله برمثلنه دها تصادف ايده‌مديكم بوذات اورالرجه ياڭز بر تارقی دڭل شرفادن عد ايدلمكده‌در .

أمنلر احرار ومغاطه اوله‌رق شويله‌جه تقسيم اولنيورلر:

Ihadanaren	ايهادانارن	احرار قبائلی
Fogass Tobl	فوغاس طبل	
Kiel Eherer	كەل أهەرر	مغاطه قبائلی
Ibat Tanaden	ايبات تانادن	
Ibat Aman	ايبات آمان	
Kiel Touven	كەل تووەن	
Idjeressouten	ايجرەسوتن	

أمنه‌ن قبیله‌سی آزغردن معدود اولدقلری ومن‌القدیم غات حکومتنه تابع اولدقلری حالده تنوسجه قلمتدن دولایی وراغنك تعدیاتندن قورتیلمق ایچون اوللری هوغاره استناده واورادن استعانه‌یه مجبور اولمشلردی .

غاتك شمالندن فزانه وشرقه دوغری بوتون وادیلره یاییلمش اولان من‌غساتن قبیله‌سی الك قدیم احرار توارقدن اولوب کندیلرینه تابع اسکی مغاطه‌لری تمامیله منقرض اولمشدر. غاتده بولندیغم هنگامده من‌غساتن قبیله‌سی شیخی اوفنایت ایدی. هجننك اوزرنده یك کنج کورینن بویتمشلك اختیار حقیقه خوش صحبت واورالرده امثالنه نادر تصادف اولنور مجلس آرا بر آدمدی . اورالرجه آته بینیجیلك ایله‌ده شهرتی واردی .

* * *

توارق ارکك وقادین غاتلیلر کبی تلبس ایدرلر. اسکی توارقك اوزون تونس فسلری ، متعدد صاریق و یوز صارغیلری ، مکلف ومزین بورنوسلری ارتق نوادردندر ؛ انحق بوفنایت وأتیسی کبی یتمشلك، سکسانلك مشایخ قدیمه‌نك ایام مخصوصه‌ده بو قیافتلری تلبس ایتدکلری کوریلور. شیمدی ایسه اساسی اعتباریله صورت تلبس بر اولمق اوزره دها ساده اشکال کوریلمکده‌در. توارقده اساس ملبوسات بیاض پاتیسقه‌دن دون وکوملکدن عبارت اولوب بر از دها زنکینجه اولانلری بونك اوزرینه سودان معمولاتندن اولان قویو لاجورد رنکلی کوملکی تلبس ایدر؛ مشایخ وکبار احرارده دها اوستنه الوان مختلفه‌ده تونسکاری برنوسلر تلبس ایدرلر . احادناس

آزغر مشایخی ایله اجتماعمز

وراغن شیخی انقادده زن

ومغازه‌سـه علی‌الاکثر عرب احراملرینه حتی قیش موسـمنده قوافل تجاریه ایله شمالدن کتیریلن حاضر قیرمزی یورغانلره بیله صاریلدقلری کوریلور .

توارق البسه‌سی میاننده الک زیاده غریب و جالب دقت اولانی رجالك باش کسوه‌سی و یوز نقابلریدر. تأهل ایتمه‌مش اولان کنجلر باشلرینه هیچ بر شی اکتسا ایتمه‌رك و یالکز یوزلرینه نقاب قویه‌رق تپه‌لری آچیق کزمکده و رأسك تام وسطندن بر خط تشکیل ایتمك اوزره صاچلرینی اوچ ، درت سانتیم اوزون براقمقده‌درلر. متأهل رجال ایسه اوزون تونس فسلری ، ماوی پوسکللر و فس اوزرینه لایعد دعا نسخه‌لری دیکه‌رك ویوزلرینه یوقاریدن واشاغیدن ایکی قسم اولمق اوزره قویو لاجورد «توکولموست Toukioulmoust» (قویو رنك نقاب) و اوزرینه بیاض «أشاش Echach» (بیاض نقاب) صاره‌رق هیئت عمومیه‌سی اعتباریله هیچ کورمیه‌نلر ایچین جداً قورقونج بر شکل آلمقده‌درلر . مع مافیه بو شکل غریب کیتدکجه ساده‌لشمکده اولوب عظیم تونس فسلری ارتق نادراً کورلمکده‌در . یالکز هوغار رئیسی أتیسی‌ده کورمش اولدیغم یکرمی‌درت عددکوموشلی نسخه‌یی حامل قوجه تونس فسی ارتق پك نادراتدن اولمشدر . بیچاره آدم بو جسیم فسی دیك دوردیره‌بیلمك ایچین النه کچن پاچاورالری ایچـنه درلدیرمشـدی .

قدیم لی‌بی‌ینلرك نقاب استعمال ایتدکلرینه‌دائر قرون اولی تاریخلرنده هیچ برقید واشـارته تصـادف اولونمیور . انجق

ابن خلدون لثامه (نقاب) استعمال ایدن صنهاجه‌لردن بحث ایدییورکه بوکونکی توارق‌ده اونلردندر . افریقانك قرون وسطی حکومات اسلامیه‌سندن اولان «مرابطین» حکومتنی تشکیل ایدن بربریلرده نقابلی ایدیلر. اساسی اعتباریله صحرانك پك مؤثر اولان شعاعات شمسیه‌سنه و قوم ذراتیله مشبوع اولان روزکارلرینه مقابله ایچین قبول وتطبیق ایدلمش اولمسی لازمکلن بونقابلرك عربلردن منتقل بر عادت اولدیغنه شبهه یوقدر .

ارکك ملبوسات و مزیناتندن برده پوسکللی حمائللر وسختیاندن معمول کمرله ایکی اوموز آتفیسی وقوللره طاقیلان بوینوز پازوبندلر جالب نظردر .

قادینلرك ملبوساتجه ارککلردن فرقلری پك آز اولوب یالکز کوملکلر یرده سورینه‌جك قدر اوزوندر . باشلرینه ایکی طرفدن صارقمق اوزره نویو لاجورد بر آتنی ایله هپسنك اوزرینه‌ده برعرب احرامی ویاخود بیاض برآبروق (اورتو) کییرلر. قادین اولسون ارکك اولسون توارقك تلبس ایتدیکی «مدس» سودانده اعمال ایدیلان غایت کنیش وآیغلك باش و ایکنجی پارماقلری آراسنه طاقیلان بر ایپله آیاقده سوروکلنن ولابسنی ایکی طرفه صاللانه‌رق یورومکه مجبور ایدن برنوع چاریقدر.

قادینلر غانلیلر کبی ساده یاغله ساچلرینی تدهین ایده‌رك ایکی طرفدن متعدد اورکولرله اوردکدن صوکره آیری آیری ایکی طرفك اورکولرینی برآرایه جمع ایده‌رك بردوکومله ربط

ایدرلر . توارق نسوانیده نیله بویاسنه صوك درجه رغبت ایدرلر .

توارقك دمیردن اینجه واوزون حربه‌لرندن ماعدا ، قینی قرمزی مشیندن قبضه‌سی صلیب شکلنده یاصصی دمیر قلیج وینه مشین بربیله‌زیکله بیله‌کلرینه مربوط اوزون قالری الات خارجه‌لرینی وشیمدی عددی پك آزالمش اولان سودان معمولاتندن بیاض دری قالقانده آلت مدافعه‌لرینی تشکیل ایدر . صوآیغری (هیپوپوتام) دریسندن معمول اولان وفوق‌العاده آلستیقیتی سایه‌سنده نلیج صربه‌لرینه مقاومت ایدن بو قالقانلر ارتق زینت مقامنده یالکز هجین اکرلرینك یان طرفنه تعلیق اولنمقده‌در .

ازمنهٔ اولیهٔ تاریخیه‌ده‌کی وحشی لی‌بی‌ینلرك حالنی تعریف ایدرکن مورخلر هپ بونلری اوزون بر مزراقله مسلح ودریدن قالقانله مجهز ودریلرله ملبس ، نیم‌عریان برحالده تصویر ایتمکده‌درلر . بوکون بیله ناسیلی جبالنده یاشایان مغاطه‌نك برقسمی ینه کچی دریسندن تویلی اوزون لباسلرله تلبس ایتمکده اولدقلرینه نظراً صحرانك اعماقنده منسی قالمش اولان توارقك‌تعاقب اعصار ایله‌بویوك براثر تکامل کوسترمدکلری اکلاشیلیور . حتی بو صنف وحشی مغاطه انجق ودان آویله تعیش ایتمکده وزراعت وفلاحت حقنده الك ابتدائی معلوماتدن بیله محروم بولنمقده‌درلر .

توارق حالا بوآلات جارحه قوللکسیونلرینی اوستلرنده طاشیمقده وکزدیرمکده ایسه‌لرده اسلحهٔ ناریه‌نك ترقیسندن

دولابی اوزاقدن محاربه‌سولنك تفوقنی ده تصدیق ایتمش اولدقلرندن قاپسوللی چفته‌لردن صوك زمان سیستملرینه قدر هر نوع اسلحهٔ ناریه‌یه‌ده مالکدرلر. فقط اکثریسی یونانلی اسلحه قاچاقچیلری سایه‌سنده آفریقانك تاوسطنه قدر یاییلمش و کثرتله تعمم ایتمش اولان غرا تفنکلریله مسلحدرلر. مع مافیه جبخانه‌نك فقدانی بو وحشیلر الندکی غرالرك قوتنی چوق تحدید ایتمکده و اك زیاده هر نفرده تصادف ایدیلن ۲۵ الی ۳۰ فشنکدن عبارت جبخانه‌نك قسم اعظمی‌ده محلنده ایکنجی دفعه اوله‌رق دولدیرلمش اولمغله سلاحك قیمت بالستیقیه‌سنی تنقیص ایتمکده‌در. توارق اسلحهٔ ناریه استعمالنده پك بجرکسزدرلر. خصوصاً دقتسزجه قوللانمقده اولدقلری تفنکلرك اوته‌یه بری‌یه چارپیلان، قیریلان نشانگاه لوحه‌لری وکذا آرپاجقلری آرتق انداخته غیرصالح برحاله گلمکده اولمقله برابر کندیلرینك‌ده بوخصوصده‌کی وقوفسزلقلری بونا انضمام ایدنجه یوز متره داخلنده برهدفه مرمی اصابت ایتدیرملری کوچلشیور. دائما یوکسك قوسله انداخت ایتدکلری جهتله بونلرله حین مصادمه‌ده ایکی یوز متره‌یه قدر تقرب اولننجه ضایعات آزالیور.

علی العموم صحرا اقوامی بیننده وقوعبولان مصادمه و محاربه‌لرده پك مهم ضایعات وقوعبولماز. اك عظیم مصادماتدن معدود اولان هوغار و آزغر محاربه‌سی غات بلده‌سی پیشگاهنده وقوعبولمشدی. غاتلیلرك طرفین حقنده‌کی مبالغه‌لی عددلرله اولان حکایه‌لرینه نظراً بیك کشی‌یه قریب طرفین مخاصمیندن

من غسان قبیله‌سی شیخی اوفنایت

انجق میدان معرکه‌ده قرق ایکی نفر مقتول قالمش و نهایت آزغرلر بلده‌یه التجا ایتمشلردر .

هوغارلرك فرانسه حاکمیتنی قبوله مجبور اولدقلری (تیت Tit) محاربه‌سنده ۲۹۹ نفر هوغار ، برفرانسز ملازمنك قومانداسنده وتوات یرلیلرندن عبارت ۱۳۰ نفره قارشی هجوم ایتمش و انجق میدان معرکه‌ده ۹۳ نفر قالمشدر. ایشته هوغارك اسارتنی انتاج ایدن و ۷ مایس ۱۹۰۲ ده وقوعبولان بو معرکهٔ عظیمه صحرا اقوامی میاننده خاطره‌سی ابدی قاله‌جق وقایع حربیه‌دن معدوددر .

* * *

توارقك اصل مأوالری — عربانده اولدیغی کبی — چادر اولمیوب حصیرله قورولمش چرکه‌در . قوملق بر زمینه صاپلانمش واعظمی ۱,۲۰ متره ارتفاعنده درت بیوك قازیغك اطرافنه صارلمش اکسز، اوزون برحصیر دیوار تصورایدیکز؛ اشته بو سقفسز بنای عجیب بیت‌التوارق‌در . ذاتاً کوندوز ایچنده اوطورمدیغی بومأوای عجیبه انجق کیجه‌لری التجا ایده‌رك اویومقده‌درلر . براز دها حاللیجه اولانلری بوحصیر دیوارك اوزرینه برکولکه‌لك قورارلر. کبار مشایخده تصادف اولنان سودان سختیاننده‌ن معمول جلد چادرلر ایسه پك نادر کوریلور .

مغاطه‌نك پك فقیر قسمی همان اکثریتله طاش قووقلرنده و بویوك أثل آغاجلرینك دیبلرنده وینه بو آغاجك داللریله وجوده کتیردیکلری چارداقلرده ساکن اولمقده‌درلر .

انجق غات بلده‌سی ایچنده بولنان توارق افریقای وسطی اقوامنه‌مخصوص‌طرزده انشا ایدلمش — طرابلس وفزانده‌کیلر کبی — زربه‌لرده سا کندرلر .

مورخ شهیر هرودوت لی‌بی‌یلردن بحث‌ایدرکن دیبورکه: «قویون سوریلرینك سوتی وأتیله تغذی وتعیش ایدر کوچبه قبیله‌لردن عبارتدیلر . مسکنلری برواق وسازلردن اورمه زربه‌لر اولوب ایستدکلری زمان محل آخره نقل ایدرلردی » .

هرودوتك بوتعریفی بوکون‌بیله لی‌بی‌یلرك احفادی‌اولان توارقك مسکنلری وطرز معیشتلری حقنده عینیله واردر .

توارقده الکزیاده غیرمعین برشی‌وارسه اوده مأکولاتدر: توارق نه بولورسه یر، هم بك چوق یر، مفرط‌برحرص‌جوع ایله یر ؛ بولمدیغی زمان‌ده الك آز واك ابتدائی شیلره قناعت ایدر وحتی کونلرجه آچ قالیر. سکز کون آچ قالان ومعده‌نك مدهش اوجاغنه تحمل‌ایده‌بیلمك ایچین ایچه چکدیکی وقاصدیغی قوشاغیله قارننك آراسنه کنیش ویاصی برطاش صیقیشدیران برتارقی‌یی بالذات کوردم . اوزون غزوه وشقاوتلرده محیرالعقول صبروتحمل آثاری کوسترن بو صحرا چقاللری بعضاًده راکب اولدقلری دوه‌لرك قانی الەرق ایچمك ویاخود هورکوجنی یاره‌رق مواد شحمیه‌سندن چیقارمق کبی بعض غریب چاره‌لره‌ده مراجعت‌ایتمکده والحاصل ایچنده یاشادقلری محیط عقامتك احکامنه تابع اولمقده‌درلر .

احوال عادیه‌ده توارقك باشلیجه طعامی دوه سوتیدرکه فیضلی برسنه‌نك مزهر فصل ربیعی بونلر ایچین موقت وفقط

مبسوط برسفرهٔ ضیافتدر. بوندن باشقه کچی سوتندن معمول سرت بر پنیر و نادراً — دوکون و سائره کبی احوال فوق‌العاده‌ده — دوه أتی ، بوله‌بلرلرسه بغدای و یا سائر حبوباتدن اعمال ایتدکلری «تاکیله» (قومده پیشمش توارق اکمکی) ونادراً خرما ، باشلیجه طعاملرندندر. تاسیلی وادیلرنده مبذولاً تصادف اولنان سبز اوتنك تحملرندن‌ده برنوع حمیر بولاماجی یاپارلر . بونلرك عندنده اکلی جائز اولمیان نبات یوق کیدر . هرنوعنی و بالخاصه عربلرك «ترتوت» تسمیه ایتدکلری قاره چالی کوکارینی‌ده آتشده پیشیره‌رك اس ایتمکده‌درلر . قارنجه یووالرینی آچه‌رق بو بیچاره حیوانجقلرك بوتون یاز طاشیه، طاشیه بریکدیره‌بیلدکلری برآووج حبوباتی بیله اس ایتدکلرینی‌سویلیه‌جك اولورسه‌م ، بوصحرا پرنسلرینك نه درجهٔ سفالتده اولدقلرینی افاده ایتمش اولوروم ظننده‌یم .

اصول طباختلری پك ابتدائی برحالده‌در . کرك غاتلیلر وکرکسه توارق ایکی یاصصی طاشی یکدیکرینه سورته‌رك حبوباتی اون حالنه قویمقده‌درلر . تمیز برقوم طبقه‌سنی اتشله ایجه قیزدیره‌رق واومحله صوطاسنده اولجه‌حاضرلمش اولدقلری صولی قوامده حمیری دوکه‌رك ، اوزرینی‌ده قیزغین قومله اورته‌رك تاکیله تسمیه ایتدکلری اکمکی احضار ایتمکده وأت یمکلرینی ایسه انجق ینه قیزغین طاش صفیحه‌لرینه یاپشدیریله‌رق احضار اولنان بر نوع کبابدن عبارت بولنمقده‌در .

سائر عادی اون بولاماجلری ایله غاجیره‌یی و دوه سوتنی ایسه تحته قواته‌لرده اکل ایتمکده‌درلر . انجق نظافتده‌کی

نقصانلرینی مدرك اولدقلرینی و هیچ برطعامی أل ایله اكل ایتمه‌رك منحصراً قاشیقله یدكلرینی اعترافه مجبورز. بناء علیه برتارقی ایچین قاشیق، تلیچی قدر مهم برآلت اولوب هرسفره چیقیشنده كمال اهتمام وتقیدله هجن اكرینه ربط وتعلیق ایده‌جكی برشیدر. استعمال ایتدكلری اكری صاپلی سودان قاشیغنی أونده اونوتمش ویا غائب ایتمش اولسه‌یله همان بردال پارچه‌سی كسه‌رك واوجنی یاصیلته‌رق قاشیق كبی استعمال ایدر.

حالی مبسوط برتارقینك بوتون اثاث بیتیه‌سی كنیش برتوات كلیمی ایله ارزاق حفظنه مخصوص بر ایكی‌دری طوربه‌دن ومطبخ طاقمی نامنه‌ده برتحته هاوان، برتحته قواته وصاری باقردن معمول كنیش برصو طاسندن عبارت اولوب چادر سكنه‌سنك صو احتیاجی درت صیریقدن عبارت برسهپایه مربوط ومعلق طولوملرله تأمین اولنمقده‌د.

بونلر طاووق، خوروس كبی طیور اهلیه و علی العموم آو قوشلری أتلری ایله یومورطه یمزلر. كندیلری حیوانات مذكوره‌نك چوبلكده تحری ارزاق اثناسنده برطاقم فنا شیلری‌ده اكل ایتمكده اولدقلرینی بوناسبب كوستریبورلر.

حقیقتده ایسه بوده منشئی كندیلرنجه غائب اولمش عقائد باطله‌دندر [*]. مع‌مافیه هروسیله‌دن استفاده ایده‌رك بلدیلری

---

[*] توارقلرك اجدادی اولان صنهاجه‌لرك تأسیس ایتمش اولدقلری مرابطین حكومتی طرفندن دوچار هجوم اوله‌رق محو اولمش اولان «برغواطه» قبیلهٔ جسیمه‌سی نزدنده مرعی مذهب خارجی آیینی مقتضاسی اوله‌رق نماز وقتی خوروس صداسیله تعیین ایدلمكده

هوغار شیحی آتیسی

جلدن معمول توارق چادری اوکنده قادینلر

تحقیر و تزییف و بو صورتله غرور بدویانه‌سنی تطمین ایتمك توارقك ضعیف نقطه‌سیدر :

بو مردار حیوانلری یمك بلدیلره لایق برشی اولدیغنی سویلیه‌رك تفاخر ایدرلر .

بوجمله‌دن اوله‌رق هوغار رئیسی شیخ آتیسی غاته کلدیکی زمان اکیداً واقع اولان اجبارم اوزرینه حکـومت قوناغنه کلمش ایسه‌ده ، یتمش بش یاشنده اولدیغی حالده ایلك دفعه اولمق اوزره دام آلتنه ، انجق حکومتك امرینه اطاعت ایچین کیرمش اولدیغنی افاده وفقط دام التنده برشی اکل وشربی کبی هوغار شیخنه ذل‌عد ایدیله‌جك شیئ یاپمقدن عفو ایدلمسنی بیان ایدرك کندیسنه ویریلن قهوه‌یی رد ایتمشدی . حقیقةً کندیجه بلدی اولمق مذلتنی ارتکاب ایتمه‌مك ایچین اویاشنه قدر متعدد کره‌لر غاته کلدیکی حالده بلده‌یه داخل اولمیه‌رق سور خارجنده‌کی قوملقلرده رکزخیام ایدرمش .

عادات غریبه‌لرندن بری‌ده بینك حیوانلرینك آتی‌حقنده‌کی معامله‌لریدر : ارککلرك راکب اولمش اولدقلری بر هجین دوه‌سی ذبح ایدیله‌جك اولورسه بو دوه‌نك اتندن قادینلرك اكل ایتمسی وعکس تقدیرده ارککلرك تناول ایتمسی الك بیوك

اولمسندن خوروس، طاووق ویمورطه اکل اولنمسی ممنوع ایدی . مرابطلین بو آیینی محو ایتمکله برابر بوتون اقوام فاتحه‌نك ممالك مفتوحه عاداتنه محکومیتی تاریخجه مکرراً ثابت اولمش بر حقیقت اولدیغندن صنهاجه‌لرکده اوراجه عادات بلده حکمنی آلمش اولان بو احکامه اتباع ایتمش اولملری پك محتملدر .

معیاتدن معدوددر. توارق عندنده بریبانجی کندی آرالرنده مسافرتله بولندیغی زمانده ذبح ایتدیره‌جکی حیواناتدن احرار توارقه پیشمه‌مش أت تقدیم ایتمسی حقارت عد اولنور. زیرا کندیلری حیوانات صاحبی یایلا اهالیسندن اولدقلرندن بونی ذل‌عد ایدیورلر. حالبوکه شیمدی بوعادت قدیمه صوری برشیدن عبارت قالدیغنی‌ده صوکره‌لری بالتجربه آکلادم.

* * *

توارق عربان قبائلی کبی مجتمعاً اقامت ایتمزلر. انجق برتهلکه ظهورنده حیوانلرینی و بوتون نسوان وعجزه‌یی، مدافعه‌سی قولای بروادی‌یه جمع ایتمك مجبوریتی حاصل‌اولونجه عربانك نجع اصولی‌کبی برمحله طوپلاندقلری کوریلور.

علی‌العاده احوالده اودرجه طاغنق‌اقامت ایدرلرکه اساساً نفوسی قلیل اولان صحاری وسیعه ایچنده هروادینك قعرینه، بویوك طاش قووقلرینه، أثل آغاجلری کومه‌لرینك ایچنه کیزلنمش، صوقولمش اولان زربه‌لرینی وچادرلرینی کورمك قابل اولماز. هله آلیشمامش برآدم بونلری اوزاقدن قطعیاً فرق ایده‌من. بر تارقی چادرینی قوردیغی قووغی قارداشنه‌بیله خبر ویرمز، تصادفاً برچوق آدملر طرفندن مسکنی‌کوریلورسه همان تبدیل موقع ایدر. بومرد‌مکریزانه حال انفراد بوتون صحرا اقوامنده جسارتدن زیاده خیانتله تأمین مقصده آلیشمش اولملرندن وبناءعلیه یکدیکرلرینه قارشی عدم امنیتدن متولددر. ینه عدم امنیت وبناءعلیه عدم تمرکزدن دولایی مسکنلرنده بك‌لزوملی اونمیان اثاث بیتیه وفضله ارزاقنی‌ده دزی طوزبه‌لره قویه‌رق

تاسیلینك یالچین اوچورومیری آراسنده موجود بکلرجه قووقلره صاقلارلر. خصوصا نقود موجوده‌لرینی حتی زوجه واولادلرینه بیله ارائه ایتمیه‌رك بو قیالرك اراسنه صاقلارلر. بوصورتله صاحبی وفات ایده‌رك طاغلرده قالمش ایجه مسکوکات حتی اسکی تومبوقتو بازارندن کلن آلتون توزی‌ده اولدیغی تخمین اولنمقده‌در. بو حال عمومیتله شمالی آفریقا بربریلرنده اسکی بر عادت اولدیغی دها شمالده‌کی بربریلرك داغ تپه‌لرنده وبویوك اوچورومیرك کنارلرنده‌واقع قدیم ارزاق‌مغاره‌لرندن آکلاشیلمقده‌در.

شیمدیکی حالده بوتون توارق قبائلی دیکر صحرا اقوامی کبی عمومیتله مسلم ومحمدیدرلر.

قرون اولیهٔ تاریخیه‌ده بربریلر تحت حاکمیتنه کیردکلری اقوامك دینی‌ده قبول ایده‌رك ادیان واعتقادات مخصوصه‌لرینی موقتاً فدا ایدرلردی. میلاددن سکز عصر اقدم بربریلر معبودلری اولان «آمون» یرینه قارتاجالیلرك «بعل» نام معبودینی اقامه ایتدیلر. اونلره خلف اولان رومالیلرك معبودلرینی‌ده قبول ایده‌رك قبل المیلاد التنجی عصرده‌ده ینه اعتقادات اولیه‌لرینه رجوع ایتمشلردی. بو وجهله بوتون اقوام غالبه وحاکمه‌نك ادیان واعتقاداتی ظاهراً قبول‌ایتدیکلری حالده باطناً هیچ برعقیدهٔ صحیحه صاحبی اولمیه‌رق بر چوق زمانلر سحرباز قادینلره و بك باطل عقائده تبعیت ایتدکلری کورولمشدر. اوچنجی ودردنجی عصر هجریده عرب فاتحلری تومبوقتویه قدر اولان بوتون صحرا ممالکنی فتح واستیلا

ایتدکلری آوانده بونلرکده اسلامیتی قبول ایتدکلری وبوندن اقدم عیسویتله متدین بولندقلری محققدر .

بوخصوصده معلومات تاریخیه صریحدر :

خلفای امویه‌دن «هشام» زماننده افریقیه والیسی اولان «عبیدالله» اوغلی اسماعیلی «سوسه» عاملی تعیین ایده‌رك عسکر قوماندانی اولان «الحبیب بن ابوعبیده»‌یی کندیسنه ترفیق ایتدی، وصحرایه دوغری قوای عسکریه اعزامنی امر ایتدی. عربلر بواسفار اثناسنده ، شیمدیکی توارقك اجدادی اولان نقابلی صنهاجـه قبائل بربریه‌سـنه دین اسـلامی قبول ایتدیردیلر ، وسودانه قدر اولان صحرا ممالـکنده توسیع دائرهٔ نفوذ ایتدیلر.

شیمدیکی توارق‌ده ایسه دین یوزلرنده‌کی نقاب کبی عارضی برشی اولوب حقیقتده دیندار اولمقدن زیاده روزکارلردن تفأل ایدن ، بعض جبالی طائفهٔ جنه مقر عد ایده‌رك تقربدن تحاشی ایلیان افکار باطله‌یه محکوم جاهل اقوامدندرلر . بو قبیلدن اوله‌رق غات جوارنده‌کی « ایدینه‌ن Idinen » و « اودان Oudan » داغلری پك معروفدر: ایدینه‌ن داغنده « شم‌هروش » وجهت شرقیه‌سنده ومقابلنده واقع اودان‌ده ایسه « مان‌تاروجا » اسملرنده یکدیکرینه خصم ایکی جن حکـمداری و بونلره تابع طوائف جنون سـاکن بولنوب یکدیکرلریله محارب اولدقلرینه واسلحهٔ ناریه استعمالیله بربرلرینه مرمیلر انداخت ایتدکلرینه قانع اوله‌رق اوجوارده مبذولاً بولنان کلبتلی مواد حدیدیه‌یی حاوی چاقیل طاشلرینك‌ده بوجنلرك مرمیاتی اولدیغنی ادعا ایدرلر و بوجبال جوارینه

تقربدن صوك درجه قورقارلر . روزكارلرك سمت واستقامت و زانلرینه نظراً قافله‌لرك نه طرفدن كله‌جكنی و بولوطلرك شكل و وضعیت وجهت سیر وحركتلرینه كوره‌ده ینه قافله‌لرك كله‌جكنی وياغزوه باصیقنلری وقوع بوله‌جغنی تفأل ایدر و عادتا بوفال واعتقادلرینه كوره حركت ایدرلر . بركون « البركت » جوارنده‌توارق اكابرندن بری افقده بریكن كثیف بربولوطله شدتله اجرای فعل ایدن برق ورعدی ارائه ایده‌رك « ایشته بوطرفدن دشمنك حركتی‌خبری كله‌جكدر » دیه ادعا ایتمشدی. بونلرك صحراده الك زیاده حائز اهمیت اولان روزكارلر و بولوطلردن معنا استخراج ایتملری محیطك الجأت ضروریه‌سندندر . انجق بو عقائد باطله‌نك دوام واستمرارینه سبب اولان حال ، حقیقةً بو نواحیده قوافلك وقت حركت وغاته مواصلتلرینك مطرد ومعین موسملرده واقع اولمسی وعلی‌الاكثر عین جهتدن وزان ایدن روزكارلره تصادف ایتمسی كبی احوال طبیعیه در.

توارقده ارواح میته‌دن استمانه عادتی‌ده واردر : غزوه ویاتجار مالی سوقی ایچین دیار آخره عزیمتله طول مدت غیبوبت ایدنلردن خبر آلمق ارزو اولندیغی‌زمان ویابوكبی بعض احوالده قادینلر بر كنج قیزی سوسلیه‌رك « ایدی‌بی‌نه‌ن Idibinen » [*] تسمیه ایتدكلری ازمنهٔ قبل التاریخیه‌دن قالمه

---

[*] ایدی‌بی‌نه‌نلر ازمنهٔ قبل التاریخیه فن‌مخصوصنده « مغالی‌تیك Mégalithique » آثاردن اولوب شكلاً بر «تومولوس Tumulus ایله اطرافنه دیزلمش برصره «قروملەش Cromlech»دن عبارتدر .

مقابر قدیمه‌دن برینه کوتوررلر . کنج قیز اوکیجه قبرك اوزرنده اویویه‌رق ایرتسی صباح کندیسنی آلمق ایچین کلن نسوانه عالم منامده کوردیکی شیلری نقل ایدرکه بعض کره‌لر اساساً اولجه مخیله‌ده شدتله تمرکز ایدن انطباعاتدن دولایی غزوه‌لره و دها بوکبی صحراحیاتنك مختلف صحنه‌لرینه عائد اوله‌رق کورلمسی طبیعی اولان رؤیالرده‌کی تصادف بو جاهل قومك عقیدهٔ باطله‌سنی تأیید ایتمکده‌در .

بوکون توارق قبائلنده مشهود اولان بو عادت فنیکه‌لیلر زماننده طرابلس غربك سرت ساحلنده ساکن بولنان قدیم لی‌بی‌یه‌نلردن « نزامون »لرده موجوددی . بونلر ارواح امواته تعبد ایده‌رك ارواحه یمین ایدرلر و مزارلر اوزرنده استخاره ایده‌رك حرکتلرینی اوناکوره اجرا ایدرلردی .

بین التوارق توارث بحثی یوقاریده ذکر اولنمشدی . ازمنهٔ قبل التاریخیه‌دن بلکه‌ده — مناسبتی جهتله — مغاره‌لر حیاتی دورندن منتقل بو عادته تبعاً اولاد حسب ونسبجه پدره دکل والده‌یه تابعدر . بر تارقی ، پدری نه درجه معتبر برعائله‌دن اولورسه اولسون والده‌سی احرار قبائلندن اولمدقجه خالص تارقی یعنی اشراف قومدن اعتبار ایدیلمز . بو اجلدن بین التوارق دایی و تیزه کبی والده جهتندن اولان اقربا عمجه وخاله‌دن دها معتبر اولوب دایی‌زاده‌لر وتیزه‌زاده‌لر اوزقارداش مقامنده اعتبار ایدلمکده و پدر طرفندن اولانلر اجنبی نظریله باقیلمقده‌در . طبائی وراثتده والده‌دن اولاده وهمشیره‌زاده‌لره انتقال ایدرکه بو صورتله قادین طرفندن

بر وارث بولنه‌مزسه ینه بیوك والده‌لر وتیزه‌لر طرفندن ایکنجی درجه‌ده دیکر وارثلر تحری اولنور . غائده بولندیغم اثناده اصل طبل ازغره صاحب اولان شیخ قدیم «اخنوخن Ahnouhen» ك قیزی ایدی .

بر تارقی اصل والده‌سنك قبیله‌سندن عد اولنور و والده‌سنك قبیله‌سی ایله پدرینك منسوب اولدیغی قبیله بیننده برحرب وجدال ظهور ایده‌جك اولورسه پدرینك حال حیاتنده بی طرف قاله‌بیلرسه‌ده وفاتندن صوکره داییلری طرفنی التزام ایدرك عمجه‌لری علیهنده استعمال سلاحدن برآن خالی قالماز .

احراردن اولوبده کفوی اولمیان نسوان ایله ازدواج — که پك نادر و هر حالده معیوبدر — ایدنلرك اولادی نیم احراردن عد اولنورلرسه‌ده طبله وراثتدن محروم قالیرلر .

* * *

آفریقای شمالیده سقوطو حکمدارلغی و نیژریا وادیسنه دوغری صحرای کبیردن کچن طرق مواصله‌یی تعقیب ایدنلر وجزائر، تونس اقسام جنوبیه‌سنده‌کی بربرستان قطعه‌سنده سیاحت ایدنلرجه مشهود ومعلوم اولان احجارجسیمه اوزرنده محکوك اشارات «تی‌فی‌نه‌غ Tifinegh» خطوطیدر . تی‌فی‌نه‌غ محکوکات مختلفه‌سندن طوپلانیلان اشکال خطوطك مجموعی سکسانه قریبدر . توارق قبائلی عندنده الآن مستعمل اولان بوحروف هر یرده فضله و اکسیك اختلاف ایله استعمال

اولنمقده‌در . آزغر قبائلنك استعمال ایتدیکی یکرمی درت عدد حروف غیرصوتیه‌دن عبارتدر :

ب	ⵀ⊖	ن	ⵏ
ت	+	ض	⵹
س	⊙	غ	ⵗ
ج	ⵊ	ف	ⴼ
خ	ⵅ	ك	ⴾ
د	ⴷ	ش	ⵛ
ز	ⵣ	ه	ⵂ
ر	ⵔ	و	ⵓ
ط	ⵟ	ى	ⵢ
ق	ⵇ	يا	ⴻ⊕
ل	ⵍ	غا	ⵖ
م	ⵎ	ش	ⵊ!

بوتون شمالی افریقاده انجق ساحللرده مستعمره‌لر وجوده کتیرمش اولان فنیکه‌لیلرك لسان وعادتلری ساحلدن یك ایچریلره

کنج برتارق

دوغری نفوذ ایده‌میه‌رك قبل‌المیلاد بشنجی عصرده ارتق بولسان ساحللرده‌بیله اونودولمشدی . حالبوکه فنیکه‌لیلردن دها اول ، بوکون منشئی مجهول اولان لی‌بی‌یه‌ن خطوطنك شمالی آفریقاده مستعمل اولدیغی، شرقده سینا شبه‌جزیره‌سندن افریقای غربیده قناریه آطه‌لرینه قدر بوقطعه داخلنده کشف ایدلمش اولان آثار قدیمه ایله ثابتدر . همان اوتوز اوچنجی عرض دائره‌سنك جنوبندن نیژریا نهرینه قدر بوتون صحرا اقسامنده‌کی محکوکات حجریه دخی بتخصیص تی‌فی‌نه‌غ حروفندن عبارتدر . قدیم لی‌بی‌یه‌ن خطی‌ایله بوکونکی تی‌فی‌نه‌غ حروفی بیننده پك جزئی برفرق واردر .

اصل شایان حیرت اولان جهت شمدی بربری نامی آلتنده معروف اولان شمالی افریقا اقوامنك ازمنهٔ قبل‌التاریخیه‌دنبری استعمال ایتدکلری اشکال وخطوط مخصوصه‌لرینك منشأ جهتیله دیکر خطوط قدیمه ایله هیچ برمناسبتی اولمیوب تماماً مستقل اولمسیدر .

فزان داخلنده وخصوصاً مساق سلسلهٔ جبالی‌ایله تاسیلی‌ده واقع وادیلرده طاشلره محکوك اوله‌رق کثرتله تصادف اولنان تی‌فی‌نه‌غ خطی شیمدیکی حالده بین‌التوارق نسوانه مخصوص کبی‌در . نسوان توارق موسیقی وکتابتی کندیلرینه بر زینت تلقی وبناءً علیه تعلم ایتدیکلرندن احرار توارق تی‌فی‌نه‌غ یازیسنی یازمغی معایبدن عد ایدرلر . مع مافیه بعض مغاطه بو یازی‌یی یازمقده‌درلر . بوخطوط شمدیکی حالده توارقجه مکاتبه ومخابره‌ده استعمال اولنمیور . انجق طاشلر اوزرنده‌کی

محکوکات وخاطراته وبازوبندلر ، خنجر وقلیج قبضه‌لری ایله قالقان کبی الات حربیه و الات موسیقیه‌نك اقسام حشبیه‌سنه اسم حکنه منحصردر . توارق مکتوبلری خطوط عربیه ایله و اورالرده فقیه تعبیر ایدیلن شارلاتلر طرفندن یازیلمقده‌در . بلای جهلك اکثریت بشره حاکم اولدیغی هر یرده اولدیغی کبی اورادەده بو قبیل طفیلیات مضره بو بیچاره صحرا اقوامنه قورشون کچمز ، قلیچ کسمز دعا نسخه‌لری یازه‌رق انواع علل وامراضه افسون و اوفوروك ایده‌رك کچینمکده‌درلر .

توارق تغنیاتی عربلرك‌کنه نظراً دهایك آهنك ومطرددر. «ایمزاد» [*] تعبیر اولنان بر نوع کوچك کمانك اوزرینه کریلمش آت قویروغندن چیقان بوغوق صدا ومطرد ویك آهنك نغمات ، صحرانك وحشتی ایله پك متناسب بر تاثیر اجرا ایدر . ایمزاددن باشقه نسوان توارقجه نوللانیلان باشلیجه آلات موسیقیه ایکی طرفی دری قاپلی مدور و هلال شکلنده کوچك ترانیته‌لردرکه بونلر انجق دوکون وسائره بو کبی احوالده چالنیر . ایمزاد منحصراً قادین چالغیسیدر، ارککلردن کنجلر بو مطربه‌لرك اطرافنه طوپلانه‌رق تغنی و ایمزادك بوغوق وحشی نغماتنه رفاقت ایدرلر . احراردن بیله کنجلرك بر چوق کره‌لر تغنی ایتدیکلرینی ایشتمش اولدیغم جهتله بو خصوصك توارقجه مقبول وحتی اکثر تغنیاتك روایات وحکایات حربیه‌یه تعلق جهتیله ایجابات رجلیتدن اولمسی لازمکلیور . اکثریسی غزوه‌لرده‌کی شقاولره دائر نظم

[*] ایمزاد تاماهاغ لساننده قیل معناسنه‌در .

غانه سودن اشیای تجاریه‌سنی کتیرن كلوى توارقی

کنج برتارقی سفر قیافتنده

ایدلمش اولان بو تغنیاتدن آرالرنده اقامتم اثناسنده ضبط ایتدیکم ایکیسنی احوال روحیه‌لرینه مثال اوله‌رق شورایه نقل ایدییورم. بری تفاخر و دیکری بیان عشقی حاوی اولان بو ایکی منظـومه‌یی حروف عربیه ایله ضبط و تحریرده مشکلاته بناءً بالجبوریه لاتین حروفیله یازییورم :

(۱)

ترجمه‌سی :	تاماهاغ لساننده‌کی کفته‌سی :
دوبراته غزوه‌یه کیتدك .	Nékide éfout sé douveyrat.
سریر یوللرینی قطع ایتدك .	Nouat abadé sé Sérirat.
دوه‌لری سعاده اوتلارکن بولدق	Noussin tiléhat ilazlazintat
وبونلری وطنمزه دوغری سوردك .	Nikesaghil sezquerin dat.
بو غیرتی غائده کیلرك (مونت) شرفنه یاپدق .	Foulsinén tindeghin hanin gat.
«مومه‌غبه‌ت»[*] که‌پیرکی بیاضدر	Moumagbet ténenbivan tak-mart.
نه اولوردی قارداشی اونی دلاله چیقارسه‌یدی .	Indértiké éngas dagtedellalt.
بیك اینککه بیك دیشی دوه‌ویریردم .	Nékéf tilèmin dakimin tisagt.

(۲)

«قونووه»[*]نك عشقی صدرده .	Tran kounouven degh idmarin
مزراق یاره‌سنك آتشی کیبیدر .	Istemsi valtenned allaghen
اویله مزراق که خصم جانك اوردی .	Diki kemiksin veziznahilem

برنجی منظومه بووحشی اقوامه لایق عادی بر داستان اولمقدن باشقه برقیمتی حائزدکلدر . ایکنجیسی ایسه اوصحرالرك

[*] قادین اسمی .

محرق كونشى التنده سرتلمشمش بر وجودده غير مأمول بر روح حساسك موجوديتنى كوستريور .

غات بلده‌سى جوارنده خرما داللرندن معمول زربه‌لر اوكنده و يا برمرعانك منفرد بر أتل آغاجى دبنده كوچوك غروبلر كوريلور ؛ ايشته اوراده توارق كنجلرى ياز كيجه‌لرينك سيمين ماهتابلرندن بالاستفاده ايجاد چالمقده اولان بر قاچ كنج قادينك باشنه طوپلانير و صباحلره قدر حرب ومعاشقات دستانلرى اوقويه‌رق فجرك ايلك حمرتلرينى استقبال ايدرلر . بويله بر جمعيت طربه اختيارلرك اشتراك ايتمديكنى سويلمك زائددر ظن ايدرم . بوكبى جمعيتلرده بر كنج قيزك اطرافنه نه قدر چوق دليقانلى طوپلانيرسه قيزك ابوينى طرفندن اودرجه‌ده حسن تلقى اولنمقده‌در . ايشته — دائمى حركت وجولاندن عبارت اولان صحرا حياتى ايچنده پك نادر اولان ازدواجلردن دولايى حياتنك قسم اعظمنى تك باشنه كچيرمكه محكوم قالان توارق نسوانى ايچنده — اطرافنه چوق آدم طوپلايه‌بيلن او بختيار كنج قيزلرده الك زياده معاشقات داستانلرينه موضوع تشكيل ايدرلر .

* * *

بين‌التوارق مراسم ازدواجيه بسيطدر . يالكز قبل‌العقد قيز طرفندن تيزه و سائره كبى بوتون عجوزه‌لرك ارضاسى وحرص و طمعلرينك تطمينى براز كوچجه برشيدر . بو مشكلات اقتحام اولندقدن صوكره توارق عندنده مرعى عادات قديمه‌يه توفيقاً اوغلان طرفى قيز طرفنه — برى

دوکونده ذبح اولنمق اوزره — یدی دوه ویرمکه مجبوردر . کلینك حلیات وملبوساتندن باشقه قیز طرفنك عجوزه‌لرینه‌ده البسه‌لر اهدا اولنمق لازمکلیر . زوجه‌نك مهری دیمك اولان بو آلتی دوه حال حاضرده عادی بر تعهد شفاهی درجه‌سنه تنزل ایتمش اولوب توارق رجالی طرفندن — ایلك غزوه‌ده غصب ونهب اولنه‌جق حیواناتدن حصهٔ شقاوتنه نه دوشرسه اوندن تادیه اولنمق امیدیله — آتی‌یه ترك اولنقده ایسه‌ده دوکونده ذبحی معتاد اولان بر دوه مطلق ویرلمکده‌در .

دوکون مراسم دینیه‌سی غات جوارنده ایسه‌لرسنوسی زوایاسی مشایخی طرفندن بادیه‌لرده ایسه کندیلری طرفندن اجرا اولنور . مراسم سائره ایسه پك بسیطدر : کنج قادینلر طرفندن چالنان ترانیته هوالریله رجالك هجن یاریشلری وزنجیه‌لرك تهللوقی رقصلری اجرا اولندقدن صوکره دوه‌اتی وسبط خمیریله املای بطون ایدیله‌رك کلین وکوکی — کلینك ابوینی جوارینه بنا ایدلمش اولان درت دیواری حصیردن معمول وقبهٔ مکوکبهٔ آسماندن باشقه بر سقفی اولمیان حجلهٔ زفافه تودیع اولنور .

یکی تشکل ایدن عائله‌لر ، ایلك ذریتك تولدینه‌قدر آیریجه صاحب بیت اوله‌مزلر . ارکك و قادین ، ایکی طرفده ، کیجه قرا کلغندن بالاستفاده حصیر زربه‌ده اجتماع وصباحلری افتراق ایدرلر . یکی کلین کوندوزلری ابوینك زربه‌سنده بولنور . ایلك چوجقلرینك تولدندن صوکره آیریجه چادر قورمغه ومستقلاً یاشامغه باشلارلر .

توارق رجالی سنه‌نك بر چوق شهورینی سیر وسفرله ومرعالرده حیوانلرینك آرقاسندن كزمكله امرار ایتدیكلری جهتله قادینلر غات بلده‌سی ومضافاتی جوارنده اقامت ایده‌رك و غاتده‌كی تجاردن ومتمولاندن قارنلرینی دویوره‌رق تسألله كچنیرلر . فقط توارق نظرنده بوحال تسأل اولمیوب — ایلریده ایضاح ایده‌جكم وجهله — شرط وحق حاكمیتدن معدوددر .

علی‌العموم صحرا اقوامنده اولدیغی كبی توارقده‌ده قلت تولداتك باشلیجه سببی یك نظرده بوحیات سرسریانه اولدیغی ظن اولنه‌بیلرسه‌ده عین قلت تولدات آفتنك غات و مرزق كبی صحرا بلدانندەكی یرلی و بلدی خلق میاننده‌ده عین صورتله اجرای حكم ایتمسی ، بو محیطك انجق بوقدر قلیل‌المقدار برعنصری بسلیه‌بیلمكده اولمسی كبی اسباب اساسیهٔ طبیعه‌دن متولد اولدیغی حكمی ویردیرمكده‌در . واقعا فزانك بوتون بلدی اهالیسی مناسبات زوجیه‌یی سؤاستعمال ایتدیكلرندن رجالده ذریت قابلیتی تناقص ایتمكده ایسه‌ده عین آفته معروض اولان سودان زنجی رجالنده بو سؤ استعمال كیفیتی تمامیله واقع اولمقله برابر تولدات زیاده‌در . بناءً علیه طرابلس قبائلی كاملاً داخل اولمق اوزره بالجمله صحرا اقوامنده قلت تولدات كیفیتی طوپراغك كافی درجه‌ده محصول یتشدیره‌مامسی یعنی اوزرنده كیلرینی بسلیه‌مامسی كبی برسبب طبیعیده آرانمق ایجاب ایدر .

*
* *

مدافعه ایدیله‌جك اموال غیر منقوله‌سنك معدومیتی وحق

حیواناتی‌بیله اعاشه ایچون واسع بر منطقه ایچنده متمادیاً تبدیل‌موقع‌ایتمك مجبوریتی بوتون‌صحرا اقوامنی جبین ایتمشدر. عین عرقدن اولدقلری حالده شمالی بربریلر نه‌قدر جسور ایسه‌لر توارق او درجه جباندرلر. تهلکه زمانی قادینلری‌بیله زوجلرینه فرار ایتمکی توصیه ایدرلر و دشمنك نسوانه تعرض ایتمیه‌جکندن امین اوله‌رق یالکز قالیرلر. توارقجه فرار بویوك بر هنردر.

بوندن باشقه صوك درجه خودکاملك، وفاسزلق، یالانجیلق وخیانت‌کبی اك مدهش نقیصه‌لری واردر. بعض کره‌لر برتارقینك یالانجیلغی سببی تحری اولندیغی زمان پك کولنج برخودکاملك نتیجه‌سی اولدیغی اکلاشیلیر. غاتلیلرجه معلومدر: خارجدن کلمش بر تارقی باب تفاغت اوکنده‌کی طوپراق سدلرك اوزرینه دیزلمش اولان جماعتك آراسنه صوقولونجه مطلق غزوه‌لر، باصقین و برقافله‌نك دوچار تعرض اولمسی‌کبی خبرلر ایجاد ایده‌رك نشر ایتمزسه راحت ایده‌مز. بوندن مقصدی ایسه سکنه‌سی اکثریتله تجاردن اولان وبناءً علیه بوکبی احوال ایله علاقه‌دار بولنان اهالی بیننده برهیجان تولید ایده‌رك هرکسی معلومات طلبی ایچین کندیسنه مراجعته مجبور ایتمك و بو صورتله ایاغنه جلب ایتدیکی اصحاب مراقه عظمت صاته‌رق حب‌نفسنی تطمین ایتمکدر. بعضاً بویله بر هوس طفلانه ایله ایجاد ایدلمش‌اولان بوکبی اکاذیب بوتون وادیلر سکنه‌سنی دوچار تلاش وهراس ایده‌رك امنیت وراحت عمومیه‌یی بیله سلب ایتدیکنی کوردم. بعضاً‌ده قورقاقلق

نتیجه‌سی اوله‌رق بیك تورلو یالان خبرلر اشاعه ایدرلر. یالانجیلقلری کندیلرنجه‌ده او درجه معلوم بر قضیه‌درکه بویوك برمیعاد (جمعیت استشاره)ده کبار مشایخدن بعضیلرینك اوزون اوزادی‌یه اکلاتدیغی برشیئه طرف معارضك «باهو، باهو!» (یالان، یالان) دیه مقابله ایده‌رك اسکات ایتدیکنی کوردم. بیلمم بویله برمعامله‌یه معروض اولان ذات حدتلنیورمی؟ هرحالده یوزنده‌کی نقاب کثیف، علائم وجهیه‌سندن برشی استدلاله مانع اولدیغی ایچین حاصل اولان تأثیری تعیین ایدیله‌میور.

برتارقی نفسندن باشقه‌سنی سومز؛ قرق‌ییللق بردوستنی بیله اك کوچك براغبرارینه فدا ایدر. جبانتلری کندیلرینی دشمنلرینه قارشی خیانته سوق ایتمشدر. کندیلری ایچین قولای دشمنلری ایچین مخرب اولان پوصو، باصقین کبی خیل حربیه‌دن باشقه حیاتنه قصد ایتمك ایستدکلری یولجی وسیاح کبی منفرد آدملری بیله اویقو حالندن استفاده ایله اولدیرمك درجه‌سنه قدر ارتکاب خیانت ایدرلر. بوجمله‌دن اولمق اوزره تاسیلی وادیلرینك بعضیلرنده مبذولاً تنبت ایتمکده اولان فلزلز [*] نبات سمدارینك تخملرینی صویه وسوته قارشدیره‌رق تسمیم‌ده ایدرلر.

---

[*] غات جوارنده وته‌نه‌زوفت وادیسی ایچنده بونبات پك چوقدر. همان هرسنه غاتده فلزلزدن تسمم وقوعبولقده‌در. بوده، اکثر جنوبدن وزان ایدن صحرا روزکارلریله کلن چکرکه‌لرك قوراق موسملرده بیله یشیللکلرینی محافظه ایدن فلزلز اوتنی اکل ایتملری واهالیٔ محلیه‌نك چکرکه اکلنده‌کی انهماکلرندن ایلری کلیور.

توارق قبائلنی اوروپالیلره طانتدیران ایلك سیاح ۱۸۶۱ ده غاتدن کچمش اولان «دوریه» در . دوریه او وقتلر حقیقةً شدت اداره‌سی ایله کندیسنی طانتمش اولان شیخ الآزغر آخنوخن زماننده و شیخ موسی‌الهك حمایه‌سی آلتنده وبالخاصه مبذولاً توزیع ایتدیکی هدیه‌لر سایه‌سنده وراغن قبیله‌سی آراسنده سیروسفر ایتمش وعودتنده بوچاپولجی اشقیایی اوروپالیلره صحرا شوالیه‌لری صورتیله تقدیم ایتمشدی .

ایشته بو یاکلش ذهابك نتیجه‌سی اوله‌رق فرانسزلر توارق اراضیسی داخلنده برقاچ میسیونی خیانته و سؤقصده فدا ایتدکدن صوکره توارقلك اخلاقنی اکلایه‌بیلمشلردر .

بوتون بوحاللریله برابر توارقده دیکر صحرا اقوامندن زیاده استقلال داعیه‌سی واردر . نه شکلده اولورسه اولسون آخر برقومك حاکمیتنی قبول ایتمزلر . انجق قوته قارشی مغلوب اولدقلری حالده بیله ظاهراً مطیع کورینه‌رك قدیم بربریلر کبی ایلك فرصتده عصیان ایدر واخذ ثاره قیام ایدرلر .

فرانسزلر طرفندن صحرانك خطوه خطوه استیلا ایدلمسی توارقی اوته‌دنبری طانیمق ایسته‌مدکلری حکومت عثمانیه‌یه التجایه مجبور ایتمشدر . فقط بو حرکت حکومت عثمانیه‌یه محبتدن زیاده فرانسزلر طرفنده‌کی شدت وتعقیباته مقابل بزم

چکرکه‌لرك جهاز هضمیسنده هنوز تمثل ایتمه‌مش اولان اقسام نباتات السانلری تسمیم ایتمکده اولوب بوده سسك قیصلمسی ، علائم تجنن کبی علائم مرضیه‌ایله تفاهر ایدیور . بوکبی احوالده یرلیلر بول قرمزی بیبرله ساده یاغ ایچیرمکده‌درلر . بوصورتله تسممه مانع اولابیلیورلر .

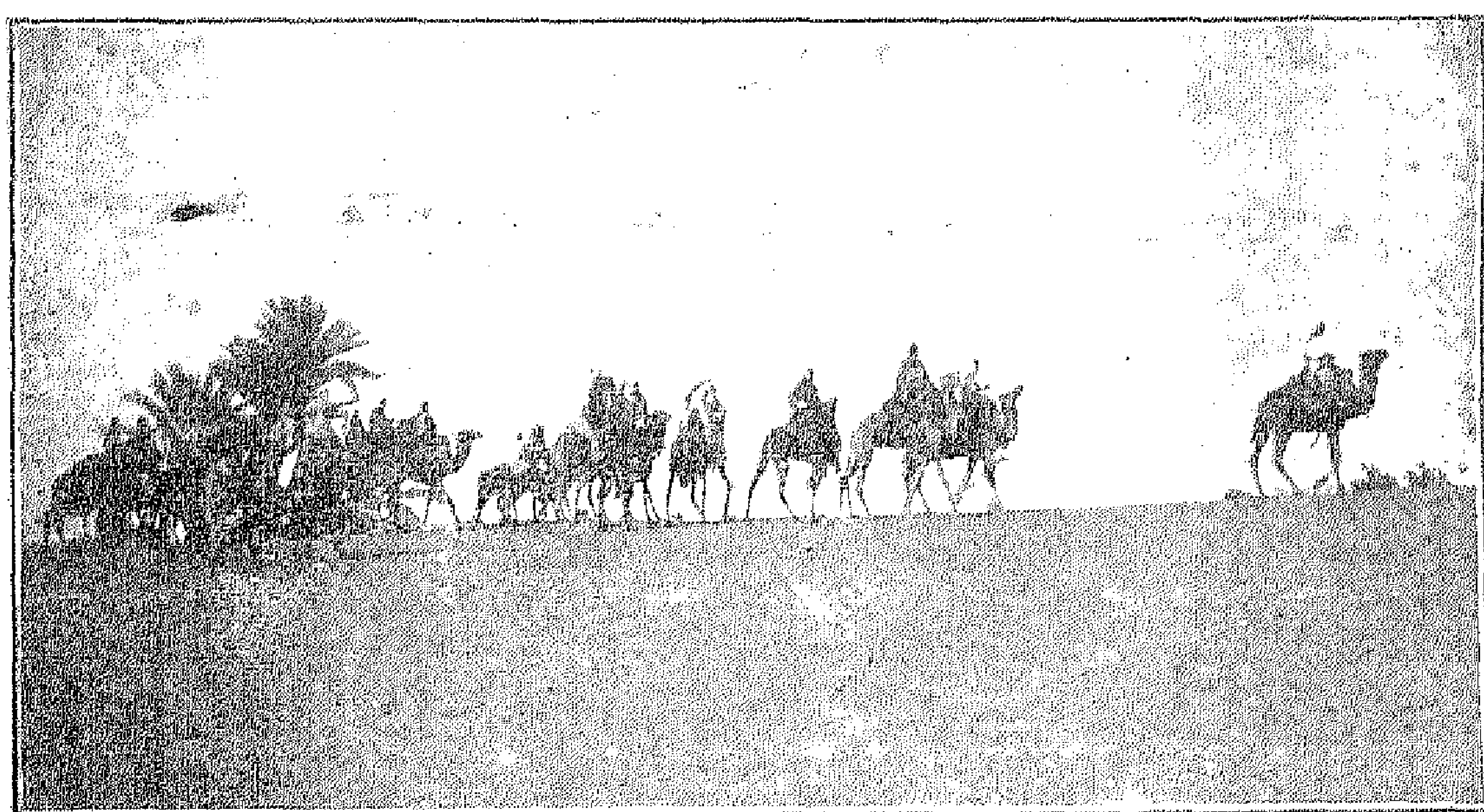
حدودمز داخلنده – نقصانیٔ تشکیلاتمز نتیجه‌سی اوله‌رق – واسع برتسا محله معامله ایدلمسی یعنی تارقی ایچین ینه بردرجه‌یه قدر حکومت خصوصیهٔ مستقله‌سنی اجرایه مساعد برمحیط بولمسی منفعتنه مبنیدر .

ایشته‌بوتوارق حاکمیتی من‌القدیم تحت‌رعیتنده‌کی مغاطه‌لردن آلدیغی عوائد سنویه ایله قالمیه‌رق اراضیسی داخلندن کلوب کچمکده اولان نباتلدن‌ده – طوپراق باصدی حتی کبی – برنوع عوائد مقطوعه‌ده آلمقده ایدی . انجق کرك مغاطه وکرکسه غات والبرکت کبی بلدان اهالیسی ایله تجاردن آلنان بو عوائد و واردات‌ده بالاخره انقسام بوله‌رق عادتا بوتون بو یوللردن کلوب کچن تجار ، یولجی وسیاحلر منسوب اولدقلری مملکتلره کوره بین المشایخ تقسیم اولونمشلردر . بوجمله‌دن اوله‌رق اوروپا سیاحلری‌ده تقسیم اولنه‌رق فرانسزلر وراغن مشایخنك ، ایتالیانلر کلین‌دندن قبیله‌سی ؛ انکلیزلر و پروسیالیلر (آلمانیا اسمی بورالرده مجهولدر) من غساتن قبیله‌سی شیخلرینك حصه‌لرینه دوشمشلردر . روسلر واوستریالیلر ودیکر اوروپالیلر بورالرده معلوم دکلدر .

ایشته بو عادت سقیمه‌یه یعنی بر حکومت ایچنده دیکر برحکومتك بقاسنه قارشی اغماض عین ایدلمش اولمسندن‌دولایی وراغنلرك آلدقلری آووچ ، آووچ عوائدی حلول ونفوذ ایچین الك ایی بر سلاح اتخاذ ایدن فرانسز میسیونلری ینه بوتوارق مشایخنك سوقیله تاغاته‌قریب وادیلره قدر ایلریلیه‌رك بوکون ادعای ملکیت ایدییورلر . غاته وصولمدن برقاچ آی

توارق اكابرندن برشيخ

توارق غزوه‌سی

صوکره قضا تشکیلاتنه ابتدار ایله عوائد مذکوره‌یی الغا ایتمشدم. فقط چه‌فائده‌که ایدلمش فنالقلرك تعمیری قابل‌دکلدی.

بو حاکمیت سوداسیله وزعم قطعیسیله‌درکه کندیلرندن باشقه هرکیمدن نه آلیرلرسه آلسینلر ، آزلغنه ، چوقلغنه باقیه‌رق بونی حقوق‌حاکمیتدن فرض ایدرلر . ایشته بو وجهله غات سوقاقلرنده سورو سورو کزه‌رك کندیلرینی جبراً تجاره دویورتان احرار توارق نسوانی حتی کندیلرینه بر آووج خرما و یا آرپه بیله ویرلسه تحقیر وتذلیل‌کبی عد ایتمیه‌رك بونی بروپرکی تحصیل ایدرجه‌سنه قبول ایتمکده‌درلر . دیکر طرفدن رجال و نسوان مغاطه‌نك — حتی الك سفیل اولانلرنده بیله — بویله برحال کورولمز .

* * *

توارقده رجال نقاب ایله یوزلرینی ستر ایدرلر ، نسوان ایسه یوزلری آچیق جماعته داخل اولورلر . خصوصاً بونلرك عندنده قادینلرك یاننده نقابی صییره‌رق یوزینی وخصوصاً آغزینی‌کوسترمك ، طعام ایتمك اعظم معایبدندر . بو خصوصه دائر عجیب بر وقعه حکایه ایدیورلر :

آزغرله هوغار بیننده ظهور ایدن محاربات متمادیه‌نك مذاکرات صلحیه‌سی عقبنده‌وراغن مشایخ‌معتبره‌سندن «وانوکروف Vanoukrouf » دیکر مشایخ آزغرله برابراون‌بش‌کونلك مسافه‌ده واقع هوغار قبیله‌لری نزدینه دعوت اولنمشلر. اورایه وصوللرینی متعاقب عادت‌توارق‌وجهله نسوان قبیله حضورندن هجن یارشلری اجراسنه باشلامشلر . وانوکروفك باشنده‌کی ایچی

پاچاورەلرله دولدیرلمش اوزون تونس فسی ثقلتی حسبیله یاریش اثناسنده دوشەرك ، نقابی‌ده برابر کوتورمش اولدیغندن یوزی آچیلمش وهمان دیکرلرینك معاونتیله باشنه بویوك براحرام آتیلەرق اورادن چیقارلمش وارتق قادینلره قارشی محجوبیتندن دولایی هوغارلر نزدنده اقامتی قابل اولەمدیغندن هجیننن اینەدن مملکتنه عودت ایتمشدر .

یالکز نسوان دکل اکابر قبیله حضورندەده نقابك آچیلمسی معایبدن معدوددر .

توارق یکدیکرینه قارشی صوك درجه عظمتفروشانه معامله ایتمکدەدرلر . خصوصاً میعاد تعبیر ایدیلن مجلسلرده هپسی نقابلرینی صیقی صیقی چکەرك ویکدیکرلرینه قارشی پك مغرورانه اوضاع طاقنەرق آغیر وقالین صدا ایله مکالمەیی پك سوەرلر . خصوصاً بومیعاد مختلف قبائل جسیمه رؤساسی بیننده اولورسه دها جالب نظردر .

میعاد علی‌الاکثر قوملق بر محلده طوپلانیر . اولا اورایه واصل اولمش اولانلر برقوس دائره تشکیل ایدەرك قوم اوزرینه اوطوررلر . تحتەدن اویولمش توتون چوبوقلری تللەنیر ؛ سرت سودان دریسندن انفیه قوطولری میدانه چیقار ؛ یواشدن مکالمه باشلار . اوتەدن دیکر قبیله ارکاننك ظهور ایتدیکی کوریلور . بو یکی کلنلر قابل اولدیغی قدر صاللانه صاللانه یورومکه ، ممکن اولدیغی قدر آیاق سورویەرك دیکرلرینه عظمتفر وشلق ایتمکه غیرت ایتدکلری کبی طرف مقابلده هیچ یرندن قیلدامیەرق مقابلهٔ بالمثله چالیشیر . نهایت

ملاقات اولور : هر ایکی طرفدن صامتانه اللر اوزادیلر ، مصافحه باشلار، هم نه‌مصافحه ، دوه‌چوبانلغندن وصوسزلقدن تحته‌کبی تصلب ایتمش اولان او پارماقلرك شدتله یکدیکرلرینه تماسلرندن عادتا قوری بر « شاق ! » صداسی ایشیدیلر ؛ فقط بو مصافحه اثناسنده برکلمه‌بیله سویلمك اصوله مخالفدر .

بعض‌کره جماعتدن‌بری دالغین بولنور ویا یاریسنی چکمش اولدیغی یشیل توتون توزندن عبارت انفیه‌نك پارماقلرینك اوجنده قالمش اولان بقیه‌سنی‌ده چکمکله مشغول بولنورده اوزاتیلان الی کوره‌مزسه ایفای سلام ایچین اياقده ، النی اوزاده‌رق بکلیان تارقی هیچ سس چیقارماز و انجق پارماق شاقلاته‌رق دیکرینی ایقاظه چالیشیر . بعدالمصافحه اوزون بر « ماتوله‌ن » (سلام و استفسار خاطر) سلسله‌سی باشلارکه طرابلس عربانك بیتمز ، توکنمز استفسار خاطر مراسمنه رحمت اوقوتور .

بومیعادلرده بالخاصه اکابرناسك یکدیکرینه‌قارشی مغرورانه معامله‌لری ایله دائرهٔ میعادك محیط خارجیسنده اوطوران مغاطه‌نك اوطوردیغی یرده اوکه دوغری بوکیله‌رك نسبةً مطیع ومنقاد طرز استماعلری نظر دقتی جالبدر. برمیعاد محلی اوزاقدن پك غریب کورینور :

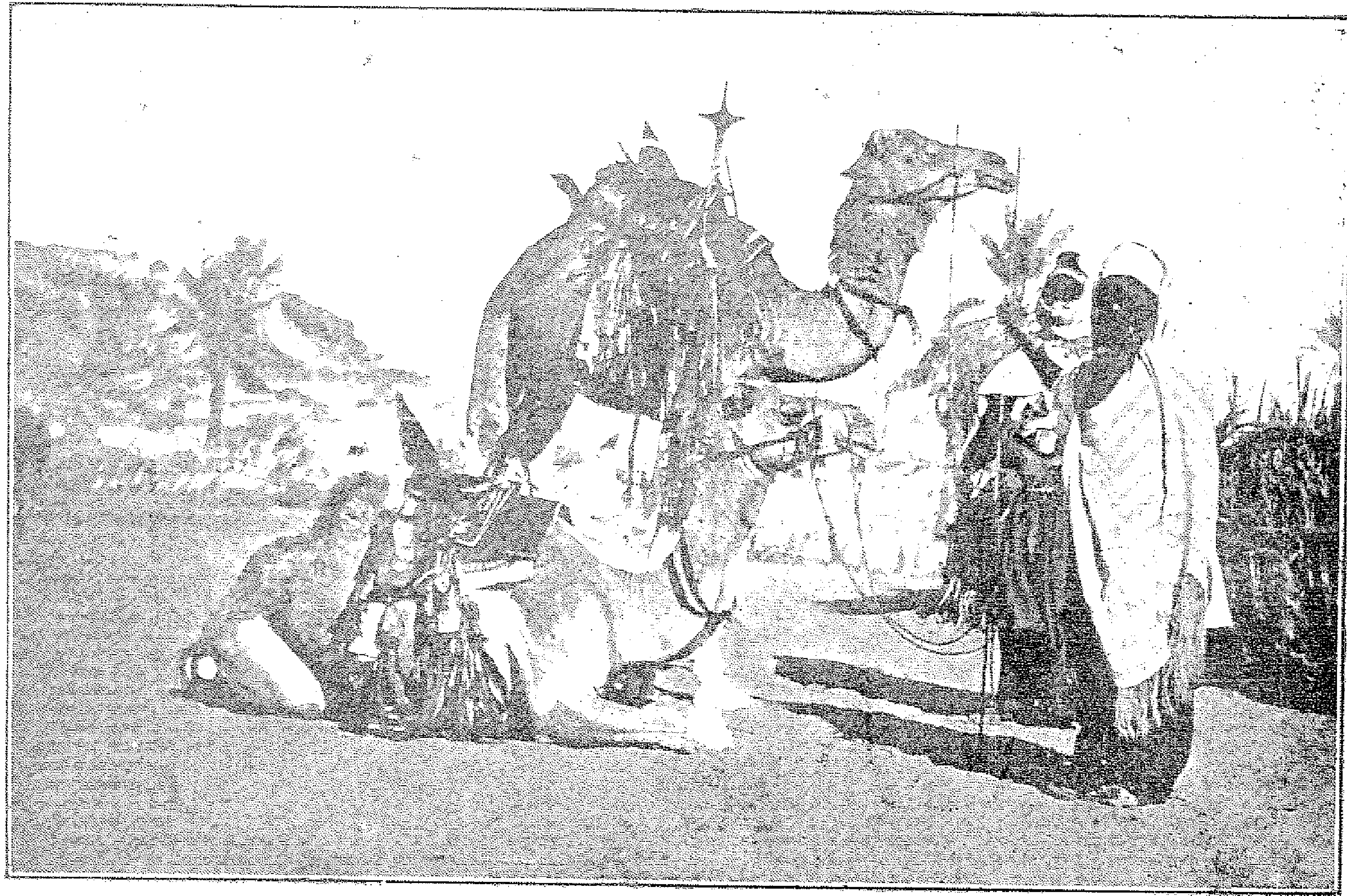
قومده صاپلانمش بر سوری مزراق اورمانی ایچنده ، کنیش قلیجلرینی دیزلری اوزرینه اوزاتمش سیه‌پوش برسوری ارواح خبیثه‌نك مجمعی ظن اولنور .

* * *

جوار قبائلك اموالنی یاغما ایتمك حرص وطمعی یوزندن توارق ، کرك مجاور همعرق قبائل وکرکسه تیبو و عربان کبی دیکر صحرا اقوامیله همان دائمی دنیله‌جك برحال حرب وجدالده بولنورلر . غزوه بونلرك فاتحهٔ ممنوعه‌لریدر : هر تورلو آفات وبلیاته بویوزدن کرفتار اولدقلری ، دشمنلری‌ده بالمقابلهماللرینی یاغما ایتدیکلری وبویوزدن راحتلری منسلب اولدیغی حالده ینه غزوه‌دن باش آله‌مزلر . زیرا غزوه بونلرجه بر تعامل مستحسن اوله‌رق حیات اجتماعیه‌لرینك باشلیجه برر کننی تشکیل ایدیور . چوجقلقلرندن اعتباراً غزوه حکایه‌لرینی ، بوحیات شقاوتك یتشدیردیکی قهرمانلری و اونلرك مناقبنی دیکلیه دیکلیه بویویه‌رك بو شقاوتی باشلیجه بر هنر کبی تلقی ایتمکده‌درلر .

توارقله تماس ایدنلره خفی دکلدر که بونلرك عندنده نهب وغارت ودشمن قبائلك مرعاده ساکن ساکن اوتلایان حیواناتنی سوره‌رك وکونلرجه قوشدیره‌رق مملکتلرینه کتیرمك بویوك برهنر وشجاعتدن معدوددر. حتی حکایه ایدییورلرکه : ایفای حج ایچین جبل‌عرفاتده بولنورکن برتارقی، پیش جبلده دوران وحجاج نقل ایتمش اولان یوزبیکلرجه دوه‌لری کوردیکی زمان اللرینی اوغوشدیره‌رق و حریص نظرلرله اطرافنه باقنه‌رق : « آه ، شونلری بزم مملکته سورمك ایچین شوراده برقاچ کیشی اولسه‌یدق » دیمش .

یالکز علی العموم مغاطه احراردن زیاده حیوان صاحبی وبناءً علیه قبیله‌لر بیننده ظهور ایدن حال حربدن اك زیاده

توارق هجنلری (مهریلر)

متضرر اولدقلرندن غزوه‌نك علیهنده‌درلر . فقط احرار هروقت مغالطه‌یه اجرای نفوذ ایده‌رك بو بیچاره‌لری کرهاً غزوه‌یه سوق ایدرلر .

بعضاً غزوه — مثلا قبیله‌دن برینك دوه سرقت ایتمش اولمسی کبی — عادی بربهانه ایله باشلار . مال مسروقك اعاده‌سی ایچین صاحبی طرفندن وقوعبولان مراجعات ثمره‌دار اوله‌مینجه بونی غزت نفسنه لایق کوره‌میه‌رك مقابلهٔ بالمثله قیام ایدر . بوصورتله نهب وغصب ونادراً‌ده قتل نفوس کبی احوال سنه‌لرجه دوام ایدر ودوه‌جیلرك خصم قبیله‌دن اولملری بهانه‌سیله تجار قافله‌لری‌ده یاغما ایدلمکه وطرق تجاریه‌نك امنیتی منسلب اولمغه باشلار .

بویله سنه‌لرجه دوام ایدن حال حرب چوق کره‌لر بوندن متضرر اولان تجارك توسطیله مبدل صلح وصلاح اولورسه‌ده مع‌التأسف فاتحه‌لرله ، دعالرله بین‌القبائل عقد ایدیلن صلح ومسالمت چوق زمان دوام ایده‌مز ، آجلق وچپلاقلق کبی ایکی سائق بی‌آمانك تأثیری آلتنده بولنان بوسفیل صحرا اقوامی جزئی برزمان صوکره کوچك بربهانه ایله آج قورتلر کبی ینه یکدیکرینه صالمغه باشلارلر .

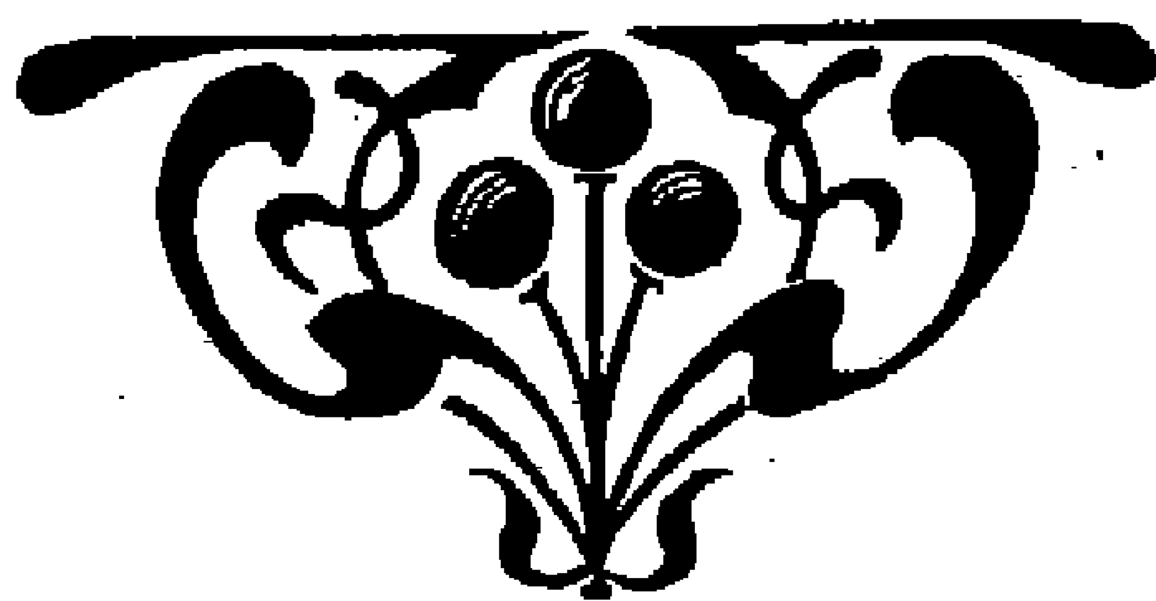
* * *

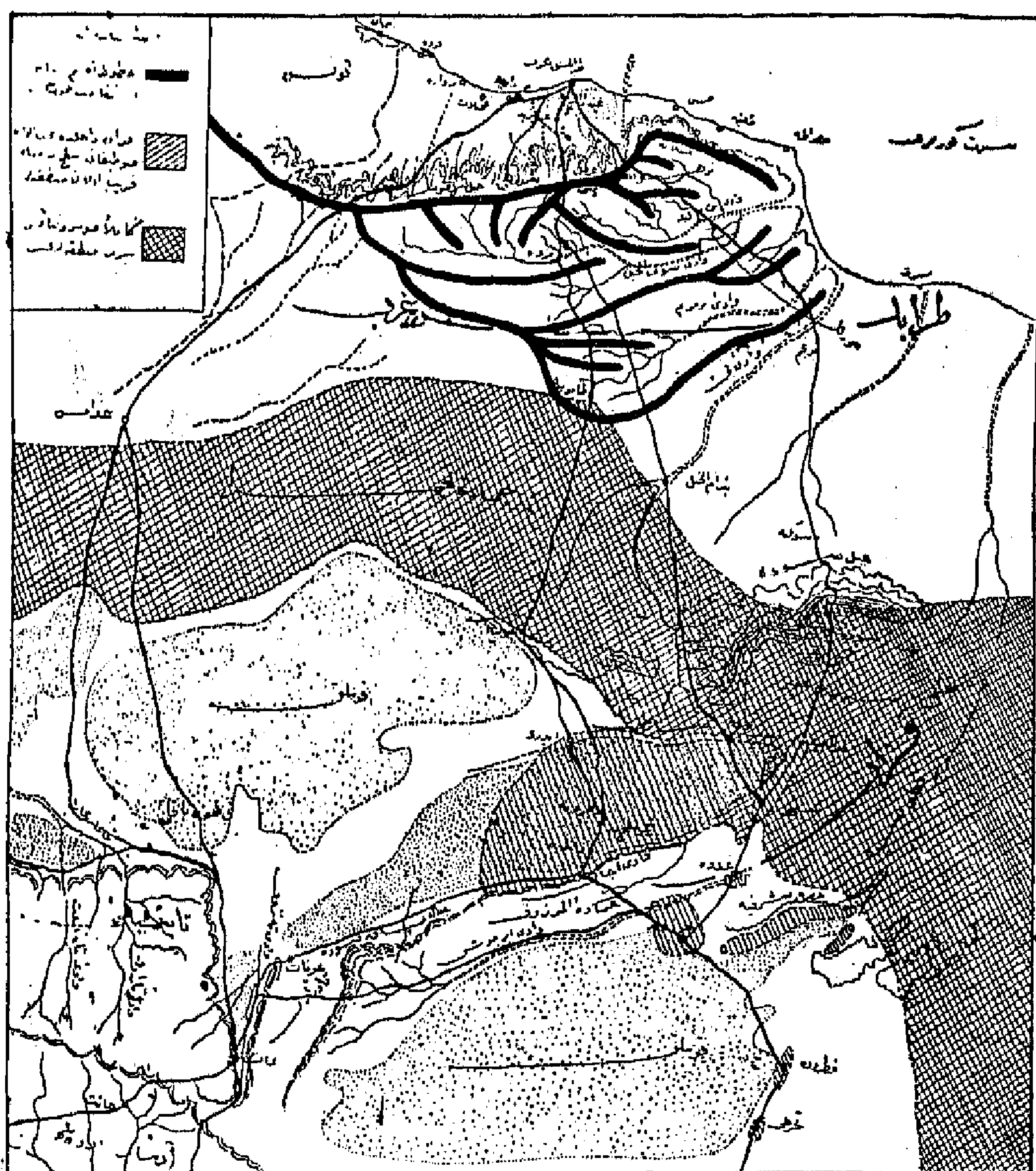
بوکونکی توارق کافهٔ احوال وافعالیله اوتوز عصر اول افریقای شمالیده ساکن بربریلره تمامیله مشابهدرلر . بو قوم سفیلك شوناچیز اثرده تصویرینه چالیشدیغم الواح حیاتیه‌لرینه

خاتمه اوله‌رق سجلیالی مورخ قدیم «دیودور»ك لی‌بی‌یه‌نلر حقنده‌کی شو سوزلرینی تکرار ایده‌جکم :

«حیوان کبی یاشارلر ، آچیقده یاتارلر ، پك وحشیانه شیلرله تغدی ایدرلر ومسکنسز ، البسه‌سز ، یالکز کچی دریسیله تستر ایدرلر . کرك تعقیبده اولسون کرکسه رجعتده دشمنلرینه سرعت سیرایله تفوق ایتمکدن باشقه برغایه تعقیب ایتمیه‌رك اللرنده اوچ عدد حربه وطاش پارچه‌لری دولدیرلمش دری برطوربه اولدیغی حالده محاربه‌یه کیدرلر . عمومیتله اجنبیلره قارشی اولان معامله‌لرنده نه‌عهده ونه‌ده بر قانونه رعایت ایدرلر . »

ایشته تمامیله یکدیکرینه بکزه‌ین اوتوز عصر اولکی اجدادله بوکونکی احفاد !

تونس
غدامس
طرابلس

فهرست

